

Alte Drucke

**COMMENTARIVS || IN EPISTO-||LAM DIVI PAVLI || APOSTOLI
AD || Ephesios,|| Scriptus ab || EGIDIO HVNNIO, S.
THEO-||logię Doctore & Professore in ...**

Hunnius, Aegidius

Frankfurt/Main, 1587/(1588)

VD16 ZV 27865

EPISTOLAE PAVLI AD EPHESIOS ARGVMENTVM.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-148399

EPISTOLAE

PAULI AD EPHE-
SIOS ARGVMENTVM.

T V M.

Divus Apostolus Paulus Ephesios
in suscepta agnitaq, Euāgelij do-
ctrina confirmaturus, maiorem
in modum prędicat & extollit
tum altitudinem mysteriorū doctrinę Euan-
gelicę (quippe in qua pān litur & in lucem pro-
fertur arcanum Dei cōsiliū de eterna salute
fidelium) tum verō etiam magnitudinem be-
neficiorum in Christo Iesu exhibitōrū. Ea por-
rō Ephesius, ut & ceteris Gentibus, sine omni
humano merito gratis obtigisse confirmat. Si-
quidem olim fuerint mortui in peccatis, &
alieni à communione populi Dei: nunc verō
per Euāgelij prędicationem domestici Eccle-
się facti, postquam diruto pariete, qui Iudeos
& gentes dirimebat, per Christum pax facta,
& gentes quoque ad ipsius agnitionem voca-
ta sint. Ceterum quia hæc scribens in vinculis
Rōmę detinebatur, ne fortē ob suam captivi-
tatem,

A

tatem, qua coram mundo apparebat ignominiosissima, vilesceret apud Ephesios Evangelium, quod eis annunciauerat: idcirco egregie à contemptu eam vindicat, dum in vincula illa non ob quicquam aliud se coniectum ostendit, quàm ob rem longè omnium gloriosissimam, videlicet ob professionem cælestis doctrinæ, cuius in orbe solennis annuntiatio sibi peculiariter à Deo sit delegata. Vnde submonet, ut & ipsi gloriosas potius sibi ducant afflictiones eas, simul flexis ad Deū genibus precatas, supplicibusque votis contendens à Domino, ut Ephesios in cognitione veritatis magis magisq; confirmet. Quibus ita expeditis, pro more suo & Deū qd; instituit ad charitatem, atque huic cognatas virtutes: In primis ad mysticam illam unitatem spiritus, quam efficaci argumento eis persuadere nititur, à bonorum cælestium communione: quæ fidelibus indiuisa maneat etiam in media illa distinctione donorum, quæ Christus in altum ascendens hominibus contulit ad adificationem totius corporis Ecclesiæ, unitatemq; illam charitatis & fidei plantandam, in qua vult illos adulescere

ARGVMENTVM.

3

& incrementa sumere. Mox vitam illorum
pristinam in gentilismo olim peractam per-
stringens, submonet, vt nunc Christiani facti
conuersationi priori valedicant, & à peccatis,
que serie quadam recenset, quanta possint cu-
ra & solitudine sibi caueant, ostenso periculo
exheredationis seu exclusionis è regno Dei,
quam flagitia illa secum infallibiliter trahant
& accelerent. Ad distinctos deinde homi-
num ordines descendens, maritos & uxores
exemplo Christi & Ecclesie de suo vtring, of-
ficio edocet, liberos item & parentes, seruos &
dominos. Tandem proposita Christiani mili-
tis imagine in tota sua παρωπία graphice
descripti & depicti, ad certamē aduersus Dia-
bolum eiusq, spirituales astutias & tentatio-
nes animat Ephesios: expetens simul Ephe-
siorum preces, ac vicissim illis fausta
quauis comprecans.

A

2

CA.

AD EPHESIOS CAPVT PRIMVM.

ARGVMENTVM.

IN primo capite tria ferè agit Apostolus. Initio enim præmittit ἡμεῖς, quæ subscriptionem, inscriptionem, & adiunctū votum complectitur. Secunda pars continet celebrationem mysteriorum simul & beneficiorum doctrinæ Euangelicæ, vbi in campum Prædestinationis saluandorum digressus, causas eius diligenter euoluit & explanat. Tertia parte votum subiungit, quo precatur, vt Ephesij roborentur & crescant in spe hæreditatis sanctorum, & proficiant in agnitione potentix Dei declaratæ per resurrectionem Christi, eiusdemque exaltationem ad Diuinæ Maiestatis dextram.

PRIMA PARS.

Paulus Apostolus Iesu Christi] *Est hæc ἡμεῖς*
ἡμεῖς Epistola, quæ primò exprimit personam scriben-
tis, nempe Pauli, qui & Saulus dicebatur, præsertim an-
te conuersionem suam, vt ex Actis liquet. De hoc autem
apostolo nihil attinet prolixè differere, cùm semper ipsius
in Ecclesia omnium temporum sacrosancta fuerit auto-
ritas. Sed & nomen officij ponit, dum se Apostolum
appellat, id est, legatum: & quidem legatum non terreni
alicuius Monarchæ aut Regis, sed Iesu Christi, Regis re-
gnan-

gnantium, & Domini dominatium. Ne autem hoc al-
 cui dictum videretur arrogantius, addit: per volunta-
 tem Dei, indicans, se Apostolica dignitatis sua mentio-
 ne non sibi, sed Deo omnem laudem transscribere. Neq;
 enim se illo suo merito aut dignitate ad tam augustum
 munus peruenisse, sed per gratuitam voluntatem miseri-
 cordissimi Dei. Nam vt in Actis legimus, cum Paulus an- Actor. 9. &
 te suam conuersionem violentissimus esset vastator Ec- 26.
 clesiarum, & in nomen Christi Iesu insigniter contri-
 meliosus ac blasphemus, huc omnem operam suam con-
 ferens, vt Christi nomen, & Euangelium ipsius à radice
 reuelleret: Deus ex medio illo conatu impietatis abre-
 ptum ipsum ad Christianam fidem sola sua misericor-
 dia conuertit.

Sanctis qui agunt Ephesi] Inscriptio est, desi-
 gnans eorum personam, ad quos Epistolam hanc suam
 exarauit ac misit: nempe ad Christianos Ephesi agē-
 res. Quos sanctos vocat, cum propter sanctitatem pas-
 sionis & obedientie Christi fide imputatam, tum pro-
 pter sanctificationem spiritus, cuius dono regenerati-
 iam vite morumq; sanctimonia nouitatq; studebant.
 Eosdem etiam fideles Iesu Christi nominat: propter
 assensum fidei scilicet, quo doctrina de Christo nomen
 dederant, & cordis fiduciam, quam in ipso solo desixam
 habebant.

Porro fuit Ephesus vrbs minoris Asiae, per Orientem
 celebris, sed idololatria Ethnica, magicis artibus, alijsq;
 superstitionibus infamis. In qua etiam templum illud

(decantatum celebri per orbem fama) erat extructum, commentitie Dea Diane sacrum: non autem venatrici illi Diane, sed multimammie, quam omnium viuēium nutricem fingebat vetustas Ethnica, ideoγ πολυμα-
 τος appellabat. Quamquam autem nonnulli huius urbi incolae conuerserant, antequam Paulus eo peruenisset, vt ex principio capitis 19. Actorum liquet; tamen ab ipso deinde plenius sunt instituti, & quotidiana accessione plurium discipulorum maiorem in modum aucta est Ephesiorum Ecclesia, & Dei beneficio res eo deducta, vt
 Act. 19. concionibus D. apostoli per moti Christiani eius loci com-
 portarent libros magicam artem prostantes, eosdemq;
 exurerent, supputato precio librorum quinquagies mille
 nummum. Hinc etiam factum, vt qui ex cultu Diana
 illius multimammie luculentos antehac proventus ha-
 buerant, plebem in Apostolum Paulum seditiosis con-
 cionibus incitarent, quia nimirum lucrum illud suum
 predicatione Euangelij imminueretur: sicut in primis
 de fabro Demetrio & collegis eius in Actis legitur.
 Quamobrem etiam feris bestiis obiectus Paulus cum is-
 dem depugnauit, & Dei virtute illas superauit & con-
 fecit. Cuius sue Γνεροπικχας seu cum bestiis pugna
 meminit 1. Corinth. 15. Si secundum hominem, in-
 quiens, cum bestiis depugnauit Ephesi, quae mihi utili-
 tas, si mortui non resurgunt? Docuit autem Ephesi,
 vt ipsemet in sua grauissima concione ad presbyteros
 Act. 20. Ecclesia Ephesina habita perhibet, integrum trien-
 num,

nium. Et quanquam Ephesi eo tempore alacres erant in confessione veritatis Euangelica, vt solent feruere principia: tamen ex Spiritu sancto sciebat Apostolus, post discessum suum venturos lupos graues, qui vastaturi sunt Ecclesiam Ephesiorum, & à tramite veritatis auersuri multos, sicut etiam post aliquot annos de Episcopo seu angelo Ephesiorum dicitur in Apocal. 2. apocalypsi, quoddam charitatem primam suam reliquerit: ideoque monetur, vt priora faciat opera, alioqui Dominum de loco illo moturum esse candelabrum Euangelica cognitionis, Apocalyp. 2. Proinde omnino necessarium censuit Apostolus, vt literis ex vinculis Romanis ad Ephesios datis, in agnita veritate illos confirmaret.

Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro] Votum est huic Apostolo nostro visitatum & solenne, quo precatur Ephesi gratiam Dei siue gratuitum ipsius fauorem, quo in Christo Iesu complectitur fideles. Precatur item pacem: cuius nomine generatim quidem spiritualia simul & corporalia beneficia comprehendit, sicut pax Hebraeis omnem felicitatem significat: principaliter autem conscientiae pacem & reconciliationem cum Deo complectitur. Atque hac quidem bona precatur eis Paulus à Deo Patre, quippe qui primus est omnium bonorum fons, author & dator, quem Patrem nostrum nominat, non principaliter ob creationem, vt aliàs Malach. 1. sed potissimum propter beneficium υιοθεσίας seu adoptionis in
A 4 filios.

filios. Deinde eadem illa dona & bona precatur Ephesus à Iesu Christo, tanquam ab eo, qui gratiam Patrie & tranquillitatem conscientie sanguine suo nobis peperit & mercatus est.

LOCI COMMVNES.

Primus. De immensa Dei misericordia in Paulo declarata, quòd ipsum quandoq; sauu & rapacem lupum, & iuratisimum Christiani nominis hostem, secundum voluntatem suam tum ad regni communionem vocauit, tum ad Apostolica dignitatis fastigiũ euexit. Quam Dei bonitatem & incomparabilem Φιλαγγοπία non sine intima gratiarum actione celebrat Paulus ipse, 1. Tim. 1. suamq; conuersionem omnibus miseris peccatoribus solatiũ loco inculcat, vt nimirum conuersus iam confirmaret etiam fratres suos, vt Petro dicit Dominus: & peccatorum remissione percepta, nunc porro doceret impios quoque vias Domini, quò & ipsos conuerteret & lucrifaceret, Psal. 51.

Secundus. Fas esse ministris, vt Satana & organorum ipsius obrectationibus, quibus extenuare conantur ministrorum personam, vocationem suam diuinam opponant, eiusque mentione modesta à contemptu manus ipsum asserant & vindicent. Quod Paulum ferè in omnium Epistolarum exordijs, maxime verò 2. Corinth. 11. & 12. Galat. 1. & 2. accuratè secisse legimus.

Tertius. Debere pastores Ecclesiarum de sua ad
mini-

ministerium vocatione esse certos, quod nō malis artibus se insinauerint in tam arduum munus, sed legitime secundum voluntatem Dei (vt hoc loco Paulus de se predicat) vocati ad illud accesserint: vt hac ratione maiore animo munus id obire, omnemq; impetum Diaboli & impressionem temptationum ipsius eo validius sustinere ac protegere possint.

Quartus. Quanquam autem ministri Ecclesiarum hodie augustum illum titulum Apostolorum non gerunt, tamen rem ipsam quod attinet, sunt illi verē Apostoli & legati Dei, qui loco Christi funguntur legatione ad genus humanum, 2. ad Corinth. 5. Quia Apostolis in sacrosancto ministerio Verbi successerunt. Proinde qui eos despiciat, despiciat non homines, sed Christum ipsum, a quo missi sunt, Luc. 10. 1. Thess. 4.

Quintus. Quinam verē sint sancti, discimus ex Apostoli verbis, videlicet non hi soli, qui iam hac vita functi sunt: sed fideles simul omnes, etiamnum viuētes, non obstantibus carnis infirmitatibus. Vestiti quippe sunt sanctitate Christi, sanctificati & mundati per illum lauacro aquae per verbum, Ephes. 5. quemadmodum scriptum est: Atq; haec eratis quidam (videlicet iniusti, scortatores, &c.) sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis per nomen Domini Iesu, & per Spiritum Dei nostri, 1. Corinth. 6.

Sextus. Hic ipse verō splendidus titulus moneat Christianos de vita puritate, vt sibi caueant ab omni in-

quinamento carnis & Spiritus, 2. Corinth. 7. ab omni
 spurcitia sermonis, Ephes. 4. à scortatione, ab omni
 immunditia & auaritia, qua ne nominetur quidem
 inter illos, sicut decet sanctos, Ephes. 5. scriptum est enim,
 sancti estote, quoniam & ego sanctus sum. Atq; huc re-
 fer tractatum apostoli circa finem sexti & principium
 septimi capitis, posterioris ad Corinthios.

Septimus. Ecclesiam seu congregationem sancto-
 rum discimus non esse huiusmodi cœtum, qui ab impio-
 rum externo consortio planè sit segregatus, qualem
 Anabaptistæ sibi fingunt: sed versari pios in medio im-
 piorum. Sicut Ephesi plurimi erant idololatæ, omniū
 generis superstitionibus & peccatis Ethnorum more
 dediti: quorum tamen externa conuersatio quotidiana
 conuersis ibi Christianis neg, officere, neg, titulum istum
 sanctitatis adinere potuit. Interim tamen hi exeant
 ex impiorum cœtu non ratione loci (nisi fortè circum-
 stantia quadam hoc requirant) sed abstinendo ab illo-
 rum peccatis, ne iugum impietatis cum illis ducant:
 quin potius tanquam luminaria in mundo luceant in
 medio nationis prauæ ac tortuosæ, Phil. 2.

2. Cor. 6.

Octauus. Quod celebris Ecclesia Ephesiorum tem-
 poris progressu dissipata, & hodie per Turcicam impie-
 tatem vastata iacet, & iuxta comminationem Filij
 Dei candelabrum Euangelij inde motum est, Apocal. 2.
 edocemur hinc, Ecclesiam ad certum aliquem locum
 non esse sic alligatam, quin ob hominum ingrati-
 tudinem verbum & regnum Dei rursum inde auferri possit,

Amos

Amos 8. Matth. 21. 2. Theſſal. 2. quod omnium Eccleſiarum, ad quas ſcripſit Paulus, exemplis liquet.

Nonus. De ſummis Dei beneficijs ſpiritualibus, nempe gratia eius, qua nos propter Chriſtum acceptat in filios, & diligit in dilecto, & iam noſter quoq; dignatur appellari Pater, Ioan. 20. ut cum fiducia clamare poſſimus: Abba Pater, Roman. 8. Gal. 4. Et orare: Pater noſter qui es in cœlis, &c. Ex cuius Diuina gratia ſenſu naſcitur pax & conſcientie tranquillitas Phil. 4. tranſcendens omnem intellectum, qua perſuantes in medijs afflictionibus gloriantur, Roman. 5. & in media militia triumphamus contra Diabolum & omnes potas inferorum, Roman. 8.

SECVNDA PARS.

Cominet ſecunda pars predicationem beneficiorum in Chriſto exhibitorem. Eam verò orditur à gratiarum actione, cuius propoſitio eſt hæc: Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti. Et vult Apoſtolus docere, Deum ſuis beneficijs ita nos ſibi demeriſſe, ut rei ipſius ſumma æquitas Eucharifticum ſacrificium laudis & gratiarum actionis poſtulet. Ideoq; & εὐλογῶν benedictum illum appellat, hoc eſt, omnicelebratione predicanum & decantandum, adeoq; dignum, cui laudes & vota ſolemnia perſoluantur. Hoc enim eſt phraſi Hebræa benedicere Deo, iuxta illud Pſal. mi 68. In Eccleſiis benedicite Deo Domino de fontibus Iſraël. Porro hunc Deum nominat Patrem Domini noſtri

nostri Iesu Christi, ea nimirum circumscriptione
verum Deum disgregans à vanis & commentitijs dñs:
mec non ab illo, quem Iudaei iam inde ab Apostolorum
temporibus sibi fingunt, qui non sit Pater Domini Iesu
Christi, nec habeat filium, sed sit vt essentia vna, sic &
Persona vna. Paulus econtra Deum pronunciat Patrem
Iesu Christi, tanquam Filij ex substantia ipsius geniti,
atq; ob id vnigeniti.

Qui benedixit nos in omni benedictione
spiritali] Confirmatio propositionis, causas enolvens,
ob quas tantoperè sit laudandus Deus, nempe quia ipse
benedixit nos. Vbi grata & concinna vritur μετὰ
ζωῆς ex coniugatis orta, hunc in modum: Qui
non Deum meritò εὐλόγητον dixerit: siquidem ipse
prior εὐλόγησεν ἡμᾶς, benedixit nos? Sicut autem
Dei dicere est facere, iuxta illud Psalmi 135. Dixit &
facta sunt: sic ipsius benedicere est benefacere. Cete-
rum quomodo benedixit nos, non tam commemorat,
quàm simul amplificat D. Apostolus, cùm scribit: be-
nedixit nos omni benedictione spiritali in
coelestibus Christo. Vbi tot videas amplificationis
momenta, quot voculas. Eo ipso enim, dum ait Paulus,
benedixit nos benedictione, iuxta Hebraeam linguam
(cuius proprietatem Apostolus etiam Græcè scribens
emulatur) non leuiter aut vulgari quodam modo nos à
Deo benedictos innuit, sed ea vocis ingeminatione (be-
nedixit benedictione) eximiam Dei benedictio-
nem

nem notat. Quo sensu & Abrahā dixit Dominus: benedicendo benedicam tibi, Gen. 22. Sed & vniuersalis adiecta vox (omni) magnitudinem beneficij Dei amplius at tollit & intendit, subindicans, Deum omnes sua bonitatis thesauros nobis aperuisse, & nullis non benedixisse donis ac bonis. Cū autem additur: spiritali, per tacitam antithesin illustratur Dei benedictis bonitas, quasi dicat Paulus: Deus beneficentia sua vim omnem in nos ita quasi effudit & exonerauit, vt benedixerit nobis non benedictionibus solum corporalibus, cuiusmodi exhibere solet hominibus interdum etiam impijs: sed precipue magnis illis & inestimabilibus donis spiritalibus, veluti sunt, lux agnitionis Dei, gratuitus ipsius fauor, iustitia Messie per fidem nobis donata, remissio peccatorum, sanctificatio Spiritus, & spes infallibilis futurae hereditatis. Sed & determinationi (in coelestibus) sua inest cū antithesis, tum amplificatio priori non abstulit. Hoc enim vult indicare Paulus: Deus nos non terrenis, non caducis aut perituris, aut in hanc solum vitam pertinentibus bonis cumulauit, sed coelestibus planē, imō supercoelestibus & in eternum duraturis in caelo seu vita aeterna. Sed & personarum notatio, quae quibus benedixerit, suo ad amplificandum pondere minime caret. Quis enim ille, qui benedixit? Deus, qui est summa iustitia & sanctitas. Qui verò hi, quos ita benedixit Deus? Nimirum nos. Nos, inquit Apostolus, benedixit, videlicet homines miseros, egenos, omni gloria Dei orbatos, adeoq; naturā filias irae

&

& abominandos peccatores. Quis ergo effari poterit hanc aeternae sanctitatis in creaturam peccatricem effusam beneficentiam? Sed inquires, quomodo interini non periclitabitur Dei iustitia, si benedicat & beneficiat peccatoribus, quibus potius maledicere & malefacere iuxta immutabilem iustitiae suae canonem, propositaque legis amissum debebat? Respondet ergo Paulus, Deum benedixisse in Christo. Hic enim iustitiam Dei infinito merito suo placavit, ut iam, placata & acquiescente iustitia, possit misericordiae esse locus.

Sicut elegit nos in ipso] Quae dixerat generaliter de spiritualibus & supercaelestibus beneficiis Dei, ea nunc specificè recenset, totumque mysterium salutis unā cum causis eius, effectis, atque finibus ex professo pertrahit: idque à primo & summo suo principio repetit, nempe ab aeterna saluandorum electione vel praedestinatione.

Antequam iacerentur fundamenta mundi] Amplificatio est bonitatis Dei erga nos à tempore sumpta, seu potius ab aeternitate, quae omne tempus antegreditur, quasi dicat: Dei beneficentia non tū demum coepit erga nos vigere, cum nos inciperemus esse: sed ea omnem nostrum ortum infinitis seculis anteverit. Elegit quippe nos ad vitam, antequam iacerentur fundamenta mundi: Quae aeternitatis periphrastica notatio est, sicut eadem 2. ad Timoth. 1. explicatius proponitur, ubi gratiam illam Dei ex suo proposito nos vocantis, ante tempora aeterna nobis datam Apostolus confirmat.

confirmat : planè quemadmodum eadem phrasis à Christo Ioan. 17. usurpatur, cum inquit habuisse se gloriam apud Patrem, antequam hic mundus esset apud illum, id est, ab aeterno. Ergò mens est Pauli: Deus iam inde ab aeterno elegit nos. Verùm ne quis eam electionem ab omnium aliarum causarum intuitu penitus absolutam iudicaret, seipsum exponit Paulus, addens: Eligites IN IPSO, nimirum in Christo, vt ostendat non absolutam esse electionem nostram, aut in nuda & sola voluntate Dei simplici collocatam, sed in Christi merito fundatam.

Vt essemus sancti & irreprehensibiles] Finem electionis notat eum, qui respectu nostri consideratur. Elegit nos, non vt porro liceat hac gratia abuti ad faciendum quiduis, sed potius vt vita sancta & irreprehensibili nos benefactori gratos exhibeamus. Sancti autem sumus, vt supra est annotatum, in hac vita per imputatam sanctitatem CHRISTI, & per inhabitantem Spiritum, qui vita sanctitatem nouitatēque operatur in his, qui ipsius ductu reguntur. Irreprehensibiles porro coram illo sumus, non quòd Deus in nobis non inueniat, quod reprehendat iuste: sed quia id, quod reprehendi poterat, reatum iam est sanguine Christi, vt ad condemnationem in Dei iudicio non imputetur. Sed & coram hominibus irreprehensibiles sumus, quando conuersatio nostra iuxta normam Diuina voluntatis conformata à manifestis illis peccatis & operibus
carnis

carnis abest & abhorret. Atq; hoc quidem est esse sanctos & irreprehensibiles in hoc seculo, quæ sanctitas perficitur in altero: sicut & apostolus non ad inchoatum duntaxat in hoc seculo, sed ad beneficium in altera vita plenissime consummandum respexit. Addit autem in charitate. Hac quippe totius nostræ conuersationis est regula, perfectionis q; vinculum, Colos. 3. ut nimirum Deum diligamus & proximum, licet diligere non possimus eo dilectionis gradu, quem lex Dei flagit at nobis in hac vita impossibilem, sed quem adiuit Spiritu sancto valemus assequi.

Qui prædestinavit nos | Expolitio est eorum, quæ de nostra in Christo electione modo dixerat, & ostendit nunc, quæ ad rem nos Deum prædestinavit: non ad interitum certe, sicut nostra merebatur agnata prauitas, & iniquitas: sed eis υιοθεσίαι, in adoptionem filiorum, id est, ut nos sibi in filios cooptaret: qui summus est dilectionis gradus, quo creaturæ diligere poterat Deus. Ceterum hæc prædestinationem eis υιοθεσίαι rursum gratuitam esse sic docet, ut tamen non omni modo absolutam, sed in Christo Iesu ordinatam esse confirmet, ideòq; addit: per Iesum Christum. Huius enim sacrosancto merito debetur, quod Pater nos filios & heredes cælestis sui regni scribit. Quod autem subiungit: in se, pertinet id ad filiationis donum cōmendandum & illustrandū, videlicet quod Deus in se vel sibi ipsi & non alteri nos filios scribit & acceptat, atq; ipsemet iam nobis dignatur esse Pater: vicissim nos pro suis habet & agnoscit filios.

Secun-

Secundum beneplacitum voluntatis suæ] Causam impulsuam repetit, quæ Deum permouerit, ut nos in Christo eligeret, cum quidem, si voluisset, optimo iure nos in miseria nostra relinquere potuerit, sicut & lapsos Angelos. Itaq; hoc totum beneplacito ipsius voluntatis acceptum fert Apostolus, indicans, non vllō nostro merito Deum esse motum ad illam misericordiæ suæ vim erga nos explicandam: sed ab ipsius gratuito beneplacito hoc profectum esse, ut decerneret Filium suum mundo redemptorem mutere, & in eodem nos prædestinare ad vitam æternam.

Vt lauderetur gloria gratiæ suæ] Alterum finem, eumq; principalem, Dei respectu consideratum, exprimit, quem is ex hoc opere gratuita electionis venatur & assequitur, videlicet immensa suæ bonitatis laudem atq; gloriam.

Qua charos nos reddidit] Principali fine electionis & salutis hominum ostenso, nunc ad causas explicandas redit, dicens, Deum nos gratia illa sua charos reddidisse, nimirum repetens causam summam atq; principem Dei misericordiam. Vbi græca vox attendenda est: ἐχάρητοσεν, quæ sic gratiosos nos Deo redditos declarat, ut id ipsum merum sit & gratuitum Dei munus.

In illo dilecto] Secunda causa repetitur electio- nis, Christus, quem subinde apostolus tanquam causam meritoriam in illo mysterio salutis inuoluit. Eum verdè eleganti & amabili epitheto notat, dum dilectum no-

B minat,

minat, dilectum scilicet Deo Patri tanquā vnigenitum
 ipsius Filium, quem Pater amore substantiali prosequi-
 tur, dum in essentia communione vnum cum ipso est,
 quæ summa est vnitas, summa dilectio & ὁμοῖος: pro-
 pter quem etiam dilectum iam nos quoque diligat Pater,
 sicut sequitur: Per quem habemus redemptionem,
 per sanguinem ipsius. Vbi modum explanat,
 quo per illum dilectum chari simus redditi. Cum
 enim Pater salua iustitia sua nos peccatores sic dili-
 gere non posset, vt ad vitam absolutè destinaret sine
 interueniente λύτρον, quo iustitia ipsius satisfaceret:
 idcirco nunc exprimit, quodnam fuerit illud λύ-
 τρον seu redemptionis precium. Id autem erat non
 corruptibile aurum aut argentum, sed sanguis Chri-
 sti, in redemptionem hominum profusus. Ergo hoc
 sanguine parta nobis est ἀπολύτρωσις illa seu re-
 demptio à peccatis, quæ aliàs inter Deum & nos diui-
 debant, vt Propheta loquitur. Atque hæc etiam causa
 est, quod Paulus redemptionem eam in remissione pec-
 catorum collocet, dicens: Per quem habemus redemptio-
 nem, per sanguinem ipsius, remissionem peccato-
 rum. Quam remissionem peccatorum respectu no-
 stri gratuitam & ex opulencia gratia Dei profectam
 docet, quantumvis respectu CHRISTI non gra-
 tuita, sed merito satisfactionis acquisita sit. Porro
 in isto beneficiorum cumulo recenser quoque reuela-
 tionem illius arcani, factam in temporis plenitudine
 per

Esa. 59.

per

per Euangelium. Ait enim : de qua vbertim impartiuit nobis in omni sapientia & prudentia. Hoc est, quod de nostra salute ab eterno ex diuinitijs gratia sua constituit Dominus ; id iuxta eandem gratiam nobis in tempore reuelauit, de sua illa sapientia & prudentia nobis cognitionem illius mysterij clementer impartiens. Quomodo verò? Patrefacto nobis arcano voluntatis suæ, hoc est, reuelato mysterio illo salutis nostræ in Christo, qui id è sinu Patrû protulit & nobis enarrauit. Ceterum illæ vox patefactionis antihesi habet, qua ostenditur, fuisse aliquando voluntatem illam Dei absconditam, imò esse etiamnum humanæ naturæ penitus ignotam. Ideoque vt nobis innotesceret, opus fuisse patefactionis Dei, qua per λόγον, æternum Dominum nostrum Iesum Christum in Euangelio contigit. Voluntatis autem voce non quæuis Dei voluntas intelligitur. Est enim aliæ voluntas Dei legis, qua Dominus in Lege voluntatem suam exponit, quid à nobis requisitum velit. Hæc non est ita abscondita, quin hominibus naturæ sit aliquo modo nota, sicut de gentilibus Roman. 2. scriptum est. Alia verò est Dei voluntas Euangelica, benefica illa, non Legis voce, sed Euangelij predicatione manifestata, docens, quo pacto Deus erga nos sit affectus in Filio. Atque hæc demum erat planè incognita omnibus hominibus, non minus ac ipsa Deï essentia.

Iuxta beneplacitum suum, quod proposuerat

B 2

in seipso]

in seipso] Hoc quoque beneficium patefactionis fuisse
 merè gratuitum docet, quod non operibus nostris acce-
 ptum sit ferendum, sed solius Dei eūdōxiæ & beni-
 gnissimo ipsius beneplacito, quod proposuerit in seipso
 usque ad dispensationem plenitudinis tempo-
 rum. Hoc est: Deus ab æterno vtrūque proposuit, nimi-
 rum quod saluare nos velit in Christo: & deinde, quod
 hanc suam voluntatem patefacere velit in Euangelio.
 Reseruauit autem cum executionem, tum patefactio-
 nem mysterij huius plenitudini temporum, hoc est, tem-
 pori aduentus Messia. Nam etsi in veteri Testamento
 vaticinia quedam de hoc arcano seu mysterio praece-
 rant, etsi quoque beneficia seu fructus ventura passionis
 Christi applicabatur Patribus fidelibus: tamen Chri-
 stus ipse tum nondum venerat, nondum passus fuerat,
 sed haec omnia demum in temporis plenitudine per-
 ficienda restabant. Quin etiam mysterij huius par-
 tes neque omnes, neque explicitè innotuerant Patri-
 bus veteris populi: multò verò minus gentibus: sed
 haec omnia consummationi seculorum reservaban-
 tur. Quam ob causam etiam plenitudo tempo-
 rum dicitur, hoc est, id tempus, quo benefica volun-
 tas illa Dei opere completur, & vaticinia, quae de hisce
 mysterijs in Prophetis sanctis extant, suis euenti-
 bus obsignantur. Οἰκονομία, autem voce ad ordi-
 nem administrationis respicit Paulus, gratia cuius
 per Christum Saluatorem his medijs, hoc ordine &
 processu in executione geritur & administratur, sic-
 uti

uti gerendum in consilio suo sanxit & constituit Dominus.

Vt summatim instauraret omnia per Christum] Quidnam Deus in illa temporum plenitudine perficivouerit, disertè monet, videlicet quod per ipsum instaurare constituerit omnia, quæ in cœlis sunt, & quæ in terra. Nam Græca vox (ἀνακαταστάσις) ἐμπατισῶς designat instauracionem illam & reparationem rerum per lapsum primorum hominum amissarum, & ab inuicem dispersarum recollectionem, nec non reconciliationem eorum, qui peccatis hominum offensi fuerant. Hic autem non iniuria queritur, quomodo Christus non solum ea, quæ in terris sunt, verum etiam quæ sunt in cœlis, instaurasse & recollegisse dicatur, cum quidem beneficium ipsius tantum ad genus humanum in hisce terris degens, non ad militiam angelorum in cœlis agentium pertinere videatur? iuxta illud Hebr. 2. non Angelos, sed semen Abraha assumpsit? Respondemus, Apostolus vniuersa ea complectitur, quæ vel instauracione indigebant, vel cum genere humano reconcilianda erant, aut in pristinam redigenda societatem & concordiam. Nam primò ruina generis humani redintegranda omninò erat, quod fieri non poterat, nisi constituta inter genus humanum in terris & Deum in cœlis pace & reconciliatione. Deinde etsi Angelis nihil impetratur per mortem Christi, tamen hominibus aliquid impetratur, quod quendam ad Ange-

los respectum haber, videlicet, quod Angeli, qui prius
ab hominibus obtransgressionem erant abalienati, iam
illos pro suis conseruus, socijs & consortibus eiusdem
gaudij & regni rursus agnoscunt, adeoq; ipsis mis-
ere insuper non designantur. Sed & hoc respectu
omnia in cœlis & in terris sunt instaurata, quate-
nus tota vniuersitas Ecclesia omnium electorum in
vnum corpus ita redacta est per CHRISTVM, vt
efficaciam meriti ipsius per fidem sentiat non solum
militans in hisce terris Ecclesia: verum etiam eadem
perpetuo fruatur Ecclesia in cœlis triumphans, atque
sic per salutarem istam *ἐν ἀρχαῖς* virtute
operaq; Christi sunt instaurata, redintegrata, recolle-
cta, & reconciliata omnia.

Per quem & in sortem additi sumus] Be-
nescium illius summaria redintegrationis, respectu
instaurati generis humani sortem appellat, intelli-
gens nimirum sortem illam & hereditatem electo-
rum Dei in regno incorruptibili, vbi heredes erunt Dei
& cohæredes Christi. Id totum verò rursus in suas
causas spargit. Sicut enim per Christum tanquam
causam meritoriam nos in sortem illius hereditatis
asciuit scribit: sic iuxta propositum Dei, tanquam
causam principem atque primam, ad sortem illam
nos predestinatos memorat. Deum autem hic non
tam nominat, quàm dilucida periphrasi notat, cum
ait: cuius vi sunt vniuersa, iuxta decretum
voluntatis ipsius. *Quæ verba à nonnullis appli-*

cantur

cantur seu detorquentur potius ad fabricandum eternam reprobationis decretum absolutum quoddam, gratia cuius sint nonnulli simpliciter citra intuitum praesentis incredulitatis vel impenitentiae reiecti ad damnationem ac reprobati, idque vi decreti eterni: quoniam hic scribatur, vi Dei fieri vniuersa, iuxta decretum voluntatis ipsius. Sed respondemus, Apostoli verba secundum subiectam materiam esse intelligenda. Hoc autem toto tractatu, quem in primo capite instituit, nil quicquam vel legitur vel continetur de reiectione seu damnatione reproborum, sed tantum de beneficio, quod saluandis obtingit. Iniuriam igitur faciunt Apostolo, quicunque haec ad scopum diuersum, & ab ipsis textus Apostolici materia prorsus alienum dirigunt & detorquent. Sensus autem verborum Pauli huc redit, quod in illa praedestinatione electorum ad salutem, omnia fiant, totumque negotium administretur vi decreti ipsius. Quia nisi decreuisset saluare genus humanum, nihil omnium eorum esset factum, quae ad procurandam salutem nostram suscepta sunt. Nam Filius non esset missus in mundum, non esset passus: neque vnquam gratia Dei per Euangelium proposita, nec fides in hominum animis atque cordibus accensa fuisset. Quamobrem haec omnia pendent ac proueniunt à supremo illo Dei decreto, eo autem non absoluto, sed in Christo ordinato, suisque in executione medijs limitato.

Vt simus nos in laudem gloriæ ipsius] Fi-

nem alterum rursus attingit gratuita praedestinationis Dei, qui est laus gloria ipsius, quae gloria in nobis & salute nostra tanquam opere eius refulget & elucescit. Hic autem eleganti distributione Iudaorum & gentium distinctè meminit, qui huius beneficij sint redit participes. Cum enim scribit: qui priores sperauimus in Christo, per illos *ᾧ ἐν Χριστῷ* Iudaos conuerses intelligit, qui primo sunt per Euangelium vocati: quibus se quoque, tanquam ex Hebraeorum natione ortum annumerat. Rursum cum subiungit: in quo speratis & vos, altera hac parte distributionis Christianos ex gentilibus ad Euangelij communionem vocatos notat. Quas sperare in Christo ait: sperandi voce non spem proprie sic dictam, sed fidem potius intelligens. Sicuti frequenter in sacris literis, Psalmorum praesertim volumine hac vocula fiduciam denotat, tanquam nobilissimam partem & quasi animam fidei, puta quoties occurrit: in te Domine speraui. Item, latentur omnes, qui sperant in te. Et rursus: domus Israel speret in Domino. Quoniam autem D. Paulus vocationis Ephesiorum ceterorumque gentilium mentionem iniecit: committere noluit, quin medium exprimeret sine organum, per quod vocati sunt ad CHRISTI agnitionem. Proinde addit: in quo speratis & vos audito sermone veritatis. Qui sermo non doctrinam legis significat, quoniam ex hac neque CHRISTVS, neque salus nostra cognoscitur, sed peccata potius hominum, & ira Dei reuelatur.

Intelligit

Intelligit autem Euangelij doctrinam sicuti καὶ ἡ ἐπι-
 ξυνήσις addit: Euangelio salutis vestræ. Hoc porro
 verbum veritatis nominat, ob inconcussam firmita-
 tem ac certitudinem promissionum in eo diuinitus reue-
 latarum. Euangelium verò salutis dicit, quia salutis
 autor in illo demonstratur Christus, & quia simul est
 potens organum excitandi in cordibus audientium fi-
 dem, quæ salutem illam apprehendat.

In quo etiam posteaquam credidistis, &c.]
 Sermonem Euangelij docet Ephesiorum non aures tan-
 tum percussisse, sed penetrasse vim illius in corda ipsorum,
 vt doctrinam de Christo fidei assensione amplecteren-
 tur, & in eis obsignaretur fides in Dei promissionibus
 acquiescens. Quo verò pignore? Nimirum Spiritu san-
 cto. Quem duobus suauissimis & ad consolationem ac-
 commodatissimis epithetis ornat. Nominat enim Spi-
 ritum promissionis, tum quia ex Christi promisso no-
 bis confertur & datur tum etiam quia hic Spiritus pro-
 missiones Dei nobis obsignat, nōque in cordibus nostris
 certos de ijs efficit. Deinde nominatur arrabo hæredi-
 tatis nostræ, sumpta voce à consuetudine pactorum,
 promissionum & contractuum, vbi dari solet ἀρραβὼν, rei
 scilicet, de qua agitur, testificanda & cōfirmanda sym-
 bolum. Sic Spiritum sanctum dat Dominus tanquam
 indubium pignus & ἀρραβὼν conferenda aliquando per-
 petua καὶ ἀποροπία seu hæreditatis, quam nunc spe ex-
 pectamus.

In redemptionē acquisite possessionis.] Sicut paulo ante de predestinatione differens duos principales eius fines recensuit, salutem hominum & gloriam Dei: sic nunc, posteaquam ad vocationem & obsecrationem salutis nostræ describendam descendit, eosdem planè fines attingit, ut constaret, Deum in toto ordine procuratione salutis hominum, & in omnibus illius ordinis gradibus atque partibus duos hosce fines potissimum spectasse: primò, ut nos in acquisitam possessionem, qua olim excideramus, redimeret & assereret: ac deinde, ut sui nominis gloriam ac celebrationē bonitatis suæ hinc consequeretur. Vtrunque finem notat Apostolus: cum inquit: in redemptionem acquiretæ possessionis, in laudem gloriæ ipsius.

LOCI COMMUNES.

Primus, Docemur, nō minimum esse cultum Christianorum, ut benedicant seu laudent eum, à quo ipsi sunt benedicti ineffabiliter, qui suis aternis beneficijs hoc cumulatissimè promeritus est, ut laudetur à nobis & glorificetur sanctum nomen eius. Quia in re sedulo laboravit Propheta David, ut & seipsum, adeoque animam & spiritum suum excitaret ad laudes Deo canendas pro acceptis beneficijs, & alios quoque ad id pietatis officium atque cultum excitaret. Quemadmodum & Paulus precipit, ut in omnibus à nobis laudetur Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, Ephes. 5.

Secundus. Monemur, non esse Deum ullum alium, quam

quàm Patrem Domini nostri Iesu Christi. Hinc sancti Apostoli relatiua hac descriptione verum Deum discernunt tum à gentiliū dñs, tum verò etiam à Deo gentis Iudaica, quæ sibi eiusmodi fingit Deum, qui sit quidam creator cœli & terra, & liberator populi Israëliti ex Aegypto: non autem sit Pater Domini Iesu Christi. Quemadmodum & Mahomet doctrinam de Deo, qui Filium coeternum sibi genuerit, tanquam horrendam blasphemiam armis proterendam censet. Nos verò insistentes sanctorum Apostolorum vestigijs, Deum aliquem, præter Patrem illum Christi, ignoramus. Qui cum nec essentia, nec cognitione possit à Filio separari: rectè affirmat Christus: Nemo nouit Patrem, nisi Filius, & cui Filius voluerit reuelare, Matth. 11. Rectè etiam Ioannes: Quis est mendax, nisi is, qui negat Iesum esse Christum? Hic est Antichristus, qui negat Patrem & Filium. Quisquis negat Filium, is ne Patrem quidem habet, 1. Ioann. 2. Quia sunt Trinitatis Personæ essentialiter vnum, vt qui vnā ex illis Personis neget, protinus totā Trinitatem abneget.

Tertius. Quæ præcipua sint dona & bona, ob quæ Domino sint soluenda vota laudis & gratiarū actionis, videlicet bona spiritualia in cœlestibus. Nā etsi quoq; corporalia beneficia nostrā gratitudinē requirunt. Spiritualia tamē toto genere illa superant, tanto nimirū intervallo, quanto diuina humanis, cœlestia terrenis, æterna & incorruptibilia caducis & euandis sunt præstantiora.

Ergo

Ergo appetamus spiritualia, hos nimirum thesauros, qui nulli corruptioni sunt obnoxij, Matth. 6. & petamus illa ab eo, à quo solo proueniunt, uidelicet à Deo Patre & Domino Iesu Christo. Hic enim potest bona dona nobis dare, Matth. 7. à quo etiam tanquam Patre luminum omne donum bonum & perfectum desuper descendit, Iacobi 1. cap.

Quartus. De electione saluandorum, quod caput doctrina D. Apostolus ex professo hic pertractandum suscipit. Integra eius definitio ex prælectis colligitur hæc: Electio est Dei propositum seu decretum, quo iuxta beneplacitum voluntatis sue gratis, antequam iacerentur fundamenta mundi, in Christo Iesu elegit, & in dilecto charos reddidit, adeoque in filios adoptauit omnes eos, quos vidit acta pœnitentia in Filium perseueranter credituros, eum scilicet ob finem, vt sint sancti & irreprehensibiles coram illo, & vt laudetur gloria gratia ipsius.

Quintus. Docemur amplius, hanc electionem esse merè gratuitam, hoc est, pendere à mera Dei gratia in Christo per fidem apprehensa, sine omni planè operum humanorum respectu. Et hac quidem in re comprobanda syluam quandam argumentorum aperit nobis hic Apostoli tractatus. Primo patet hinc, quia elegit nos, antequam iacerentur fundamenta mundi. Ergo præuertit Dominus electione sua omnia nostra opera, atque sic iuxta typum Iacobi, Roman. 9. antequam nati essemus, nec quicquam adhuc boni fecissemus, vt secundum electionem propositum Dei firmum maneret, non ex operibus;

bus, sed ex vocantis & eligentis gratia sumus ad vitam prædestinati. Verùm hîc obijciatur sortè, si opera prætereà ab electione remouentur, quoniam illa ab aeterno non fuerunt, sed in tempore sunt præstita: consequetur, pariratione nec missionem Filij, nec passionem eius & $\Sigma\pi\omicron\lambda\upsilon\tau\epsilon\omega\sigma\iota\nu$, vt nec fidem nostram aeterno prædestinationis decreto posse includi: quandoquidem Filius in plenitudine temporis mittitur, & patitur, & non ab aeterno, quemadmodum & fides excitatur in nobis in tempore, & non ante iacta fundamenta mundi? Respondeo, alia est operum ratio, quàm vel passionis Christi, vel nostræ in illum relata fidei. Nam si in electionis proposito Dominus respectum habuisset ad opera, illorumq; meritum, tum idè oportuisset illa precedere & anteuertere Dei electionem, quia qui ex debito soluit mercedem operibus, is non ob secuturam operam aut laborem, sed ob eundem antegressum soluit mercedem, ita vt labor mercede sua, cum ordine nature, tum temporis ratione, prior sit. Cum verò opera nostra electionem Dei antegressa non sint, quin potius respectu nostrarum virium nulla fuerimus facturi bona opera, quippe ad quæ nos sola Dei prægressa gratia preparat: rectè concluditur, prædestinationis beneficium illud non esse operibus mercedis loco annumerandum. Gratuita autem electio potest inuoluere respectum rerum futurarum, videlicet sanguinem, passionem & $\Sigma\pi\omicron\lambda\upsilon\tau\epsilon\omega\sigma\iota\nu$ Saluatoris Christi, vel Christum ipsum fide apprehendendum. Quia hîc non de mercede agitur laborem subse-

subsequente, nec quicquā in illa gratuita electione cōsideratur intra nos, ne si les quidem, quatenus illa nobis inheret, sed tantum, quatenus Saluatoris Christi meritum intuetur & apprehendit. Secundum argumentum, quo probatur, electionem citra respectum operū factam esse gratis, petitur ex hisce verbis: elegit nos, ut essemus sancti & irreprehensibiles. Quibus perspicue docet, nos non sanctitate nostra demereri beneficium electionis, sed potius ab electione sanctificationem illam nostram tanquam effectū promanare ac dependere. Tertiò, dum nos per electionē adoptari scribit in filios, rursus operū considerationem hinc excludit, & demonstrat, esse vitā eternam, ad quam eligimur, non operū stipendium, sed filiorū gratuitam hereditatē, ad quam gratis adoptentur. Quartò, dum toties reperit, nos in Christo electos, per Iesum Christum in filios adoptatos, dilectos in dilecto, per $\alpha\pi\lambda\upsilon\sigma\omega\sigma\iota\varsigma$, quā habeamus in sanguine ipsius: nōne vniuersam summam electionis nostrae Saluatori Christo acceptum fert, ac vicissim adimit operibus, ijsq; aditum intercludit, ne in hoc adorandum mysterium electionis prorumpant? Sicut enim Paulus recte concludit, Gal. 2. si ex lege est iustitia, Christus frustra mortuus est: ita $\chi\epsilon\lambda\alpha\lambda\omicron\gamma\iota\alpha\varsigma$ concludimus nos: si ex operibus electi simus & dilecti, iam non in Christi passione, redemptione & sanguine fundamentum praedestinationis esse collocandum, sed frustra passionem eam factam & susceptam. Quinò, quando memorat Apostolus, prae-
destinatos nos esse iuxta beneplacitum voluntatis ipsius:

herum ab hoc arcano aeternae praedestinationis ardet omnem operum nostrorum conatum, dignitatem atque meritum, & hoc totum, quod praedestinati sumus, mere gratuitum esse demonstrat. Si enim ex beneplacito voluntatis Dei, non iam utique ex merito: & ut Apostolus in eodem argumenti genere concludit: si ex gratia eliguntur homines, non iam ex operibus: alias gratia non esset gratia. Sin ex operibus, non iam ex gratia: alias enim opus non esset opus, Romanor. 11. Idem ipsum ex fine praedestinationis concluditur, qui est, ut laudetur gloria gratiae ipsius. Atqui si ex operibus obtingeret electio, omnis iam occasio praedicanda & celebranda gratiae Dei sublata foret. Ex quibus fundamentis è textu Paulino extructis haud obscure cernitur, vehementer errare Pontificios doctores, qui Deum in nostra electione quendam ad opera respectum habuisse scribunt.

Sextus. Sicut autem gratuitam esse electionem ex Apostoli tractatu demonstrauimus: sic absolutam eam non esse, eadem hac pericope Paulini textus luculenter edocet. Quanquam enim asseuerat, Deum iuxta beneplacitum voluntatis suae nos praedestinasse, ut nimirum constet, Dominum non esse motum nostra aliqua sanctitate operum, ve merito, ut ad salutem nos destinaret, sed motum esse sola sua gratia & misericordiae voluntate: tamen eorum opinio falsa est, qui vocabulum eundem de decreto quodam interpretantur absoluto, per quod ita Deus destinare quosdam ad vitam, ut saluari eos simpliciter absoluteque sic

necessum.

necessum, nec vllō modo aut ratione damnari possint: qui etiam primitus in illo eterno decreto non aliquo ad Christum intuitu sint predestinati, sed personæ illorum solæ, nuda, simplici, ac penitus absoluta Dei voluntate, citra omnem alium respectum aut considerationem vilius alterius rei, dilectæ aut electæ sint. Deinde autem, ut ad finem illum hos, quos ita predestinavit, perducere possit, subtrausse Deū illud missionis & passionis Christi meritum, hoc tantum consilio, ut quoniam illi sine interuentu precy redemptionis (obstante nimirum Dei iustitia) ad eum finem peruenire nō valerent, Deus iam per passionem filij sibi viam aperiret ad vltimum eum finem perducendi hos, quos initio sine Christi aspectu elegerat. At verò hanc opinionem verbo Dei minimè esse consonam, et contrā autem Deum ad Christi $\Sigma\tau\omicron\lambda\upsilon\tau\epsilon\omega\sigma\iota\nu$ in ipso primo atque summo electionis proposito sic respexisse, ut ne quidem dilectione illa prima ac suprema eligere quosdam ad vitam constituerit sine passionis Christi aspectu: manifestè nobis tradit D. Paulus, dum toties repetit & inculcat, in Christo nos electos, per Iesum Christum nos adoptatos, & in dilecto charos redditos. Et ratio huius rei est, quia hic disputatur non de generali illa dilectione, qua vniuerso mundo, atque sic impijs etiam misit Filium, Ioan. 3. sed de specialissima dilectione, planèq; intimo fauore Dei paterno, gratia cuius ad ipsam salutem elegit. Ut autem speciali hac dilectione paternoq; fauore complecteretur personas quasdam absolute consideratas, citra intuitum Christi fidei

appre-

apprehendendi: id verò iuxta Spiritus sancti testimonia
 prorsus erat ἀδύνατον. Siquidem Hebr. 11. scribit Apo-
 stolus, impossibile est, hominem Deo placere sine fide.
 Hinc ita colligimus: si possibile non est, ut quoquo modo
 homo placeat Deo sine fide: quanto minus possibile est,
 hominem sine fide placere Deo, specialissimo illo favore,
 & dilectione singulari, cuius vi heres scribatur regni
 cœlorum. Etenim quia omnes homines naturâ sunt
 peccatores: non patitur immutabilis iustitia Dei, ut ad
 salutem eligatur homo peccator sine aspectu propitiato-
 ris, cuius sacrosancto ἡμῶν satisfiat diuinâ iustitiæ.
 Hic porro propitiator, nempe Christus, absque fide nobis
 totus est ociosus, cum non sit in cœlo aut in terra vllum
 aliud medium apprehendendi ipsius ἀπολυτῶσιν,
 præter solâ fidem. Hinc adeò propter istam, ut dictû est,
 inuariabile iustitiam Dei sit, ut specialissima hæc dilectio
 electioq; necessariò includat respectû ἀπολυτῶσεως
 vel propitiationis ac redemptionis nō tantum pro pecca-
 toribus præstandæ, sed etiam fidei manû apprehendendæ.
 Hinc Apostoli electionē ex Dei θεοῦ γνώσει seu præcogni-
 tione definiunt, 1. Pet. 1. ut quos Filio suo per fidē implan-
 tatos fore viderit Dominus, hos etiâ prædestinârit. Sicut
 Paulus scribit, Rom. 8. quos præsciuit, hos prædestinavit.
 Hinc rursus Paulus 2. ad Thes. 2. electionem hoc fidei re-
 spectu limitat, quando hunc in modû scribit: nos autem
 debemus Deo gratias agere semper de vobis, quod elegerit
 vos Deus ab initio ad salutē, per sanctificationē spiritus,

C

& fidem

& fidem veritatis. Vbi per sanctificationē spiritus nō ed
 intelligitur, quā consistit in nostris operibus per Spi-
 ritum sanctū in nos excitatis. Quod infallibiliter hinc
 apparet, quia huic sanctificationi tribuit Paulus quip-
 piam, quod sanctitati noua in operibus sita nunquā tri-
 bui potest. Scribit enim, Thessalonicenses in hoc ἀγας
 τοῦ πνεύματος electos esse ad salutē. At verò in sanctitate
 operum ad salutem nos electos non esse, priore loco com-
 muni satis abundē comprobatū est, quippē qui potius ad
 sanctitatem operum, quā in illa vel per illam predesti-
 nati sumus. Ideoq; etiam ἀγας ille, de quo in pra-
 senti loco agit Apostolus, praecedit fidei mentionem, cum
 quidem altera, quae operum est sanctitas, fidem non pra-
 cedat sed consequatur. Necessariò igitur sanctificatio
 hic innuitur ea, qua Spiritus sanctus corda hominum
 sanctificat seu purificat fide in Iesum Christum, Actor.
 15. excitans nimirum fidē in hominibus, eaq; fide asper-
 gens illos sanguine Christi. De qua sanctificatione seu
 purificatione Esaia 4. legitur: Dominus abluet sordes fi-
 liarum Sion, & sanguinem Ierusalem lauabit de medio
 eius per Spiritum iudicij & Spiritum excisionis. Simili-
 ter 1. Corinth. 6. atq; haec eratis quidam: sed abluti estis,
 sed sanctificati estis, sed iustificati estis per nomen Do-
 mini Iesu, & per Spiritum Dei nostri. Quamobrem ex
 hoc etiam Apostoli testimonio concluditur, electionem
 nostram factam esse non absolutē, sed in Christo, in quo
 dilecto Deus ab aeterno dilexit & elegit omnes eos, quos
 sciuit ac vidit fide per Spiritum sanctum excitata im-
 plantatos

plantatos iri Christo, aspersis nimirum & purificatis sanguine ipsius cordibus illorum.

Septimus. Sicut autem electio absoluta non est, ita neq; reprobatio in nuda atq; simplici Dei voluntate voluntur & collocatur. Quod enim nonnulli scriptitant, Deum quosdā simpliciter extra incredulitatis aspectum ab aeterno adiudicasse gehenna supplicio, & ut ad hunc finem tristem damnationis cetero decurrerent, idēque Deum subtrahisse causas secundas, quibus via illis atq; ianua ad damnationē aperiretur, & proinde non modo condidisse hominem dūcūq; labilem, sed etiam ut actus laboretur decreto suo infallibiliter censuisse & ordinasse, ut videlicet quos nudissima sua voluntate ad aeternos cruciatus destinasset, hi iam per lapsum illum tanquam commodū medium conijcerentur in peccati necessitate, atq; sic salua Dei iustitia perpetuò perirent, quae iustitia Dei saluari aliās non potuisset, si integros & in statu perfectionis manentes homines interitui adiudicasset: haec inquam omnia nihil aliud sunt, quam ceca humana rationis commenta, quae extra Dei verbum, Maiestatem huius mysterij scrutans, sine omni planè testimonio sacrarum literarum talia sibi de reprobatione fingit & somniat. Nam quod ogganniunt, non ex humana rationis placitis haec peti, sed ex Dei verbo, adeoque ex hac ipsa tractatione Paulina: siquidem Paulus hic asseueret, ut Dei fieri vniuersa iuxta decretum voluntatis ipsius: tamen si in paraphrasi horum verborum aliquid responsum est, tamen hic solidius ea placet.

excitere, & audaciam illorum hominum compefcere. Primi itaque hic repetimus, quod illa, quæ vi Dei iuxta voluntatem ipsius fieri hoc in loco dicuntur, sint de vniuersis hisce, quæ hominum salutem procurandam attinent, intelligenda. De saluandis enim hic vnice agitur: nil quicquam verò de reprobis: & tantummodo beneficia gratiæ Dei, non autem opera iræ ipsius hoc toto capite explicantur. Deinde quæ ibidem adduntur à Paulo, manifestè vindicant textum ipsius à peruersa huius opinionis nota, sic enim is habet: Cuius vi fiunt vniuersa iuxta decretum voluntatis ipsius. Vbi liquidissimè declarat Apostolus, sermonem sibi esse non de vniuersis, quacunque vnquam vspiam geruntur aut fiunt: sed de his, quæ Dei VOLUNTATE geruntur. Iam verò Spiritus sanctus verbis minimè obscuris edisserit, nec peccata fieri vlla Dei voluntate, Psalm. 5. Iacob. 1. 1. Ioan. 2. neq; etiam hominum reproborum exitium ab ipsius pendere voluntate absoluta. Hoc enim qui asserit, is conuellit & conspuat Dei sacrosanctam attestationem sub iurifurandi religione confirmatam: Vno ego, nolo mortem IMPII, sed vt impius cōuertatur & viuat, Ezech. 33. Ergò cum Apostolus tantum eorū meminerit, quæ sub Dei voluntatem cadunt, peccata verò sub Dei voluntatem planè ac simpliciter non cadunt, vt neque damnatio hominum (nisi quatenus præcuntem contemptum, incredulitatem & impœnitentiam Dominus vindicat) hinc adeò concludere promptum est, reprobationem absolutam verbis Pauli tradi minimè: sed ipsdem non sine Dei

Dei contumelia nequiter assui & affricari. Quin græcus textus, quo D. Paulus vtitur, hanc violentam expositionem explodit. Is verò sic habet: $\chi\tau\iota\ \omega\epsilon\iota\sigma\tau\iota\ \tau\omicron\delta\ \tau\alpha\ \pi\acute{\alpha}\nu\tau\alpha\ \epsilon\upsilon\epsilon\rho\gamma\epsilon\upsilon\omicron\tau\omicron\varsigma$, quod verbotenus redditur: iuxta propositum eius, qui omnia operatur. Iam verò quis tam erit absonus aut blasphemus, qui Deum vel peccata, vel damnationem $\epsilon\upsilon\epsilon\rho\gamma\epsilon\iota\upsilon$ seu operari contra tot sacrarum literarum testimonia profiteri auserit?

Ceterum hic videntur sibi patroni huius opinionis quadam habere dicta, quæ antecepto suo dogmati stabiliendo substernant. Quæ videre & disquirendo ventillare breuiter, operæ precium fuerit. Dicunt Christum ipsum, Matth. 11. gratias agere Patri cœlesti, quod mysteria regni absconderit à sapientibus seculi huius, & reuelarit paruulis: Hoc ibidem adiecto epiphonemate: certè Pater, sic bona voluntas fuit apud te. Vnde colligunt, sapientes huius seculi voluntate Dei priuari cognitione Euangelij de Christo, & perire. Sed in promptu nobis est responsio. Nequaquam enim eo loco Christus Dominus absolutam quandam voluntatem Dei explicare voluit, quæ omnem intuitum contemptus & ingratitude sapientum è conspectu planè submoueat, & quæ Deus simpliciter citra vllum alium respectum ab æterno censeat & decernat, vt eis non innotescat Euangelium. Hoc enim esset atro damnationis calculo notare doctrinam apostoli scribentis: Deum velle, vt omnes homines non modo saluentur, sed etiam ad

agnitionem veritatis Euangelice perueniant. Nisi ergo placeat Christum & Apostolum inter se committere: de tali voluntate simplici absolutaque Saluatoris verba intelligere fas non est. Concionatur autem Christus citatis ex Mattheo verba de voluntate, quam consequentem nominant, hoc est, quæ antegressum Euangelij contemptum vindicat in Pharisæis ceterisque huius seculi sapientibus, quod suam sapientiam æternæ sapientiæ Dei temeraria confidentia opponebant.

Proferunt etiam locum quendam ex 14. Sapientie, ubi dicitur: tua, Pater, prouidentia cuncta gubernat. Vbi rursum per cuncta, quæ gubernationi Dei subijcit ibi spiritus sanctus, peccata quoque & ex his scaturientem hominum damnationem comprehensa dilatant: idcirco adigi homines vi occulta gubernationis Dei, ut in peccata ruant & in ipsedem pereant? Sed si contextum intueamur, prædicat ibi sapiens opera Dei, quæ in hac vniuersitate ad hominum emolumenta dirigit, cuius rei aliquot exempla profert. Nihil ergo ibi de damnatione, sed potius de salutaribus Dei operibus tractatur. Deinde illud ipsum caput 14. hanc aduersæ partis expositionem prorsus in fumum atque ventos dissipat. Siquidem aperte ibi dicitur: Deus patenter odit impium cuiusque impietatem, & punietur opus unâ cum magistro suo. Quod odium argumento nobis est, nequaquam ad Deum autorem peccata hominum esse referenda. Quandoquidem nihil eorum prædit, quorum ipse autor est, ut idem ille liber cap. 11. tradit.

tradit. Si vero lubeat citatum locum ad vniuersa, quæ vnquam vsipiam fiunt, extendere: haud difficulter largiemur, etiam circa hominum peccata disponenda & exitum gubernandum Deum minimè esse ociosum. Non sanè, quòd vel occultè vel apertè peccatum vel velit, vel homines ad illud destinet: sed quòd peccata, quæ libera hominum voluntate designantur, ad fines bonos suarum natura congruentes diuina sua gubernatione reuocat, & exitijs impiorum non absolutum ali-quod decretum exequitur, sed impietatem & contemptum verbi in eis vlciscitur.

In eo autem, quod Pharaoni dicit Dominus: In hoc constitui te, vt ostendam in te potentiam meam, & annuncietur nomen meum in vniuersa terra, nō exiguum causa sue presidium collocant aduersarij. Hinc enim sequi clamitant, Pharaonem decreto Dei destinatū esse ad hanc malitiam & interitum. Sed respondeo, agunt quidem verba Domini de quadam determinatione, non autem ea, qua fingitur Deus Regem aEgypti vel ad malitiam destinasse, vel simplici decreto ad interitum: Sed de determinatione, qua finium consideratione describitur: quatenus Deus malitia regis bene vtitur, eiusque occasione gloriam suam illustrat. Non enim ait Dominus: ego constitui te, vt sis impius & refractarius. Sed potius, quia tu sponte liberaque tua voluntate peruersa mihi reluctaris: idcirco ob hanc ipsam praefactam impietatem te iam constitui & ordinavi in hoc, vt ostendam in te potentiam meam, hoc est, vt te

potentissimè debellato & euerso nominis mei gloriam
vniuerso orbis patefaciam. Sic ergò non reprobatio abso-
luta hisce verbis exponitur, sed pœna precedentis tyran-
nidis & immisericordiæ in populum Israeliticum, nec
non obstinacæ illius perniciaciæ, qua totus admonitus, ut
populum Hebraum dimitteret, parere tamen ex cordis
obstinatione detrectauit.

Sed regerunt illi, hoc ipsum, quod Rex non paruit
mandato Domini, esse referendum ad Dei reprobatio-
nē absolutam. Ideo enim toties legi in Mose, quod Domi-
nus indurauit cor Pharaonis, ut non dimitteret popu-
lum. Respondeo autem primo, indurationis dictio phra-
si Hebræa non efficacem duritiæ operationem significat,
sed permissionē explicat Dei, qui iusto suo iudicio, eo an-
tē non simplici vel absoluto, sed antegressam tyrānidem
& impietatem vindicantē, permisit Regem arbitrio Sa-
tanæ indurandum: qui Satanas, cum citra Dei permis-
sum nil horū vel ausit vel possit, ut ex historia Achab, 1.
Reg. 22. luculenter apparet, ideo rectè Scriptura talibus
in locis ad Deum tanquam supremum iudicem respicit,
eig, indurationem illam seu peccati pœnam attribuit.
Quam ipsam tamē non seipso exequitur immediate, sed
executionem tristissimam huius iudicij permittit Satana.
Hinc adeo induratio Pharaonis tribuitur Satana, &
Pharaoni ipsi, ratione ortus & principij. Ab his enim ea
durities oritur & proficitur, & non à Deo: sicut ali-
quoties apud Mosē legitur, quod Phara ipse aggra-
uauit cor suum. Deo autem tribuitur ut iudici, non
certè

certe ratione ortus vel efficacia operationis, sed quia iudicalem fert sententiam exitu aduersus obstinatos huiusmodi prauaricatores, & permissione sua executionem mandat & concedit Diabolo. Sicuti Magistratus dicitur supplicio afficere sceleratos: non quod ipsemet vel manum vel gladium admoueat: sed quia sententiam iudicalem pronunciat, eamq; per ministrum, hoc est, Carnificem exequitur. Deinde vero etiam respectu finis ista Deo tribuuntur, quatenus ex enormi impietate Regis Dominus pro sapientia sua finem optimum producit & elicit, nimirum ostensionem glorie & iustitie sue. Alias vt Deus seipso neminem tentat, ad malum, Iacobi 1. Sic neminem etiam seipso immediate indurat. Atq; hac responsione expediri possunt vniuersa dicta sacramentum literarum, quæ Deo tribuere videntur, quod excæcet, quod induret, quod in mentem reprobam tradat. Quæ omnia Deo tribuuntur tanquam Iudici, qui fert contra impios contemptores iustam & illorum impietate dignam sententiam interitus, vt excæcentur, in reprobam tradantur mentem, &c. Eius autem executionem non seipso perficit, sed Satana concedit: planè vt de Magistratu producta similitudo docet: quæ diligenter expensa hanc quæstionem non mediocriter illustrat.

Porrò quod 1. Samuelis 2. leguntur filij Eli patris sui moniti non obtemperasse, quia illos voluerit occidere Dominus: similiter non agitur de voluntate quadam Dei simplici omnes reliquas causas antecedente, qua

C 5 Dominus

Dominus inevitabiliter hoc concluderet, ut non obtinerent Patri rectè monenti. Sic enim fingeretur Deus aliquid conclusisse, quod sacrosancta sua legi in Decalogo reuelata contrarium foret: Honora patrem & matrem, &c. Sed itidem eo loco poena præcuntis impietatis exponitur: ut sit sententia: quia filij Eli prius omnis generis flagitijs offendeabant Ecclesiam Israëliticam, & mensuram suorum peccatorum compleuerant: idcirco et si iam utcumq; admonentur à suo patre, tamen non parent, neq; Dominus largitur eis suam gratiam, ut salutaribus monitis obsecundare possint. Quare? Quia voluit eos occidere. Num verò simpliciter hoc sine respectu impietatis illorum sanxit & constituit, ut occiderentur? Nequaquam, sed quia precedente vita impia sua & flagitiosa cumulatisimè hanc poenam erant promeriti.

Caterùm quodd & Prouerb. 16. legitur: Omnia propter semetipsum fecit Dominus, etiam impium, ad diem malum: Sciendum Solomonem de finium determinatione ibi concionari, hoc planè sensu, ac si dicat: Dominus quæcumq; facit, propter seipsum facit, ut videlicet aliquis ad suam gloriam illustrandam vsus redeat. Quod ad id verum est, ut malorum quoq; hominū impietate ad suam ipsius laudem benè possit vti. Fecit ergo etiam impium, non quatenus impius est, sed quatenus substantiæ suæ ratione homo figmentum & opus Dei est. Quia verò is sua propria culpa impius est, liberaq; voluntate perversè agit: idcirco etiam Dominus ex hac etiam ipse

ipſius impietate finem aliquem bonum venatur & aſſequitur: videlicet, vt propter antegreſſam ſuam impietatem homo impius deſtinetur ad diem malum ſine exitu, vt vel ſuo illo interitu declaranda iuſtitia Dei ſubſeruiat. Quam ſeueritatem in illum exercet Dominus, non vt cuiuſdam decreti, quod conſiderationem omnem impietatis remoueat, ſed vt iuſtitia ſua punientis malitiam præeuntem.

Ex actis quoq; nonnulla loca proferunt aduerſarij, quibus opinioni ſuæ autoritatem concilient. Vt quod actor. i. legitur, oportuiſſe impleri ſcripturam de Iuda proditore. Vnde colligunt, prædictionem illam Spiritus ſancti, atq; ſic arcanum quoddam conſilium Dei impoſuiſſe Iuda hanc neceſſitatem, vt Chriſtum prodideret. Sed rectè negatur argumenti conſequentia. Cum enim Deo omnes euentus ſint præſentiſſimi: videt vtq; Iudam ſuapte ſponte, propriâq; ſua in Chriſtum odij flammis incenſa, pecuniâq; cupiditate per Satanam in præcepti alrepta voluntate Chriſtum proditurum. Ideoq; etiam id, quod Iudas liberè facturum erat, prædicat Dominus. Si autem ſecus facturum fuiſſet Iudas: neutiquâ Dei vel præuiſio vel prædictio fuiſſet decepta. Nam hoc ipſum vidiffet Dominus, videlicet Iudam non proditurum Chriſtum: quapropter etiam trifti hac prædictione nihil fuiſſet opus. Ita non prodit Chriſtum, quia Spiritus ſanctus prædixit: ſed potius, quia omnino proditurus erat, ſuumq; hoc inſtitutum non mutaturus: ideo Deus videns, hoc ipſum in ſcripturis prædixit. Quod prædictum iam non fallitur

aus

aut mutatur: quia Iudas cordis sui propositum non mutavit, nec mutare vult, cum quidem proprijs viribus (nisi se totum Satanae mancipasset) ab externo hoc prodigii scelere sibi temperare potuerit.

Porro quod Actor. 2. Petrus Apostolus Iudeis dicit: Hunc definito consilio & praescientia Dei traditum, cum accepissetis per manus iniquorum, crucifixistis: Nequaquam Petrus docere voluit, Deum occulto aliquo impulsu Iudeos ad id facinus adegisse. Deus enim peccatum id serio prohibuit, serio detestatus est, serio & quidem atrocissime vindicavit, totius propè gentis Hebraeorum interitu. Atq; sic manifestissimis factis declaravit, sibi scelus id perfectè displicere. Sed tradidisse dicitur Christum Iudeis, hoc est, permisisse, ut id, quod cupidissime moliebantur, exequi valerent. Sine quo Dei permisso nihil aliàs horum potuissent perficere. Sicut aliquoties legitur in Evangelica historia, quod cum ad necem eum quaerent, nemo tamen iniecerit in eum manus, eò quod haud dum venerit hora eius. Hinc Pilato respondet Christus, non haberes quicquam potestatis in me, nisi tibi traditum esset è supernis, id est, nisi tibi à Deo permissum foret. Atq; hoc est illud tradi, de quo Petrus conacionatur. Quando autem inquit Petrus, hunc Iesum consilio & praescientia Dei traditum: ibi praescientiae vox indicat, Deum minimè latuisse, quod Hebraeorum natio toto conatu hoc esset actura, ut Messias in crucem ageretur. Vox consilij autem nobilissimum illum finem respicit, ad quem Deus praevisum sceleratum Iudaica

daica

daica gentis factum reduxit, videlicet redemptionem humani generis. Hoc enim est illud consilium, de quo Petrus disserit, propter quod impedire noluit Dominus enorme peccatum Iudaorum, quia sciuit, posse se pessimo facto hominum salutariter vti ad magnum illud opus redemptionis nostrae hinc producendum ac perficiendum.

Sic Actor. 4. dicitur, conuenisse aduersus Christum Herodem & Pontium Pilatum, cum gentibus & populis Israël, ad faciendum, quaecumq; manus & consilium Dei decreuerit prius, vt fierent. Vbi similiter ad finium determinationem respexit Spiritus sanctus, hoc plane sensu: Quia vidit Dominus, Herodem, Pontium Pilatum, Iudaos & gentiles omnia sua consilia ed conuersuros, vt Christum crucifigant: idcirco decreuit manus & consilium ipsius hoc illis permittere, nec impedire vt fiant haec: Non ergo dicunt ibi discipuli, Deum decreuisse, vt Pilatus & Iudaei haec facerent, sed decreuisse permittere, vt fierent. Quia enim omnino illi hoc, & non alio modo acturi erant: Deus certo suo consilio decreuit ipso conatum non retardare vel impedire: non equidem, quod ipso facto tantoperè delectaretur (id enim nec voluit, nec decreuit, nec ad id impulsit, sed prohibuit ac puniuit) sed quia finem ac bonum quoddam longè omnium praestantissimum hinc Diuinae suae sapientiae virtute producere decreuerat, nimirum generis humani salutem & redemptionem.

Neg, vero est, vt obijciat aliquis, ni Iudaei crucifixis-
sent

sent Dominum, consilium Dei de liberatione generis hu-
mani futurum fuisse irritum? Nam vidit Deus, ipsos li-
berè magnaq; cum auiditate hoc tentaturos, vt cruci-
gant Messiam: vidit illos hoc, & non alio modo acturos.
Ideoq; hanc ipsorum prauam cupiditatem atq; scelus,
quo ab eis minime delectatur Dominus, assumit iam vt
medium, è quo salutis humane opus producat. Si verò
omnino aliter facturi fuissent Iudei (sicut abstinere
valebant ab hoc immani scelere) hoc ipsum vidisset Do-
minus, & proinde iuxta sapientiam suam via & ra-
tione alia mortem Filij (tanquam iustitiae suae requisi-
tum pro peccatis, quae Messias in se deriuat, αὐτοῦ)
valuisset promouere. Siquidem difficile ei non erat, vel
immediatè nostra peccata in Filio punire mortis sup-
plicio, eundemq; die resuscitare tertio: vel sicuti ten-
tari permisit Christum in deserto per Satanam, sic
eundem illi affligendum ob peccata nostra permittere
poterat: quemadmodum in sanctissimum Iobum
Diabolo potestatem magnam concessit & permisit.
Ita nihilominus morte Filij D E I redimi potuisse-
mus, si maximè Iudei violentas manus ipsi non intui-
lissent.

Octauus. De gratuita fidei iustificatione. Cuius
minimè obscurum testimonium est, quòd scribit apo-
stolus, per ipsum nos habere redemptionem, per sangui-
nem eius, remissionem peccatorum. Hic enim solus est,
qui sanguine suo nos emundat ab omni peccato, i. Ioan-
1. Hic solus calcauit torcular, Esa. 53. Solus nobis factus

est à Deo sapientia, iustitia, sanctificatio & redemptio, 1. Corin. 1. Solus & vnicus est mediator noster, 1. Timoth. 2. via & scala in cœlum vnica, Ioan. 14. Extra quem Christum non est salus, Actor. 4. Qui etiam propter semetipsum solum delet peccata nostra, Esa. 43. Ergo qui in hoc sue salutis spem figit, non pudebit. Confunduntur autem omnes, qui vlla alia in re extra hunc Saluatorem ipsius, sacrosanctam $\Sigma\pi\omicron\lambda\upsilon\tau\epsilon\omega\sigma\iota\nu$ saluari cupiunt.

Nonus. Eundem Christum discimus esse instauratorem omnium, quæ in cœlis & in terra sunt. Hic enim pacem instaurauit inter Deum & homines, & sic Deum hominibus, adeoque cœlum terræ reconciliauit. Hic solutam Angelorum & hominum societatem reintegravit: hic sempiternam iustitiam reduxit, obfignatis & in maris abyssum projectis iniquitatibus, Dan. 9. Mich. 7. Hic etiam ex Iudeis & Gentibus vnum fecit, diruens interstitium macerie: & vi summatis complectar omnia, complacuit Patri vniuersam plenitudinem in ipso habitare, & per eum reconciliare cuncta erga se, pacificatis per sanguinem crucis eius, siue quæ in terra sunt, siue quæ in cœlis, Colos. 1. Huic instauratori omnium, principi pacis, auctori salutis, fidei duci & consummatori, atque adeo Patri vi. Heb. 10. ra æternæ IESV CHRISTO, sempiternas grates & pia vota solenniter persoluamus, ac indefinenter grati simus pro hoc ipsius Diuino & admirando beneficio.

Decimus.

Decimus. De efficacia ministerij verbi. Dicitur enim hic, quod Ephesi crediderint, audito verbo veritatis. Est quippe auditus ille organum fidei & conuersionis, Rom. 10. per quod Spiritus sanctus datur & efficax est. Sicut scriptum est Act. 10. Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super omnes, qui audiebant sermonem. Hinc Euangelium salutis hic dicitur, & Roman. 1. potentia Dei ad salutem omni credenti.

Vndecimus. Idipsum verò ad diligens studium audiendi verbi Diuini nos exuscitet. Cum enim Spiritus sanctus per verbi prædicationem accendat in nobis fidem, quæ tanquam lychnus paulatim imminuitur & tandem extinguitur, nisi verbi pabulo alatur: Proinde vt hæc lux fidei ad finem vsq; in nobis conseruetur, & instructam semper habeamus cordis nostri lampadem, atq; in illa fulgentem fidem, continuo indefessq; studio, auditu & meditatione verbi tanquam affuso oleo nobis opus est. Quibus adminiculus Dominus bonum, quod in nobis cepit, opus perficiet, & ad finem seruat, 1. Corinth. 1. Philip. 1.

Duodecimus. De Maiestate verbi Diuini, quæ ex epithero effulget, quo doctrinam Euangelicam Apostolus exornauit. Nominat enim verbum veritatis. Est igitur Euangelium doctrina veritatis cælestis: assentiente Salvatore quoq; ac dicente: Sermo tuus veritas est. Hanc verbi veritatem ac certitudinem Deus multis documentis testificatam reddidit humano generi, putâ
stupendū

stupendis miraculis: vaticinijs in illo comprehensis, eorumq; clarissimo euentu: ipso doctrina genere & sublimitate mysteriorum, quæ in eo continentur: miranda eius in totũ terrarum orbem propagatione incredibilisq; cursu: conseruatione illius inter tot persecutionum fluctus & procellas, minas & furores Satane ac mundi: sanctorum item Apostolorum, aliorumq; fidelium Christianorum celebribus martyrijis: effectibus deniq; quos plus quàm humanos aut terrenos ciet in eorum animis, qui suum huic doctrina nomen dederunt. In huius igitur verbi meditatione versantes cogitemus nos in Dei colloquio versari: & proinde non illotis manibus, sed magna cum reuerentia, in timore & inuocatione Diuini nominis, id tractemus, audiamus, meditetur, & in corde bono ac puro conseruemus, Luca 8.

Decimustertius. De fide, quam non esse nudam notitiam, sed notitiam cum cordis fiducia perpetuò connexam, hinc planum euadit, quia Paulus fidei naturam sperandi voce expressit. Hinc illæ voces: qui confidit mihi, habet vitam æternam, Ioan. 6. Similiter: qui confidit in eo, non pudebit, Esaia 28. & Roman. 9. Quod contra prophanam Pontificiorum opinionem notandum venit. Qui fidem sola notitia historia & capitum religionis desinientes, eandem cum dubitatione volunt coniunctã: damnata interim & proscripta πλῆροσ ἐλπίς fiduciaq; cordis, quæ fidei nostræ quasi anima est: quæ etiam homo in Dei misericordiam fiducia meriti Christi recumbens, peccatorum remissionem impetrat.

D

Decimus.

Decimusquartus. De certitudine salutis admo-
nemur, dum Christiani Spiritu promissionis sancto ce-
arrabone hereditatis dicuntur obfignari, tum hic, tum
verò & alibi, 2. Corinth. 1. Cum ergò nobilissimo illo pi-
gnore & salus sanciat nobis, & nos in cordibus no-
stris de eius inconcussa veritate firmitateq; certi redda-
mur, & obfignemur per Spiritum sanctum, perhiben-
tem testimonium Spiritui nostro, quòd simus Filij Dei:
sole clarius euadit, esse Papistarum dubitationem testi-
monio Spiritus sancti, & ipsius sacrosanctæ obfignatio-
ni planè contrariam.

TERTIA PARS.

Propterea & ego audiens fidem vestram]
Pramissa rursum breui gratiarum actione votum sub-
iungit Paulus, quo constantiam & incrementum fidei
& agnitionis Dei & Christi precatur Ephesius. Occa-
sionem verò tum gratiarum actionis tum voti exprimit,
qua motus & grates Deo pro Ephesio soluat, & vota pro
ipsis faciat, precesq; fundat: nempe quia audiuerit, pro-
ficere illos egregiè in pietate religiosa. Cuius duas card-
inales & primarias partes per distributionem notat, fi-
dem & charitatem: expresso vtriusq; obiecto, circa quòd
occupatur. Scribit enim se audiuisse illorum fidem in
Dominum Iesum, & charitatem erga omnes
Sanctos. Fidei quippe obiectum Christus est. Charitatis
homo quilibet, in primis verò y, quos sanctitatis epitheto
cohonestat: nimirum per sanctos hic non intelligens hac
vita sanctos (charitas enim erga viuos se declarat), sed
quosuis

quosvis Christianos ac fideles. Qui sancti sunt sanctitate meriti & obedientia Christi per fidem impetrata: deinde verò etiam inchoata per Spiritum sanctum in eis noua obedientia. Est ergo Paulini textus hic sensus: postquam celebri fama ad me perlatum est de fide vestra in Iesum concepta, & charitate in Sanctos, fidei domesticos, minime simulata: non desino gratias agere pro his tantis tamq. eximjs donis spiritualibus, quibus iam iam estis ornati. Neq. verò desino etiam vestri mentionem facere in meis precibus, vt hac eadem vobis facta tecta seruet Dominus, atq. indies adaugeat. Porro precum suarum summam & materiam exponit verbis sequentibus hisce: vt Deus Domini nostri Iesu Christi, Pater gloriæ, det vobis Spiritum sapientiæ & reuelationis in agnitionem eius] Per Deum autem Christi prima Persona Trinitatis intelligitur, Pater videlicet: quem Saluator ipse Deum suum appellat, quando Maria Magdalena inquit, Ioan. 20. vade ad fratres meos, & dic eis: ascendo ad patrem meum, & ad Patrem vestrum, & Deum meum, & Deum vestrum. Verum hoc epitheto Dei abutuntur veteres & noui Ariani ad Christi Deitatem aternam euertendam. Etenim cum Apostolus Patrem vocet Deum Christi, dicunt hinc consequi, vt Christus Patri non sit equalis, nec vnus cum ipso natura, & substantia. Sed expedita est responsio: Patrem hoc elogio ornari non propter inequalitatem essentie, quasi maior sit Christo secundum Deitatem. Sed primo propter personalem illumina-

principatum originis: quatenus Pater non est à Filio, sed
 vicissim Filius à Patre. Deinde Pater Deus Christi dici-
 tur propter *οἰκονομίας* missionis Filij in hanc mun-
 dum, assumptionem Humanitatis, & delegatum offi-
 cium, quod auctoritate Patris in his terris sustinebat: ad
 cuius etiam (Patris) testimonium in asserendo suo illo
 munere contra Iudeos subinde prouocabat. Tertiò ra-
 tione predicationis seu annunciationis dicitur Pater
 Deus Christi, hoc est, Deus à Christo vnice predicatus,
 & in mundo manifestatus. Sicuti respectu postrema
 huius causæ Deus Helias, 2. Regum 2. Deus Danielis dici-
 tur, Daniel. 6. eò quòd Helias & Daniel hunc vnum &
 solum Deum, & præter hunc nullum alium, in mundo
 prædicarunt & illustrarunt. Nequaquam autem hoc
 epitheton Patris aliquam inter ipsum & Filium essentia
 Maiestatis, & inæqualitatem arguit. Quomodo enim
 Deitate inferior Patre esset is, quem Patri æqualem idem
 hic Apostolus prædicat, Phil. 2. qui splendor gloriæ & ex-
 pressa imago substantiæ paternæ dicitur, Heb. 1. quin imò
 vnum cum Patre, Ioan. 10. Et super omnia Deus benedi-
 ctus in secula, Rom. 9. Ceterum vt ad textum redea-
 mus, eundem hunc Deum Christi Paulus Patrem glo-
 riæ vocat, cum quòd ipsius omnis est gloriæ: tum etiam,
 quòd omnis nostra gloriæ autor & origo est: Quid igitur
 ab hoc Deo & Patre precatur & optat Ephesius suis? Vt
 det vobis Spiritum sapientiæ & reuelationis.
 Spiritum sanctum intelligit, quem sapientia Spiritum
 cognominat: quia non solum per se est ipsa incommu-
 tabilis

tabilis sapientia, sed insuper in nobis omnis spiritualis sapientia causa atq; fons. Reuelationis quoq; Spiritum similiter quodam ad Ephesios respectu appellat: quoniam is est solus, qui regni cœlorum mysteria pandit & manifestat, quæ aliâs caro & sanguis nec reuelare, nec eorum sigillare signare posset. Et quia in Dei agnitione ceu cardine quodam omnis Christianorum sapientia voluitur: ideoq; oporat, vt Deus illuminatos oculos mentis largiatur Ephesius per agnitionem sui, quippe qua accensa, mox fulgore eius naturales illa tenebra humanarum mentium pulsa euanescent.

Vt sciatis quæ sit spes] Tria maxime memorabilia recenset, quorum salutarem cognitionem in Ephesius per Euangelium accensam petit tum conseruari, tum augeri. Primum est, vt sciant (non dubitent) quæ sit spes, ad quam ille vocauit per Euangelium: quod nimirum illa non sit dubia vel anceps, sed firma, fixa: nec occupata circa res terrenas, sed quæ bona polliceatur cœlestia & sempiterna, in Christo quidem abscondita, (spes enim ea respicit, quæ oculis non sunt exposita, Roman. 8.) verum credentibus quandoque reuelanda.

Et quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis.] Secundum est, vt sciant, quàm sit opulenta gloria hæreditatis illius in sanctis. Quod nimirum hæditas, quæ spe expectatur, inestimabiles thesauros æternæ beatitudinis gloriæq; complectatur. Vnde opulenta dicitur, & quod omnino sic comparata sit, vt omnem hu-

mani pectoris cogitationem longissime vincat, omnem
terreanā gloriam infinito intervallo transcendat.

Et quæ sit excellens magnitudo potentie
eius] Hoc tertium est, cuius cognitione tum imbutos,
tum probè confirmatos suos optat Ephesios: nimirum
ut liquidius agnoscant *ὑπεράλλοι μέγας ὁ
ὑμῶν αὐτῶν*, hoc est, immensam illam planè in-
comparabilem & incomprehensibilem magnitudinem
potentie Dei: non tantum ut absolute in seipsa conside-
ratur, sed prout illa *δυναμὶς* se erga nos exerit.
Ideoq; addit: in nos, qui credimus. Quasi dicat, Deus
potentie suæ robur non intra seipsum ita continuit, ut
nullas eius *ἐνέργειας* ad nostram salutem proferret.
Sed potius fecit nos salutariter id suum robur sentire:
dum nos eruit à potestate Diaboli, peccati, mortis & da-
mnationis; atq; in dies Ecclesiam suam tuetur ac defen-
dit adversus inferorum portas. Quod autem subiungit:
secundum efficaciam roboris fortitudinis eius]
pertinent hæc ad amplificationem virtutis illius Dei,
quam præcipuè duabus in rebus eminere confirmat
Apostolus in resurrectione Christi, eiusq; ad dextram
Maiestatis exaltatione. Atq; hic utitur tribus distinctis
vocibus ad potentia Dei immensam vim enunciandam,
ubi *χρᾶτος* quidem & *ἰσχύς* ipsum per se Dei robur:
ἐνέργεια autem eiusdem in operibus efficacem decla-
rationem designat.

Quam exercuit in Christo] Duo, ut dixi, recen-
set

set opera, in quibus illud validissimū Dei robur enituit: quorum prius est resuscitatio Christi ex mortuis, posterius exaltatio ipsius ad dextram Diuina maiestatis. Sed antequam progrediamur, cuidam hic obiectioni est occurrendum. Queritur enim, quid opus sit Patri fortitudinem suam exerere in resuscitando Christo, cum Christus ipse robore proprio resurgat: Filio Dei scilicet proprium suum corpus excitante? Respondeo: Et si Christus virtute resurgit propria, & λόγος & ipsemet templum corporis sui à Iudeis destructum readificat. Quem Ioan. 2. admodum dixerat: Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. Ego pono eam à meipso, & potestatem habeo ponendi eam, & rursus sumendi eam, Ioan. 10. Tamen non cogitandum est, Patrem interea temporis in Christi resurrectione fuisse ociosum. Quin potius cum vna sit Patris, Filij & Spiritus sancti essentialis potentia resuscitans: impossibile est personas in eo opere ab inuicem segregari: quandoquidem virtus illa operatrix seu viuificatrix toti Trinitati communis est citra distractionem vllam: proinde & opera virtutis illius communia sint oportet. Quamobrem & Pater resuscitat Christum ex mortuis, Rom. 6. Ephes. 2. & λόγος & suum proprium templum resuscitat, Ioan. 2. & 10. Et Spiritus sanctus Patri Filioq; cooperatur, ob indiuisam communionem essentialis virtutis atq; potentia. Ergo hoc primum est, in quo robur infinita sue fortitudinis exeruit Pater. Non minus autem idem illud Dei robur efficaciter effulsit in eo, cum resuscitatum IESVM illum

sedere fecit seu collocavit ad dexteram suam: quod in die ascensionis est factum. In hac igitur exaltatione testatur Paulus, Deum omnes sui divini roboris vires exeruisse, donec Iesum illum ex mortuis redimuum ad Maiestatis suae dextram euexit. Non quidem, quod Deo arduum hoc aut difficile fuerit, sicut nobis aliquid difficile est, vnde & defatigamur (Deo enim, qui Esaia

Esa. 40. teste non defatigatur, omnia ut possibilia ita quam facilima & expeditissima sunt) sed ideo sic loquitur Apostolus, ut declaret ad hoc sublime opus exaltationis CHRISTI perficiendum non potuisse sufficere ullam creatam potentiam. Si enim omnes angeli coniunctis viribus voluissent hominem quempiam in adorandam illam Maiestatem infinita dextra Dei collocare, minime id potuissent. Sed omnino eam ad rem Dei robur immensum requirebatur, cuius vis atq; potentia hinc magnifice illustrata est.

Dextra Dei quid? Dextra autem Dei nihil corporale significat. Deus enim Spiritus est, apud quem proprie loquendo, nec dextrum est nec sinistrum. Sed nec locum quempiam superum in caelis notat. Deus enim nullum creatum locum quantumvis beatum & illustrem dignatur dextra suae nomine & appellatione. Quin potius nil quicquam aliud significat aeterni Patris dextra, quam potentiam Dei conditricem & gubernatricem rerum omnium: sumpta nimirum appellatione à rebus humanis. Sicut enim homo quispian penè omnem vim atq; momentum sui roboris habet in manu dextera sua, qua

qua etiam sua perficit opera: Sic per αὐτῷ ποτὶ δόξαν
 dextra, quæ Deo tribuitur, robur infinitæ potentia ipsius
 omnia administrantis designat. Ad hanc dextram scri-
 bit Paulus collocatum Iesum à mortuis resuscitatum.
 Quod autem additur: In cœlestibus: ineptè hinc qui. Dextram
 dam Christo certum in cœlo locum throni vice fabricat, Dei nō esse
 qui appelleretur dextra Dei. Si enim dextram Dei consti-
 tuas in creato aliquo cœlo locum: consequetur primò, locale, de-
 Christum vnâ cum illo throno & sede creatitia cœlis in-
 cludi, & proinde tantum in cœlos, non autem vt Apo-
 stolus manifestissimè docet, S V P R A cœlos omnes
 ascendisse. Quin & hoc sequetur, quòd dextra illa Dei (si
 cœlo includatur vt locus loco) extra cœlum nec sit nec
 inueniatur. Hinc illa emerget absurditas, quòd Christus
 cum in suo è cœlis ad iudicium faciendum reatu in nu-
 bes descendet, eo tempore à dextris Dei sedere non possit,
 quoniam eo descensu illam esset deserturus, eamq; sedem
 interim in cœlis relicturus vacuam, donec illo resuma-
 tur. Qua ratione non modò imminueretur ipsius secun-
 dum carnem Maiestas, si ipso illo tempore (quo maximè
 debebat apparere gloriosus) abesset à dextra virtutis
 tanto loci spacio: verum etiam Paulus cū Christo aper-
 tè committeretur. Siquidem Saluator expressè docet,
 se in vniuersali illo iudicio orbis, cū sententiam pro-
 nunciabit ex nubibus, nequaquam absuturum à dextra
 Dei, sed potius diuino illi throno insidentem iudicatu-
 rum omnem carnem. Iudaïs enim dicit, Luca 22. Amo-
 do videbitis Filium hominis sedentem à dextra virtutis.

& venientem in nubibus cæli. Discipulus verò suis ait,
 Matth. 19. Dico vobis, quòd vos, qui secuti estis me in re-
 generatione, cùm sederit Filius hominis in SEDE MA-
 IESTATIS SVÆ, sedebitis & vos super sedes duo-
 decim, &c. quod ipsum Matth. 23. repetitur. Quæ omnia
 sententiam eorum, quæ dextram Dei tanquam sedem
 creatitiæ cælo inclusam somniant, prorsus in fumum
 atque in nihilum dissipant. Sed neque Apostolus hic sim-
 pliciter dicit in cælis, sed & τοῖς ἐπουρανίοις, hoc
 est, in supercœlestibus, imò Himmlischen Wesen/
 ut clarè indicet, regnum illud Christi ad dextram Dei
 hac adiecta determinatione distinguì à terreno habitu
 & forma regnorum huius mundi: siquidem Christus
 iam sit, viuat ac dominetur in cœlesti quodam, inuisibili
 incorruptibiliq; regno, ad ipsam Dei Patris dextram.
 Quemadmodum etiam illud Hebr. 8. est accipiendum,
 ubi dicitur sedisse Christus ad dextram Maiestatis in cæ-

*Cæli vox lo, id est, in cœlesti inuisibilique regno. Sicut cæli frequēti-
quentissima hæc significatio occurrit, vt non de loco
mè non de sed de statu cœlesti necessariò accipiat, & terrena
loco supe- conditioni opponatur. Veluti cùm dicimus: Pater no-
ro, sed cœ- ster, qui es in cælis. Item, cùm Deus dicitur prospice-
lesti statu re de cælo super filios hominum, Psalm. 14. Quòd auxi-
accipitur. lium dicitur mittere è cælo, Psalm. 57. Exaudire de cæ-
lo, 2. Paralip. 6. descendere de cælis, Exod. 19. Ipse quo-
que filius Dei in incarnatione descendere de cælis. Vbi
absurdissimum foret creatos illos cælos intelligere, qua-
si tam procul ex cælis longissimè hinc disitis super nos
prospi-*

prospiciat, & inde per omnes inferiores sphaeras coelestes
 suum auxilium demittat, & è tam longinquo loco ex-
 audiat, & ex altissimis illis caelis Dominus in apparitio-
 nibus, vel Filius Dei in incarnatione, descendat, donec
 per orbem Planetarum & aërem in terram vsq; veniat:
 Quae simul omnia cum infinita Dei natura pugnant.
 Sed necessario concedendum est, notari voce caeli in his
 modò citatis scriptura dictis coelestem Maiestatem, glo-
 riam, beatitudinem, & lucē inaccessam Dei, adeoq; coe-
 leste illud regnū, quo Deus nullibi ne in terris quidem de-
 stituitur. Vnde intelligitur, opus nō esse propter hanc de-
 terminationē (in coelestibus) aliquid vel Deo, vel dex-
 tra Dei, vel sessione Christi ad hanc Dei dextram affinge-
 re locale. Siquidem vt dictū est, nihil à Paulo indicatur
 aliud, quàm quod illa Christi gloria, quam in dextra Pa-
 tris obtinet, ab omnibus conditionibus terrena huius vi-
 ta atque seculi penitus absoluta planēque coelestis, imò
 transcœlestis ac supercoelestis sit. Hæc autem ed non di-
 cuntur, vt ascensum Christi in caelos tantum disparitio-
 ne quadam, non autem vera, & visibili migratione ex
 hoc inferiore mundo definiri arbitremur. De sessione ad
 dextram hic nobis ex occasione textus Paulini sermo
 est: quam demonstrauimus localem non esse, nec ulli lo-
 co in caelis assignandam. De ascensu autem Christi quid
 habendum sit, videbimus suo loco. Venit ergò hic pe- **SEDERE**
 nitius explicanda sedendi quoque vox. Nam vt thro- quid hoc lo-
 nus ille dextra Dei corporeus non est: sic neque sessio co signifi-
 cā dextra sicum quendam corporeum describit, quem cet?

admodum

admodum aliàs filius quispiam in hisce terris Patri suo à dextris assidet. Sed sedere illud idem est quod regnare, frequenti admodum & in sacris literis celebri significatione. Quomodo Deus ipse super thronum sedere, hoc est, regnare dicitur, Psalm. 9. & 47. Quo etiam significatiuè aulici Dauidis gratulantur Regi, quod Dominus dedit ipsi Filium sedentē super solium eius, hoc est, regnantem ioco Patris Dauidis. Et quidem sessione Christi à dextris designari regnum eius siue dominium, testem habemus ipsum hunc Apostolum, qui 1. Corinth. 15. verba Psalm. 110. Psalmi (sede à dextris meis, donec ponam inimicos scabellum pedum tuorum) hac paraphrasi nobis exponit, oportet illum REGNARE, donec posuerit inimicos sub pedes eius. Ergo Paulus scribens, sedere fecit eum ad dextram suam, hoc vult: quod Pater cœlestis Christum è mortuis resuscitatum in diuinissimi regni domingq; cœlestis sedem ac thronū collocarit, vt ad dextram virtutis præsens regnet & dominetur omnibus creaturis. Sicut vberior explicatio subiungitur: Super omnem principatum, & potestatem, & virtutem & dominationem. Amplitudo dominationis Christi hominis, qua in dextra Patris defungitur, non solum hic explicatur, sed super omnem humanā intelligentiā modum attollitur & explanatur verbis numero paucis quidem, sed rerum momentis ac pondere longè grauiusimis. Quorum summa huc credit, quod Christi hominis regno & dominationi subiaceant vniuersa creatura, quantumvis potentes & eximie: adeo, vt ne quidem angeli cœlorum

cælorum hinc sint exempti. Nam horum sigillatim meminit textus, & quatuor vocibus distinctos eminentie gradus inter ipsos notat & discernit, vt nimirum aliqui angeli sint & dicantur principatus, aliqui potestates, aliqui virtutes, aliqui dominationes, quibus Colof. 1. adduntur & throni. Et quidem non vnum eundemq; cælestis illius militia angelorum ordinem notari omnibus hisce vocabulis, ostendit disiunctiua particula apud Paulum expresse posita, Colof. 1. Porro sunt etiam in terris potestates & principatus. Quin etiam in illo Diabolorum exercitu principatus & potestates reperiuntur, vt Colof. 2. Christus de expoliatis principatibus ac potestatibus triumphum egisse legitur. Atque hæc quidem nomina quatuor à Paulo hic vsurpata angelos potentissimos esse spiritus arguunt, et si nobis haud exactè constet, qua potissimum in re hæc distinctio sit collocanda. Mens igitur Apostoli est: Christus in exaltatione sua factus est Dominus super vniuersas creaturas, vt etiam potentissimis spiritibus, bonis & malis, principibus cælestibus, terrestribus, & infernalibus efficaciter imperet ac dominetur.

Et super omne nomen, quod nominatur] Precisio est, qua priorem enumerationem abrumpens, summam sic vniuersa exaltari Iesu Christi dominio subesse tradit, vt ab ipsius imperio nulla se subducere possit creatura, quocunque veniat nomine: siue sit huius terreni seculi, vt sunt res omnes quæ in hoc visibilisperiuntur mundo: siue alterius seculi (quod respectu
future

futura reuelationis futurum dicitur quoad nos) cuiusmodi sunt creaturae spirituales , angeli , seu boni in vita eterna , seu mali in ima gehenna.

Et omnia subiecit sub pedibus eius] Ex octauo Psalmo Dauidis Paulus diuinam Maiestatem regnantis Christi illustrat. Vbi Dauid in spiritu religiosissime suspirans inenarrabilem exaltationem Messiae , in hanc erumpit vocem : Quid est homo , quod memor eius ? Et filius hominis , quod visitas eum ? Facies eum paulo minus inferiorem ab angelis , gloria & honore coronasti eum : Et constitues illum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius : boues & oves vniuersas , similiter & pecora campi , volatilia caeli , & pisces maris. Hanc porro vniuersalem (omnia) emphaticè exponit autor epistole ad Hebraeos hunc in modum : In hoc quod ei subiecit omnia , nihil omisit illi non subiectum , nihil inquam omnium creaturarum , excepto solo creatore & vnico isto , qui ei subiecit omnia , 1. Corinth. 15. Et hactenus sanè generale ipsius dominium exposuit , quod ad totam rerum vniuersitatem patet. Nunc ad specialem Ecclesiae administrationem tanquam dominij illius partem descendens , Christum eundem constitutum refert caput super omnia ipsi Ecclesiae. Super omnia , inquit Paulus , hoc est , Christus ita est super omnia constitutus Dominus , vt vniuersorum gubernationem ad vtilitatem Ecclesiae suae attemperet , & ratione singulari quadam curet & administret Ecclesiam suam , cui caput a Patre datus est.

Capus

Caput autem, quatenus ipse sibi mystica ratione coniungit Ecclesiam suam, eandemq; efficaciter viuificat, vigorem & salutem membris suis largitur, regit, gubernat, defendit, administrat, & plenissime saluat atque glorificat Ecclesiam.

Quæ est corpus ipsius, & complementum eius, &c.] Sicuti Christum caput Ecclesia dixerat: Sic ex natura correlatorum Ecclesiam vicissim appellat corpus eius: corpus videlicet spirituale & mysticum. Quod etiam complementum appellatur Christi, quatenus Christus cum Ecclesia plenum illud & in orbem perfectionis reductum corpus absoluit, consummatumq; Patri suo cœlesti sistit. Complementum ergo dicitur Ecclesia Christi, non quod ipse in sua persona aliquid ab Ecclesia perfectionis accipiat, nec quod Ecclesia requiratur ad perfectionem illius corporis naturalis Christi in vnitate persone λόγῳ & assumpti, quod suā omnem perfectionem acceptam refert assumpti λόγῳ, nō autem Ecclesia: quæ non perficit Christum, sed ab eodem perficitur. Complementum autem Christi dicitur, quatenus requiritur ad integritatem mystici illius corporis, cuius Christus caput est, fideles autem membra. Addit autem Paulus: eius qui omnia in omnibus adimplet. Quæ est periphrasis Christi, huius enim complementum & corpus est Ecclesia sub dicta ratione & modo. Et quidem hoc in loco differit Paulus perpetuo contextu de Christo iuxta resuscitatam & exaltatā ipsius naturam: Secundū quam etiā est ad fideles, sub analogia capitula

capitis & membrorum, ratione substantia, proportionabilis. Iuxta hanc igitur naturam hoc quoque est adeptus, ut omnia in omnibus adimpleat, hoc est, ut præsens omnia in omnibus operetur: præsens inquam & non absens, quandoquidem implendi vox de regno Dei usurpata nuppiam operationem sine operantis præsentia notat, sed operationem cum præsentia operantis naturæ coniunctam, ut suo loco plenius declarabitur.

LOCI COMMUNES.

Primus. Cum audimus in aliqua gente seu populo florere Dei verbum, non id audiamus ut rem prorsus alienam, & ad nos nihil pertinentem. Sed meminerimus propter communionem fidei pro illo Euangelij etiam apud exteros successu pias Deo gratias agere. Quod D. Paulum in omnibus suis epistolis fecisse, testantur tot ipsius gratiarum actiones, tot vota & preces, quarum nusquam non meminit: à quibus etiam suas epistolas orditur, & in iisdem finit & claudit. Et merito quidem. Sumus quippe omnes in Christo corpus vnum. Sicut aliàs, cum bene habet vnum membrum, congaudent cetera: cum ægrè habet, condolent vniuersa reliqua: sic decet Christianos vnitæ fidei & charitatis, quæ perfectionis vinculum est, colligatos pro mutua sua salute tum sollicitos esse in quotidianis ad Deum precibus, tum pro illa florente solennia vota gratiarum actionis soluere.

Secundus. De duabus primarijs & cardinalibus virtutibus fidelium, quæ suo ambitu vniuersum Christianissimum

fianissimum sunt complexa, fide scilicet & charitate. Haec indiuiduo nexu sic iuncta sunt, vt distrabi ab inuicem in renatis sese non patiantur. Nam fides etsi sola iustificat hominem fidei suo in Christum intuitu: tamen in hominibus iustificatis nunquam reperitur charitate vacua. Fides enim sine charitate non est fides, sed res sonans & cymbalum tinniens, 1. Corinth. 13. Est fides mortua, Iacobi 2. imò potius inanis opinio & persuasio fidei. Sic e contra charitas, si fide orbata sit, & ex hac non promanet, Deo probari non potest, Roman. 14. Heb. 11. Vera autem fides per charitatem est *ἐν ἀγάπῃ*, ad Gal. 5. Et charitas ex fide benefacit proximo, & per fidem se Deo commendatam reddit.

Tertius. Hoc ipsi apostoli vótam orare nos docet ex precatione Dominica: Sanctificetur nomen tuum: Adueniat regnum tuum. Si quidem his petitionibus nihil optamus aliud, quàm quod apostolus hic precatur, nimirum vt Dei nomen innotescat hominibus, vt agnoscatur, celebretur & sanctificetur, regnumq; Dei & Christi veniat & inchoetur in hominum cordibus per predicationem Euangelij æterni, atq; sic quàm plurimi è regno Sathane & tenebrarum erepti transferantur in regnum Filij Dei, Colos. 1. Hoc ergo & nos indefinenter precemur, sicut apostolus à suis Thessalonicensibus id requirit: orate pro nobis, vt sermo Domini currat, 2. Thessal. 3.

Quartus. De Deitate Spiritus sancti, quæ ex illius epicheto apparet, dum nominatur Spiritus sapiencie

E pientia

piencia & reuelationis. Hic enim cœlitus patefacit res à seculis absconditas, quæ suapte natura non nisi soli omniscio Deo notæ sunt, cuiusmodi sunt quæ in Euangelio proponuntur, regni mysteria. Hinc 1. Corinth. 2. scribit Paulus: nobis Deus reuelauit per Spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunditates Dei. Quis enim hominum scit, quæ sunt hominis, nisi Spiritus hominis, qui est in eo? Sic & ea, quæ sunt Dei, nemo nouit, nisi Spiritus Dei. Quis ergo Spiritum sanctum Deum esse insciciabitur? præsertim cum hanc infinitam sapientiam scrutandi & patefaciendi arcana Dei, obtineat per se, in sua propria essentia. Iuxta Propheticum illud oraculum, Esaiæ 40. Quis direxit Spiritum lehouæ? Quis fuit ei à consilijs, indicauitq; ei? A quo petijt consilium, & quis instruxit eum, docuitq; semitam iudicij, & erudiuit illum scientia, & viam intelligentiarum ostendit ei?

Quintus. Discimus amplius ex voto Pauli, rationi humana mysteria Euangelij non esse naturâ notæ. Habet sanè homo ex luce naturæ cognitam aliquam legis particulam, discrimen illud honestorum & turpium, Roman. 2. at de Euangelij doctrina non nouit quicquam, 1. Corinth. 2. Quam solus Pater cœlestis per Filium & Spiritum suum reuelat, Ioan. 1. Matth. 16.

Sextus. Agnitionem Dei ad salutem esse summè necessariam. Vnde D. Paulus tam sollicitè precatur Ephesus oculos mentis illorum Dei cognitione illustratos. Saluator ipse in hac notitia vitæ æternæ summam positam esse

esse docet. Ioan. 17. Atq; hoc beneficium pradicat in suo populo tum Moses, Deut. 5. tum Dauid, Psal. 103. 147. viciſſim infelices pronunciant illi Dei homines populos eos, quibus non fulget lux agnitionis Diuinae, Esa. 9. De quorum miseria concionatur apostolus Theſſalonicenſibus ſcribens, quod aeterna vltio ſit infligenda his, qui non nouerunt Deum, 2. Theſſal. 1. Ergo nihil nobis vel prius vel antiquius ſit agnitione DEI, quam is, qui in ſinu Patris eſt, nobis reuelat verbo Euangelij, Matth. 11.

Septimus. De ſpe Chriſtianorum, quae eſt expectatio opulenta illius gloriæ hereditatis electorū reposita in vita beata his, qui diligunt Deum. Hæc et ſi oculis non cernitur (Roman. 8.) tamen quia Dei promiſſo nritur, non confundit neq; confunditur, Roman. 5. Cuius expectatione viuunt p̄i: quas tribulationes huius mundi, Roman. 8. Huius etiam conſideratione Moſes maluit ſimul malis affici cum populo Dei, quàm temporarijs peccati commodis ſui, maioresq; arbitratus eſt diuitias probrum Chriſti, quàm Aegyptiorum theſauros, ſiquidem reſpectum habebat ad remunerationem, Hebr. 11. Eadem ſpes & hereditatis expectatio omnes martyres animauit, vt exquisitiſſima tormenta perferre pro Chriſti nomine non dubitarent.

Huc igitur elaboremus & nos, vt potiamur iſta præclara ſpe, quam velut anchoram teneamus anima, cū tutam tum firmam, Hebr. 6.

Octauus. De immenſo Dei robore, fortitudine,

dine atq; potentia, in cuius interiorem aspectum & notitiā Paulus Ephesios suos subductos optat. Hac potentia Dei ex operibus illius elucet, putā creatione mūdi, & mirabilibus, quæ sine numero fecit & facit in cælo & in terra, Job. 9. Cuius rei veluti Commentarius quidam est caput 40. Esaia Prophetæ. Seruit autem hac Dei potentia nobis præsentissimo solatio, dum expendimus, posse Deum nos potenti dextera sua ex quibusvis liberare malis, Esa. 43. & è tentatione eripere, 2. Pet. 2. Inseruit etiam nobis ad confirmandam fidem in Dei promissa, quod quæ promittit, potens sit & præstare, Rom. 4. quippe cui nihil impossibile, Ierem. 32. Zachar. 8. Lucæ 1. Ephes. 3. Impiis porrò hoc infinitum Dei robur terrori est, quandoquidem conterit illo impios quantumvis præpotentes, Exod. 15. 1. Samuel. 2. Luc. 1. nil quicquam formidans illorum potentiam, Sap. 6.

Nonus. De resurrectione Christi, cuius articuli hic luculentum testimonium extat. Et quidem verè illum surrexisse, irrefragabilibus textu periculis demonstravit ipsemet. Suffragantur pleno spiritu concordisq; testimonio Euangelistæ quatuor: idemq; firmissimis argumentis, tanquam indubia veritatis columnis, astruit D. Paulus, 1. Corinth. 15. Quanquam autem Deus ipsum resuscitavit ex mortuis: tamen ipsemet Christus Deitatis virtute ipsi Patri cooperabatur. Vnde rectè dicitur surrexisse virtute propria sua, ut ipsemet, Ioan. 2. & 10. profitetur. Quæ etiam de causa per potentiam resurrectionis suæ scribitur declaratus Filius Dei, Roman. 1. Resurrexit

Resurrexit autem propter iustitiam nostram, Rom. 4.
impetrās simul vt & nos ex morte peccati resurgamus,
Roman. 6. & nostra aliquando corpora ad cœlestem &
immortalem vitam resurgant, 1. Corinth. 15.

Decimus de Angelis, quorum distincti ordines hic
exprimuntur. Qua de re in enarratione Textus aliquid
est dictum.

Vndecimus. Quando Christus dicitur constitutus
caput super Ecclesiam: monemur, hanc laudem ac
Maiestatem falso titulo sibi arrogasse Romanum Ponti-
ficem, solus enim Christus est Ecclesie sue caput, Ephes.
1. 4. & 5. Coloss. 1. Neg. vsquam scriptura Ecclesiam fa-
cit bicipitem, quasi duo habeat capita, Christum &
Papam: sic enim monstrum foret. Nec indiget Ecclesia
ullo alio capite Vicario, cum Christus tale sit caput,
quod perfectam salutem ac defensionem præstat suo
corpori, & Ecclesie sue in dextra Maiestatis præsens est,
ideoq; nullo Vicario capite indiget, quod vel suppleat de-
fectum aliquem officij Christi, vel vices gerat absentis.
Absens enim non est: sed omnia in omnibus implet: vt
Apostolus ipsemet hic affirmat. Promisit quippe Salua-
tor suam præsentiam, Matth. 18. & 28. atque etiam quâ
Filius Hominis est cernitur à Ioanne ambulare in me-
dio candelabrorum aureorum, hoc est, Ecclesiarum in
terris militantium, Apocalyp. 1. & 2. Et cogitationes
illas de capite aliquo (præter CHRISTVM) in Ec-
clesia constituendo, toties damnavit Saluator, quo-
ties Apostolos de primatu litigantes potestatis ratione

exequauit, subinde dicens: Qui maximus est inter vos (ratione donorum) sit ceterorum minister, Matth. 20.

2. Thes. 2. Lucæ 22. Et Paulus de Antichristo vaticinans, hunc ipsum primatum (quem sibi sumpsit Pontifex) proprio magno venturi in mandum Antichristi non obscure assignauit. Frivolus autem est & nugatorius, quod dicunt, visibilis corporis oportere etiam esse visibile in terris caput. Si enim hoc ita necessarium est, ut illi fingunt: respondeant nobis, quodnam fuerit visibile caput in terris, cum Christus post suum in celos ascensum visibiliter amplius in hoc mundo non versaretur? Si respondeant, Petrum fuisse: amplius nobis edisserant, quodnam velint constituere caput Ecclesie

Galat. 2. inter gentes, cum Petrus ex pacto fungeretur Apostolatu circumcisionis tantum, & non præputij, siue gentium, inter quas Paulus, non Petrus, Apostolatu fungebatur? Aut igitur interea gentium Ecclesia caruerunt capite visibili, atque sic non corpus, sed truncus fuit illorum in CHRISTO congregatio: si visibile caput omnino requiritur ad integritatem corporis: aut si dicant, Paulum fuisse caput illud, visibile: tum Catholica illa orbis Ecclesia, propter duo diuersa diuersorum populorum capita & vnum commune caput, quod Christus est, non iam biceps, sed triceps monstrum fuerit oportet. Nisi forte suauius ineptiendo, Vicarij capitis Petri, aliud insuper vicarium caput quoddam constituant Paulum: ita ut Christus in Ecclesia indigeat Vicario capite, nempe Petro: Petrus rursus in gentium

gentium Ecclesis alio vicario capite (quod ordine tertium sit) opus habeat. Sed talibus nugis longe dignissimum sunt Romanenses, qui in ipso meridie malunt aeternum cacutire & huc conatum omnem suum conuertere, ut putidissimis commentis suis seu folijs ficis perzonis consuunt, quibus pudenda meretricis magna Babylonica aliquo modo coram hominibus contendant, quam ut cum CHRISTI fidelibus profiteantur Papam nullo iure se pro capite Ecclesie venditasse hactenus, sed ex Antichristiano Spiritu se CHRISTO, ut caput adulterinum VNICO capiti opposuisse.

DVODECIMVS LOCVS DE MAIESTATE

Christi ad dextram Omnipotentiae Dei.

DVodecimus locus est de Maiestate exaltata De Maiestate in Christo Naturae Humanæ, seu Christi Maiestate Christi iuxta Humanitatem. Quae doctrina quia hodie per si ad dextram Olenia & ambitiosa ingenia atro carbone notatur: nos hunc Apostoli Tractatum seu Canonem fidei & in MNIPOTENTIALI veritatis consulti, videbimus, quid de hoc sublimi mysterio Christianis hominibus pie credendum sit. Principio autem spectabimus, iuxta quam Naturam CHRISTO Saluatori nostro hæc gloria sessionis ad dextram omnipotentiae, dominique

E 4

super

- super omnes creaturas, & impletionis omnium in
 2. omnibus obtigerit, in die ascensionis ipsius. Deinde,
 num hac Maestas donorum finitorum terminu se
 circumscribi patiatur, an verò infinita sit, CHRIS-
 TO, qua Homo est, per Vnionem & subsecutam
 3. glorificationem competens. Tertiò partis aduersæ ar-
 gutationes in ipsius natus cerebro ad trutinam Verbi
 Diuini exigemus & dissoluemus.

Iuxta quã **Q**uod igitur primum caput instituti nostri attinet,
 Naturam affirmamus, Christo iuxta naturã assumptam Hu-
 exaltatus manam obrigisse glorificationem hanc & exaltatio-
 sit Chri- nem ad dextram Dei. Non quidem Natura Humana
 stus, extra personam adscribimus eam gloriam: cùm ex-
 tra personam Verbi nunquam sit aut subsistat. Sic-
 ut nec Persona tribuimus, sine respectu Humanitatis;
 cùm λόγος, quã λόγος, huiusmodi exaltatio-
 nis, qualis ea hic descripta extat, propter naturã suã
 immutabilitatem expers sit. Sed Personam exalta-
 tam dicimus; verùm iuxta Humanitatem, siue se-
 cundum assumptam à λόγος Humanam naturam.

CHRISTUS
 iuxta Na-
 turam hu-
 manã ex-
 altatus.

1. Argu-
 mentum.

Huius affirmati nostri suppeditat nobis Paulus argu-
 mentum irrefutabile à temporis circumstantia desum-
 ptum: dum ostendit, istam Saluatoris glorificationẽ esse
 factam, cùm is iam à mortuis esset resuscitatus. Hinc er-
 go sic argumentabimur: Si Maestas sessionis ad dex-
 tram Dei CHRISTO datur in tempore, tum ei datur
 vel ratione Deitatis, vel Humanitatis, vel vtriusq; simul.

At

At verò si demonstretur, Deitatis respectu hanc illi dari in tempore non potuisse. spontè iā concidit alterū quoq³, quod nec ratione vtriusque natura simul sit exaltatus. Atque sic relinquitur, Humanitate sua exaltatum esse Christum. Etenim λόγος, quā Deus, omnem suam Maiestatem diuinam ex ineffabili generatione ex Patre iam inde ab æterno possidet, communionē essentiali: neq³ illa se abdicauit vnquam secundum Deitatem, vt eam aliquando resumeret. Quandoquidem essentialis illa κοινωσία inter personas Trinitatis omnem alterationem æternæ suæ immutabilitate respuit & elidit, iuxta illud: Deus ego & non mutor, Malach. 3. Et rursus: apud Deum non est transmutatio aut conuersionis obumbratio, Iac. 1. Vnde Christus in media suæ exinanitione hanc essentialē cum Patre κοινωσίαν Maiestatis & gloriæ citra vllam imminutionem sibi factam tectam mansisse liquido proficitur: Omnia, inquit, quæcunque habet Pater, mea sunt, Ioan. 16. Item: Pater meus operatur vs- 1048. 5. que modo, & ego operor. Et quæcunque ille fecerit, hæc et idem & Filius facit. Quin hanc κοινωσίαν essentialē Maiestatis & dominij propter indiuisam communionem essentia & virtutis operatricis suspendere non poterat λόγος, nisi Pater & Spiritus sanctus simul eam gloriam aliquandiu suspendissent. Firma igitur demonstratione hinc astruitur, exaltationē istam, quæ in tempore Christo obuenit, ad immutabilem ipsius Diuinitatem non esse referendam.

E S Quod

Solutio ob-
iecti de of-
ficio. Quod si obijciatur: Christo certè datum esse officium

inde regulam illam de datis in tempore non esse vniuersaliter veram? Respondemus nos, sonare regulam de omnibus ijs datis, quibus Christus ipse in meliorem statum transfertur & perficitur, cuiusmodi est ipsius ad dextram Dei exaltatio. atque hæc demum ita sunt comparata, vt inconvertibili Deitate adaptari se non patiantur. At verò officio mediationis vt Christus ratione sui non indiguit, sed nos indiguimus: sic non ipse, sed nos hinc perficimur, & beatiores reddimur. Ideoq; hoc officium demandari ei potuit in tempore, sine vlla Deitatis ipsius immutatione. Sessionis ad dextram Dei alia est ratio. Hæc quippe eiusmodi nobis exaltationem describit, qua Christus ipse diuinam Maiestatem verè percipit, & præstantior redditur, Hebr. 1. & quidem in tempore. Ideoque conficitur isthinc, ad Deitatis naturam hanc glorificationem non pertinere: nisi è gloria sua statu ipsam aliquando emotam atque sic alteratam fuisse dixeris, vt ad amissam Maiestatem & intermixtum dominium creaturarum rursum exaltari indigeret. Verùm hac ratione lata porta panderetur Ario, qui testimonia de exaltatione Christi ipso hoc sine consilioque retulit ad Christi Deitatem, vt mutabilem illam, & à Patris Deitate diuersam atque hac inferiorem esse conuinceret. Qua causa moti Scriptores Ecclesiastici, Diuus Athanasius, & alij, regulam istam ceu columnam veritatis opposuerunt impietati & depravationi

nationi Arianae, vt vno ore constantissime pronuncia-
rent: quicquid scriptura glorie Christo in tempore da-
tum affirmaret, id accipiendum esse de ipso iuxta Hu-
manitatem, non iuxta Deitatem. Sic enim Athana-
sius de saluari aduentu Christi: Quod si audieritis, in-
quit, Petram loquentem: CHRISTVM & Do-
minum fecit hunc ipsum IESVM, quem vos cruci-
fixistis. De quo hoc vocabulum (FECIT) intelligen-
tis? Si de Verbi Diuinitate: cur igitur Arianos repre-
henditis, cum idem cum illis sentiatis? Sin verò de for-
ma serui, quæ fuit in Verbo: cur nobiscum pugnare con-
tenditis?

Et Sermone 4. contra Arianos: Cum igitur ista verba
deprauant Ariani: Data est mihi omnis potestas, &c.
Et: Glorifica Filium: dictumq; Petri: Data est illi pote-
stas: Hoc intellectu ista omnia interpretemur,
humanitus illum ob corpus suum ista omnia
loqui.

Similiter de natura humana suscepta contra Apolli-
narium: Quacumq; dicit scriptura accepisse filium, siue
quod glorificatus sit filius: ratione illius Humanita-
tis, non Deitatis loquitur: siue cum dicit apostolus: quod
in Christo habitet omnis plenitudo Diuinitatis corpora-
liter: plenitudinem illam habitare in carne intelligen-
dum est. Cum D. Athanasio exactè & ad amicum con-
gruunt Patres reliqui: quorum dicta alibi magno nu-
mero citata extant.

Neg; vero quicquam hoc cauillo proficiunt aduersarij, Obiectio
cum

Num exal cum dicunt : *Εἰσι λόγον* Deitas nunquam amiserit ratio possit Maiestatem suam, vel dominium vniuersorum suspen- aliquomo- derit : tamen per exinanitionem, passionem & mortem do referri Christi quasi caliginem quandam offusam huic Deitati ad Deita- gloriæ : quæ deinde rursum enituerit, quando sublato illo tem.

velo passionum & crucis, per predicationem Euangelij publice inter omnes gentes agnitus & illustratus sit pro eo, qui per se fuit semper, nimirum Deus & Dominus cœli & terra. Sic igitur ad dextram Dei exaltatum ipsum dici iuxta Deitatem, idq; respectu hominum duntaxat : cum ab hominibus talis agnitus est, nempe Deus, qui in aequali gloria regnet cum Patre. Sicuti Deus ipse haud raro dicatur exaltari, quando à nobis hominibus altus vel excelsus agnoscitur, cum per se inuariabilis maneat, suæq; essentia respectu exaltari non possit.

Solutio ob- Et sanè si probare possent aduersarij, articulo illo glo- iectionis. rificationis Christi talem duntaxat exaltationem nobis propositam, quæ respectu nostri tantum describeretur,

C H R I - & qua aliàs ipsemet Christus respectu sui & per se non **S T V S** nō esset exaltatus : tum expeditius obtinere possent, quod nostri respe vellent. Iam verò hæc ad dextrā Maiestatis euectio iux- ctu, sed ra- ta scriptura testimonium sic comparata est, vt Christus tione sui i- respectu sui (si maximè nullus hominum id agnosceret ppius exal- aut crederet) verè & re ipsa ex ignobiliore conditione tatus verè. in diuinam Maiestatem translatus sit.

Secundum Idq; rursum liquet ex Apostoli verbis, qui testifica- argumētū, tur, Deum omne suum robur exeruisse & vsurpassè, do- quod, quæ nec Iesum illum ad potentia sua dextram euekerit. At- qui

qui si ea exaltatio Christi tantum respectu hominum Homo, sit
esset describenda (quatenus scilicet cessante passionis & exaltatus,
mortis ignominia, agnosceretur ab illis pro eo, qui iam
ante fuisset) qui obsecro Deus omnem roboris & forti-
tudinis sua vim exeruisse predicaretur in exaltando
Christo, qui tamen verè & respectu sui minimè fuisset
exaltatus? Sic Deus robur illud suum in nobis potius,
quàm in Christo exeruisse. In nobis, inquam, dum ni-
mirum excitasset in hominibus agnitionem illam, vt
Christum pro Deo Dominòque cæli & terre haberent.
Iam verò dum robur illud in Christo dicitur exeri: pla-
num redditur, Christum respectu sui, non nostri consi-
deratione, predicari ad diuinam omnipotentia dexteram
subiectum. Qua de causa Ioan. 17. Saluator non respectu
hominum tantum, sed apud ipsum Patrem glorificari petit
gloria ea, quam habuerit iuxta Deitatem, antequam
hic mundus esset. Adhuc quia & resurrectio & ascensio
Christi tum temporis paucissimis admodum personis in
Iudea fuit nota: certè si ex hominum consideratione es-
set estimanda hæc exaltatio (sicut Deus interdum in
Psalmis exaltari dicitur, cum ab hominibus excelsus a-
gnoskitur & predicatur) sequeretur omninò, quòd non
in die ascensionis fuisset plena ea exaltatio, sed demum
longe post, cum temporis progressu à quàm plurimis po-
pulis & in orbe gentibus pro Deo & rege cæli & terre
agnosceretur. Qua etiā ratione hæc sessio Christi ad dex-
tram Dei, si ex hominum estimaretur notitia, subinde
magis & minus reciperet, prout illa agnitio inter homi-
nes magis & minus recipit.

Sed

Tertiū ar- Sed ad ceteras rationes progrediamur, quibus of-
gumentū. ditur, hanc Christi translationem in maiestatem dextra
 quod Chris- diuinā, nequaquā ipsi, quā Deus est, sed quā homo, com-
 stus, quā petere. Disertē coniunguntur ista duo in Apostoli verbi-
 homo, sit primò quod Deus Iesum illum Christum resuscitauit ex
 exaltatus. mortuis: deinde quod ad dextram suam in coelestibus se-
 dere fecerit. Iam verò ipsum non Deitate resuscitatum
 constat (quippe quæ nec mortua est) sed Humanitate.
 Ergò secundum eandem Humanitatem sedere illum fe-
 cit Pater ad dextram suam.

Quartū ar- Et quoniā in descriptione gloriæ huius additur: con-
gumentū. stitutum illum esse caput super omnia ipsi Ecclesie: rur-
 sum apparet, non assumptis sed assumpta naturæ glori-
 ficationē designari. Siquidē caput ad corpus suum debet
 ratione naturæ esse proportionabile, ita vt inter vtutē
 aliqua interueniat Naturæ communicatio. Quæ communicatio
 naturæ non reperitur in Christi Deitate, sed in assumpta
 & exaltata Humanitate, iuxta quā est Ecclesia sua
 substantialis. Quāquā enim respectu beneficiorū, quæ
 confert suo corpori siue Ecclesie, caput secundū vtutē
 naturam recte dicitur: tamen si illam analogiam, quæ
 debet esse capitū & membrorū, spectes: propter naturam
 humanā hoc in illū competit, vt sit caput Ecclesie. Ideo
 enim Pater & Spiritus sanctus, quia humanā naturā non
 habent, sed tantū diuinā, appellantur quidem Ecclesia
 Deus, Dominus, protector, &c. caput autem Ecclesia di-
 cuntur nūspia, cum inter Patrē vel Spiritū sanctum non
 incarnatum, & inter Ecclesiam nulla sit naturæ cōmu-
 nio.

nio. Ergo vt propter Humanitatis naturā dicitur Christus constitutus caput super Ecclesiā: sic vniuersa maiestas, quam in sessione à dextris virtutis Christo datam asserit Apostolus, data ipsi est non Deitatis sed carnis ratione.

Taceo iam argumenta cetera, quibus propositum Quintum nostrum insertur firmissimè, vt quod in exaltatione sua arguitur Christus f. & tus Dominus, Act. 2. Id quod de Deitate exponere, Athanasio teste, impium & Arianum est.

Quod item in historia Euangelica & symbolo Apostolorum, bi duo articuli, alter ascensionis Christi in cælos, alter sessionis ad dextram, immediatè coniunguntur. Cumq; ascensu in Deitatem non cadat, sed in Humanitatem: nōne ipsa hac articulorum adamantina coherentia demonstrat, alterum quoq; articulum, qui sessionis est, ad Humanitatem, non Deitatem pertinere? Quis Septimū.

de causa toties repetitur in Bibliorum codice, Filium hominis esse constituendum Dominū super opera manuum Dei, Psalm. 8. Filio hominis communicatum iri potestatem aternam, Dan. 7. Filium hominis sessurum à dextris potentie Dei, Luc. 22. Eundem scilicet illum, qui & venturus sit in nubibus cæli. Similiter datam esse potestatem omnis iudicii faciendū Christo, quia Filius hominis sit, Ioannis 5. Et Iesum illum à Iudæis crucifixum (secundum carnem autem crucifixus est) factum esse Christum & Dominum, Actorum 2. Quem admodum hic quoque dicitur Christum resuscitatum ex mortuis (iuxta carnem autem resuscitatus est) con-
sedisse ad Dei dextram: vt nimirum quā liquidissimè
declararet

declararet scriptura, consideratione eius natura obligasse isthac Saluatori omnia, à qua denominationem hanc habet, quod est & dicitur filius hominis: videlicet respectu humane nature, secundum quam & crucifixus est, resuscitatus est, & in cælos assumptus est.

Patres hūc Hæc tot momenta rationum & argumentorum negligere haud potuit erudita vetustas, quin ijs permotus, locū Ephes. hunc ipsum locum, quem ex Ephes. i. enarramus, sine o. i. de Chri- mni hesitatione ad Christum referrent, iuxta ipsius Na- sto, ratione turam Humanam. Cuius expositionem Catholicam su- carnis, ex- per hæc Apostoli verba ex proprijs, quæ so, testimonijs illo- plicant. rum audiamus.

Ambrosius lib. 7. de Fide: Disce nunc, quod SECUN- DVM CARNEM omnia subiecta accipiat, sicut scriptum est: Qui operatus est in Christo, suscitans eum à mortuis, & constituens eum ad dextram suam in cœ- lestibus, supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc, sed etiam in futuro seculo. Et omnia subiecit sub pedibus eius. SECUNDVM CARNEM itaque ei omnia subiecta traduntur, secundum quam & à mortuis resuscitatus est.

OEcumenius super istum locum Ephes. i. *ἡ ἐκείνου τοῦ Χριστοῦ ἐξουσία*, &c. sic commentatur: Non simpliciter dicit *ἐκείνου*, sed *ἡ ἐκείνου*. Non enim vnum aut alterum, aut tertium gradum transcendit, sed ipsum, qui ex nobis est, in supremum principa-

tum subuexit, vltra quem non est alius quispiam honor.
Et hoc dicit de eo, qui ex mortuis resuscitatus est,
id quod admiratione dignum est.

THEOPHYLACTVS Ephes. 1. Suprà autem dixit, vt
summam ostenderet sublimitatem. Ab infimo namq; ad
celsum gradum HVMA N A M, quæ Christo inerat,
NATVRAM subuexit. De hac quippe nunc disserit. Si
quidē diuina illa neq; mortua fuit, neq; iulcira-
ta, neq; in sublime euecta, quippe quæ semper omnē
excedat altitudinē, neq; alterius egeat adiumento. Vni-
uerse igitur angelicæ potestati HVMA N A præsedie
NATVRA, quæ fuerat tantoperē paulo antē despecta.

LEO epist. 22. de loco ad Ephes. 1. Dicant Aduersarij
veritatis, quomodo omnipotens Pater, vel SECVNDV M
QVAM NATVRAM filiū suū super vniuersa prouexerit,
vel CVI NAI VRAE cuncta subiecerit? Deitas enim ver-
bi par in omnibus & ὁμοῦστος est Patri, atq; intēpora-
liter vna eademq; potentia est genitoris & geniti. Crea-
tor quippe omnium naturarū, quoniam per ipsum facta
sunt omnia, & sine ipso factū est nihil, super est omnibus,
quæ creauit. Nec vnquā Creatori suo non fuerunt
nō subiecta, quæ condidit, cui propriū ac sempiternum
est, nec aliūde quā de Patre, nec aliūdesse, quā Pater
est. Huius (Creatori filio) si addita potestas est, si illustra-
ta dignitas, si exaltata sublimitas: minor erat prouehē-
te, qui creuit, nec habebat diuitias eius nature, cuius in-
dignit largitate. SED TALIA SENTIENTEM
IN SOCIETATEM SVAM ARIVS RAPIT.
Quis peruersitati multum hæc suffragatur impietas.

DAMASCENV S lib. 3. cap. 6. Dicimus NATVRAM
NOSTRAM resurrexisse à mortuis, assumptam esse,
& SEDERE AD DEXTRAM PATRIS.

SECVLIVS: Omnia subiecit sub pedibus eius, id est,
SVB DOMINATIONE HVMANITATIS
eius. Et hæc quidem de Tractatus nostri capitulo primo.

SECVN- Secundum iam sequitur: An hæc Maestas, quam
DVMCA- ex sua hac exaltatione consecutus est Christus, sit fini-
PITV- torum donorum mensurata, & potentia limitibus termi-
EVM. nata: An verò infinita sit & diuina? Qua quidem in
questione excutienda nihil opus est nobis ancipiti disce-
ptione: siquidem scripturæ autoritate hæc omnis iam

Per sessionem est inter veros Christianos composita. Et enim Iesu Na-
ad dextram & æreni sessionem à dextris DEI commendari nobis ac
Dei obligis describi infinitam Deoque propriam Maestatem, pa-
se Christo tet primò ex ipso hoc articulo, quo CHRISTVS,
INFINI- quæ homo, creditur euectus ad ipsam Dei dextram, ad
TAM ma- quam nullus angelorum vnquam peruenit, vel perueni-
iestatem, re etiam potest: secundum illud Apostolicum pronun-
ciatum, Hebr. 1. Cui angelorū dixit vnquam: sede à dex-
tris meis? Quid enim queso est dextra Dei? num finita
aliqua potestas, aut gloria certis circumscripta fini-
bus? Atqui ex scriptura sacra perspicuum est, nusquam
illam significare potestatem terminatam aut finitam,

Dextra Dei sed vbicunque eius aliqua mentio fiat, semper DEI po-
nihil aliud, tentiam immensam & infinitam velut indice digito
quam infi- notari, quæ cuncta regit & administrat, vbique præ-
mita poi- sents adest, nullibi inclusa, nullibi exclusa. Qua de re
ria DEI. pauca hæc delibemus testimonia. Exodi 15. tribuit Pro-
phetæ

pheta Moses dextra Dei omnipotens illud opus euer-
sionis Aegyptiorum & iraductionis Israelitarum per ma-
re rubrum: Dextra tua, inquit, magnificata est in
fortitudine. Dextra tua, Domine, percussit inimicum.
Psal. 44. adscribitur dextra Dei introductio populi in
terram Chanaan, eiectione inde Chanaanis gentibus. Sic
enim Psalter in Spiritu sancto canit: Non in gladio suo
possederunt terram, & brachium eorum non salua-
uit eos: sed dextra tua & brachium tuum. Et Psalmo
77. Prophetam illustri dicto rerum omnium potentem im-
mutationem assignat dextra Dei: quando inquit: hæc
omnia autem potest mutare dextra excelsi. Quibus
subscribit & Esaias sic introducens loquentem Domi-
num, cap. 48. Manus mea fundauit terram, & dextra
mea mensa est cælos.

Quæ dicta, vt & alia penè innumera, conuincunt Scripturam
nos, dextra Dei appellatione solam infinitam Dei omni- in hoc ipso
potentiam designari. Quod quidem circa hunc articu- articulo
lum speciatim tantò est certius, quoniam verbum DEI dextram de
manifestissima expositione dextram hanc (ad quam potētia Dei
conferit Christus) diuinæ omnipotentia maiestate defi- exponit.
nit. appellat enim dextram maiestatis, Heb. 1. & 8. appel-
lat dextram potentie, Matth. 26. Et ne quid dubij relin-
queretur, appellat DEXTRAM POTENTIAE DEI, Luc.
22. quando Christus proceribus populi Iudaici responderet:
amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris Du-
νύμεως Θεού, potentia Dei. At verò potentia Dei nō fini-
tā, sed tantum infinitam esse, quis ignoret? quis dubitet?

Cum ergo Christus ad hanc æterni Patris dextram, hoc est, ad omnipotentiam Dei verè & re ipsa sit exaltatus, & quidem, ut præcedenti capite irrefutabiliter est ostensum, iuxta carnem: firmissima consecutione hinc conficitur, ipsum secundum carnem seu humanam naturam accepisse non dona finita illa, quæ ex sua habet resurrectione: sed gloriam maiestatemq; verè diuinam. Quod ipse etiam Saluator testificatum nobis reliquit, cum in cælos ascensurus ait discipulis suis: mihi data est OMNIS POTESTAS in cælo & in terra, Matth. 82. Et quid aliàs opus fuisset Apostolis tam splendide de hac exaltatione ad virtutem & OMNIPOTENTI-AM dextre diuinæ concionari, & Christum hac prerogatiua ab omnibus discernere angelis, quorum nulli dictū sit, sede à dextris meis: si Christus, quæ homo est, tam non esset in participationem realem huius omnipotentie intromissus, quam nec angelus vllus? Nōne hoc esset verba dare pro re? quam veteratoriam fraudulentiam absit ut sanctissimis Dei seruis tribuamus. Responsum supra est de donis humane nature Christi subiectiue inherentibus, quæ excedant omnium angelorum dona, finita tamen sint & creatitia: responsum itē de officio in Ecclesia. Quæ sola cum aduersa pars Christo ratione carnis attribuat, dona autem illa creatitia finita sint: manifestum est, ea infra adorandam illam in infinitissime potentia Dei dextra sessionem intervallo omnem comparationis analogiam respuente subsidere. Et quia dextra Dei, ultra & extra Ecclesiam, ad vniuersalem mundi gubernatio-

nem, iuxta irrefragabilem explicationem enarrati loci Calviniani Paulini, se profert, neq; vllō in loco scripturæ dextra Pa- deturbant tris officium Christi in Ecclesia (solum præsertim) signi- CHRIStum ficat: atq; insuper aduersarij actiones istius officij in Ec- à dextra clefia sic partiuntur, vt diuinas quidem diuina natura, Maieſtatis Humanitati tantum humanas assignent, eamq; à reali Dei. communionē actionum diuinarū sequestrent: quis non videat, suisq; palpet manibus, peruersa hac opinione Sa- cramentariorum Christi sanctissimam carnem à throno infinita & increata dextræ Dei, quantum in ipsis est, deturbari, eiusq; loco assignari illi thronum & gloriam tantum creaturæ, toto scilicet genere ignobiliore ea Maie- ſtate, quam apostolus noster Christo Iesu resuscitato ex mortuis iuxta carnem apertissime tributam asserit. Sit ergo hoc apud omnes eos, qui saluari cupiunt, fixum & firmum: Diuum Paulum, ceterosq; Prophetas & Apo- stolos de exaltatione Mesſie ad dextram Dei concionan- tes, celebrare ipsius diuinam gloriam atque potentiam, quæ non sit secundum magis & minus ad Angelorum aut hominum Maieſtatem comparabilis, sed toto planè genere illam supergrediatur ac transcendat. Id quod præter iam memorata liquet etiam ex dominio creatu- rarum, quod ipsi iuxta carnem in die glorificationis sue commissum est.

Indubitarum namq; est, quod dominium & admini- Gubernatio creaturarū omnem finitam potentiam incom- parabiliter excedat. Quandoquidem eiusdē est potestatis præsupponit res vniuersas condere, & conditas administrare & con- uoluer

seruare, videlicet solius diuina. Sicut Dominus non tantum à Creatione, sed etiam ab opere gubernationis argumenta proponit, quibus se omnipotentem Deum esse confirmet. Christo autem in sua iuxta carnē euectione ad dextram maiestatis, cœli terræq; gubernacula sunt credita, adeoq; gubernatio vniuersorum, quæ hoc pariter & futuro nominantur seculo. Ergo sequitur hinc, assumptæ carni nō negandam, sed omnino tribuendam esse reālὴν οὐρανίου eius potentiam, quæ sola res vniuersas regere & moderari potest, quæ est & dicitur omnipotētia.

Quamquam autem hac maiestate in incarnatione sic vinctus erat homo Iesus Christus, vt iam tum omnis plenitudo Deitatis habitaret in illo Θεμελιώδης, hoc est, velut in proprio suo templo & corpore: tamen sub exinanitionis seruili habitu tecta, non nisi in miraculosis operibus particulari declaratione emicuit. Iam autem humilitatis seruili forma deposita, plenitudo illa Deitatis & Maiestas λόγος, in perpetuum perfectissimumq; actum, plenariam scilicet collatæ potentie vsurpationem, exuberat: ita vt λόγος & cuncta gratia sue opera in Ecclesia, potentie verò apud omnes creaturas, per Humanitatē velut diuine operationis organum, vt Patres nominant, perficiat. Atq; hoc est sedere ad dextram Dei, hoc est, regnare, 1. Cor. 15. & dominari omnibus operibus manuum Dei, Psalm. 8. Primum igitur hoc est, quod per sessionem ad dextram Dei, communicatio omnipotentia facta ex vnione, iam per plenum vsu perfectissime illustretur.

Sapientiam eius diuinam, seu, vt vocant, omniscien- De omni-
 tiam quod attinet, non dubitamus asseuerare, hanc in scientia.
 dextra Dei plena $\epsilon\pi\epsilon\rho\upsilon\epsilon\iota\varsigma$, per humanā Domini men-
 tem se proferre & exerere: ita, vt anima Christi perfe-
 ctissima visione intuens $\lambda\omicron\gamma\omicron\upsilon$ personaliter inhabitantem,
 aspiciat, sciat ac nōrū omnia, notitiā inquam vi-
 sionis. Vt enim $\lambda\omicron\gamma\omicron$ & seipsum intuen- do nouit omnia:
 sic humana Christi anima intuens nō seipsam, sed vni-
 tum sibi $\lambda\omicron\gamma\omicron\upsilon$, in eodem cognoscit omnia. Et quidem Omnis-
 cum omnipotentia communicatio ex sessione ad dex- esse Chri-
 tram Dei confirmata sit: sponte iam sequitur preroga- stum, etiā
 tiua altera, quæ est participare diuinæ omniscientia ple- quā homo
 nissima vsurpatio. Quandoquidem impossibile est, vt est, proba-
 cum perfecta vsurpatione omnipotentie stare possit vl- tur.
 tius rei ignorantia. Siquidem perfectus omnipotentie Omnipotē
 vsus, perfecta item sessio ad dextram DEI omnem se- tie plenā v-
 cludit ignorantia infirmitatem, aded, vt si quid iam surpatio se-
 CHRISTVS ignoraret: ad dextram virtutis & ma- cludit om-
 iestatis diuinæ neutiquam perfectē sederet. In statu qui- nem igno-
 dem exinanitionis, cum omnipotentia maiestatem non rantiam.
 vsurparet plenē, quiescebat sanē super istum amabi-
 lem surculum Isai, Christum Dominum, spiritus sapien-
 tia & scientia, Esa. ii. idq, sine omni mensura, vt Bapti-
 sta testatur. Inhabitabat in templo Humanitatis ipsius
 omnis plenitudo Deitatis, sub qua citra dubitationem
 ipsa quoq, comprehenditur omniscientia. Verū ob in-
 teruentum exinanitionis, plenum exercitium commu-
 nicatæ sapientie suspendebatur. Nihilominus autē illius

Particula infinita sapientia λόγος habitantis per vnionem in ha-
ris declarata natura, quidam rādū etiam cum sepiuscule emi-
tio collatae cuerunt. Puta, quando duodecim annorum puer supra
omniscien non modo et atū rationem, sed etiam vltra modū intel-
tia. ligentia humana de summis mysterijs, quae nulla huma-
na institutione didicerat, sic differit, vt doctores populi

Luc. 2. in admirationem & stuporem conuerteret: cum irem

Ioann. 2. humana sua mente nosser omnes, & sine vllius indicio
exacte sciret, quid esset in homine. Vnde sibi, quā ho-
mo, & Iudeorum conuersatione cauebat, Ioan. 2. Simili-
ter cum Phariseorum intima cogitata perspiceret, eaq;

λόγος Pha humana sua voce redargueret, Mar. 2. Matt. 9. Quorum
την οὐ λογισσάμενοι si iuxta humanitatē ignarum ipsum fuisse
gitationes dixeris, qui obsecro redarguere illas & refellere humana
refellit per sua voce poterat? Nisi forte statuas λόγον illas cōsuisse
Humanita per humanitatē nec intelligentē earum neq; consciam;
tem nō in pnde ac si quis per instrumentū loquatur ὡς λόγος atq;
sciam, sed brutum. Quod Domino Iesu Christo affingere, quā erit
consciam, absconū, quā incongruū atq; prophanum? Quamobrem

inhabitantis λόγος Deitate ceu lumine quodā illustrata
mens Saluatoris, in abyssum humanorū cordium etiam
iū temporis introspexit, & secretissimas cogitationes ex
humanorū cordium latibulis in apertū proferre valuit.
Quod cerē non nisi vi communicata omniscientia pra-
stare poterat: siquidē non finita, sed sola infinita sapien-
tia cogitationes hominum intruetur & discutit. Qui ap-
sem thesauri sapientie scientia q̄ eo tempore ratione ab-
solutissima & ἐπεὶ ἐλάττειν latebant absconditi, & non nisi
parti-

particulariter, hoc est, interdum duntaxat se exere Sessio ad
 bant: huiam in Christo ad dextram maiestatis subuecto d. xtrā cō-
 sese totos explicant & aperiuunt, remotoz omnis insir firmat ple-
 mitatis & ignorantia obstaculo mentem Christi: toro nam vjur-
 suo perfectoz lumine collustrant, vt non per quasdam rationē &
 temporum vices (quas in eterna vita, & praesertim in misericordia
 dextra Dei fingere absurdum est) res intueatur: sed si-
 mul & semel vno simplici & inuariabili intuitu (quo
 λόγος plenissime nunc intuetur) videat vt nōrit vni-
 uersa ipsas quoz hominum cogitationes, quippe in quas
 inquirendi iudicandiq; potestatem accepit quatenus Fi-
 lius Hominis est, Ioan. 5. de quibus in illo iudicio recte sta-
 tuere non posset, si illarum non etiam esset conscius. Et
 quomodo inuocari, quā Homo, posset, si tacitas cordium
 preces atq; gemitus non videret aut cognosceret?

Sed & Omnipresenciam sub sessione à dextris Dei De Omni-
 comprehendi, atq; hinc potenter stabiliri, sequentia hac presentia.
 perspicue docebunt. Etenim quando queritur: vbi iam est
 Christus, postquam in coelos ascendit? Tota scriptura
 clamat & responder, quod sit ad dextram Dei. Amplius
 ergo queritur, vbi igitur est dextra Dei, vt scire valea-
 mus, vbi nam noster secundum carnem querendu sit
 Christus? Simplicissime respondetur, illam esse vbiq; lo-
 corum presentem. Ita enim Psalter regius canit, Psalmo
 139. Quò ibo à Spiritu tuo, aut à facie tua quò fugiam? Dextra dei
 Si ascendero in coelum, illic es: Si descendero in infer-
 num, ades. Si sumptero pennas aurora, & volauero ad
 extremitatem maris: manus tua illic deducet me, &

**Extensio-
nē Huma-
nitatis non
sequi ex o-
mnipresen-
tia, demō-
stratur.**

tenebit me dextera tua. Hinc ergo conficitur, Christum etiam ratione exaltata sua natura creaturis omnibus esse praesentem. Non autem per ubiuitatem localem, nec per Humanam Naturam diffusionem & extensionem: quia tum demum accideret, si locali modo crederetur ubiq; praesens. Tum enim iuxta locorum diuersitatem ab vno in alterum extendi illam necesse foret. Quia vero apud illocalem dexteram Dei, in qua est & sedet Christi Humanitas, cessat omnis conditio localitatis, nec ibi vel sunt vel pie cogitantur locorum interualla, secundum quae extendatur Humanitas Christi: manifestissime

¶

apparet, cessare quoq; & euanescere illam extensionis seu diffusionis phantasiam, quam sola cogitatio de locorum distantijs gignit. In dextera igitur Dei natura CHRISTI assumpta talem praesentiam modum fortitur, quo citra omnem sui diffusionem de loco vno in alterum, adest illocali ratione, & ex sede Maiestatis dominatur praesens omnibus creaturis. Quod hoc

**Demōstra-
tio Omni-
presentiae
CHRISTI
Hominis
inuisibilis.**

Syllogismo complecti placet: Quicquid extra omnem localitatem sedet ad totā Dei dextram (in partes enim ea non est diuidua) id per localitatem nusquam à dextera Dei distat, nusquam ab illa abest, nec localitate impeditur, quò minus adsit, ubicunq; dextera Dei praesto est. Atqui Humana Christi natura extra & supra omnem localitatem est & sedet ad totam Dei dextram. Ergo nulla localitas hoc efficiet, vt Humana in Christo natura vsq;iam locorum à dextera Dei absit, sed ubique cum illa praesens sit. Maioris propositionis euiden-
tia

tia

tia hinc patet. Etenim quomodo localitas possit vllibi à
 dextra Dei separare aut seiungere id, quod omnem o-
 mnino localitatem transcendit? Minorem quod atti-
 net, sanè quòd Natura Saluatoris humana sedeat ad
 dextram Dei, præcedentibus est ostensum. Quòd au-
 tem sedeat in dextra glorie citra omnem localitatis re-
 spectum, ne hoc quidem infirmari aut infringi potest.
 Etenim cum hac Maiestatis dextra sit extra loca o-
 mnia: certè si quis Humanitatem CHRISTI sic sta-
 tueret esse ac sedere in Dei dextra, vt interim nulla
 ratione vera & reali à localitatis accidente illam cre-
 deret liberatam: is contradictionis inextricabili nodo
 se illaquearet. Quandoquidem manifestè hæc sunt con-
 tradicentia, ad illocalem dextram, vbi loca nulla
 sunt, verè euehi, ac nihilominus tantum in loco esse
 & in loco sic relinqui, vt nulla ratione à localitatis
 conditione absoluat. Si Humanitas tantum in lo-
 corelinquitur, neque vltra locum euebitur, quomo-
 do euecta verè creditur in Dei dextram, vbi loca nulla
 sunt? Hunc nodum nullus omnium Aduersariorum dis-
 soluet: si maximè vires vniuersas suas certatim expe-
 dian. Cum ergò vtraque præmissa suis stabilita colu-
 mnis stet inuicta & inconcussa: conclusio ex illis emer-
 git cunctis Sacramentariorum copijs & legionibus in-
 superabilis: videlicet Humanam in Christo naturam, Nū assum-
 seu Christum secundum Humanitatem esse, vbi cūq; præ natura
 dextra Dei sit, quippe quæ illi sedes est designata. Si finitas ob-
 quis excipiat, natura Humana finitatem obstare, stet illius præ
 quò sentia.

CHRISTI
 Humanita-
 taiẽ sede-
 re in dex-
 tra Dei, ci-
 tra locali-
 tatis vllum
 respectum,
 probatur.

quò minus vbiq³ adfit, vbi dextra Dei est? quandoquidem omnino videatur per hanc praesentiam extendi illam oportere de loco in locum: is vicissim hoc, quod paulo ante diximus, secum reputet, videlicet extensionem rerum ibi tantum regnare, vbi dominantur locorum interualla, secundum quae fiat & describatur eiusmodi extensio.

Nota bene.

In hac autem Diuina & illocali praesentia, quam D. Lutherus & Orthodoxi iuxta modum dextrae Dei definiunt, non potest metui hac diffusio de loco vno in alterum, cum in dextra Maiestatis nec vnus nec alter locus vel sit, vel cogitari pie recteq³ possit. Sed respectu huius praesentiae & sessionis ad dexteram Maiestatis, omnia loca, aliàs in mundo ab inuicem disiunctissima, coram exaltata Humanitate veluti locus vnus sunt, imò vix vnus puncti rationem obtinent. Proinde sicut in vbiuitate locali nulla esset proportio inter quantitatem Humanæ naturæ, & immensa illa locorum interualla: sic respectu illocalis praesentiae Christi hominis in dextra virtutis, res creatæ omnes, & loca omnia ad eas angu-

Nota bene. stias reducta, contractaq³ sunt, vt assumptæ Humanitatis paruitas ratione quantitatis suæ indiffusa permanens, Diuino modo vastissimam hanc cœli terræq³ ma-

Exaltata chinam in suis manibus habeat, sicut etiam illi omnia in
 CHRISTI manus tradita leguntur, Ioan. 3. & 13. Atq³ sic eo modo,
 Natura fa quo in dextra Dei est, non continetur, non subycitur,
 ita CON- non mensuratur, non comprehenditur à creaturis: sed
 TINENS potius continet, comprehendit, subiecta sibi habet & in
 rerum o- manus tradita vniuersa, & iam tanquā transcendens
 mnium.

atq³

atq; continens vniuersorum, præsens regit ac moderatur omnia in cœlis & in terra. Quemadmodum Diuus Lutherus ex Spiritu sancto adorandum hoc pietatis articulum eodem modo explicat, in Confessione Maiore sua de Cena Domini.

Porro aliud quoq; argumentum articulus sessionis ad dextram Dei subministrat nobis, ad hanc Christi Ho-
 minis personalem præsentiā stabiliendam. Etenim si
 quis largiatur Christum Naturā Humanā suā vbiq; præsentiā.
 SEDERE ad dextram Dei: is negare haud poterit, quin
 etiam vbiq; sit & regnet. Quandoquidem illud SEDE-
 RE principaliter ac primò præsentiā designat: secun-
 dario autem regni dominatū inuoluit. Iam verò cer-
 tum est, Christum iuxta Carnem vbiq; sedere ad dex-
 tram Dei. Ergo certum etiam sit, Christum, quā Homo
 est, esse quoq; & regnare vbiq;. Minoris euidentia hinc
 apparet. Nam si non vbiq; sedet ad dextram Dei, sed in
 vno tantum eo loco ad illam sedet, in quo est iuxta na-
 turā proprietatem visibiliter & naturaliter, sicut Ad-
 uersarij disputant: tum ipsius ad dextram Dei sessio erit
 subiecta conditioni loci, terminata vno illo loco, & se-
 cundum loca mobilis atq; mutabilis. Cum autem pro-
 phanum sit, cœleste mysterium diuinissimæ sessionis ad
 dextram vireutis & Maiestatis Dei, metiri velle loco, &
 locorum conditioni & accidenti mobilitatis subicere:
 nos piè & cum $\pi\lambda\eta\rho\phi\omicron\rho\epsilon\lambda\epsilon\varsigma$ concludimus, Messiam
 in assumpta natura ad dextram Dei sedere non vno
 tantum

tantum in loco, sed omnino ubiq, & proinde etiam ubique personaliter adesse.

Demōstratio
tertia.

Non minus autem hanc ipsam praesentiam Christi Homini confirmat Apostolus, quando Christo in dextera Maiestatis glorificato OMNIA subiecta memorat: omnia, inquit, subiecit pedibus eius. Hinc enim sic arguimus: Si assumpto & exaltato Homini in dextera Dei sedenti omnia sunt subiecta: impium est ab hac subiectione eximere velle loca & locorum spacia, quasi haec illi subiecta non sint, sed potius hanc vim habeant, ut regnantis Christi praesentiam in terris & alibi interuertant.

At CHRISTO secundum Humanitatem adeo sunt omnia subiecta, ut Spiritus sanctus nihil quicquam inde exceptum velit. Ita enim hanc subiectionem vniuersorum explicat Autor Epistolae ad Hebraeos: In hoc, quod ei subiecit omnia, NIHIL omisit illi non subiectum.

Ergo subiecta sunt ei etiam loca simpliciter & ad vnum omnia, siue supera ea sint, siue infera: & per consequens, impossibile est, ut loca personalem Christi in dextera Dei sedentis & regnantis praesentiam possint intercipere, & à creaturis, quibus gubernandis illa praesedit, auertere. Sic igitur nihilam relinquitur, quod praesentiam illius remorari possit, submotis è medio omnibus obstaculis, hoc est, locis vniuersis illi subiectis, quibus quā homo, ipse plenissime dominatur. Plenissime autem locis nullo locis domi-

quaquam

quaquam dominaretur, si eorum vi sic excluderetur ^{natur} ^{PLE}
 Humanitas eius, vt propter illorum interstitium in suo ^{NE.}
 regno praesens adesse non valeret.

Rursum, cum inquit Apostolus, exaltatum esse Chri- ^{Quarta}
 stum supra omne, quod nominatur vel in hoc vel futu- ^{demon-}
 ro seculo: nonne demonstrationem aliam caeli machina ^{stratio.}
 solidiorem pro asserendo instituto suggerit? Etenim qui
 super omnia exaltatus transcendit iam omnia in dex-
 tra Dei, quomodo non etiam omnia loca transscende-
 ret? quandoquidem ne hic quidem Spiritus sanctus ex-
 cipit quicquam creaturarum: non loca, non locorum spacia,
 sed transcendere asseuerat CHRISTVM Human-
 itate exaltatum, omnia, quaecumque, vel in hoc, vel in fu-
 turo seculo nominari possunt? quomodo igitur vllum
 loci $\Delta\gamma\alpha\mu\alpha$ seu interuallum remorabitur ipsius
 iuxta Humanitatem praesentiam.

Præterea quia Paulus Christo potenter imperanti ^{Quinta}
 ac dominanti operibus manuum Dei, assignat non demōstra-
 localem aliquem thronum, è quo super vniuersa re- ^{tio omni-}
 gnet: sed illocalis regni illocalem thronum, videlicet praesentia,
 omnipraesentem illam, nullibi, exclusam dexteram
 Dei, cur diceremus ipsum locorum spacijs in suo illo
 regno à gubernandis creaturis abesse? Si enim finga-
 tur, CHRISTVM, quàm hominem, locorum distantijs
 abesse à creaturis, quibus administrandis praesedit:
 nonne iam statueretur, ipsum non ex illocali throno
 dextra DEI regnare, sed potius ex remotissimo
 illo

illo loco seu VBI, in quo solo iuxta naturalem suam proprietatem illum commorari, nec extra eum esse vlla ratione alibi somniant Calviniste.

Sexta demonstratio.

Adbac cum in illo dominio vniuersorum natura Christi Humana non seorsim, veluti sine λόγῳ regnet: sed λόγος per Humanitatem res administraret: certe non per absentem, sed intumē sibi presentem illam res creatas gubernet necesse est. Quam enim hac esset phantastica imaginatio, si λόγος praesens, praesentes administraret creaturas per Humanitatem omni modo reali absentem ac remotam? Quae ratione principium, a quo oritur hac gubernatio, nempe λόγος, & terminus, in quem tendit, nempe creatura, essent sibi inuicem praesentia: atque interim id, quod tertium interuenit, nempe Humana λόγῳ & natura, omni modo ἡ ἐκ τῶν ἀποστόλων abesset? Quam absurdam phantasiam vt effugiamus, statuimus praesentem λόγον creaturas praesentes per Humanitatem itidem in dextra Maiestatis praesentem regere & gubernare.

Septimum argumentum.

Et quoniam Christus, quā Homo, regnat ac dominatur super opera manuum Dei (hoc enim dominum expressit Paulus sessione Christi ad dextram, siquidem sedere ad dextram Dei & regnare, sunt Paulo vnū quiddam, 1. Corinth. 15. expressit id ipsum exaltatione super omne, quod nominatur, & subiectione omnium sub pedes eius) certē aut praesens dominabitur operibus manuum Dei, aut absens. At verō non dominatur aut regnat

gnat absens. Alias enim non iuxta conditionem regni Dei, nec iuxta modum dextrae Dei regnaret, sed ex more, conditione & sorte terrenorum regum huius seculi: Quorum corporibus assignatus est locus & thronus localis. Cum autem Christo Domino omnipræsens Dei dextra sit thronus & sedes regni: Ergo etiam iuxta conditionem dextrae Dei regnabit præsens, & non per commentitiam quandam distantiam, quam sibi Ratio phantasia fingit, absens. Remotis quippe locorum obstaculis & Christo plenissime subiectis: ipsa quoque absentia in Diuino illo regno desinit.

Quod insuper scribit Apostolus, Christum constitutum esse caput super Ecclesiam: rursum nobis alia quædam hinc enascitur demonstratio. Absolum est fingere, tum, quod caput omni prorsus modo realitantiū absit à suo Corpore. At Christus etiam secundum Humanitatem est caput sui corporis, hoc est, Ecclesia. Huic enim sub ratione capitis & membrorum proportionabilis est, non iuxta naturam Deitatis, sed Humanitatis. Absurda igitur est & fictitia omnimoda illa Christi Hominis absentia ab Ecclesia corpore. Hoc argumentum tam est perspicuum, ut eius euidentiam & soliditatem agnoscere cogantur etiam ij, qui alias circa præsentiam Christi hominis apud ceteras creaturas titubant. Verum si quis largiatur, Præsentiam ipsum iuxta Humanitatem adesse suam in terris Ecclesie: Christi in fine manifestissimis absurditatibus impugnare amplius Ecclesia in haud poterit præsentiam ipsius etiam apud reliquas creaturas. x. μὴ πρὸν π

G

turas. x. μὴ πρὸν π

sentia etiā iuras. Nam & creatura cetera sunt Christo, quā
 extra Ec- mo est, in manus tradita, & locorum intercapelinas,
 clesiam. quæ sunt extra Ecclesiam, non minus quā reliquæ,
 sunt ei plenissimè subiectæ, ut tam non possint auertere
 vel inhibere Christi regnantis præsentiam, quem nec lo-
 ca intra Ecclesiam, quibus circumscribuntur fideles.
 Neg. decet Christi in dextra Dei præsentiam subijcere
 huiusmodi mutabilitati, ut nunc in paucioribus adsit re-
 gionibus, provinciis, locis, populis, nunc verò in pluribus:
 nunc iuxta suæ Humanitatis substantiam accedat ad
 quosdam, nunc recedat. Gratiam quidem suam nunc
 largitur, nunc subtrahit. At verò essentia Humanitatis,
 momentaneos eiusmodi accessus & recessus in immuta-
 bili regno Christi ad Dei dextram comminisci, perquam
 est inconueniens. In quem tamen labyrinthum absur-
 ditatum incideremus, si ad solam Ecclesiam restringe-
 remus Christi hominis præsentiam. Siquidem necessa-
 rium consequens foret, ut quemadmodum Ecclesia lo-
 cis est interrupta, & de gente in gentem secundum loca
 mobilis, inò ratione singulorum fidelium ad singula
 propè horarum momenta mobilis atque mutabilis: Sic
 ipsa quoque Christi hominis præsentia, ignobilibus hisce
 & egenis huius mundi accidentibus subijceretur, nem-
 pe mobilitati & interruptioni locorum, si ad solam Ec-
 clesiam ita restringeretur, ut (extra fideles) à cate-
 ris hominibus & creaturis fingeretur Christus secun-
 dum Humanitatem omni planè modo reali abesse.
 Quamprimum etiā aliquis impius conuerteretur, iam
 Christus

Christus substantia suae Humanitatis fieret ei praesens, (utpote quia iam verum Ecclesiae membrum esset factus) à quo prius omni modo absuisset. Quod ipsum in manducatione indignorum contingeret. Eodè à quam primum aliquis pius se denud à sua iustitia auerteret, rursum fingeretur Christus substantia suae Humanitatis ab illo recedere, quippe qui Ecclesiae membrum esse desineret. Sic ergò per deductionem ad absurda, firmiter concluditur, ex totius Christi secundum utramq; Naturam praesentiam in Ecclesia, inferri quoq; per irrefutabilem consequentiam eiusdem totius Christi praesentiam apud omnes creaturas.

Sed & postremum argumentum consideremus, quod itidem ex Apostoli textu surgit, quando sub calcè huius primi capitis ait: Quae (Ecclesia) est corpus illius, complementum eius, qui omnia in omnibus implet. Porro quid sit implere omnia, Deus ipse nobis enarrat, Ierem. 23. implere omnibus hisce verbis: Nonne Deus è propinquo ego sum, dicit Dominus, & non Deus de longinquo? Num occultabit se quispiam à me, & ego non videbo eum? An non caelum & terram ego impleo, dicit Dominus? Est igitur iuxta Prophetiam hanc declarationem illud omnia implere, nihil aliud, quam in propinquo adesse, & praesentem omnia in omnibus operari. Sicut eadem phrasis, Sapient. 1. de Spiritu sancto usurpata, praesentiam ipsius apertè indicat. Et quidem nunquam non impleuit CHRISTVS omnia in omnibus, iuxta Deitatis suae Naturam. Per istam verò exaltationem

Nonum
argumen-
tum.

Quid sit
implere o-

ad dextram Dei, de qua Paulus ex professo agit, docetur, Christum hoc iam etiam resuscitatum & exaltatum Naturæ respectu esse consecutum, ut omnia in omnibus impleat, & nihil relinquatur ab ipsius presentia & operatione vacuum. Quemadmodum D. Lutherus in marginali glossa Bibliorum super hunc locum orthodoxè annotat: Christus EST, & operatur omnia opera, in omnibus creaturis, idè plena ipsius est omnis creatura. Cum quo presente loco eleganter congruit is, qui 4. capite legitur, ubi scribit Apostolus, Christum ascendisse supra omnes cælos, ut impleat omnia. Affirmari autem non potest, ascendisse illum supra omnes cælos, ut iuxta Deitatem omnia impleat. Sic enim absurdè statueretur, immutabili Deitati per ascensum Humanitatis hoc esse impletum, ut omnia impleat, quasi verè non ante istum ascensum impleuisset omnia. Ergo ei Naturæ hoc per ascensum supra omnes cælos contigit, secundum quam & ascendit, Naturæ inquam in Christo Humanae, sicut in explicatione quarti capitis vberius delectabitur.

Quomodo Proinde Christus iam etiam secundum Humanitatem implet omnia, quatenus λόγος & per exaltatam naturam intimè sibi & indistanter in Dei dextra presentem omnia in omnibus agit & operatur, quippe cui Humanitati suæ sedem atque thronum esse voluit omnipotentem dextram virtutis, in qua sit & sedeat, regnet, omniaq; impleat: quam Humanitatem supra loca omnia enexit: cui impedimenta ad vnum omnia remouit, idq; in primis interstitium locorum, quod absentiam causari

causari poterat, dum loca vniuersa non ita semiplene aut imperfecte subiecit ei, ut ipsius presentiam possint adhuc impedire, sed plenissima perfectissimaq; subiectione. Plura possent offerri argumenta & testimonia sacrarum literarum pro stabilienda hac maiestate regnantis Christi. Sed memorata hec, quæ ex ipso contextu Apostoli surgunt, hac vice sufficiant.

Ceterum adorationem quod attinet Christi Homi- De adora-
nis: solide fulcitur ea hoc eodem testimonio præclaro tione.
Apostoli. Quandoquidem adorationis gloria necessarium
consequens est Diuina huius Maiestatis, sessionis ad dex-
tram Dei, exaltationis super omnes angelicas potesta-
tes, subiectionis vniuersorum, eminentia capitis, & im-
pletionis omnium in omnibus. Cumq; hec omnia Chri-
sto in ipsius Natura Humana esse data ex premisis
fundamentis obtineamus: utiq; iuxta eandem Natu-
ram diuinus quoque honos adorationis religiose com-
municatus ei sit oportet. Agnouit hoc D. Paulus, cum
de Christi ad mortem crucis humiliati exaltatione
commentans, in hanc scribit sententiam: Propterea
exaltauit eum in summam sublimitatem, & dona-
uit illi nomen ($\epsilon\chi\epsilon\lambda\epsilon\iota\sigma\tau\alpha\tau\omicron$, hoc est, ex gratia dona- Obserua-
uit illi nomen) quod est supra omne nomen, ut in no- vocem
mine Iesu omne genu se flectat, cælestium ac terre- ($\epsilon\chi\epsilon\lambda\epsilon\iota\sigma\tau\alpha\tau\omicron$
strium, & inferorum, omniq; lingua confiteatur, quod $\sigma\tau\alpha\tau\omicron$)
Dominus sit Iesus Christus ad gloriam DEI Patris. donauit.
Perspicuum autem est, non Deitati Verbi potuisse no-
men adorabile illud seu religiosa adorationis honorem

ex gratia & dono tribui, quippe quæ hanc Maiestatem obtinet naturâ. Quid ergo relinquitur aliud, quàm uerum, qui naturâ semper est adorabilis, quia Deus, in nouissimis temporibus per gratiam hoc dicimus adeptum, quia Homo est, ut nunc etiam iuxta alteram suam naturam religiosè colatur, propter ineffabilem Unionem cum λόγῳ & diuinissimam ipsius in dextra Dei sessionem? Idcirco Apocal. cap. 5. legitur, quo pacto uniuersa militia cœlestis religiosissimè colat. & prosequatur AGNVM, QUI OCCISVS EST, & supplicibus votis deſerat illi uirtutem, diuitias, sapientiam, fortitudinem, honorem, gloriam & benedictionem.

Confutatio Argumentorum partis aduersæ.

Atq; hæc dicta sunt de secundo capitulo. Sequitur tertium, quod consutationem habet argumentorum aduersæ partis. Quorum nonnulla hic diluimus, reliquorum dissolutionem reseruaturi exegesi quarti capitis.

Vna in Christo omnipotenzia.

Primo, quod contra omnipotentie communicationem obtendunt quidam, duas introduci Personas, si Deitas uerbi quidem essentialiter credatur omnipotens, Humanitas uero personaliter: Respondemus initio, germinum hunc omnipotentie respectum nequaquam inferre binitatem Personarum in Christo. Nam neque omnipotentia fit omnia sed numero manet una, propria quidem τοῦ λόγῳ essentialiter, hoc est, per propria quidem essentialiter communicata uero natura assumptam personaliter, præpersonaliter. Vbi addita determinatio uocule (per quid signi-sonaliter) non facit ex natura Humana propriam personam,

personam, sed ostendit tantum, hanc omnipotentia
 Maiestatem competere Humanitati Christi non ex
 proprietate Naturae, sed ex personali Vnione cū λόγῳ.
 Alias ipse quoque λόγος omnipotens est & dicitur,
 cum essentialiter, tum personaliter, sed sensu prorsus
 alio, nimirum quod ex vi suae propriae Divinae essentiae
 & personae sit omnipotens. Quo sensu D. Lutherus
 Filium Dei cum essentialiter, tum personaliter omni-
 presentem scribit in Confessione sua maiore. Quoniam
 ergo una manet omnipotentia non gemina: cuius per
 communionem personalem naturam Christi Humana
 κοινωνὸς redditur: idē vnitas hac omnipotentia ca-
 uet & auertit binitatem Personae, & distractionem
 Vnionis. Imò tam non sequitur absurditas Nestoriana
 huius binitatis Personae ex communicatione omni-
 potentiae, vt potius ex negata hac communicatione insal-
 libiliter consequatur. Si enim Natura in CHRISTO
 Humana omnipotentia Verbi realiter particeps effecta
 non est: tum nec Personam λόγὸς reali communione
 participat. Quandoquidem Persona Verbi à sua omni-
 potentia realiter nequaquam differt, sed est ipsa sua
 omnipotentia, vt impossibile sit communicationem *Nota bene.*
 omnipotentiae subtrahere Humanitati, quin eidem
 realis communicatio Personae Verbi subtrahatur, at-
 que sic personalis Vnio manifestissime dissoluatur:
 aut eiusmodi fingatur Vnio, quae TANTVM
 sit nudissima combinatio sine ipsius Personae Verbi
 G 4 participat-

participatione reali: planè vt Samofatenus impiè olim
sensit & docuit.

Quod secundo loco nobis obijciunt, omnipotentiam
non communicari Christo secundum Humanitatem
essentialiter. Ergo neg. realiter.

Essentiali- Respondemus, essentialè & reale in Diuinis & coele-
ter et Rea- stibus mysterijs non sunt semper ἰσοδυναμοῦντα seu
liter in di- equipollentia. Quod non tantum in articulo Trinitatis
uiuis my- ostendi potest: verum etiam in mysterio vniouis persona-
sterijs dif- ur. In Trinitatis quidem arcano profitemur, Personas
ferunt. differre realiter, etiam si essentialiter nequaquam dif-
ferant, sed essentia & natura vnum sint, Ioannis 10. Sic
in Persona Christi vnita sunt Natura, Diuina & Hu-
mana, realiter: quas tamen essentiali vnitate copulatas
& vnitas dicere Christiana religio vetat. Pari ra-
tione communicatio omnipotentia dependens ab V-
nione imitatur naturam originis suæ, vt quemadmo-
dum Vnio Naturarum est realis, & tamen non essen-
tialis (quandoquidem non coalescunt in vnã essen-
tiam) ita quoque ex Vnione promanans communica-
tio omnipotentie non sit quidem essentialis (quasi
Humana Natura vi propria suæ essentia sit omni-
potens) nihilominus autem sit realis, nempe per-
sonalis, vt Christo secundum Humanitatem omni-
potentie ΧΟΙΝΩΝΙΑ reuera competat, vi vnionis, quæ per-
sonalis est.

Eadem responsio locū habet, quando aduersarij reale
cum Physico cōfundentes, scriptitant: Si realis statuatur
commu-

communicatio Omnipotentia fore eam Physicam. Sed Physicū & eiusdem vnionis instantia refelluntur, quam veram & reale in aī-
realem esse constat, neque tamen Physicam illam dicere uinis non
fas est. Siquidem neg³ Physico modo secundum Natura sunt quid-
cursum facta est vnio, sed præter omnem rerum & na-
tura seriem modo hyperphysico: neg³ etiam natura ipsa
in vnā φύσιν coaluerunt, vt Physica illarum possit
appellari vnio. Quamuis enim Cyrillus vnionem natu- Obiectio
rarum in Christo vocat conuentum NATVRALEM: Gratijs Bri-
tamen id de modo intellexit minimè. Sed contra Nesto- mensis pa-
rianam hæresin disputans indicare voluit, Vnionem il- gin. 56.
lam consistere in ipsarummet NATVRARVM con-
cursum personali, non in sola dignitatis vnitatem (de qua
garrubat Nestorius) sine ipsarum inter se Naturarum
vnione. Proinde si de modo vnionis queratur: certum
est, Realem esse, non Naturalem, vt nec Essentialem:
quandoquidem in vnā naturam aut essentiam non
coeunt Diuinitas & Humanitas. Vbi discrimen mani- Modus v-
festum se offert inter Reale & Naturale. Quamobrem nionis vt &
etiam, si vnio potest esse vera & realis, etiam si Physica cōmunica-
tionis, nec
non sit: quidni pariter communicatio idiomatum ex v- tionis, nec
nionem resultans, poterit esse vera & realis, etsi non sit physica, nec
Physica. essetialis, et

Hoc etiam multoties vrgent & identidem inculcāt, tamē realia
si Christus secundum humanam naturam suam reuera Grab mul-
χοιωνος euaserit omnipotentia verbi, tum secuturum, tis in locu.
vt Christi humana natura sit DEVS, quia omnipoten-
tem esse, & Deum esse, sint paria.

G 5 Respon-

Car. huma. Respondeo primum, omnipotentem esse competit su-
 nitate non quodam modo natura humane, quatenus hec illius xoi-
 dicamus esvovos euadit participatione personali, & ad omnipo-
 se Deum. tentiam dextra Dei reuera exaltatur. Sicut etiam suo
 modo adoranda, viuifica est & dicitur caro Christi.

1. Vocabulum DEI autem quia Persona nomen est: na-
 tura vero Christi humana non Persona est sed natura,
 propria personalitate carens: ideo de Humanitate non
 predicamus quod sit Deus, ne putetur esse Persona.
2. Deinde ad argumentum ipsum partis aduersæ respon-
 demus per inuersionem: Quicquid non est proprietate sua
 natura omnipotens, sed tantum personali xoiuovix o-
 mnipotentiam participat, in non potest esse Deus: Ratio est,
 quia Deus non participatione omnipotentia est omnipo-
 tens, neg, respectu alterius natura est omnipotens, sed per
 sese adeoq, propria sua & naturali vi atq, essentia. Iam
 vero Christi Natura assumpta non est proprietate seu vi
 naturali sua omnipotens: sed tantum ex vnione alterius
 nature, nempe diuine, peruenit in xoiuovix omni-
 tentia. Ergo impossibile est, vt ob personale participatio-
 nem omnipotentie Humanitas Christi facta dicatur Deus.
3. Præterea si ex eo, quod Humanitas non est Deus, ne-
 ganda prorsus est communicatio omnipotentie: ex eo-
 de fundamēto neganda foret multa, quæ chorus Prophe-
 tarum & Apostolorum Christo secundum assumptam naturam
 vnanimiter attribuit. Pariter enim sic liceret arguere:
 Quicquid viuificum est, Deus est: Caro Christi est viuifi-
 ca, Ioan. 6. Ergo Deus est. Et rursum: Quicquid ado-
 ratur,

tatur, Deus est: Humana Domini caro adoratur. Iuxta
 carnem enim DONAVIT illi Deus adorabile no-
 men, in quo omne genu flexitur, Phil. 2. cum iuxta Dei-
 tatem nō donetur illi quicquam. Ergo Humana Domini
 caro est Deus? Præterea, quæcūq; natura ad totius mun-
 di reconciliationem est efficax, Deus est. Natura Christi
 humana, seu vt Paulus loquitur, corpus carnis Christi, est
 efficax ad totius mundi reconciliationē. quandoquidem
 reconciliati sumus Deo in corpore carnis eius, Col. 1. & 2.
 Ergo corpus Christi est Deus. Similiter, quicquid valet ad
 purgandas conscientias ab operibus mortuū, est Deus.
 Sanguis Christi valuit ad purgandas cōscientias ab ope-
 ribus mortuū, Hebr. 9. Ergo sanguis Christi est Deus. Ad-
 hac: quicquid sedet in Dei maiestate, est Deus. Resuscitata
 & exaltata natura sedet in Dei Maiestate, Ephes. 1. Ergo
 est Deus. Deniq; quicquid dominatur vniuersis operibus
 manū Dei, adeoq; omni creatura, quæ vel in hoc, vel fu-
 turo seculo nominatur, est Deus. Hoc facit Christus etiā
 scūdā humanitatē. Ergo humanitas eius est Deus, &c.

Quis hūc tam est stupidus, qui nō talem restrictionem
 adhibendam esse videat: vt id demum, quod ex se, suaq;
 naturaliter est viuificum, adorabile, ad re. or. ciliationem
 mundi & conscientiarum purgationem valdum est, in
 Maiestate Dei sedet, & operibus manuum Dei domina-
 tur: atq; sic etiā quicquid sua naturali proprietate atq;
 vi essentie, sua sine alterius Naturæ cōsideratione, omni-
 potens est, sit Deus? Quod cum de assumpta natura di-
 ci nequeat, cerē nec Deum illū esse hinc conficitur.

Sed

Grab 109.
pag.

Sed hîc sibi egregiè scilicet cauent nonnulli, cum aduersus datam hanc responsonem instant, & dicunt, scripturam non tantum id Deum dicere, quod natura sit omnipotens, sed etiam id quod ab hominibus omnipotens habeatur, & exaquetur Deo, velut Exodi 20. Non habebis Deos alienos. Item, Psalmo 80. Israël, si me audieris, non erit in te Deus recens. Et 1. Corinth. 8. Sunt Dî multi, & domini multi. Et adiungunt ibi, cum quicquid omnipotens est VEL HABETVR, DEVS SIT: si quis Humanitatem Christi realiter omnipotentem esse pugnet, illum facere eam Deum, & idololatriam committere. His rursus ostendunt, se verè coram Deo & hominibus in sanctissimam Carnem Domini nostri Iesu Christi blasphemos & impios. Cuius rei sic illos conuincimus. Primò impertinenter ista de Dîs commenticijs huc afferri hinc patet, quia certum est, scripturam idola, aliâq, falsa numina vocare Deos tantum ex hominum opinione. Nos autem hîc ex reuelato verbo definimus, quid pro Deo sit agnoscendum, non ex hominum opinione, sed PER ESSENTIAM. Et rectè pronunciamus, Naturam humanam pro Deo per essentiam haberi non posse, cum non sit proprietate essentie omnipotens, & proinde nec Deus. Si autem hac responsonem non contenti Bremenses huc tendunt, vt doceant, quod non minus humana Natura quoq, pro Deo venditetur alieno, si tale quid tribuatur ei, quod creaturis tributum scriptura pro idololatria reputat, qua ex creaturis Dî, hominum opinione, fiant (sicut argumentatio Bremensis)

flum huc manifestum collimat) quid obsecro non impietatis sequetur ex hac Bremensium ratiocinatione?

Quero enim, si fiducia collocaretur in Petro, aut statueretur in ipsius carne totius mundi vitam esse acquirentem, & in corpore carnis Petri Deum hominibus reconciliatum esse, & sanguine Petri mundari nos ab omni peccato: nonne iuxta censuram primi precepti Deo idoli, facie calogi, & secundum Scripturam stylium, idololatriam committentes, & ex Petro Deum faceres? quandoquidem omnium diuini quid tibi id, in quod extra Deum & Christum collocatur si ei tribuatur fiducia, aut cui vitæ æternæ acquisitio vlla ratione tribuitur.

tur, pro Deo alieno colitur. Respondeant ergo nobis, an Christum secundum Humanitatem, aut sanguinem Christi vel Carnem eius pari calculo notandam autumemus, ut & ipsa secundum hunc stylium scriptura pro Deo alieno habeatur, aut Deus esse putetur, si in Christum etiam iuxta Humanitatem cordis nostri dirigatur fiducia? aut statuatur, quod Caro eius data sit pro mundi vita, Ioan. 6. & quod corpore Carnis eius reconciliati simus Deo? Coloss. 1. & sanguine ipsius à peccatis mundati? Hic profecto aut vela contrahent audacia sua, aut iam non nos duntaxat, sed etiam Christum & Apostolos ipsius in ius vocabunt. Iudicent ergo ipsi met, num scriptura item de Humanitate Christi, quod de idolis, iudicium faciat, si diuini quid ei tribuatur. Sed placet illis plura proponere impietatis exempla, quæ ex hac illorum ratiocinatione sequuntur. Nonne si Petrum aut quemvis alium hominem vel angelum censes in throno Maie-

statis

statu dextera Dei agnoscendum: impingeres hac opinio-
ne in primum preceptum, & Deos haberes alienos? Er-
gò ne etiam de Humanitate Christi metuendum erit,
ne illam faciamus Deum alienum, agnoscendo eam in
throno dextera Dei? Ita si Ioui (quem in terris homi-
nem fuisse literis proditum est) censesr subiectas esse
vniuersas creaturas: nòne Scriptura ex vulgato suo
stylo pronunciaret, te illum habere pro DEO? Ergò ne
idem iudiciu erit de Carne CHRISTI? de qua vos
Pag. 76. Bremenses liquidò pronunciatis (quo corde, paulo post
videbimus) Christo iuxta Carnem subiectas esse omnes
creaturas?

Sic de Antichristo vaticinatur Scriptura, quòd se ven-
ditaturus sit pro Deo. At quomodo hoc fecit aut imple-
uit Romanus Antichristus? Nimirum dum se caput Ec-
clesie finxit, fundamentum Ecclesie, sponsum Ecclesie,
Magistrũ sibi lei, Pastorem summum. Ergò (iuxta Bremē-
sium transmarinam imò transcœlestem Theologiam)
desinamus posthac credere, quòd Christus etiã iuxta hu-
manã naturam sit Caput, Sponsus, & Pastor noster, fun-
damentũ salutis, & fidei Magister: ne fortè humana eius
natura similiratione credatur esse Deus, sicuti cũ Ponti-
fex hæc sibi vendicaret, Scriptura eò interpretatur, quòd
se Deum fecerit Videtis tandẽ aliquando vos Bremenses,
in quam voraginẽ impietatis vestra vos præcipientes agat
vesania, & furor, quo in Christi Saluatoris nostri ado-
randam Maiestatem (quam etiam secundum carnem

in DEXTRA OMNIPOTENTIAE Dei obtinet)
 tanquam offendiculi petram impingitis? intelligitis, ni-
 si Deus huius seculi planè obtenebrauit sensus vestros,
 protritum esse & inventos dissipatum argumentum ve-
 strum, quo ab idolorum exemplo perperam arguentes,
 obtinere voluistis, Scripturam Deum dicere, quicquid o-
 mnipotens habeatur, ideoq; idololatriam committi, &
 in Deum verti Naturam assumptam, si communica-
 tarealiter ei statuatur omnipotentia. Audiuiſtu enim
 iam, scripturam etiam appellare DEVM & DEOS
 alienos, si in quicquam aliud, extra DEVM & CHRIS-
 TVM, fiducia cordis ponitur, si cui rei acquisitio sa-
 lutis & reconciliatio cum DEO tribuitur, si quid ex-
 tra DEVM & CHRISTVM in thronum DEI hu-
 mana opinione subuehitur, si vniuersorum subiectio
 ulli rei, extra DEVM & CHRISTVM, assignatur:
 imò Scripturam Deum appellare hominem illum pec-
 cati, Antichristum, ob hoc ipsum, quòd auctoritatem Ca-
 pitis, sponsi & fundamenti Ecclesie sibi vendicat: qua
 ipsa tamen Humanitati CHRISTI ne vos Bre-
 menſes quidem negabitis, nec tamen hinc tales conse-
 quentias texere licere facillè animaduertitis, quasi hu-
 mana etiam Christi Natura hinc habeatur pro Deo per
 essentiam, aut per idololatriam pro Deo alieno colatur,
 non minus, quàm Papa pro DEO colitur, si hæc il-
 li tribuantur. Eò minus autem formidandum erit, ne
 CHRISTO, qua Homo est, diuina tribuendo (siue
 Omnipotentiam, siue memorata cetera) Naturam

hæretica-

humanam illius faciamus Deum: quod constet, ipsam per se personam non esse, & in Christi Persona non esse alium atq; alium. Quare nec alienus siue alius sit Deus, Caro assumpta, si maxime in diuina illam Maiestate agnoscamus ad dextram non finitæ gloriæ aut potentiæ, sed OMNIPOTENTIÆ. Intelligunt vicissim p̃ omnes, quàm profanum sit ad spoliandum Christum secundum Carnem diuina Maiestate sua, hanc instātiā non modo futilem, sed impiam quoq; de Dijs & numinibus cōmentitijs proferre: quæ nihil diuinæ virtutis habere constat: Cum quidem econtrā Natura Christi humana in consortiā Maiestatis Dei verè peruenit. Et si enim in Deitatis naturam non est conuersa, ideòq; nec simpliciter Deus appellatur: tamen ex vnione personæ altere particeps facta est Deitatis λόγος, & per sessionem ad dextram potentiæ Dei euecta in plenissimum diuinæ gloriæ usum, vt sit alissimo Deo (ὡς Θεός), vt Patres locuti sunt, & omni etiam Angelicæ creaturæ adorabilis. Quam ob causam non verentur Patres Naturam assumptam pio sensu dicere Deificatā, ὁμοθεόν, &c. Et quanquam ob rationes suprā indicatas libenter abstinemus ab hac perpositione, qua dicitur: Humanitas est Deus, ne erroris vlla detur occasio: tamen non dubitamus asseuerare, rectè dictū & scriptum à nonnullis, modo non per sycophantas deprauetur: quando loco subiecti ponitur Christus, cum addita determinatione (secundum Humanitatem) ac dicitur, quod Christus sit Filius Dei, iuxta Deitatem quidem essentialiter: iuxta Humanitatem

manitatem verò nō essentialiter (quia ex essentia Patris non est genita Humanitas) sed tamen personaliter ob hypostaticam vnitatem & κοινωσίαν Personæ Filij & Maiestatis ipsius. Sicut enim ab æterno fuit filius, quia Deus: sic humanam Naturam assumens, noua quadam λόγῳ & in ratione idem illud nomen filij DEI iuxta carnem & incarnationis & χηρονομίῃ SORTITVS EST, vt expressus ne nomen verbis Autor Epistola ad Hebræos docet, hunc in modum filij Dei nōdum scribens: confedit in dextra Maiestatis in excelsis: ua ratione tantò præstantior FACTVS Angelus (iuxta Humanis fortitur. tatem scilicet, secundū quam exaltatus est ad dextram, & præstantior Angelis FIERI potuit) quantò excellentius nomen SORTITVS est præ illis (quā Homo autem & χηρονομίῃ vel sortiri dicitur nomen præstantius.) Quod verò, obsecro, illud excellentius nomen, quod per incarnationem & subsecutam exaltationem quasi sorte acquirit? subiungit immediatè Apostolus: Cui enim dixit vnquam Angelorum: Filius meus es tu, ego hodiè genui te? Ac rursum: Ego ERO ei Pater (ero, inquit in futuro, vaticinans scilicet de futura Carnis assumptione) & ipse ERIT mihi Filius. Cum qua Apostolica doctrina manifestè consentit Gabriel, Luca 1. qui id, quod ex Maria nasciturum erat, Filium Dei vocandum dilucidè profitetur: nequaquam excludens assumptam Carnem, sed potius proprietate ipsius (quæ est nasci ex Maria) perspicuis verbis expressi simul includens. Tametsi ad exprimendum hoc, non ponamus loco subiecti humanam Naturam, dicendo: Humana Natura

H

est

est filius Dei: ne quis hinc colligat, Humanitatem per se esse Personam. Sed ut dictum est, subiecti loco ponimus vocabulum Christi, cum addita determinatione: secundum

CHRISTUS dum humanam Naturam. Aut enim Calviniani Christum iuxta Humanitatem ab augusti huius nominis humanit. non consortio secludunt prorsus (atque sic erit, quæ Homo, de- excluden- teriore loco, quam nos, quos scriptura filiorum Dei no- dus à nomi- mine dignatur) aut dicent, eum iuxta carnem adopti- vne filij Dei. uum filium Dei, quales nos sumus (atque sic ex inferis resuscitabunt heresin infelicis illius Fœlicis, qui circa annum Christi 794. docuit, Christum secundum Humanam Naturam non esse verum Dei filium, sed a DO- PTIVVM. Cuius rei causa Synodus Francfordia ad Mœnum fuit habita) aut tertium hoc cogentur admit- tere, quod nos virgemus, videlicet, esse Christum iuxta carnem ratione quadam incomparabiliter sublimiore, quam nos, filium Dei, nimirum personali *ὑποσώφως* ipsius λόγου æterni, quia naturalis ille Dei filius assumptæ Carni SE TOTVM COMMVNICA- VIT: ut Cyrillus apertè his ipsis verbis testatur & loqui- tur. Quam naturarū & idiomatum *ὑποσώφως* realem, quia Calviniani recusant agnoscere: non modò toties nobis obiectant, cur non ob omnipotentie *ὑποσώφως*

Luth. in E. Humanitatem dicamus Deum? (ad quod autem suffi- pist. quadā ciente eis est responsum) sed etiam orthodoxæ huic pro- de Trans- positioni, quæ aicitur: Homo est Deus, talem glossam substantia assuunt, quam vir Dei, Diuus Lutherus, ut hæreticam, tione. ex Spiritu sancto damnauit his verbis: Sic etiam hanc falsam

falsam

falsam philosophiam in articulum incarnationis intro-
 duxerunt. Vt quando dico: Hic Homo est Deus, hic puer
 seu filius Mariae est creator mundi: vel hic est filius me-
 us dilectus: has propositiones non reuincunt, sicut so-
 nant: quod Deus & Homo, Filius Mariae & Creator Intelligit
 mundi vnum sint. Sed sic docent, & vt ipsis videtur, Lutherus
 longè melius: Homo est Deus, id est, Filius DEI SV- vnum per-
 STENTANS HVMANAM NATVRAM, sonale, non
 est Deus. Quia necesse sit subiectum & predicatum proessentiale.
 eodem supponere. Hic Filius Dei SVSTENTANS
 HVMANAM NATVRAM in pueritia sua est
 Creator Mundi, & hoc quidem illis egregiè dictum vi-
 detur.

Et paulò pòst: Quia verò Humanitas Christi nota
 est & praesens, ideo declinant illi (sophista) hac vocabu-
 la: Homo, Hic puer, &c. per hanc additionem, susten-
 tans humanam Naturam. Quae adeò inepta est ora-
 tio, quam nemo neque docere, neque eloqui potest, &
 minimè Christiana: Quia negat filium DEI esse ho-
 minem, actuprimo, sed fingit eum sustentare huma-
 nam Naturam, velut actu secundo, quod est hereticis-
 simè dictum. Eiusmodi portentosa docuerunt, qui nunc
 nos in hereticorum numerum redigere conantur. Ha-
 etenus Lutherus.

Caluinia-

Hoc ipsum Calviniani ad vnguem sentiunt de pro-
 positione: Homo est DEVS, suumque Nestoriani- trina ex-
 simum sub illius peruersa expositione tegunt, dum à sub-
 iecto propositionis (Homo) Naturam humanam tacitè lacunis

H 2

seclu- hausta

secludunt, & non aliter intelligunt propositionem: Homo est DEVS, quàm quod Filius DEI sustentans humanam Naturam sit Deus. Quod autem assumptus ille Homo, Iesus Christus, Mariæ filius, propter Naturarum κοινωνίαν realem, verè sit Deus, eò quod humanæ eius Natura (ob quam est & dicitur Homo) reuera Deitatis verbi particeps euaserit: id verò auditu in ipsorum auribus & cordibus intolerabile est. Quæ tamen est sempiterna veritas, aduersus quam portæ inferorum non praualebunt. Eò minus ergo miremur, Lutherum graui ad eò censura damnasse Zvinglianorum doctrinam

Vaticinia de Persona Christi, per quos Diabolus maiora etiam Lutheri de molitur, & omnino hoc agat, vt articulum de Christo dogmate glossis & corruptelis suis horribiliter deprauet & euertat. Sicut hæc ipsius vaticinia ex scriptis eius à nostris articulo alibi citata, & in Calvinianis, pro dolor, nimis euidenter completa sunt. Ideoque in vltima sua Confessione Personæ Christi. minore de cæna se planè separat ab ipsorum dogmate in

» mysterio Personæ Christi, in hæc scribens verba: Et vt
 » maximè fanatici (Zvinglianos intelligit, contra quos
 » expresse ibi agit) multa gloriantur, quod hunc de Personæ Christi articulum credant, multa etiam de eo
 » blaterent: tu tamen noli ipsis habere fidem. Cerò enim mentiuntur, quicquid de hac re dicunt. Ore quidem fatentur (sicut & Diabolus in Euangelio Dominum appellant Filium Dei) sed eor eorum longè est,
 » Matth. 15. QVOD CERTVM EST.

Cōfutatio

Caterum quia non minus de viuificatione, quæ
 Omnis.

Omnipotentia seu viuifica virtutis actio quadam est, argumēto-
 magno clamore nobis obijciunt, eam doctrinā partem rē de viuifi-
 catione nobis deprauari: quandoquidem cum Spiritus san-
 ctus Carni CHRISTI vim viuificandi tribuat,
 non intelligatur idioma λόγου, sed attributum Θε- Grab pag.
 ουσίας seu Deiuirile, in quo diuina Diuina, huma- 110.
 na Humane Nature conueniant: quid de hoc illorum
 obiecto habendum sit, operapretium est accuratius ex-
 pendere, vt fraus, quam sub his verborum inuolucris
 occultant, manifeste pateat, omnesque palam videant,
 Sacramentarios vniuersam hanc gloriam, gratia cuius
 Caro Saluatoris villo modo possit dici verē viuifica, pror-
 sus & ex toto ei subtrahere.

Primo enim adimunt illi communicationem rea- Bremenses
 lem diuini idiomatis, hoc est, essentialis viuificandi po- subrahūt
 tentie Verbi, atque sic etiam realem communicatio- carni Chri-
 nem persone verbi. Irrefragabilis enim sequela est: si potenti-
 quisque potentiam viuificam λόγου subtrahat carni, am viuificā
 eundem ipsam vnā hypostasin λόγου, carni subtrahere. λόγου.
 re: siquidem hæc ab illa nil quicquam realiter differt.

Deinde quando examinantur illorum verba de Dei- Brem. sub-
 uirili opere, deprehenduntur assumpto Homini adime- trahūt car-
 re diuinam ζωοποιαν viuificandi, quam ad solam Dei- ni OM-
 tatē sic restringunt, vt humane Nature tantum hu- NEM a-
 mana tribuenda manifestissime contendunt. Ita enim ctionē di-
 alio in loco sonant illorum verba: Verum est, inquiunt, uinam.

CHRISTVM per Carnem opus redemptionis Grab p. 58.

„ mundi perfecisse, verum seruata differentia Natura
 „ rum, idiomatum, voluntatum & actionum, vt huma-
 „ na TANTVM humane, & diuina DVNTA-
 Grab 75. XAT diuina asserantur. Et rursum scribunt: Vnio
 „ personalis non facit, vt Natura humana agat diuina,
 „ vel diuina agat humana propria. Et paucis interiectis:
 „ Carnem CHRISTI viuificare, QVATENVS
 „ DIVINA EST Εἰσέγεια, neque Scriptura, neque
 „ vllus orthodoxus tradit. Quoniam autem viuificare ci-
 Viuificare tra omnem dubitationem, non humana, sed TANT-
 tantum di TVM diuina Εἰσέγεια est: certè si diuina duntaxat
 diuina Εἰσέγεια xat diuina Natura, nullo autem modo humane sunt
 feta, non asserenda: iam iam à viuificationis laude omniplanifi-
 humana. ma sententia reiecta est assumpta CHRISTI Humani-
 tas. Neque ex sua opinione possunt verè dicere, Car-
 nem CHRISTI viuificare ratione meriti: Quamdiu
 enim hanc blasphemam vocem non corrigunt, qua Na-
 tura humane tantum humana, nequaquam autem di-
 uina in illo Deiuirili opere congruere vociferantur:
 tamdiu à merito quoque illam nefariè sequestrant:
 Cum indubitatum hoc sit & inexpugnabile pronun-
 ciatum, quod MERERI vitam vniuerso mundo non
 sit humana actio, sed verè & SOLVM diuina. Sic
 vita mun- ergo per ipsorum dogma impium TOTA VIVIFI-
 do diuina CATIO derogabitur carni Saluatoris: neque relin-
 quetur ei quicquam, præter nudissimos cruciatus pas-
 sionis & mortis: ab idiomate autem diuino, ab actio-
 ne

ne diuina in viuificatione, à merito vitæ penitus statuetur exclusa. Sic Christi caro ex aduersariorum sententia neque erit viuifica, respectu vitæ in passione & morte nobis acquirenda: multò verò minus hoc è in applicanda hominibus vitæ. Etenim quia hæc applicatio Christi sit excitando in hominibus fidem, quæ apprehendant ro in appllo CHRISTI meritum, illuminando, regenerando, re-canda vitæ nouando, sanctificando, & in bono conseruando illos: iuxta Gal. hæc omnia autem mera sunt actiones diuina & nullo unctarū modo humana: nonne ab his vniuersis arcebitur Caro dogma, o- CHRISTI per aduersariorum Nestorianum affirmatio-
 tum, quo humana CHRISTI Nature tantum humanas actiones in viuificatione tribuendas clamitant? Quod verè est per turpissimam defectionem, & infelicem in castra Nestorianorum transitum, abnegare doctrinam CHRISTI, quæ non solum se, tanquam Personam, dixit panem vitæ, qui de cælo descenderit, qui det vitam mundo: sed paulò pòst disertissimus verbus explanat, quòd sua etiam Caro in societatem huius diuini operis reuera peruenerit. Panis, inquit, quem ego dabo, CARO mea est, quam ego dabo pro mundi vitæ. Et rursus: CARO mea VERE est cibus (cibus videlicet ad sempiternam vitam & perpetuam immortalitatem nutriens) sanguis meus verè est potus. Ex qua CHRISTI voce scriptores Ecclesiastici, memorabiles extruxerunt con-
 ciones de Carne CHRISTI verè viuifica-
 trice, quæ vi vnionis cum viuificante λόγῳ ita

facta sit viuifica, vt diuinas actiones edat. Quod contra Nestorium alióque hareticos ferri igniti similitudine declararunt.

Spirit^{us} ver Porro memoratu dignum est, quòd cum **CHRIST**iginis in **STI** sanctissimam Humanitatem omni viuificandi Sacramen penitus & ex toto spolient Sacramentarij: nihilominus ad indignorum manducationem impugnandam eiusmodi argumento vtantur, quòd cum ipsorum doctrina de viuificatione pugnet e diametro: dum corpus **CHRIST**I non posse ab indignis sumi in cœna mysterio ideo contendunt, quia non viuificentur inde impij, quòd omnino futurum sit, si corporis **CHRIST**I (quippe quòd aiunt esse tantum viuificum) manducando fierent participes. An non hoc sit insolubili contradictione semetipsos ingulare, iudicent omnes, quibus vel mica iudicij inest. Quomodo enim viuificarentur inde, si neque idioma illud **DEI**, potentia scilicet viuifica, nec vlla diuina actio viuificandi corpori Christi competeret? sed tantum merè humana, id est, nudissimi cruciatus, passionis & mortis, qui ante annos 1553. praterierunt.

Rursum et si Caluiniani (Bremenses maxime) multoties suum hunc coccysinũ repetunt: Christi Humanitatem humana agere, non diuina: vt proprijs illorũ verbis paulò ante demonstrauimus: tamẽ vel occultis cauteriata conscientia stimulis acti, vel certè veriginis abrepti spiritu, fœdissimis contradictionum laqueis ita se implicant,

sant, vt expedire se nullo modo queant, dum scribunt: *Grab 76.*
 Neg, verò Christum ociosum esse CARNE fingimus, &c
 etiam si plura quàm Scriptura tradit, amplecti & pro-
 fiteri de ipso, & Humanitatem Diuinæ Naturæ partes
 suscipere cum Hun delirare nolumus. Nihilominus enim *Observa,*
 firmiter credimus, λόγον in ASSVMPTA NA- *quæso, ver-*
 TVRA semper apparere & intercedere pro nobis in *ba Magi-*
 cælis, operari in nobis, licet non ad motis membris cor- *stelli Gra-*
 poris sui, fidem, spem, charitatem, sensum consolationis huj.
 viuifica, imò antecellere potentia omnibus creaturis,
 protegere Ecclesiam, depellere diabolos, & multa quæ
 congruunt capiti, potenter agere post victoriam, ILLA
 IPSA CARNE sua, iuxta quam eidem subiecta et-
 iam sunt omnes creatura. Hactenus Bremenses.

Quomodo verò aut quando in omnem eternitatem
 hec conciliabunt cum Regula sua, qua ex Nestorij bara-
 thro prius hanc fœtidam vocem exhalârunt: Humanam
 Christi Naturam nec Diuinam nec omnipotentes actio-
 nes obire, item viuificationem, quatenus Diuina sit
 ἐνέργεια, Carni Christi nec à Scriptura, nec ab Or-
 thodoxo vllò adscribi?

Quæso enim te: Operari in nobis fidem, spem, chari-
 tatem, sensum consolationis viuifica, estne actio Hu-
 mana vel Diuina? Protegere vniuersalem totius orbis
 Ecclesiam contra tot assultus & impetus diabolorum &
 mundi, estne actio Humana vel Diuina? Diuinam eas esse
 Sacramentarij, nisi in summo meridie cecutire volent,
 sponte fatebuntur. Has autem Bremenses videri volunt

Contradi-
ctionis no-
duis inex-
tricabilis.

H 5 tribuere

tribuere Christo iuxta Carnem. Purgant enim se, quod Christū CARNE ociosum non fingant, quippe qui hæc, quæ recensent, & multa (inquiunt) quæ cōgruunt capiti, potenter agat post victoriā ILLA IPSA CARNE, iuxta quam eidem etiam omnes creatura subiecta sint.

Agite ergo, vos Bremenſes, si hæc ex corde scribitis sine hypocrisi, date Deo gloriam, exultate Ecclesiam Dei vestra ex errore resipiscencia, & abijcite Nestorianismum, quo professi estis hactenus, ne Unionem quidem hoc præstare, ut Caro Christi Diuinas actiones obeat, & à nullo Orthodoxo affirmari, quod Christi Caro viuificet, quatenus viuificare Diuina sit ἐνέργεια. Indubitatum enim hoc & in aternū irrefutabile manet & manebit, quod fidem, spem, charitatem, & sensum consolationis viuificet in cordibus hominum operari, non sit illius creata aut finita potentia, sed tantum DIVINAE Maiestatis ἐνέργεια. Quemadmodum etiam dominium illud vniuersorum, in quo Christo iuxta Carnem omnes creaturas subiectas dicitis, solius omnipotentia Diuine opus esse certissimum est.

Sin verò vestrum Nestorianismum, quo Christum, quā Homo est, à Diuinarum actionum reali consortio pellis, retinere vobis animus est: iudicent omnes, in quibus vel mica vnica pietatis & timoris Dei reliqua est: an non Deo & mundo per hos præstigiatores egregie illudatur, dum re ipsa Christi Naturam assumptam ab actionum Diuinarum reali communione proscribunt, utq; interim ad pudenda sui Nestorianismi contegenda,

ne

ne nimis leuiter de viuifica Domini Carne sentire vide. Bremenſes
antur, tanquā homines verè αὐτοῦ & Χριστοῦ, pro re, verè αὐ-
quam expectabat Lector, verba ſplendida quidem, ſed τοῦ & Χ-
proſus vacua & inania reponunt. Χριστοῦ.

Quod autem hic nobis Athanaſium, quod Cyrillum Quomodo
obicant, Leonē item & Damascenum, nec non Chal- Patres na-
cedonenſis Concily Patres, quoties illi vel naturales a- turarum
ctiones duarum in Chriſto Naturarum diſtinguunt: vel actiones
ſaluas Naturis ſuis manere proprietates aſſerunt: nihil diſtinguāt.
horum omnium contra nos facit quicquam. Certo enim
certius eſt, hoc ſolū eos velle, quod actiones Diuinae, ſi
Naturarum idiomatica ſpectemus, ab aſſumpta Carnis
proprietate minimè proueniant, ſed à proprietate Verbi,
cuius Naturale proprium eſt omnipotenter operari,
cum Humanitatis proprium naturale id non ſit. Ex quo
fundamento etiam obtinuerunt contra Eutychianos,
diſtinctas eſſe Naturas, quandoquidem vi proprietateq;
naturali ſua non vnā, ſed geminā actionem edant:
cū quidem aliās, ſi naturali ſua vi vnā actionem
ederent, vnā quoque illorum futura eſſet Natura:
quod Eutychianum eſt, noſtrarum Eccleſiarum con-
ſtanti cenſura ſententiāq; damnatum. Nec per ſe-
brim ſomniauimus, Carnem CHRISTI proprietate Humani-
naturali ſua Diuinas ac omnipotentes actiones poſſe tas natu-
producere. Naturali enim ſua vi tantū operari po- rali vi tan-
teſt humana & humilia. Sed quicquid Diuinarum a- rum Hu-
ctionum illi tribuimus, per & propter Vnionem id tri- mana po-
buimus, ſine omni cōfuſione vel Naturarū vel actionum, teſt opera-
quas ri.

quas sua cuiq; natura NATVRALITER proprias
agnoscimus, NATVRALITER distinctas custodimus.

An sensu- Quod autem Athanasius, Cyrillus, Damascenus, Leo,
runt Pa- alijue purioris vetustatis Scriptores vnquam senserint,
tres, Ha- Carnem Saluatoris ne quidem per Vnionem cum omni-
manitate potente λόγῳ peruenisse ad realem cōmunicationem
ne quidem Diuinarum actionum: id tam est putidū commentum,
per Vnionē vt nisi Breimenses frontem perfricuisent, meritō illius
factam a- pudere, pigere & pœnitere eos debuerit. Et ne dubitatio-
tionū Di- nis scrupulus Lectoris animo insideat: ipsos hosce Patres
uinorum loquentes audiamus.
participē.

Athanasii- ATHANASIVS de Incarnatione Verbi, eiusq; cor-
porali ad nos aduentu: Qui mente non videt Christum,
Corporis, saltē EX OPERIBVS CORPORIS eum addiscat,
opera an Humana ea sint, an DIVINA. Quod si Humana
miracu-, videantur, subsannet si libet. Sin autem non Humana,
la vocat., sed Dei esse comperiantur, omittat risus & subsanna-
tiones, & potius admiratione habeat, PER REM
TAM VILEM (CORPVS) DIVINA NO-
BIS MANIFESTARI.

Dialogo quinto contra Apollinaristas: Sicut
Anima in corpore, sic Deus λόγος vnitus Homini edit
prodigia, non separatus à NATVRA ASSVMPTA,
sed placuit ei IN EA, CVM EA, ET PER
EAM POTENTIAM SVAM DIVINAM
exercere.

Cyrillus. CYRILLVS de Incarnatione vnigeniti
perspi-

perspicuè sic scribit: Communes facit tanquam cum
sua Carne DIVINAE sua Maieſtatis OPERATIO-
NES, vt possit etiam viuificare mortuos, sanare in-
firmos.

Ecce pite 8. Verbū non proiecit quod fuerat: trans-
formauit autem magis assumptam Naturam IN
SVAM GLORIAM ET OPERATIONEM.

DAMASCENVS lib. 3. cap. 17. Caro Domini *Dama-
scenas.*
diuinis dotibus seu EFFICACIIS dotata est propter
purissimam cum Verbo vnionem, siue secundum hypo-
stasin: nequaquam sustinens excedentiam naturalium
propriatum. Non enim secundum suam propriam ef-
ficaciam siue actionem, sed propter vnitum sibi λόγον
DIVINA OPERATVR, Verbo PER eam manserit
stāte PROPRIAM VIRTUTEM, siue ἐνέργειαν,
ACTIONEM. Nam etiam ignitum ferrum vrit,
non habens naturali ratione virtutem vrendi, sed ex
vniōne ignis ad ferrum illam obtinens.

LEO Epistola 22. Assumpsit nostram Naturam,
non vt minueret Diuina Humanis, sed vt augeret Hu-
mana DIVINIS.

Proinde Patres cū de viuificatione tractant, asse-
runt quidem ad euitandam confusionem & exaquatio-
nem Naturarum, Carnem Christi hanc viuificandī
δύναμιν non à se habere. Interim vnanimiter sentiunt
ac profitentur, ipsum Verbi essentielle attributum, hoc
est, potentia viuifica ἰδωμεν esse carni Christi per
Vnionem

Vnionem collatum & tributum realiter, & consequenter Diuinas etiam ipsius operationes. Quia de re vel solus Cyrillus Aduersarios docere poterat, si dociles esse vellent.

Libro enim 1. in Ioannem cap. 15. sic scribit.

- „ Indecens omnino esset, si ignis quidem qualitatem suam
 „ coniuncta sibi materia posset immittere, ac eo modo in
 „ se materiam transmutare: λόγος autem Dei PRO-
 „ PRIVM sibi NATVRALEQVE BONVM, id
 „ est, VITAM, coniuncta sibi Carni non posset insun-
 „ dere.

- „ Libro 3. in Ioan. cap. 37. Corpus Christi VIVI-
 „ FICAT, & ad incorruptionem participatione sua redu-

Corpus re- cit. Non enim alterius cuiusdā, sed ipsius vite Corpus est, **tinct VIR-** VIRTVTEM incarnati Verbi retinens, & plenum **VTIEM** potestate illius, quo vniuersa & viuunt & sunt.

Verbi. Et libro 4. cap. 23. Quoniam cum viuificante Ver-

- „ bo coniuncta est, TOTA EFFECTA EST VIVI-
 „ FICA. Non enim ad corruptibile suam Naturam iun-
 „ ctum Dei Verbum detraxit: sed ad MELIORIS
 „ VIREVTIEM eleuata est. Quamuis igitur natura
 „ Carnis, vt Caro est, viuificare nequeat: facit tamen hoc,

Nota. „ quia TOTAM VERBI OPERATIONEM
 „ SVSCEPIT. Corpus enim est non cuiusvis hominis,
 „ cuius Caro prodesse non potest, sed ipsius vite Corpus,
 „ in quo Deitatis plenitudo corporaliter inhabitat, facere
 „ hoc potest. Nam si mel cum naturaliter dulce sit, ea
 „ dulcia facit, quibus immiscetur: nonne stultum erit,
 „ viuificam Verbi Naturam putare non dedisse Homi-

ni, in quo habitat, VIVIFICANDI VIRTU-
TEM?

Libro 9. in Ioannem, cap. 30. CARO illa natu- Nota bene.
ralis vite Caro & est & fuit, TOTAM PROPRIE- Quid con-
TATEM ILLIVS, QVI HABITAVIT IN IL- tra hac ha-
LA, POSSIDENS, id est, TOTAM VIVIFI- scere pote-
CANDI ACTIONEM. stis Bre-

Quod pergūt obycere, si essentialis illa vivificandi vis mens? realiter conveniat Humanitati Christi: an non ut Pa- Grab. 93.
ter & Filius resuscitat mortuos: ita quoq, Humana
Christi Natura excitet mortuos? Respondeo: natura-
liter hoc ei non convenit, sicut aliàs Pater & Filius pro-
prietate essentie in vitam reuocare potest mortuos.
Quod autem ne quidem per Vnionem Personalem hoc Resuscita-
competat assumpto Homini: Nestorianum est affirma- re mortu-
re, & Pauli doctrina contrarium, qui 1. Corinth. 15. os, an cō-
scribit: Postquam per Hominem (Adamum) mors: ita petat Ho-
per H O M I N E M resurrectio mortuorum. Vbi si ab mini as-
Homini vocabulo assumptam Humanitatem seque- sumpto.
stres, manca erit apostoli antihesis, & hunc nobis sen-
sum reddet: Sicut per Hominem mors: ita per Filium
Dei resurrectio mortuorum, sine omni huius operis
communicatione reali cum Humana Natura: Cū
tamen Diuus Paulus Hominem homini, secundum
primo, nimirum CHRISTVM Hominem Adamo
luculenter opponat. Quod rursus confirmat Apo-
stolus, eodem capite scribens: Factus est primus homo A-
dam in animam viventem: extremus Adam in spiritum
vivifi-

vivificantem: Spiritus voce animam Salvatoris Humanam intelligens, Deitas enim ipse non FACTA deum est in Spiritum vivificantem: sed sine omni principio fuit & mansit Spiritus vivificans.

Indubitatum igitur est apud veræ Christianos, Hominem illum Iesum Christum in dextra non finitæ gloriæ aut potestatis creaturæ, sed in dextra OMNIPOTENTIÆ DEI secundum Carnem verè regnantem & operantem, executurum esse opus arduum illud Resurrectionis mortuorum: λόγῳ videlicet per assumptam Humanitatem efficaciter excitante mortuos. Quæ Humanitas nisi cum omnipotente λόγῳ vnum esset facta ὑπὸ τῆς δεξιᾶς, & in ipsius Dei dextra, throno, maiestate potentiæq; sederet ac regnaret: nulla unquam ei esse posset cum divinisimo hoc opere cōmunio.

Sententia nostræ modo dictæ præter eximium illum omnig; exceptione maiorem testem, Apostolum Iesu Christi Paulum, habemus testem etiam Cyrillum de Incarnatione vniigeniti sic differentem: Communes facit
 » tanquam cum sua CARNE Divina suæ Maiestatis
 » operationes, ut possit etiam VIVIFICARE MOR-
 » TVOS, sanare infirmos.

» Ecce in Esaiæ caput 6. Quemadmodum pruna lignum quidem est naturæ, verum tota omni ex parte igni
 » plena est, eiusq; vim & efficacitatem habet: ad eundem
 » puto modum & ipse Dominus noster Iesus Christus me-
 » ritò potest intelligi. λόγῳ enim Caro factus est, &

commora-

commoratus est inter nos. Verum quamuis esset homo ^{cc}
 visus nobis similis ratione dispensationis: tamen omnis ^{cc}
 plenitudo Diuinitatis in eo habitauit, modo inquam ^{cc}
 adunationis. Hinc & in CARNE sua PLANE DI- ^{cc}
 VINISSIMAM OPERANDI VIRTUTEM ^{cc}
 habere cernitur. Tactō siquidem loculo, MORTVVM ^{cc}
 vidua filium RESVSCITAVIT: Et cum in spu- ^{cc}
 isset luto inunctis oculis, cecis visum RESTI- ^{cc}
 TVIT. ^{cc}

Atq; hæc responsa sint ad vniuersa ea, quæ ex Schola
 Nestorij contra Communicationem viuificæ potentie
 & Actionum effutiunt Bremenses.

Porro quod attinet obiectum vulgatum de Natu- Nū intro-
 rarum exequatione, quam Aduersarij introduci so- ducamus
 mniant, si CHRISTVS ratione Carnis reali par- exequa-
 ticipatione *κοινωνος* prædicetur Omnipotentie Ver- tionē Na-
 bi: Respondemus, id commentum exequationis tum turarum.
 demum iure nobis imputari posse, si constiterit prius,
 hæc duo prorsus esse paria seu aequalia: videlicet, esse
 Naturaliter ipsam omnipotentiam: & non esse omni-
 potentiam ipsam, sed duntaxat ex virtute & vnione
 alterius Naturæ participare omnipotentiam. Si ve-
 rò nemo quisquam, nisi extrema cordis amentia la-
 borans, hæc concedit esse paria: palam sit, Humanita-
 tem CHRISTI per communicationem omnipoten-
 tia neutiquam exequari Naturæ Diuinæ. Quia Chri-
 stus secundum Humanitatem nec omnipotentia ipsa
 I est,

Responſio
noſtra per
Paulū au-
thentica
reddita.

est, nec proprietate sua natura omnipotens, sicut Dei-
as: sed tantum per & propter unionem cum natura
omnipotente Verbi, atq; sic per gratiam. Neque est, ut
ad distinctionem hanc velut infirmam rōchos ducant
aduersarij, nisi Paulum ipsum & huius vestigia secutam
antiquitatem ridere voluerint. Etenim Paulus Chri-
stum, quā Deus est, naturā proficitur esse adorandum
& benedictum in secula, Rom. 9. Iuxta exaltatam verō
naturam dicit hoc illi DONATIVM PER GRA-
TIAM, ut adoretur ab vniuersa creatura, Phil. 2. Vbi
circa adorationis attributum eadem distinctione il-
lud Quid rōchos & exaequationis obiectum solide pro-
pellit, & inequalitatem Naturarum etiam in illa Na-
tura exaltata Humanae diuinissima Maieſtate con-
seruat. Et quemadmodum id, quod sedet ad dextram
omnipotentia, non exaequatur ipsi dextra DEI, qua
est omnipotentia ipsa: sic etiam quod participat o-
mnipotentiam, non constituitur ipsi omnipotentia
aequale. Hac distinctione Patres quoque illud exaequa-
tionis commentum protriuērunt. E quorum choro Cy-
illum audiamus.

„ Cyrillus lib. 8. Thesauri cap. 1. Ut Homo igitur
„ PER GRATIAM à Deitate accipit, qua ut Deus
„ NATURALITER habet.

„ Et lib. 4. in Ioannem cap. 24. Quando viuifi-
„ cam appellat Carnem suam, non ita illi ut sibi, siue
„ proprio Spiritui vim viuificandi attribuit. Nam PRO-
„ PTER

PTER SEIPSVM Spiritus viuificat, ad cuius vir-
 tutem Caro PER VNIONEM conscendit. Quam
 ipsam distinctionem tractatu de recta fide ad Theodo-
 sium, & libro posteriore ad reginas repetit. Hunc imita-
 ti, verè & sine omni exaeuatione Naturarum dicimus:
 Non ita Carni Christi, vt λόγος, omnipotentiam asse-
 rimus. Nam PROPTER SEIPSVM λόγος
 omnipotens est, ad cuius omnipotentiae virtutem Caro
 PER VNIONEM conscendit. Quamobrem et si vna
 sit in Christo omnipotentia: tamen quia haec longè sub-
 limiore modo competit Deitati (cum qua simplicissimè
 conuertitur) quàm Humanitati: manet Christi Hu-
 mana natura etiam in dextra Maestatis, virtutis &
 omnipotentiae, minor assumente natura Verbi. Quod
 cum alibi sit ostensum similitudine Corporis humani,
 quod anima suae non exaequatur, licet in κοινωίαν
 proprietatum anima, vitae scilicet, & vitalium actio-
 num perueniat: nihil ad hoc infirmandum facere
 potuit Aduersariorum exceptio, qua de capis qua-
 siti, de alijs verò respondentes, ad id, quod de vi-
 ta Corporis assertur, respondent nihil: sed hinc ad
 alia se proripiunt, & velut ex fuga retrospectien-
 tes obmurmurant: sicut Corpus anima exaequetur, Grab 105.
 si dicatur realiter intelligens, inuisibile, immorta-
 le, &c. sic etiam Diuinitati Humanitatem exaequa-
 ri, si realiter omnipotens, omnisca, omnipraesens creda-
 tur. Ostensum autem & obtentum est per exemplum

de vita Corporis, posse propria vnus Naturæ communi-
cari alteri, vt hæc tamen illi minimè exaquetur. Id
quod indissolutum ab ipsis relinquitur. Non disputabo
tam, anne quadam anima idiomatica sint Corpori prorsus
ἀποικῶν &c.

Largior etiam haud inuitus, similitudinem de Ani-
ma & Corpore non in vniuersis suis membris ad Vnio-
nem λόγῳ & Humanitatis adaptari posse. Constat
enim nullum vsquam simile, ne quidem in sacro vsurpa-
tum literis, ad res, quibus illustrandis adhibetur, per o-
nia quadrare. Interim verò Sophistarum officio fungun-
tur, qui ad partes similitudinis allatas nil respondent:
sed eas tantum, quas dissentancas putant, arripiunt &
exagitant. Siue ergò quadam, siue omnia idiomatica A-
nime dicas communicari corpori: de Christi Persona hoc
ceu anchoram fidei tenemus: quòd non quadam dun-

Idiomatica taxat, sed λόγῳ vniuersa idiomatica, seu omnis ple-
λόγῳ quo nitudo Deitatis ipsius communicata sit assumpta Car-
discrimine ni. Hoc tamen discrimine, vt spiritualitas, eternitas,
communi- immensitas, non immediatè sic communicata sit Hu-
cata Car- mane Natura, vt de ea parimodo, quo proprietates cæ-
ni. tere, predicari valeant, aut dici possit, quòd Christi

Humanitas sit spiritualis ab eterno, immensa, &c.
Sed M E D I A T E hæc dicimus communicata, me-
diantibus videlicet ijs idiomaticis, per quæ solet λόγῳ
operando esse efficax: quatenus nimirum omnipoten-
tia illa est spiritualis, ab eterno, infinita & immen-
sa:

sa: Ad cuius spiritualis, aeterna, infinitaq; potentia
 καὶ ὁμοῦ per vñionem: eius verò plenissimum vsum
 per exaltationem ad dextram Maiestatìs conscendit,
 Caro, sine sui cum Deitate exaequatione vlla: quam ex
 hac communicatione non emergere, hac luce illustrius
 ostensum ac demonstratum est.

Quapropter non est, vt querant, cur Carnem Christi Gra¹ 108.
 non ysdem modis dicamus esse infinitam, eternam, &
 seipsa simplicissimā? Num hac quoq; competant Carni,
 vel non, & quae diuersitatis possit esse causa? Nos enim
 vicissim rogamus: si omnium attributorum Deitatis
 λογος parem per omnia predicandi seu enunciandi
 modum & rationem velint esse: cum inter attributa
 reliqua Deo etiam tribuatur, quòd ἄλλο seu imma-
 teriatus sit: rogamus, inquam, num dicatur Deus con-
 didisse mundum sua immaterialitate? sicut condidisse
 dicimus sua potentia? Quærimus item, num Deus im-
 mediatè sua aternitate & spiritualitate eduxerit po-
 pulum Israël ex Aegypto, an verò aeterna sua & spi-
 rituali potentia? Quis hinc non videat, disparem rem predi-
 cationis modum, respectu Idiomatum Dei? candi mo-
 & abstrusiora illa Deitatis Idiomata (putà aterni-
 tatem, immensitatem, simplicitatem) non nisi respectu spectu idi-
 reliquorum Idiomatum, per quæ Deus in rebus ἐπεργα-
 τικος est, atque sic mediatè, predicari de his operi-
 bus? quatenus POTENTIA, quæ isthac opera produ-

cit, eterna est, immensa est, simplex spiritualis, & immateriata est.

Damnatio
opus iusti-
tie, nō char-
ritatis Dei.

Sed validius lubet premere Bremenses. Quodd charitas sit idioma Dei, non ibunt inficias, puto, nisi censoriam sibi sumant vngulam in Ioannis Epistolam quog, quæ dictante Spiritu sancto definit, quod Deus sit CHARITAS, 1. Ioan. 4. Atqui est & iustitia, essentialis Dei proprietates. Ergone licebit nobis Sacramentariis modo ineptire, quod quicquid tandem de alterutro horū idiomatum pronuncietur, id ipsum pronuncietur de altero? Hoc si statuunt, attendant tandē, cuiusmodi hinc Theologia nobis emergat. Ita enim sequetur, vt quemadmodū damnatio impiorum est opus iustitiæ Diuinæ, ita quog, sit opus charitatis & misericordie ipsius. Si verò hic, nolint velint, discrimen agnoscere coguntur: facessant cum suis ineptijs, quibus sapientiam venditantes in stoliditatem euanescent: desinant nos hoc obiecto fatigare, quasi pari omnino attributionis & enunciationis modo promiscuè omnia idiomata Christo Homini sint adaptanda: vt si dicamus Christum secundum Humanitatem esse personali *χωρις* omnipotentem, necesse nobis etiam sit profiteri, Christum secundum Humanitatem esse infinitum, ab aeterno Quamuis enim intra Dei *ὁμοιότης* omnia vnum quid simplicissime esse non ignoremus, neq, vllō pacto distrabamus illa: tamen quando consideratione alterius cuiusdam Naturæ, videlicet assumptæ Humanitatis, in communicatione, vel aliarum creatura-

rum re-

rum respectu, in operatione ad extra, pensitantur: distinctionem quandam illa recipere, si pars aduersa negauerit, mox cœlum & terram conflagrat, ut reprobi in inferno non minus, quàm electi in cœlo, charitatem, misericordiam & ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΩΝ Dei experiantur, quia seueram ipsius iustitiam perferunt. Hunc nodum soluant nobis, antequam hanc nobis obtrudant Regulam, quod idiomata Dei omnia pari planè modo sint de Christo ratione assumptæ natura enuncianda.

Accedamus ad diluendum argumentum de confusione Naturarum, quam ex doctrina de reali communicatione idiomatum Deitatis (quæ vno omnipotentia vocabulo complectimur) enasci Grab Bremensis crocitatur. Id verò eiusdem solutionis impetu (quo & exaurationis obiectum) labefactarū concidit. Sicut enim tum transiret in Deitatem Christi Humanitas, si in omnipotentiam ipsam verteretur: ita postquam in æternum nunquam sit ipsa omnipotentia, sed huius tantum personali κοινωνία particeps: sartum tectum manet & manebit discrimen inter diuinam Christi Naturam, & assumptam humanam. Quæ madmodum æternum discrimen dextræ Dei & humanitatis non tollitur, quando non in Dei dextram mutari creditur Messia humanitas, sed ad eandem duntaxat omnipotenter sedere & regnare.

Pari modo nec propria naturarū confunduntur, quandoquidem ne in ipsa quidē communicatione, quæ ex articulis fidei docemus, euadit omnipotentia proprietas assumptæ.

Proprietas
quid?

sumpta Natura. Obstat enim infallibilis & irrefutabilis definitio proprietatis sine idiomatis, quod $\chi\omega\iota\varsigma$ acceptum, est & dicitur id tantum, quod rei, cui attribuitur, competit per se & ex natura proprietate. Idem enim $\iota\delta\iota\omega\mu\alpha$ dicitur, quia natiuam rei proprietatem exprimat. Hoc euertere nullis machinis aduersariorum potest. Iam verò omnipotentia Verbi non conuenit Humanitati CHRISTI ex propria illius Natura. Ergo impossibile est, ut omnipotentia Natura Humanitatis euadat $\iota\delta\iota\omega\mu\alpha$. Quandoquidem nunquam à nobis dictum aut scriptum est, quod naturali vi sua, vel natiua proprietate SVÆ Naturæ sit omnipotens (sicut aliàs idiomatis natura hoc postularet) sed tantum ex vnione cum $\lambda\omicron\gamma\omega$, seu propter vnitam

Posse quid sibi Deitatem. Porro posse quid alicui communicari verè com- verè, ut tamen NATVRALITER illi proprium non municari euadat, similitudinibus animati corporis & igniti ferri alteri, etsi in meis libellis demonstraui. Quæ ibidem allata non eius idio- confutauit, sed nostram sententiam contra animi sui manon intentionem magis confirmauit Grab Bremensis, quando Corpus quoque viuum fatetur, & cum Adæ corpus prius exanime existens, mox insufflata anima sic viuificatum ipsemet affirmet, ut iam HOMO ille (de homine enim, non de sola anima, ut impudenter trocitat Grab, Propheticum illud Mosis ipse exposui) factus sit in Spiritum viuentem, propter Vnionem scilicet corporis cum viuente Spiritu: negati

gari certe non potest, quin verissimè viuat ipsum quoque corpus. Quia verò etiam ante animæ insufflationem fuit verum corpus, neque naturalis ei defuit proprietas, ad corporis, quatenus corpus est, definitionem requisita: ipsemet Grab fateatur necesse est: vitam aduentitiā illam, quæ per insufflationem animæ, corpori Adami contigit, non esse ipsius per se corporis ἰδιώμα, quod & prius fuit corpus antequam viueret, & mansit ante sui in puluerem redactionem aliquandiu corpus, postquam emortuum fuit, etiam si animatum corpus esse desierit.

Et quia propria Grabij confessione, longè aliter viuunt anima, aliter corpus, atque nihilominus non gemina vita est, sed totius hominis vita vna, et si anima quidem naturaliter sit propria, corpori verò per vnionem communicata: certè hoc ipso iam exemplo velut ad oculum demonstratur, id, quod nunquam sit rei alicuius naturale proprium (debet autem omne idioma esse rei NATVRALE proprium) posse nihilominus sub alia ratione, tametsi inferiore, illi communicari.

Quod obstrepat: Vita non potest abesse à corpore animato citra subiecti corruptionem, vt obtineat, vitā red. An vita possit idioma corporis animati? Respondemus vitam abesse sit abesse ei posse à corpore, vt nihilominus sit corpus, et si non absit tra corpore ab eo, quatenus est animatum corpus. Ideò vt homonymis destruimus propriū euoluamus, sub qua se occultat Sophista: Etionem. tenendum est, proprium πρῶτος & pressa sua significatione acceptum (quatenus idem est, quod ἰδιώμα) ὁμοῦ tantum denotare rei, cui attribuitur, proprietatem naturalem,

I 5 turalem,

turalem, ex ipsius rei propria natura orta. Et hoc modo
vita ne quidem corporis alicuius viventis hominis cen-
setur proprium. Hoc eodem modo constanter hactenus à
nostris dictum & scriptum est, omnipotentiam in eter-
num non fieri proprietatem seu idioma carnis, sed ma-
nere inconcussam, & inconuulsam idiomatum in Perso-
na Christi distinctionem. Deinde autem proprium non-
nunquam ἐν πλάτῃ seu lata significatione sumitur
pro quouis attributo, quo à rebus alijs seernitur, vbi
proprij voce indicatur, id non esse rebus alijs commune.
Quo sensu nostri ad Maiestatem Christi hominis respu-
ciantes, rectè scribunt, sicut alia sint propria corporis
animati, sic alia esse propria corporis Deificati (vt A-
thanasius corpus Christi nominat) atque sic vita dici-
tur lata significatione proprium quid soli animato cor-
pori, quippe qua distinguitur ab animato. Sic omni-
potentia dicitur significatione lata huic soli. Imptena-
tura, per vnionem propria, id est, nulli alteri creatæ
Natura, præter hanc solam, competens. Qui non est
fictus humanitatis ad Deitatem respectus, sed Spiritus
sancti voce & articulorum vnionis & sessionis ad dex-
tram omnipotentia columnis firmissimè constabili-
ta. Iuxta hanc ergò proprij significationem generalio-
rem concedimus vitam non posse abesse à corpore ani-
mato, quin corrumpatur & animatum esse desinat:
nec omnipotentiam posse abesse à corpore Deificato (vt
athanasius appellat) nisi desinat esse Deificatum, si-
ue D E O personaliter vnitum corpus. Igniti ferri ea-
dem

dem est ratio, cui vis lucendi & vrendi nunquam fit
 ἰδιώμα, iuxta prius significatum proprij, fit autem illi
 iuxta posterius significatum propria, hoc est, nulli alij
 ferro, praterquam soli candenti & ignito, competens.
 Neque moramur impertunitatem Sophistæ, qui cum
 non possit in nostra similitudine conuelli ea quæ con-
 sentanea sunt instituto, rursus dissentanea arripit, &
 pro Dictatura, quam gerit Bremæ, exigit à nobis, vt si-
 milia hac omni ex parte applicemus, oblitus eius, quod
 vulgò dicitur: Simile non esse idem, nec vllum vsquam
 esse simile, quod vndiquaque rei, cui assimilatur, re-
 spondeat. Sufficiat nobis ad oculum ostendisse, posse ali-
 cui aliquid verè communicari, vt tamen illius ἰδιώ-
 μα non euadat. Sufficiat nobis, Bremenses hoc pronun-
 ciatum omni conatu suo dissipare non potuisse.

Ex dictis patet, vtraque manu nos retinere, quod ve-
 teres & recentiores dicunt, eum, qui neget idiomata, Proprieta-
 negare naturas. Item, proprietatem esse ἀχρηστόν, hoc tum disse-
 est, immobilem, nec manere proprietatem, si è sua, cui rentia san-
 ineat, natura moueatur aut transferatur. Nec non illud esse à nobis
 Ambrosij, per diuersas Naturas discerni, quod diuinū & retinētur,
 humanū est. Et si quæ sunt alia quæ à Bremensibus obij-
 ciuntur. De quibus ne verbum quidem, nec syllabam, imò
 ne literam, aut minutissimū iota vel apicem negamus,
 sed constantissimè & sanctissimè hasce regulas custo-
 dimus. Ideoque minimè erat opus, vt legem mihi impo-
 neret Dictator, quam nec seruat ipse, nec gregales eius
 minimo

minimo eam attingunt digitulo, quando ad verbalia.
Grab 49 p. belli mei, quibus Humanitatem assero, in ipsa ἡ λογὴ
 „ hypostasi personaliter subsistere: grauis Aristarchus hac
 „ annotat: Si sincerus esset, cum voce illa (personaliter)
 „ particulam (inconfusè) sæpius coniungeret, quam facit,
 „ & subdole ΝΥΝΩΥ ΑΜ omitteret. Quis enim est
 omnium Theologorum non modo ex nostra, sed etiam
 ex parte altera, qui quoties vocula, personaliter, in hu-
 ius mysterij declaratione vititur, protinus illud (inconfu-
 sè) explicitè addat semper, nec omittat ynquam.

Omnipotē Quemadmodum etiam ex nostra parte nemo quif-
 tia nō mo. quam Omnipotentiam ex Deitate moueri, atq; sic emo-
 uetur ex tam in Humanitatem transire aut transferri vel per
 Deitate. febriam somniauit. Quod enim nostris hoc crimen in-
 pingit ob usurpatam effusionis vocem: responsum tum
 ipsi, tum toti factioni ipsius est, metaphoricè eam capi,
 non propriè. Responsum, si propterea sit illis hereseos
 inurenda nota: pari censura damnari Athanasium, Cy-
 rillum & Casianum, qui communicationem essentia-
 lium Dei idiomatum hac ipsa dictione exprefferint. Ad
 quorum testimonia ne conatus quidem est respondere
 Grab, sed tanquam sophista paruulus forum declinans
 ad alia se recipit, & μὴ δὲν τοῦς Διόνυσον.

Grab 89. Dictum enim Ioëlis de effusione Spiritus sancti super
 fideles, ex alio quodam Athanasii loco explicandum sibi
 sumit, vbi Athanasius in verba Prophetæ (super omnem
 carnem) sic commentetur: non vsque ad bruta pecora
 Christus ista promissione se extendit, sed ad solos homi-
 nes,

nes, quorum gratia homo factus est. Et mox velut eui-
 da causa stolidissime sibi triumphum decernens exclam-
 mat: vbi hic est idiomatum in duabus Naturis confusio
 cum gratis habitualibus? Vbi omnipraesentia carnis?
 Quasi verò allegatione prophetici testimonij voluerim
 ego omnipraesentiam Christi stabilire: cum ignorare ne-
 queat eò tantum id à me productum, vt edoceram: si
 ob copiam donorum in Apostolos conferendorum nō du-
 biter scriptura dicere, Spiritum sanctum EFFVNDI
 super illos, sumpta nimirum metaphora ab aqua-
 rum copia, Ioan. 7. nihil centē obstare, quò minus sub ea-
 dem metaphora dicatur Spiritus sanctus super Christum
 secundum carnem vniuersa plenitudine sua sine mensu-
 ra effusus. Nihil ergò, nihil Grab affert, quod nobis effi-
 ciat, sed merè ἀπεργασθέντων, stulta futilitate effu-
 tit. Cur autem non respondet ad locum alterum D.
 Athanasii, vbi de Christi Maiestate agens, effusionis vo-
 cabulum notanter & expresse ponit? Et ad verba Cy. producta
 rilli cur mutus adeò est? vbi pio & orthodoxo sensu scri. Patrū di-
 bit: Indecens esse, si quis existimet, quòd λόγος & PRO-
 PRIVM NATVRALIQUE BONVM, id est, mutus quē
 vitam non possit carni INFVNDERE? Vbi non de pisci.
 donis finitis illum tractare ipse verborum sonus edocet,
 sed de PROPRIO NATVRALIQUE BONO
 λόγος: Quod infundi dicit significatione non propria,
 sed metaphorica. Cur nihil ad locum Cassiani dicentis,
 Deum per INFUSIONEM potentiae suae misericor-
 diter naturam mixtum esse humanam? Vbi similiter non de Mixtionis
 creatis vox de r-

nione in-
telligitur.

creatis donū agit, sed mixtum ait Deum Naturā huma-
nā, per infusionem POTENTIAE, & quidem SV AE,
suā, inquam, potentia, quae est ἰδιώμα ipsius. Desinat
ergo posthac Grab, si non niger est, nostris ob effusionis
vocem metaphorice vsurpatam maledico suo calaino
dicam sibi, vel anathema dicere, ne eadem opera in
Athanasium, Cyrillum & Casianum, imò totas Eccle-
sias aphyricanas & Gallicanas (quarum confessionem
Casianus ibi verbotenus recenset) condemnationis su-
men torquere velit.

Satis se pridem declararunt nostri, quod nec effusio-
nem, nec transfusionem, nec infusionem idiomatum
Deitatis ex λόγῳ in humanam Naturam vnquam in-
tellexerint, quae Natura Deitatis in Humanam trans-
fierint. Satis exposuerunt ad communicationem realem
Majestatis Verbi nil quicquam opus esse effusione vlla,
quae vel effundatur, vel moveatur, vel transferatur om-
nipotentia extra λόγου ἑωσείσιν in Naturam

Cui commu-
nicatio om-
nip. sine
effusione
feri po-
tuerit.

humanam: quandoquidem in confesso sit, extra λόγον
humanam Naturam non subsistere, cui ne quidem in
vnione (quatenus in suis spectatur ἰδιώμασι, quae
cum fratribus suis habet communia) κοινῶν, omni-
potentia conueniat: sed tantummodo quatenus & IN
Q V A N T V M in persona aeterni λόγου persona-
liter existit, id quod cum fratribus suis commune non
habet, sed sibi soli ex vnione peculiare obrinet. Et ne vllā
in explicando mysterio per se abstruso perspicuitatem
iustā

iussē desiderare possint, expressē testamur, vsq; adeo in-
 trā. ὁμοῦς Verbi manere omnipotentiam immo-
 tam, vt nisi caro Christi INTRA illā ipsam personā Filij
 Dei per vnionem esset intrōmissa: nunquā in Maiestatis
 illius siue omnipotētiæ reale consortium euehi potuissēt.
 sicut Petro extra λόγον in propria sua persona subsistētī
 communicari nullum attributum Verbi posset realiter
 sine effusione: Natura verò humana non extra sed IN-
 TRA personam filij Dei manenti communicari omnis
 plenitudo Deitatis citra vllam effusione potuit. Itaq; cō-
 tulit ei diuinā suam maiestatem Dei Filius, non extra se
 illā effundendo, sed humanitatē intra se assumendo, atq;
 sic carnē suam in realem communicationē tum persone
 sue, tum intra hanc personā permanentis omnipotentie
 subuehendo. Si adhuc Bremenses videre nolunt, figmen-
 tū effusionis à modò dicta explicatione nostra verē alie-
 num esse, ipsis Iudeorum Rabbiniis caciore sint oportet.

Ex dictis patet etiam, manere nihilominus omnipo-
 tentiam propriū diuinæ Naturæ IN QVARTO propriū
 MODO; etiam si mediante personali vnione cōmunicetur
 humane Naturæ. Ratio est, quia vni & SOLI QVARTO
 Deitati cōpetit, vt essētiāle idioma, neq; sit vllius crea-
 ture in cælo aut in terra, adeoque ne quidem exaltatæ
 Humanitatis Christi idioma seu naturalis proprietās, vt
 natia sua vi sit omnipotēs, sicut aliās proprietatis ratio
 & definitio requirit, vt rei, cui attribuitur NATIVAM
 conditionē seu φυσικὴν ιδιότητά declarēt. Manet igitur
 omnipotentia propriū Deitatis in quarto modo, usq;
 vniuersa

vnquam transfertur in classem propriorum secundū modū: etiamsi realiter vi vnionis communicetur vnica carni, huius autem naturale idioma fiat nunquam.

Gratianū Quæ de inuisibilitate corporis impertinenter attexit, *fronle de vi* & homo factus, exagitat: eius ponderis haudquaquam *fibilitate* sunt, vt illorum impetu Christus Iesus à dextra infinita *corporis,* potentia Dei ad sola finita habitualia dona se deijci patiatur. *pag. 94.* Premittat initio consutationem nostræ sententia, & Spiritus sancti testimonijs infringat eam. Quo facto deinde suam consutationem, si potest, similibus illustret. In quibus adhibendis disputatorem agat apertum, non sophistam malitiosum. Cuius enim candoris obsecro est, & quæ consecutionis ratio, quando nos dicimus: Christus secundum Humanitatem personaliter est omnipotens, atque huic propositioni istam adiungimus determinationem: non ex proprietate suæ Nature, aliàs etiam sine Deitate esset omnipotens, & c. vt aduersarius ad hoc exagitandum arripiat exemplum dissidentaneum, & initio fingat propositionem manifestè falsam, putat: corpus hominis est inuisibile, deinde consimile determinationem adijciat: sed non ex proprietate suæ nature, & c. Nōne enim rectè illi possit obijci: Proba tu prius propositionem tuam, quod corpus Christi sit inuisibile: (sicut nos, ex Dei oraculis probamus nostram) deinde si propositio probata fuerit, poteris determinationem ei adijcere, & hanc quoque rationibus stabilire. Quomodo enim determinationem admittat id, quod nec absolutè, nec secundum quid verum est, sed sine omni vel explicatione

tione

tionē vera, vel determinatione tantummodo falsum:
videlicet quod corpus humanum sit inuisibile.

Sed hoc est vulgatum huius Grabij artificium, vt in Veterato-
similibus, quæ à nobis illustrandæ rei causa proferuntur, rium Gra-
ad eas partes, quæ consentaneæ sunt, nihil respondeat, hij artifi-
arripiat autem dissenteaneas, vt habeat, quod exagitet. cium.
Quæ veteratoria impietate omnes Parabole ac simili-
tudines à Christo ipso vsurpata nequiter eludi, ac pro-
caciter exagitari possent. Nec in disputationibus vllum
offerri posset simile, quod non pars aduersa per huiusmo-
di sophisticen posset odiosum reddere. Exemplo vnico
rem declarabo: si inter Arianum & Orthodoxum di-
sputaretur, num λόγ & ratione substantiæ suæ esset
non minus, quàm Pater, Naturā & Essentiā Deus, &
an Pater Deus gigneret filium Deum: Et Orthodoxus ad
illustrandum negotium affirmaret: ne patrem quidem
terrenum aliquem gignere filium alterius Naturæ, sed
patrem hominē gignere filium itidem hominem: mul-
tò minus de Deo Patre fingendum esse, quod cum ipse sit
naturā Deus, filium tamen gignat, qui non sit naturā
Deus: mox Ariannus hæc, quæ in ista similitudine ad rem
presentem congruunt, omittens, membrum aliud dis-
sentaneum arripiat (sicut generatio hominum ab æ-
terni λόγου generatione multis partibus disidet) idē
pro libitu suo prius exagitet, ac deinde ad conuellen-
dum Trinitatis arcanum applicet: quis non dicat dispu-
tatores illum in rebus tam arduis & sublimibus Deum

Et homines naso suspendere? Idem planè facit Grab de inuisibilitate corporis disputans.

Tactet ergò se Grab suis de corporis inuisibilitate virulentis sarcasmi, jjsq; Iesu Christo in throno gloria altissimi Dei sedenti medium digitorum ostendat, & adoranda maiestati illius oppedere, si lubet, pergat. Erit tempus, quando cum sempiterno exitio suo, ni respiscat, sentiet, in què suæ impietatis stylum strinxerit, & quem calamo blasphemio suo tanq̃ nefaria cuspidè cõpunxerit.

Grab p. 86. Egregium verò argumentum, suag̃ opinioni pulchrè cõueniens, tanquam dignum hac patella operculũ, contrũ, quod ex fuit in hanc sententiam: Si omnipotentia communicatur carni, aut erit donum, aut idioma diuinæ Naturæ. texit Grab. Si donum est, quod $\chi\epsilon\iota\sigma\tau\epsilon\iota$ dicitur, creat a omni-

- » rētia sit necesse est, aut (inquit) non est donum, sed idio-
- » ma diuinæ Naturæ. Quare, addit, in Eutychianis & Ne-
- » storianis casibus heret. Sed profectò ex hisce casibus nullo negocio nos explicamus, perspicuo responso asseuerantes, omnipotentiam illam Christo homini communicatam, esse omnino quidem idioma DEITATIS. Eandem verò omnipotentiam $\lambda\acute{o}\gamma\omicron\upsilon$ increatam respectu carnis non incommode appellari DONVM. Rogamus autem Dominum Magistrum, ne nimis præproperè inferat: Si donum. Ergo est creat a omnipotētia. Etenim si hunc in modum arguit: Quoddam donum est creatum. Omnipotentia respectu humanitatis est donum. Ergo est quiddam creatum. Poterit, ni fallor, ipse sibi ex Dialecticorum regulæ respondere, quod ex puris particularibus inepta

inēpta surgant consequentia. Sin verò loco maioris particularis supponat hanc vniuersalem: Quicquid est & dicitur donum, id est creatum: rursus petimus ab eo, ne precipiti temeritate talia profundens, & nobis & suis se deridendum propinet. Nōne enim ipse vnigenitus Filius Dei diuina bonitatis & φιλαργουσίας DONVM est? nobis hominibus ex scrinio misericor. Filius Dei die Patris prolatum? iuxta testimonia Spiritus sancti: misericor. Puer D A T V S est nobis, Esa. 9. Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum vnigenitum D A R E T, ut omnis nā donum, qui credit in eum, &c. Ergōne hic vnigenitus Filius est respectu quiddam creatum? Sic adorationis gloriam D. Apostolus nostri. Natura assumpta respectu innuit esse donum siue χα- Adoratio- ερισμα, quod ex Græca voce (ἐχαρίσατο) supra ex E- nis gloria, pistola ad Philippenses demonstratum est. Ergōne diuina natura as- haec adorationis maiestas inter creata dōna fuerit reijci- sumptare- enda? Quod vnicū exemplū ad redarguendam vanitatē spectu, Do- Magistelli sufficere possit. Sicut enim gloria adorationis, num. respectu Deitatis est ἰδιώμα, siquidē naturā adorabilis est Deus: respectu Humanitatis verò χαρίσμα, apostolo teste ac iudice: Sic par est ratio ceterorū attributorū seu propriorū Verbi, ut ἰδιώματα sint ὁ λόγος per naturā propria: donentur autem seu conferantur & cōmunicentur humanitati per gratiā. Quod scriptores Ecclesiastici toties subindicāt, quoties scribūt, quæ Filio Dei cōpetāt per naturā, ea cōuenire filio hominis PER GRATIAM. Quod autē per gratiā confertur, donum vtiq; est.

Ideoq³ haud raro ydem carnem Christi gloria Deitatis
DITATAM & LOCUPLETATAM verbis Do-
ni vocabulo aequipollentibus exponunt. Quid si verò dice-
remus, Deum ipsum fore nostrum in vita aeterna DO-
NVM, fore mercedem nostram (sed gratuitam) sicut

Genes. 15. Abrahamo promittit? fore PARTEM & SORTEM
nostram, vt David aliq³ sancti eum nominant? Ergone
in rerum creaturarum classẽ ex increato suo statu de-
turbabitur? Patet ergo, falsissimũ esse, quòd nihil possit
Doni appellatione designari nisi creatum sit, & intelli-
git Grab, se ex particularibus arguendo, consequentiam
architectatum esse, quæ nullius assis sit.

Grab pag. Quoniam etiã principij petitione creberrimè repetita,
108. & ali- subinde crocit at Grab, Quicquid realiter omnipotẽs sit,
bi. id esse perpetuò omnipotentiam ipsam. Proinde si Chri-
An quicqd stus secundum naturam humanitatis sit vllò reali modo
vllò modo omnipotens, fore Humanitatem ipsam omnipotentiam:
omnipotẽs placet huius etiã argumenti vanitatẽ luculenter osten-
est, sit pro- dere. Id verò ex antecepto errore ipsius trahit originem,
zimus ipsa quòd ex stolidi sua ratione sibi imaginatur, vel potius
omnipoten compunctionis spiritu aduersus Iesu Christi gloriã exa-
tia. cerbatus hoc sibi audacter sumit, inuito Deo & Christo,
quòd ne quidem in omnipotentia dextra sedẽs exaltat a
Dei verbi Humanitas vllò modo aut ratione debeat realẽ
cum omnipotentia habere communicationem. Idẽd au-
dacissimè contendit sapẽ, probat verò nunquã: quicquid
vllò modo reali sit omnipotens, id esse ipsam per se omni-
potentiam. Respondemus autem, si hoc ei asseuerare
fas est:

fas est: nōne simili ratione licebit ineptire & dicere:
 Quicquid vllō modo est adorabile, est ipsa illa natura
 quæ per se adoratur? Item: Quicquid vllō modo viuifi-
 cum est, est ipsa vita, ipsa potentia viuifica? Similiter,
 quicquid vllō modo sedet ad dextram Dei, est ipsa dex-
 tra? Quæ ratione Christus iuxta humanitatem vel spō-
 liabitur maiestate adorationis, viuificationis, & sessio-
 nis ad dextram Dei: vel Humanitas in ipsam per se ado-
 rabilem naturam, vitam ipsam, & dextram ipsam
 commutabitur. Sicut ergo in hisce exemplis ratiocina-
 tio non nisi stolidæ & ineptæ conficitur, sic pari vanita-
 te laborare aduersarij argumētum hinc perspicuè com-
 probatur. Cōtra communicationem omniscientie mul-
 tus est garritu suo Grab. Primū quidem illud profert: 142.
 Omniscientia non fuit proprietas vel accidens carnis, Primū ar-
 nec genus, nec species, nec caro ipsa. Ergo simpliciter verū gumētum
 esse ait, Omniscientiam naturæ humanæ non inesse, & contra cō-
 falsissimè dici, eam esse realiter omnisciam Verū an & mu. omni-
 quomodo omniscientia dici possit inesse animæ humanæ scientia.
 Christi paulō post videbimus. Argumentum ipsum quod
 attinet, puto ipsi nō ignotum, ex insufficiente enumera-
 tione nihil cōcludi. Insufficientem autem nobis obtrudi
 ἐπεὶ & ἴσμεν, hinc apparet: quia prædicationes de Filio
 Dei & mysterio vnionis personalis nec Platoni, nec Aristoteli,
 vel vlli Philosopho notæ sunt, cū res illis ignota fuerit.
 Ideoq; non mirū si ad nullū horum modorū quadrent, sed
 inter inusitatas referantur. Sic cū dicitur: Verbū caro factū
 est: Filius Dei est Homo: Secundus homo est Dominus noster de Christo
 de sto nō qua-

drat ad vsi de celo: Christus secundū Humanitatem sedet in dextra
 tatos pradi Dei: Caro Christi est viuifica: Et ha Patrū: Corpus Chri-
 tandi mo- sti est Deitatis plenitudo: Corpus Christi est Deitatis recepta-
 dos. culum: Natura assumpta est Deitatis ὁπρᾶνον: Corpus
 Athana- Christi est diuinū (nō ob finita dona, sed vt Cyrillus addit,
 sius. quia Dei corpus) humana Christi natura est Deo ὁπρᾶ-
 Epipha- ὁπρᾶνον: Caro Domini est spiritus viuificans (qua ppo-
 nius. sitione Athanasius vtitur de Natura humana suscepta
 Lira. contra Apollinariū, & Damascenus lib. 4. c. 14.) similiter
 Cyrillus in corpus Domini est adorabile: qua propositione itidē vsus
 Epistola ad est Athanasius, scribens, quā fieri possit, vt corpus Domini
 Successum. vndiquaq; sanctū à Spiritu sancto formatū, amicu-
 lumq; λόγος Dei non sit adorabile? Has, inquit, enuncia-
 tiones si Grab sub p̄scriptos p̄dicationū modos cogere
 nouit, agē faciat periculum. Sin verō ad nullum horum
 omnium modorū, quos enumerauit, referre poterit: fa-
 teatur, se ex insufficiente enumeratione perperam con-
 tra Iesu Christi gloriam esse argumentatum.

Eodē autem sophismate Grabij relegabitur homo Iesu
 Christus secundū carnē à reali cōmunicatione essentialis
 Iuxta ar- bonitatis, iustitiæ & sanctitatis Verbi. Quandoquidē hac
 gumētiū etia idiomata neq; proprietates sunt carnis, nec eius ac-
 Grab, Chri tidentia, nec genus, nec species, nec ipsa caro. Aut igitur
 stū quā Ho Bremenſes sanctissime humanitati Domini nostri Iesu
 mo, non dū Christi hac derogantes, spoliabūt eam omnibus natura-
 infinitē libus bonis Verbi, ita vt ne quidem per vnionem persona-
 sanctus. lem in illorū participationem reuera venerit, & ne qui-
 dē in dextra æterna Maiestatis Dei sedens, carne sua ho-

mo assumptus sit infinite bonus, iustus & sanctus, quod in Ecclesia Dei auditu horrendum fuerit: aut si hac illi communicata cōcedit, quantumuis eorum enunciatio sub nullū indicatorum modorum cadit: quid nī contra adductā enumerationem minimē sufficientem pariter salua manebit Christo omniscientia quoque Maiestas?

Aspernatur etiā Grab testimonia Dei, quibus assertam Eadem pa- Christo, quā Homo est, omniscientiam ostendo, videlicet gina. quod vnctus sit sapientia & scientia spiritu sine mēsurā, vt Baptista proficitur, & quod in illo omnes thesauri sapientie & scientie sint recōditi. Mihi verō satis est, ipsum ad testimonia illa ne mutire quidē, nisi quod cōtra con- Sapientia scientie sua testimonium scribit, me confundere sapien- vocabulun- tiam cum omniscientia, sapientie vocē de habituali illa arrodit. accipiens. Cū non ignoret, mihi sermonem esse de infi- nita sapiētia Verbi, quā nihil aliud est quā omniscien- tia, quā ipsam quoq; sapiētiā dici probē nouit. Cuius SINE MENSURA particeps factus est Christus vt Homo, quando Spiritus sancti operatione admiranda il- la incarnatio & vnctio Natura assumpta in conceptio- ne Christi est facta.

Et quia me contradictionis arguit, ex sapientia voce deprauata & in alienū sensum malitiōsē per ipsum de- torta: ego illi perspicuē commonstrobo, vter nostrū in hoc de Christi omniscientia capite cōtradictiones neclat, & quā ille sibi sit apertē contrarius, vt impietas illius cum inscitia coniuncta omnibus manifesta fiat.

Quā enim sit lubricus circa hanc materiam, quā

sue opinionis pudenda verborum inuolucris tegat, quam sibi non raro contradicat, & in omnes formas ut Verbum quidam transmutet, considerare opere peritum est.

Grab pag. 142. Aut, in statu exaltationis plenius reuelari à λόγῳ & carni, glorificatæ, quæcunque illam in officio suo scire re-ferat. Quid hic opus erat hac restrictione, nisi palam inueneret, non scire eam omnia? Ac nihilominus ut ioporis spiritu inebriatus mox scribit: Iuxta scripturam Christum

Pag. 145. OMNIA scire IN VTRAQUE NATURA credimus, adhibitione a distinctione, quam & scholastici usurparunt, inter notitiam visionis & simplicis intelligentiæ. Si omnia scit Christus, & quidē in vtraque natura, siue iā notitia visionis, siue simplici id fiat, euanesceat ut inutilis & ociosa restrictio illa, quam dixit, scire exaltatam carnem Christi, quam scire illam referat. Adhuc deinde: Animam Christi crea-

Grab penē to lumine in λόγῳ reuelante OMNIA præsentia, præteritis, futura, quocunque MOMENTO & quotiescunque, velit, scire & cogitare posse INTELLECTU SVO HUMANO, ac si obiecta essent oculis & sensibus ipsius corporalibus, distinctis ac SUCCESSIVIS cogitandi actibus, siue ideis, siue speciebus intelligibilibus: quæ increata Deitatis sapientia æterno & immutabili actu ex se ipsa inuenerunt.

His paucis verbis triplicis contradictionis nodo se constringit. Primò enim quòd animam Christi in λόγῳ reuelante omnia præsentia, præterita & futura quouis momento & quotiescunque, velit scire & cogitare posse fatetur, quomodo hoc in perpetuum conciliabitur non solum cum supra posita restrictione, verum etiā quod pag. 142. de Natura humana

humana perspicuè asseuerat, falsissimè dici, eā esse realiter omniſciam. Si verò omnia præſentia, præterita & futura ſcire poteſt quouis momento: an non ex coniugatis Græbꝝ ſoliditas reſellitur, hunc in modum: Cui nullius planè rei ſciētia poteſt derogari, huic omniſcientia tribuitur. Anima Chriſti nullius planè rei ſciētia poteſt derogari, quia vel quouis momento poteſt reuelante

λόγῳ ſcire OMNIA, ſiue præſentia illa ſint, ſiue præterita, ſiue futura. Ergò omniſcientia illi negari nō poteſt.

Secunda
Contradictio.

Secunda Contradictio in eo latet, quòd ait, Lumen CREATVM in Anima Chriſti poſſe præſentia, præterita & futura, & hæc quidem OMNIA, quouis ſcire & cogitare momento. Hinc enim ſic colligimus: Scire & cogitare poſſe quouis momento omnia, quæ ſunt, fuerunt, & erūt, eſt ſolius infinitiſimæ ſapientia. Creatum Lumen hoc poteſt in Anima Chriſti. Ergò ſequitur illud creatū Lumen eſſe ſapientiā ſeu ſcientiam verè infinitam, imò infinitiſimā. Si infinita eſt, quomodo creata?

Tertia
Contradictio.

Tertia Contradictio in eo eſt ſita, quòd ait, Animam Chriſti quouis MOMENTO ſcire & cogitare poſſe omnia. Et velut è veſtigio ſui oblitus, poſt ſecundam lineam addit: DISTINCTIS & SVCCESſIVIS cogitandi actibus. An non, Chriſtiane Lector, hic Bremenſis Marcologus ſupina ſtupiditatis expreſſa idea eſt? qui prærabie, quæ totus fertur, in angularem electum illum lapidem Ieſum Chriſtum, neſcit quid dicat aut ſcribat. Si enim non niſi diſtinctis & ſucceſſiuis cogitandi actibus omnia ſcire valet & cogitare: quomodo

K s ergò

ergo simul & semel omnia MOMENTO, & quidem momento QVOVIS, cogitare ac scire Animam Christi posse fatetur? Aut si momento hoc prestare nouit, quid opus illi est diuersis & SVCCESSIVIS actibus? praesertim in eternitate illa ad dextram Dei, ubi nullae pie cogitatur temporum successio, nulla vices, iuxta quarum differentiam Christus permutatione quadam nunc haec, nunc illa cogitet, aut intueatur.

Huiusmodi contradictionibus turpissimis scateret totus liber Grabij, quas nisi maledictae suae descriptionis effrenem intemperatiam cohibuerit, dabitur occasio illas fideliter collectas ob oculos statuendi omnibus. Quod rursum hic obtendit, omniscientiae communicatione exequari Humanitatem Deo, solide responsum est, cum de attributo omnipotentiae ageretur. Locum Damasceni à me productum, & in vno perpetuo contextu coherentem, sic ab inuicem distrahit, ut non iam Damascenus ex sua loquatur sententia, sed crocitatem Grabium cogatur imitari. Verba eius sic habent: Sancta Christi mens communicat Deitati Verbi operanti, dispensanti & gubernanti vniuersum, intelligens, cognoscens & administrans, non ut nuda hominis mens, sed ut Deo unita, & Dei mens existens.

Hec Damasceni Grab noster sic disponit, seu discerpit potius, ut Deitati quidem administratione, & gubernatione vniuersi assignet, ab huius autem operis communione reali humanam Domini mentem sequestret. At quia Damascenus expresse inquit, mentem COMMUNICARE, NOI VOI VEI, Deitati operanti, & dispensanti vniuersum, id est,

Pag. 143.

Damascenus de o.
mniscientia
Christi
Mente.

est, communionem habere cum Deitate hunc in modum operante: nōne hoc ipso dānat negatiuā, quæ ab hisce diuinis operationibus Humanitatē arcet? Quomodo enim alias cōmunicaret, seu κοινωνίῃ haberet cum operante Deitate? Adhæc si mentē Christi ἀκοινωνίῃ dispensationis vniuersi in Damasceni textu separes, ac deinde absolute ponas, quod mens Christi intelligat, cognoscat & administret: nōne mancus & imperfectus relinquetur sensus? quidni enim ipsa hæc actiua verba (intelligere, cognoscere, administrare) suum requirunt accusatiuum vel explicite additum, vel certe subintelluctum? Cum verò à Damasceno positū (nempe τὸ πᾶν) Grab refecans, pro Damasceni perfecto & completo sensu nobis incompletum obrudit. Qualis enim hæc est oratio, quod mens Christi intelligat, cognoscat? an non enim hoc facit cuiusq; hominis mens? Et quā mancus sermo est, quod mēs Christi administret? Si duo reliqua (cognoscere & intelligere) possent absolute stare: nōne vel administrandi verbū necessario accusatiuum suum posceret? Quē Damascenus nō aliū assignat, quā τὸ πᾶν: Si enim quis absolute dicat Mēs Christi administrat: nec tamē addat, quid administret: is truncare verba & sensum nō immeritō iudicatur. Aut igitur hæc nota impingēda fuerit Damasceno: aut necessario accusatiuum (τὸ πᾶν) de his quoq; verbis, quæ de Christi mēte enunciantur, intelligēdus erit, atq; sic demū cōpletus emerget sensus, quod Domini Humana mēs in eo cōmunicet Deitati operātī, quia & ipsa vniuersorū intelligentiam habeat, & ad

& ad administrationem seu gubernationem totius vniuersi verè concurrat. Et quidem hoc velle Damascenum, ex sequentibus patet amplius. Nam cum addit Humanam Domini mentem intelligere & administrare, non ut nudam Homini mentem, SED UT DEO VNITAM: clarissimè demonstrat, se talem intelligentiam & administrationem illi adscribere, quæ alteri alicui menti, quæ cum Deo unita non sit, in æternum tribui nequeat, sed unitam Deo mentem à nuda hominis alicuius mente longissimè scernat. Quam ipsemet specificè exprimit, intelligentiam & dispositionem τοῦ παντός seu vniuersorum nominans. Hæc tot rationes debebant persuadere Grabio, si non niger esset, ne verba Damasceni torqueret, usque sensum affricaret alienum. Sed is omnis candoris oblitus haud veretur contra sui cordis dictamen scribere, Damascenum hisce verbis potius NEGARE Humanitati realem Communicationem infinita omniscientia. Ergo illud τοῦ παντός significat Grabio negationem τοῦ παντός. Quod verè est affirmatiuam in negatiuam, veritatem in mendacium, & lucem in tenebras conuertere.

Non magis autem transpositione virgula, quam (fortè non satis probè inspectis exemplaribus) prætexit, contra tot momenta Argumentorum, quibus planum reddidi sensum Damasceni, tueri se potest: quàm Carolus suum puncto, quo verba solennia Cæna à præcedentibus: Accipite, edite, dissēparata esse, odiosissimè contem-

contendit, vt nouum illis sensum à Christi mente alienum indueret.

Impudens etiam figmentum est, quando nugatur, Chalcedonense Concilium negare assumptæ Naturæ omniscientiam. Vbi haud dubiè ad ea verba alludit, quibus sancunt eius Synodi Patres, haudquaquam Naturarum differentiâ Vnionem tolli, sed proprietatem potius vtriusq; Naturæ conseruari. Verùm quia supra est ad oculum demonstratum, hæc regulas à nobis sarras testas contra omnem confusionem Naturarum & Idiomatum custodiri, vltiore explicatione hîc supersedeo.

Alterum testimonium Damasceni similiter est per- De altero
spicuum, quo asseritur, Carnem Deo Verbo vnitam O- testimonio
MINI sapientia esse locupletatam, & quidem PER- Damascē-
FECTE, vt omnem ignorantiam secluderet Dama- ni.
scenus. Ex hisce enim euinco, Damascenum tueri communicationem omniscientia. Caterùm quòd Grab pro se facere putat verba, ibidem addita: non secundum gratiam, participatiuè non intelligit homo his ipsis, velut ariete quodam concuti & euerti dogma suum, quo contra Christi gloriam insanit. Ius enim Damascenus infallibiliter ostendit, nequaquam sibi esse sermonem de habituali sapientia (quemadmodū ea secundum Gratiam datur ceteris hominibus per quandam participationem, dum quisq; partem capit iuxta mensuram donationis Christi) sed de hac agere sapientia, qua ex vnione hypostatica Christi menti promeniat. Quæ etsi suo

suo modo etiam per gratiam communicata dicitur;
 quatenus Gratia vox aduersus Naturale proprium di-
 stinguitur (quo sensu accipitur Regula Antiquitatis,
 quicquid habet Christus vt Deus per Naturam: id habet
 vt Homo per gratiam) tamen recte negat Damascenus
 ista congruere Christi Humanitati eo modo per gra-
 tiam, quo nostra dona MERE sunt ex gratia, sine vlla
 præsupposita cum Deo hypostatica vnione: Quàm fri-
 uolum est effugium, quod sibi querit & auguratur in
 hisce Damasceni: per Vnionem & Humana & Diuina
 vnus sunt Christi. Vbi egregius disputator Grab addit:
 cur non etiam aperte dicam Diuinitatem esse passam,
 quia Christus sit passus? Innuit homo ineptus, Dama-
 scenum vtring, de communicatione proprietatum vtri-
 usq; Natura idem fecisse iudicium, quasi tam non possit
 dici verè, Humanam Domini mentem esse rerum o-
 mnium consciam, seu omnisciam, quàm non debeat
 pronuntiari, Deitatem esse passam. Et sanè de passione
 respondebimus infra in explicatione quinti capitis huius
 Epistolæ. Sed audiamus Damascenum ipsum, an com-
 municationis, vt & prædicationis, censuerit vtrobiq; pa-
 rem rationem? Is libro 3. cap. 17. sic pro nobis contra
 Grabium pronuntiat: Diuina Natura ipsa quidem
PROPRIAS glorificationes (nota benè, proprias glo-
 rificationes) Carni communicat: cum ipsa maneat
IMPASSIBILIS & immunis passionum Car-
 nis. Quod 15. cap. eiusdem libri penè totidem verbis re-
 petitum extat. Dissipatum igitur est ipsius Dama-
 sceni

sceni testimonio miserum Grabij *κακοφύκτον*.

Porrò Lyranus totus noster est, asserens, Christum in Lyra con-
Humana Natura OMNIA cognoscere. Quæ omnia? firmat no-
Num tantum, quæ secundum restrictionem Gra- *st mfen-*
biam referat illam scire? Minime gentium. Sed tentiam,
OMNIA cognoscit; QVÆ DEVS COGNO-
SCIT, inquit Lyranus.

Ceterum quodd ob additam determinationem (no-
titia visionis) mirifice exultat & triumphat Magistel-
lus haud aliter, ac si Constantinopolin expugnasset, at-
que hac verba literis grandiusculis vult notari, vt à
me conspiciantur: sciat velim, me Lyra declarationem
istam orthodoxam animo valde lubente agnoscere. Hæc
enim potenter os obstruit Sacramentarijs, qui alias sine
fine & modo vociferantur, non posse *ἰδιῶμα* aliquod
Deitatis verè communicari Naturæ Humane, nisi Hu-
manitatis hinc sequatur cum Deitate exaquoatio. Fal-
sitas conuincunt Aduersarios hac ipsa verba, quibus
tantoperè exultat Magistellus. Primum enim constat,
Lyræ tribuere Christo, vt Homini, notitiam omnium,
quæ Deus cognoscit, nihil omnium hinc excipiens: nè
quidem cogitationes hominum (quas cognoscere so-
lus Deitatis est naturale idioma) neque res vllas
multò post venturas: quarum cognitione tanquam
idiomate verè Diuino se DEVS à commentitijs
numinibus gentium secernit. Quam Maiesta-
tem de finitis & mensuratis donis habitualibus expo-
nere absurdum est, & contradictorium. Sic enim
mensurata

mensurata scientia impiè statueretur, omnia quæ Deus scit, intueri ac nosse. Ergò hoc fixum firmum stat contra omnem elusionem Aduersariorum, quod de omni scientia hic agatur.

Notitia
visionis
quid?

Hæc porrò etsi vna est & manet in Christo, tamen Lyra huic vni scientiæ diuersissimum hunc respectum tribuit, vt ratione Deitatis quidem sit absoluta, quatenus est ei naturaliter propria: Respectu Humanitatis autem visionis notitia cognominetur, propterea quod Humana Christi Saluatoris mens cognitione illa non intra seipsam ita vertatur, sicut λόγος, sed vi sapientiæ communicata & in Anima Christi personaliter relucens videndo cognoscat. Videndo autem non seipsam, sicut λόγος seipsum videns videt omnia: Humana autem Christi Natura vnitum sibi λόγον intuens, hac visionis notitia intuetur & afficit omnia. Sic ergò vna est scientia Christi infinita, quæ sublimiore ratione competit Deitati, quatenus intra seipsam voluitur & vertitur: inferiore ratione Humanitati, quatenus mens Christi λόγον personaliter sibi inhabitantem, ex vi eius inhabitationis infinitè cognoscit & in ipso omnia. Quæ visio non ita comparata est, vt nunc in gloria λόγος per vices quasi iam reuelet Humanitati nunc hac, nunc illa, sicut de cœlesti mysterio non nisi terrestria sapit Grab. Sed sicut iam in dextra Maiestatis citra ullam prorsus intermissionem absolutissima perfectione intuetur λόγον, ita sine ulla intermissione, vno quodam

perpe-

perpetuo actu, qui omnem vicissitudinem & permutationem respicit, affpicit ac nouit omnia.

Nicephori testimonium luculentum est & manet contra negatores communicatae omniscientiae. Quamquam enim agnōēta praefer hunc errorem, habuerunt etiam alios, & ulterius progressi sunt ad ipsam quoque Deitatem aliquo modo conuellendam (sicut ex abnegatione Maiestatis Naturae assumpta facillimus est prolapsus in Diuinā Naturae abnegationem, quod exemplum in Polonia, Transsylvania & alijs in locis nimis perspicue nostra tempestate docuerunt) tamen negari non potest, quin hunc etiam errorem defenderint, quem ad vnguentur Grab. Sicut ipsa verba Nicephori à me sine ulla mutatione citata sunt. Et ipsum quod illis datum memorat Nicephorus, ut Agnōēta dicerentur, arguit, illos non ob alterum errorem hoc nomen esse sortitos, quo Christum Patre minorem & alterius Naturae dixerant: sed proprie ob hunc, quo Christi Humanitatem permulta ἀγνοεῖν ignorare statuerūt, ut cum λόγον Patris omnia scire profiteretur, ipso hoc Nicephoro teste.

Videamus autem ceteras argutias Grabianas. Ait ab eorum heresi, qui dixerunt, Filium Patre minorem, Argumentum abesse eum, qui pugnet, Carni Christi aliquid reatum Graliter tribui, quod ipsum tamen neque sit relatio & modus bianum a subsistendi, neque aliquid essentiale in Diuinis, neque aliquid liud. pag. Physicum. Respondeo: Omniscientia quam Christo 145. ratione assumpta anima tributam docemus, est omnino essentiale τῷ λόγῳ; idioma, etiam se eadem illa & non

alia numero, dicatur respectu Humanae Naturae Christi
 participata seu communicata. Sicut vnus & idem est
 λόγος & etiam si aliter consideretur in se tanquam Pa-
 tri ab eterno ὁμοῦσι & coeternus: aliter verò, qua-
 tenus in tempore incarnatus est. Nequaquam igitur
 tribuimus Humanitati Christi Omniscientiam, quae
 non sit per se quiddam in λόγῳ essentialis. Si verò hoc
 impugnat, quod COMMVNICATIO huius omni-
 scientiae à nobis statuitur esse realis, quae tamen relatio
 sit aut τέσπος ὑπάρξας in Diuinis, nec essentialis sit
 communicatio, nec Physica: nos ex superioribus con-
 stantem nostram responsionem hic repetimus: quòd
 vnio ipsa neq; sit eiusmodi subsistendi modus (cuius-
 modi singula Personae Trinitatis distinctis suis persona-
 libus proprietatibus subsistunt) neq; sit essentialis, neq;
 Physica) cum neq; in vnā essentiā, neq; in vnā φύσιν
 Naturae Christi vniantur) ac nihilominus sit realis. Aut
 igitur vnionē ipsam ex Diuinis mysterijs ad res humanas
 relegabit ac proscribet Grab, aut si hanc cōcedit esse, rea-
 le & diuinū mysteriū, quantumuis nihil enumeratorum
 ei competit: desinat tandem ex huiusmodi insufficiētiis
 enumerationibus consequentias, hoc est, ex arena funi-
 culos neētere, contra communicationem omniscientiae.
 Quā non quidem referimus ad earū relationū classē,
 ad quā pertinent, quae sunt inter adoranda Trinitatis
 Personas. Nihilominus relationem dici suo modo pos-
 se, nemo doctus negauerit, cum hic inueniatur funda-
 mentum communicationis λόγος, qui communicat.

¶ terminus Humanitas, cui communicatur. λόγος enim, à quo oritur communicatio, Caro est, in quam definit, ideoque relationis terminus.

Miraculum porro est, quod persuadet sibi, me ex nullo scripto Sacramentarium probare posse, quod dicant simpliciter & absolute Christum, quā Homo est, non scire OMNIA. Ut enim ceteros prateriam: quid aliud contendit Grab, quā quod vniversorum scientia (quæ idem est, quod omniscientia) sit simpliciter ἀποινώητος? Sicut & supra contra communicationem omnipotentie blasphemam hanc vocem euomuit: Pag. 93. At nō solum Humane Naturæ Idioma non fieri (omnipotentiam) verū etiam eidem RESPECTV VNI-
ONIS PERSONALIS non competere illam, perpetua vox scripturæ & Symboli Chalcedonensis pro-
rum auribus occinit. Quare sic est semper idioma Dei-
tatis, VT PLANE NULLA RATIONE REALITER VLLI Naturæ creatæ conueniat. De omni-
scientia idē planē censet. Et sanē quod ipse simpliciter & absolute Christo, quā homo est, omniscientia laudē dero-
get: hoc insolubili argumento conuincitur & constrin-
gitur: Si Grab Christo, quā Homo est, tribuit, quod sciat omnia: aut statuet illum vi increata omniscientia
τὸ λόγος scire omnia, aut vi alicuius creatæ scientiæ.
At verò nec statuit illum, quā Homo est, scire omnia per increatam omniscientiam. Hanc quippe in-
communicabilem esse CHRISTO, quā Homo est, per-
tinacissimè contendit. Ergo aut planē ac simpliciter

negabit Christum, vt hominem, scire omnia: aut delirabit, ipsum vi creatæ sciētia scire OMNIA. Si OMNIA: Ergo per scientiam CRBATAM ventilare poterit ac 1. Reg. 8. nosse hominum intimas cogitationes, quod Salomon soli increata sapientia Dei adscribit. Poterit nosse omnia, quæcunq; futura sunt. Quam rerum venturarum notitiam Dominus, Esaiæ 41. INCREATÆ sua omniscentia in solidum atq; vnicè assignat.

Videt ergo Grab, nisi cecutit in meridie, quibus errorum tricus se implicet. Et mercedem accipit dignam eorum impietate, qui contra Diuinam gloriam Domini Iesu Christi gigantea audacia insurgunt, & quod dicitur, in cælum expuunt.

An para- Paradoxum appellat Grab, si sic Humanitas Christi doxum sit, per vnionem Personalem statuatur omniscentia, ne sit o- Christi A- mniscientia subiectum. Vult ergo inferre, quia Christi nimiam o- Humanitas non sit omniscentia subiectum, idcirco nul- mnisciam lo modo realiter ei hanc gloriam omniscentia competere. credere, vt intelligit autem Grab subiectum physicum, cui per phytamenon sciam inherentiam inesse debeat omniscentia, si Christi sit subie- mens omniscentia credatur. Et hoc est illud formidabile ar- ctū omni- gumentum, quod multoties Grab in suo libro repetit & scientia. inculcat, vt & PeZelius in sua prefatione. Si autem valere debeat argumentum, ex puris certè particularibus non fuerit colligendum, sed pro particulari pronunciato substituendum erit vniuersale, hunc in modum: Quicquid est omniscentium, id omniscentia subiectum sit necesse est. At verò Christus, quā homo, nō est omniscentia subie-

subiectum. Ergò Christus, quâ Homo, non est omniscius. Respondemus ergò, maiorem propositionem in vniuersum ita falsam esse, vt NIHIL quicquam, quod omniscium est, sit subiectum omniscientie. Nam neg₃ Deitas, omniscii, neg₃ Humanitas est subiectum omniscientia, sicut Bre- quod sit omnes subiecti vocem in suo significato accipiunt. Ergò omniscientia affirmatiua Bremensium neg₃ vniuersaliter, neg₃ parti- tiae subie- ctulariter vera, sed tantum falsa est. Si enim omniscientia est Deitas ipsa, sicut certe est: nonne absurdum erit, Deitatem subiecti loco assignari, cui in sit omniscientia, velut à Deitate distincta, quemadmodum accidentia à suis subiectis re ipsa & definitione differunt? Atq₃ hinc simul apparet ineptissime ad euacuanda mysteria Dei accommodari à Grabio Dialecticorum Regulam, quæ habet: Cui non inest res, quæ effertur voce abstracti, de eo ne quidem concretum verè dici potest. Nam ne Deitati quidem propriè INESSE dicitur omniscientia: quæ EST potius Deitas ipsa, quàm vt eidem INSIT. Ergò ne iuxta Logicam Bremensem, ne concretum quidem verè predicari poterit de Deitate, vt sit omniscia? Si hic Bremenses, ad huius instantie vim declinandam, excipere fortè velint, illud INESSE larga significatione accipiendum de quauis attributione reali: ipsi iam suo se in gulabunt gladio, & proprii sui argumenti, quod obiectant, solutionem nobis in manus porrigent. Ita enim fateri cogentur, Regulam istam Dialecticorum ad mysteria Dei accommodatam, nequaquam semper denotare subiectiuâ inhesionem (aliàs ne de Deo

L 3

quidem

quidem dici posset concretum nempe omniscium, quia res quæ effertur voce abstracti, id est, omniscientia, subiectiue ei non inhaeret sed generaliore significatu quamlibet attributionem realem complecti, ac sensum eius esse, quod omni enūciationi subesse debeat ipsius rei enūciatae veritas. Sicut prædicationi, qua Maiestatem omniscientia Christo Homini communicatæ eloquimur, subest rei veritas, non quæ posita sit in subiectiua inhaesione, sed personali totius plenitudinis Deitatis INHABITATIONE, propter quā rectè dicitur, & λόγον & plenitudinē Deitatis λόγος INBESSE, seu inhabitare in Humana Natura: non autē velut in subiecto physico, sed tanquā in proprio Deitatis templo, vt Patres loquuntur.

Grab pag.

147,

Quod rursum metuit homo prouidus Grab, ne forte contradictio implicetur, si quid dicatur omniscium, quod non sit ipsa omniscientia: supra dissolutum est, cum ageremus de attributo omnipotentia. Eò igitur Lectorem remitto.

Ibid.

Cauillatur etiam ex vocabulis (respectu Humanitatis) à me usurpatis, consequi, vt Humanitas sit omniscientia subiectum, quia dixerim ego, quod λόγος vsum siue usurpationem omniscientia RESPECTU HUMANITATIS quasi retraxerit. An non pudet autem vos Bremenses, ex particularibus perpetuo argumentari? Si enim vniuersale pronunciatum substituatis: Quicquid habet respectum quendam ad quippiam aliud, est eiusdem subiectum, vel vicissim inest ei vt subiecto: quis non videat, quantum chaos sitis introducturi in mysteria fidei?

fidei? Sic enim quia Pater in Trinitate est Pater RESPECTV Filij, Filius est Filius respectu gignentis Patris, alter alterius subiectum erit? Sic quia essentia Deitatis Patri, Filio & Spiritui sancto communis, suū quendam habet ad Personas singulas respectū, & hāc vicissim ad illā: protinus subiecta erūt inuehēda hisce diuinorum mysteriōrū arcanis. Innumera essent, quæ hinc cōsequerentur absurda. Facebant ergo Bremenses cū suis putidis sophismatibus à dissolutis scopis particularium deductis.

Similitrudine colligit Grab ex vocabulo (retraxit) Ibidem. non sine falsi crimine. Neg, enim à me dicitur, quod λόγος ipsam omniscientiā ab Humanitate retraxerit in statu exinanitionis: vt neg, sic desipio, vt λόγος à semetipso suam omniscientiam retraxisse credam. Verba mea (quæ hic Grab sine omni candore deprauauit) de vsu omniscientiæ loquuntur, quem inhibere ratione carnis potuit: omniscientiam à carne retrahere non poterat, nisi semetipsum illi subduceret.

Rursum obtendit, sapientiam infinitam Dei esse increatam & æternā, & merū actum, neg, in eam actum primum & secundum, qui sit rerum creatarū, cadere. Nimirum vt obtineat, non potuisse vsum omniscientiæ Christi in Humana natura euacuari, si omniscientiā ipsa realiter illi cōmunicata foret. Respondemus autem, Sapientia esse quidem omnino sapientiam increatam illam Verbi λόγος in perpetuum & inuariabilem actum, qui respectu sui non ita Deitacesser vnquam, nec distinctionem illam in actum primum & secundum recipiat, quatenus intra Deitatis actus.

ἐπί τῇ θεωρίᾳ consideratur. Quod autem in diuersa Natura, nimirum in Humana sua assumpta non potuerit se exercere liberè, ita ut se per illam non exereret, verum minimè est. Sicut neque hoc veritati consonum est, si quis actui simplicissimo & immutabili nullum actum secundum tribuendum autumet.

Nam Deus in se consideratus, nihil aliud est, quàm actus merus & inuariabilis. Quatenus autem consideratur in operibus ad extra, certum est, quòd in actibus secundos sese proferat, idq; liberrimè. Ut quando creat mundum, ipsa creandi ἐνέργεια est actus secundus à primo verè distinctus. Potuisset enim Deus manere Deus, etiamsi nunquam in creandi ἐνέργειᾳ illam sese protulisset. Quæ non est essentie ipsius attributum, sed liberissima Dei operatio, seu actus à Deo ipso verissimè distinctus. Proinde ut ad rem accommodemus, longè aliud est, quòd omniſciētia λόγος, siue λόγος & ipse per se & respectu sui, semper omnia cognoscit: aliud autē, quòd per Humanitatem se exerit. Prius illud est absoluta necessitatis: posterius hoc liberæ voluntatis. Sicut aliud est, quòd λόγος est immutabilis actus per se, & tamen respectu suæ Humanitatis agit liberè, ita ut ante annos 1587. illam sibi associarit, quod ante bis mille annos non fecit.

Inter idiomata. Itaq; inter idiomata ipsa & horum ἐνέργειαν tantamata & quam inter actum primum & secundum diligenter est horū ἐνέργειαν distinguendum. Idiomata æterna sunt, ut & λόγος æternus

æternus

aternus est. Et idiomatum communicatio (vt & λόγος quomodo
 cum Humanitate per κοινωνία Naturarum facta v. distinguem
 nio) postquam semel in tempore contigit, immutatur dum.
 nunquam. Diuinam autem horum idiomatū ἐνέργειαν
 exerere potuit Filius Dei per Humanitatem libere, libere
 etiam illam, cum ita placuit, tempore humiliationis in
 humana Natura exinanire. Sic omniscientia plenum v-
 sum in humana Natura cobibens tempore humilitatis,
 eundemq; in gloria plenè per illam exerens, mouet qui-
 dem humanam Naturam, & è statu imperfectiore in
 nobiliorem transfert, & nequaquam verò (vt inscitè
 ex nostra sententia colligit Grab) mutatur vel Deus, vel
 idiomata, etiam si talis facta sit OPERATIONVM
 euacuatio respectu solius humanæ Naturæ, non diuinæ.
 Nam actiones istæ (quibus in rebus creatis efficax est
 λόγος, cognoscendo ac disponendo illas) non conside-
 rantur simpliciter intra ὁρίαν Deitatis, vt earum di-
 uersitas possit ipsam Deitatis Naturam variare: sed
 progrediuntur foras. Ideoq; λόγος sine vlla sui ipsius
 variatione libere exerebat illas quandoque per Huma-
 nitatem, quandoque autem ratione carnis euacuabat,
 vt per illam non exereret: nihilominus autem λόγος
 qui est sapientia ipsa, nō sine reali communicatione sui-
 ipsius vnitus assumptæ Naturæ permaneret.

Ideoque leue cauillum est, cum scribit, me distingue. Grab 147.
 re in carne Christi eadem idiomata, quæ in Deo discer-
 nere isto modo non audeam. Non intelligit quid disci-

L S minis

minis interueniat inter idiomata, & idiomatum *ἑρπυρίαις*: quod *ἐν ἑρπυρίαις* idiomatū libera sint, quae nunc pro diuino beneplacito suscipi, nunc intermitteri, nunc in Humanitate exeri, nūc in eadem euacuari possint. Idiomata ipsa per se inuariata manent. Et intra essentiam Deitatus quidem nullam prorsus distinctionem recipiūt, sed sunt quiddam *ἑρπυρίαις*. Ad extra verò si cōsiderentur, nemo sanus inficias ibit, aliquam ea distinctionē admittēre, dum vnus idemq; Deus in diuersis diuersa operatur liberē, manens interim seipso qui fuit semper. Quam actionum libertatem dum non attendit Grab, disputat de tantis rebus, vt cecus de colore, suamq; inscitiam pije ac doctis hominibus ridendam exponit.

Quando ex eo, cum dico: Humanitatem habuisse vnitum *λόγος* omniscium actu primo, querit sophista: An ergo Humanitas sit actu primo Deus? an eadem Humanitas sit actu secundo Deus? nō opus est nobis refutatione noua. De actu primo & secundo iam responsum est. Et demonstratum est suprà, non consequi, si Naturam Christo humana, aut Christus secundum naturam humanam suo modo dicatur omniscius, vt propterea Christi Humanitas statuatur esse Deus: quoniam non est omniscientia ipsa, sicut Deus ipsa sua est omniscientia. Et Deum non dicimus Naturam carnis, tum ne conuersa in Deitatem putetur, tum ne existimetur esse Persona. Siquidem Dei vocabulum Personae nomen est. Humanitas verò Natura propria personalitate destituta.

Señta.

Sectatores illius re & nomine monstrofi Theodori Ibidem.

Mopsuesteni nihil ad nos. Scimus Christum non de-
 mum in temporis plenit. tunc factum esse Deum, sed
 ab aeterno Deum fuisse. Hæc tamen nullus Ortho-
 doxus improbabit Lutheri p. 245. Hic Homo ex Maria Luth. libro
 natus, est creator cæli & terra. FACTVS enim est de Conci-
 idipsum in vnitatem Personæ, nempe DEVS, qui cælum ljs.
 & terram condidit. Nam & Paulus scribit, secundum
 hominem esse ipsum Dominum de cælo. Certum autem
 est, tum, quando Verbum caro factum est, factum esse
 hominem illum assumptum Deum. Neque vllum est
 dubium, si propositio Ioannis (Verbum caro factum est)
 non legeretur in Biblijs, tam illam blasphemijs suis impe-
 tituros esse viros Sacramentarios, quàm vllam ex omni-
 nibus, quibus nos in huius mysterij declaratione vtimur.
 Quam autem ipsi fraudem sub propositione illa (Homo
 est Deus) committant, dum nō credunt hominem illum
 (vt Lutheri verba de sophistis hic repetam) esse hominem
 actu primo, sed sustentare humanam Naturam actu se-
 cundo: de eo plura vide in superioribus.

Similitudines de infante & Philosopho ridet, non Grab 148.
 confutat Grab. Querit, num infantis corpusculo data Simile de
 sit facultas intelligendi? Num habitus scientiæ in Philo- infante &
 sopho tribuatur ipsius manibus & pedibus? nimirū pro philosopho
 consueta sibi sophistica, cōsentanea nō dissoluens, & dis-
 sentanea illorum loco supponens & exagitans. Nobis sat
 est, hoc obtinere, quòd actus primus non semper necessa-
 rio sit cum secundo cōiunctus. Quandoquidem & infans
 habet

habet iam inde ab ortu suo animam rationalem, veluti primū intelligendi actum, nec tamen ratiocinatur actu secundo: vt nec Philosophus, licet scientiæ habitu informatus, in somno quicquam differre videtur ab indocto, nec tamē habitum scientiæ deponit, cum dormitum vadit. Hæc secundum quid & non simpliciter ad exinanitionem Christi illustrandam rectè quadrare vident, qui sine cæco iudicio rem æstimant.

De hypothefibus, quas hic recenset, & falsissimas esse proclamat, in precedentibus satis est dictum. De quarta tantum addo, quando diuinam Maiestatem carni in humiliatione quidem ἐκτινω̃ς competere asseueramus, non autem ἐπερυντινω̃ς ratione plenarij vsus: nequaquam nobis illud ἐκτινω̃ς significare habitualem inherentiā: sed hac particula tantum indicari, Christum in statu exinanitionis iuxta Carnem HABUISSE, vel vt Cyrillus ait, POSSEDISSE Maiestatem Verbi, non autem plenè exeruisse.

Vocula
ἐκτινω̃ς
quid de-
notet.

Grab pag. 149. Quod ex suo patriarcha Aristotele profert, actum primum & secundum creaturis competere, scimus sanè. Confutet autem Grab, si potest, quod Deus, qui est summus actus omniumq; primus, in actus secundos seu ἐπερυντινω̃ς se proferat, creando & sustentando res, & in illis operando liberè: speciatim autem in summo hoc pietatis mysterio, diuinæ suæ Maiestatis vsus (qui vsus in libera operatione consistit) tempore exinanitionis in carne euacuando, nonnunquam verò, vt in miraculis, exerendo.

Pro-

Propterea etiam tempore exinanitionis Christus duplici ratione creuit sapientiâ, nedum vt negem ego, illum sapientiâ creuisse, sicut absque fronte nugatur Grab. *Grabibide*

Primò enim creuit in illo sapientia habitualis illa, cui Christus omninò fieri potuit accessio, non minus quàm statura quomodo illius. Ideoq; dicta Athanasii, quæ citat Grab, nihil nos sapientia ferunt. Deinde creuit sapientiâ Iesus, quod communiter creuerit. catam Maiestatem sapientiæ λόγου attinet. Nam et si sapientia ipsa λόγος non creuit, inuariabilis quippe existens: tamen IN illa sapientiâ creuit puer Iesus. Et sectorum quidē communicat assumptæ Naturæ, omnig; plenitudine Deitatis suæ inhabitauerat in illa: non tamē eo tempore diuinam sapientiam suam plenè, sed pro suo beneplacito liberè, quando voluit, & gloria Patris requirebat, in humanitate exernit, quod duodecimo anno ætatis Iesu & alibi factum suprâ est commonstratum. Quam nunc sapientiam infinitam suam Filius Dei in exaltata Humanitate, plena perfectione sic declarat, vt Christus, etiam quatenus filius Hominis est, vniuersa sciat, ac coram aspiciat, non per vices quasdam, quas aduersarij terrenis cogitationibus excacati tribuunt exaltato Homini Iesu Christo, quasi nunc quidem hæc mente sua cognoscat & intueatur, mox alia, nec simul & semel vniuersa, sed quadam duntaxat, reliquis interim ipsius aspectum & intuitum effugientibus. Quid verè est de diuinis mysterijs sapere carnalia, de cœlestibus terrena somnare, & in regno cœlesti dextraq; Dei, in qua sedet Christus, adeoq; in æternitate, temporum vices fingere,

gere, iuxta quarum differentiam Christus permutatio-
ne quadam & successiue modò hæc, modò illa cognoscat
& contempletur, neque tamen vel simul, vel successiue
omnia nosse queat, sed tantùm ea, quæ scire illam rese-
rat in officio suo. Quodenim Grab supra dixit, CHRIS-
TVM etiam intellectu suo humano quocunque mo-
mento posse scire & cogitare omnia: id partim per re-
strictionem suam, partim per distinctos & successiuos
cogitandi actus, quos CHRISTO affingit, ipsemet
ita subruit, & à fundamento subuerit, ut altero consu-
tatore neutiquam indigeat.

Et hæc responsa sint Grabio ad ea, quibus laudem o-
mniscientia Christo Iesu Maria filio iuxta carnem eri-
pere frustra laborauit.

Quòd denique ab alijs obijcitur, quomodo cum omni-
scientia stare possit scientia CHRISTI finita, quæ
iuxta Humanitatis naturam habitualiter erat prædi-
tus: Responsio facilis est. Nam cum in exinanitione
suspenderetur plenaria omniscientia comunicata vsur-
patio: suas utiq; partes peragere potuit scientia humana
illa finita. Potuit proficere & crescere respectu cognitio-
nis rerum humanarum. Sicut & in omniscientia λόγος
humana profecit natura, respectu rerum non humanarum
(quas ex humane sapientie dono mens Christi dignosce-
re poterat) sed ratione earum rerum, quæ mensuram in-
telligentie humane excedebant. Sicuti videre est in ipso,
quædo puer disputat de rebus grauißimis cum doctoribus
populi, quando tacitas hominum cogitationes rimatur, &
ea per-

ea perspicit, quæ nemo quisquæ alius perspicere valebat. Quemadmodum autem nostra cognitio, quæ in seculo hoc est ex parte, 1. Corinth. 13. non quidem tollitur per se in altero seculo (quia non desinemus nosse Deum, quem in hac vita cœpimus cognoscere) sed imperfectione sublata perficietur ipsa cognitio, & transibit in perfectissimam Dei notitiam, quanta quidem in absolutam creaturam cadere potest: Sic Christi cognitio habitualis, quia non erat contradictoriè opposita communicata omniscientia, sed eidem subalterna, non sublata quidem est per ipsius exaltationem (neque enim quas humanas res finita sua intelligentiâ in statu exinanitionis sciebat, postea ad dextram maiestatis euectus scire illas desit) sed manet ipsa per se cognitio: verum sublata infirmitate exinanitionis, nunc cognitio prior illa per plenarium usum alterius scientiæ, quæ maiestatis est, inenarrabiliter perficitur.

Contra omnipresenciam Christi hominibus maximè *Argu. contra omnium stylū* stringunt aduersarij, & nullas nō machinatas proferunt, quibus eam, si possint, euertant, & Christi *præsen. solū* præsen. solū ab omnipresente dextra Dei deiectum necessitati uuntur. loci sic mancipent, ut simul & semel vno tantum loco esse posse impie contendunt. Placet autem hac vice Brementenses cum reliquis Sacramentarijs copulare, & illorum ratiunculas indubitato Dei verbo refellere. Reliqua quæ hic desiderantur, querat Lector in exegesi quarticæ pitis huius Epistolæ. In sua ita peruersa opinione astruenda cumulat aduersarij ea acta, quibus vñq̃ ipsam legitur Christum

Christus in terris visibiliter de loco in locum progressus: quibus item post resurrectionem in celos subuectus, & visibiliter ad iudicium in nouissimo die venturus traditur.

Duplex tur. Quæ tamen simul omnia vi facillimè, ita verissimè Christi Ho expediuntur distinctione vna hac, qua ostenditur duplicis præsentie humanitatis Christi mentionem fieri in sententia. scripturus, quarum vna sit localis, altera personalis. Prior quidem proueniebat Christo ex incarnationis tempore ex accidentali hac conditione natura humana, qua in loco erat: id quod cum cæteris hominibus commune habebat. Præsentia personalis verò non ex natura proprietate aliqua, siue essentiali, siue accidentali, quæ cum cæteris hominibus communem obtineat, oritur: Sed ex vnione personali, qua non solum ab hominibus, sed etiam ab angelis celorum distinguitur. Proinde localem præsentiam quod attinet, verè loca mutabat Christus, nunc quidem versatus in Galilea, nunc in Iudea, nunc per mediam Samariam locali progressionem transiens: verè etiam in celos subuectus, & corpus ipsius interuentu nubis à conspectu discipulorum subductum est, actor. i. verè redibit ad iudicium orbis, & visibiliter apparebit in nubibus cæli. Personalis verò præsentia altera non est localis, quia non tribuitur Christo homini, quatenus non est localis. erat more reliquorum hominum in loco, sed quatenus singulari priuilegio supra & extra lci considerationem erat iam inde ab vnionis momento intra ipsam Verbi Id quod pso diuinam hypostasim. Quæ quia omnem localitatem maliter est transcendit incomparabiliter: etiam id quod reali assumptione

Præsentia personalis unde orta. cæteris hominibus communem obtineat, oritur: Sed ex vnione personali, qua non solum ab hominibus, sed etiam ab angelis celorum distinguitur. Proinde localem præsentiam quod attinet, verè loca mutabat Christus, nunc quidem versatus in Galilea, nunc in Iudea, nunc per mediam Samariam locali progressionem transiens: verè etiam in celos subuectus, & corpus ipsius interuentu nubis à conspectu discipulorum subductum est, actor. i. verè redibit ad iudicium orbis, & visibiliter apparebit in nubibus cæli. Personalis verò præsentia altera non est localis, quia non tribuitur Christo homini, quatenus non est localis. erat more reliquorum hominum in loco, sed quatenus singulari priuilegio supra & extra lci considerationem erat iam inde ab vnionis momento intra ipsam Verbi Id quod pso diuinam hypostasim. Quæ quia omnem localitatem maliter est transcendit incomparabiliter: etiam id quod reali assumptione

sumptione eo per vnionem transfertur & euehitur, loca in hypostasi omnia transcendat necesse est. Nisi forte humanā Chri. Verbi, trās si naturam tantum in loco extra λόγον relinquere, scēdit loca, non autem intra aeternam illam, & ab vniuersa prorsus localitate absolutam Verbi hypostasin agnoscere velis.

Certum enim est & manet, quisquis humanam naturam Chriſti tantum in loco relinquit, nec vilo modo eam vltra & supra loca omnia euectam credit, quod is in illocalem hypostasin Filij assumptam & translata humanitatis Naturam aperte neget, atque sic vnionem naturarum in Chriſto soluat ac distrahat. Proinde localis ipsius in terris progressio neutiquam conue- Nec localis lebat diuinissimam humanitatis in λόγῳ existentiam. psonalē su- Sicut nec vicissim praesentia personalis hec, qua in λόγῳ stulit, nec fuit & est, localem & alteram impediēbat. Sed ambe vicissim. ex diuersis ortu & causis consistere simul poterant. Quem- in dū etiam ad personalem praesentiam nulla opus fuisse humanitatis diffusionem vel extensionem, supra manifestissimū est demonstratum.

Verū amplius instant Aduersarij, si in statu exina- Dissolutio-
nitionis potuerit illa sa manere vnio, sine CHRIſTI praecipui ar-
secundum humanitatem omnipraesentia: posse vtiq; et- gumentū,
iam vnionem manere saluam, si maximē Chriſto secun- quod a sta-
dum humanitatis naturam omnipraesentia maiestas tu exinanē
negetur. Quod argumentum quia pars aduersa fluctu- tionis du-
antis suā opinionis sacram anchoram facit, idēo solida citur.
& accurata explicatione id dissoluemus.

Primò autem disertē negamus tempore exinanitionis

M

Chri-

Christum iuxta humanitatē hac omnipresētia maiestate planē fuisse destitutum. Nam etiā in media humilitate habuit hoc ex vnione assumpta natura, vt nullibi locorū omnium ab assumēte λόγῳ abesset aut distaret, neq; extra eam esset vllibi Verbum, postquā incarnatum, seu vt Ioannes loquitur, caro factū est: Quandoquidem

Verbū car- ἀπὸ τοῦ τοῦ seu indistincter λόγῳ & totus tota sua hy-
ni INDI- postasi vnitus est carni, totus tota plenitudine sua Deita-
S T A N- tū in segregabiliter habitauit in carne, iā inde ab incar-
TER vni- nationis momento. Proinde si eo quoque tempore visum
tum.

fuisse Filio Dei totā hanc cæli terræq; machinā presens per presentem carnem gubernare: neutiquam illi fuisset opus per aliquā translationem localem seu visibilem seu inuisibile sistere carnem suam creaturis presentem: sed intra semetipsum ineffabiliter vnitam illā intimeq; sibi absq; vlla distantia adiunctā habens, per eandem creaturas presenter regere valuisse. Atq; sic verē pronūciare possumus, quod assumēti Verbo etiam in statu exinani-

Caro τῷ tionis non solum presens fuerit Christi humana natura,
λόγῳ o- sed OMNIPRESENS, Verbo inquam: quatenus il-
mipresēs, lud tota sua hypostasi incarnatū nullibi à carne absuit:
etiam tem quin vbi vbi esset, toto genere illā haberet presentiore,
pore humi- quā vllam in vniuerso mundo creaturam aliam. Hac
liationis. fuit ratio omnipresētiæ personalis tempore humilita-
tis, vbi ne tum quidem vel λόγῳ & à carne, vel caro à

Διὰ τοῦ λόγῳ per ἀπὸ τοῦ quandā vsquam absuit. Διὰ
siv natu- τοῦ enim illā secludis vnio, quæ naturas intima per-
fectissim-

fectissimā, ad se inuicem presentia copulat, & inuicem se-
num in segregabile ὁ ὡς ὁ ὡς de uincit.

cludit v-

Quod modō diximus, ex particulari declaratione ma-
no.

testatō euidēs est. Cuius aliquot exempla ē statu illo hu-
militer proferemus. Vt quōd Christus etiam iuxta hu-
manam naturam virtute edendorum miraculorū per-
sonaliter vnctā curauit homines locali ratione absen-
tes: eas verō miraculosas curationes perfecit Filius Dei præsētiam
per carnē extra omnia locorū spacia vnitisimē sibi pra-
sentē. Sicut enim anima in corpore, inquit Athanasius,

I.

sic Deus λόγος & vnitus homini edit prodigia, nō separa-
tus a natura assumpta, sed placuit ei in illa, cum illa, &
per illā potentiam suam exerere. Sic quōd Ioannis i. vi-
det Natanaëlem sub ficu localiter quidem longē remo-
tum, quē tamē ipse vi vnionis præsētissimus aspiciebat.

2.

Sic quōd vidit hominem hydriam fictilem aqua plenam
bailantē, cuius iudicio discipuli edoceri possint de diuer-
sorio, in quō parandum sit pascha, Matth. 26. Marc. 14.

3.

Quōd item vider asinam alligatā & pullum cum ea, ad-
eōq; sermonibus illorū interest, qui potestatem asina ha-
bebant, Matth. 21. Similiter & cœna institutio prima

4.

presupposita huius personalis præsētiae infallibile testi-
moniu est. Iuxta carnem enim suam naturaliter vno in
loco mensē asidens, nonnullis discipulis propior, a ceteris
remotior: nihilominus eandem suam carnem inuisibili
quādā ratione omnibus ex æquo discipulis exhibet man-
ducandam. Ad quam corporis sui dispensationem realem
nulla indiguit translatione locali, quasi corpus illud

5.

M 2 inter

inter actionem cœnæ fuerit ab vno Apostolorum ad alterum inuisibiliter motum & translatum. Sed Filius Dei carnem & sanguinem suum extra locum habens in ipso indistincte præsentem, nunc mediante pane & vino dispensat apostolis in cibum & potum, sine vilo prorsus vel visibili, vel inuisibili motu corporis de vno loco in al-

6. terum. Sic Ioannis 3. sermonem conferens cum Nicodemus in terris, discipulus ait, filium hominis esse in celo. Quibus verbis hoc manifeste indicat, quod Filius Dei humanitatem suam, à qua Filius hominis denominatur, nequaquam in eo loco, ubi naturaliter tum erat illa in terris, præsentem habeat, quàm in ipso summo celo. Siquidem non vilius loci consideratione vel vnitatem, vel

Λόγος & præsentem illam sibi habuit. Aliàs enim eius loci spacio, ubi humanitas esset naturaliter, terminata foret illa naturarum ad se inuicem præsentia, & prout humana Christi natura locum mutaret, ipsa quoque naturarum vnio, mutuaque præsentia motionem localem illam subiret, & ut D. Lutherus ait, iuxta hanc absurdam opinionem

Λόγος & Humanitatem suam cœu tunicam secundum mutata locorum spacia subinde exueret ac rursum indueret. Infallibile igitur est, quod neque Λόγος & ab humanitate sua, neque humanitas à Λόγος & remotior tum fuerit in supremo celo, quàm eo ipso loco, quo in terris astitabat naturaliter Nicodemus. Proinde hanc personalem suam præsentiam in statu quoque eximantionis polliceri potuit in solatium fidelibus, Matth. 18. ubi duo aut tres sunt in nomine meo congregati, sum in medio illorum.

rum. Sic post resurrectionem, antequam in cœlos ascenderet, adest personali præsentiâ discipulis conferentibus cum Thomâ de resuscitato Iesu. Et quamuis localiter abesset, audit tamen coram, quæ verba incredulitatis plena Thomas proferat, eaque post octiduum sine ulla humano iudicio refert & redarguit. Neque dubium est, quin euenerint exempla talia longè plura, durante adhuc exinanitione. Quorum pleræque haud dubie ab Evangelistis annotata non sunt, sicut nec miracula omnia, sed paucissima (si ingentem illam signorum CHRISTI multitudinem spectes) in literas sunt relata, quod mundus vniuersa non caperet, vt Ioannes ait 21. cap.

Interim tamen hoc quoque de Christi personali præsentiâ tempore humilitatis obseruandum est, quod et si λόγος nullibi à carne sua abesset, nec à λόγῳ caro: tamen (exceptis particularibus modò dictis) Christus, CHRISTUS, quâ homo, propter exinanitionis interuentum non viderit, non audiuerit, non animaduernerit ea, quæ ihs in locis, à quibus localiter aberat, gerebantur aut dicebantur, propter euacuationem scilicet pleni exercitiij vidit omnia, quæ vniuersa diuina maiestatis. Quin vt aliquid amplius dicam: scit quidem anima CHRISTI humana semper, se bique gerebantur. τὸν λόγον personaliter vnitam: id ipsum verò nequaquam pari semper euentia sensit, sed nonnunquam luculentius, nonnunquam verò subobscurè, vt cum in cruce luctatur cum tentatione de desertione Dei.

rarum respectum & considerationem intra λόγον
 ipsum, qui non eo modo, quo in creaturis est efficax, sed
 quo intra sese vel intra suam hypostasim consideratur,
 Humanitatem habuit sibi iunctam in illa ipsa hypostasi
 sua, intra quam sola est Humanitas, cetera verò creatu-
 ra non intra sed extra eam. Qua ratione non posset Sal-
 uatoris humanitas à rebus creatis distare longius. Tertio
 absentia illa Christi hominis à creaturis, definitur quoque
 negatione dominij, quia tum nondum praesederat omni-
 bus creaturis, quod illarum plenam administrationem
 attinet. Quarto inuoluit absentia illa priuatione aspe-
 ctus & visionis eorum, quae alijs in locis gerebantur (sem-
 per tamen particulari gloria Christi declaratione exce-
 pta) sicut etiam creaturis ceteris se adesse Christus, quā
 homo, nec sensit nec animaduertit, demptis, vt dictum
 est, particularibus. Et sic quidem absuisse rectè dicitur
 iuxta carnem à rebus creatis, vt tum non impleret om-
 nia, sed creatura ipsius praesentia dictis modo respec-
 tibus essent vacuae. Quae tamen absentia sic rursus li-
 mitanda est, vt cum deinde à dextris DEI consi-
 dens regnare incipit, non opus ei sit in illo sessionis & minus à crea-
 turis primo momento, tali quodam subito & inui-
 sibili ad creaturas accessu, per quandam ipsius transla-
 tionem nouam ex vno loco in omnia, quali fuisset ei o-
 pus, si ne τὸν λόγον quidem fuisset in statu humilita-
 tis personaliter omnipraesens, sed simpliciter tantum in
 vno aliquo simul & semel extitisset loco. Sed hoc tan-
 tum requirebatur ad creaturarum dominium, vt quam

3.

4.

Absentia
 Christi ho-
 minis à crea-
 turis quo-
 modo limi-
 tanda.

humanitatem Filius Dei prius tantum intra suam habebat hypostasim personaliter, & sine illa res creatas administrabat, uni post exaltationem, in, cum, atque per illam in dextra maiestatis presentem omnia operetur, omnia gubernet, omniaque impleat, ut Paulus loquitur: humanitate Christi iam presentem esse se nuntiaveris, reuera noscens ac sentiens. Sic ergo presentia illa Christi apud omnes creaturas sub dicto respectibus

Sessio ad sessione in dextra maiestatis accepta fertur: quippe quae dextram re- exinanitionis obstacula illa plane submouet & emouet ex- dio tollit. Nihilominus autem primum suum ortum habet ex ipsa vnione. Nisi enim λόγος & iam inde à fa- obstacula. Et a vnione intra semetipsum carnem suam intima & indistante presentia copulatam sibi habuisset: non potuisset deinde per sessionem à dextris DEI implere omnia, nisi quae natura prius in vno tantum fuisset loco,

Vnio omni & ne Filio Dei quidem omnipraesens villo pacto, ea de in- presentia de per motum subitum non sine locali translatione vni- fundamen- uersis creaturis facta fuisset praesens. Quae translatione- tum PRI- Christo homini haudquaquam fuit opus, propter adic- MV M. & τοῦ illam vnionem naturarum, quae presentia Christi apud creaturas, primi fundamenti loco subternitur.

Aliud argu Obijciunt autem nonnulli: Si caro propter vnionem mentum ad- sit extra locum, quia λόγος & extra locum sit: tum uersario propter eandem vnionem fore Deitatem Verbi in loco, rum. quia caro sit in loco. Hu autem primum hoc respon- Grab p. 53. sum velim, quod ipso hoc obiecto suo se manifeste produat, quod non credant naturam assumptam vlla ratione esse

extra

extra & supra locum, sicut apertè alibi scribunt & fa-
rentur. In primis Grab, qui pro piaculo ducit, quod non Grab p. 51.
doceam, localem tantum esse Humanitatem Christi in
vniõne personali. Quomodo igitur illi homines verè cre-
dant Naturam Humanam esse in hypostasi Verbi? Si
tantum in loco esse opinantur, & in loco eam tan-
tum relinquunt, neq; supra localitatem credunt eue-
ctam? Iudicet ergo Ecclesia Dei, an op sit hoc Naturam
à Filio Dei personaliter assumptam per manifestissimum
Nestorianismum extra hypostasin Verbi collocare, &
tantum in locum detrudere? tantum in loco relinque-
re, in loco tantum credere & considerare illam? Quic-
quid hic obtendant, nunquam in æternum se verè expe-
dient, nisi hanc apertam hæresin reuocent, qua Salua- Grab apert.
toris Christi Humanitatem per vniõnem extra & vl. tus hæresi-
tra locum euectam pernegant. Si enim tantum in loco cus,
est, sicut pleno ore crocit Grab, quomodo, obsecro, cre-
detur esse in hypostasi Verbi, quæ non est locus, nec in illa
locus cogitatur ullus? Vnde perspicuum euadit, quid per
istos homines mediteretur Diabolus, vide i. et vt telam in-
felicem, quam exorsus est, pertexat, & vniõis persona-
lis articulum à fundamento suo subruat, atq; Huma-
nitati Filij Dei tantummodò naturalem illum modum
existendi in loco tribuat: alterum autem, quo in ipsam
vsq; illocalem Filij Dei hypostasin extra & supra loca
vniuersa creditur euecta, blasphemio dogmate euertat.
Verum quod attinet argumentum ipsum, nequaquam
sequitur, si propter vniõnem Caro sit extra locum, vt

M s

propter

propter eandem vnionem λόγος sit in loco circumscriptus. Diuersitatis causam efficit, quod in vnione nō Humana natura λόγον assumit in sese, sed vicissim λόγος Humanam naturam in suam transfert & assumit hypostasin. Et λόγος sine omni translatione sui (que mutabilem illum efficeret) factus est Caro. Nequaquam enim ē suo statu emotus per immigrationem quandam in Humanitatem se demersit: sed potius naturam Humanam ē statu terrene conditionis in suam propriam hypostasin transtulit. Manet ergo Deitas Verbi tantum illocalis, nec fit per vnionem localis: Natura Humana verò per vnionem extra omnes creaturas in ipsius creatoris λόγος hypostasin exaltata, eo ipso ineffabili modo verè transcendit loca omnia.

Hinc apparet etiam, quid respondendum sit futili Grabp. 53. cauillo, quo scriptitāt, esse quatuor terminos, si dicamus: λόγον hypostasin esse extra omnem locum, Humanitatem autem subsistere in illa hypostasi λόγος. Ergo esse illam extra locū omnē. Primò enim Nestorianismi apertè reos se faciunt, dum tant operè pugnāt & digladiantur, Humanam Christi carnem tantum esse localem, neq. vllò reali modo extra locum esse: quo ipso nondum in illocali hypostasi Verbi eam fide aspiciunt aut agnoscunt, sed extra λόγον tantum in loco relinquunt. Quod Christianus Lector accurata diligentia notare velit.

Syllogi- Porro obiectum ipsorum rectissimè diluitur, si sic for-
sinus, quo metur Syllogismus: Quicquid non in aliquem locum as-
probamus, sumitur,

sumitur, sed in ipsam vsq₃ illocalem hypostasim Filij Dei, carnem in
vbi omnis cogitatio locorum definit: id ea ipsa assum- λόγῳ
ptione euahitur supra localitatem omnem. Caro Christi E X T R A
assumitur per vnionem non in aliquem locum, sed in locum exi-
eam hypostasim, quæ infinito interuallo transscēdit vni-
uersa loca. Ergo assumpta quoq₃ caro omnia loca super-
stere.
grediatur necesse est.

Neg₃ verum est, si extra locum consideretur Huma- Grabss.
nitas, vt consideretur quasi exuta suis idiomatis. Primum
enim affirmando personalem eius existentiam, non ne-
gamus aut tollimus naturalem, sed vtramq₃ sic distin-
guimus, vt carnem Christi non eo terreno, locali aut
physico modo, quo in loco erat, dicamus subsistere in
Persona Filij, nisi vnionem lubeat fingere physicam
& localem. Subalterni igitur fuerunt illi modi, non
contrarij.

Deinde si maximè (per concessionem ex hypothesi)
statueremus, Christi naturam Humanam nunc post ex-
altationē sic omni planè loco exemptam, vt nullo pror-
sus modo aut ratione crederemus eam in loco esse, nisi
quando per dispensationem se in loco vult manifestare,
vt actor. 9. & 22. & in nouissimo die: ne sic quidem
illam exueremus suis ἰδιώμασι. Quandoquidem vt
essentialis proprietas est Humana natura, sua essentia
terminis proprijs esse finitum: sic accidentalis condi- Localitas
tio, non essentialis proprietas est, quod loci forin- accidentalis
secus ambientis termino alieno clauderetur Imma- conditio,
nuelis nostri caro in diebus exinanitionis sua. Negari carnis.
enim

enim haud debet, posse Deum creaturam finitam potenti suavirtute citra vllum adminiculum loci conservare. Quàm enim hic esset impotens Deus, qui corpus finitum conservare non posset, nisi iuaretur à loco? cum tamen cælum vltimum, quo clauditur totum vniuersum, non sit in vlllo loco (quippe quod extra id non sit quippiam aliud, quàm Deus) & facilimum fuerit Deo vel ante rerum creationem, cum nullus adhuc esset locus, condere corpus aliquod, idq; vindicare ab interitu, etiam sine locorum adminiculis, vel etiamnum transcurrentibus locis vniuersis corpus Humanum citra locorum adiumentum prestare saluum. Quod qui negat, in Deum & ipsius aeternam omnipotentiam haud dubie est

Stupenda contumeliosus & blasphemus. Est ergo *stupenda* cæci as
Aduersa- Aduersariorū, & in cœlestibus his arcanis mysteriorum
riorū caci- Dei prodigiosa ignorantia, quod tanta contentione laborant eam Naturam, quæ altissimo Deo personaliter
tas. vnita, & ad omni præsentem dextram Diuinæ Maiestatis reali sessione collocata est, TANTVM in loco detinere: cum ne quidem reliquorum hominum essentialis proprietas sit ambiente loco contineri, quin Deus ab vniuersa localitate quodlibet etiam vulgare corpus possit salua eiusdem essentia penitus absolvere.

Est autem putidum valde, quod nonnulli ad refellendam nostram distinctionem (qua in loco localiter fuisse Christum dicimus, extra locum verò in Persona Filij Dei) exemplum de tempore nobis obiectant & nugantur, quemadmodum sine contradictione affirmari

non possit, quòd Christi Humana natura sit in tempora
 naturaliter, in hypostasi Verbi autem extra tempus (sic
 enim etiam Christianam sublatam iri censent, qua an-
 ni ab incarnato Christo haectenus fuere numerati) ita
 paritatem absurdum & cum contradictione coniun-
 ctum esse, si dicatur Christum secundum Carnem na-
 turaliter esse posse in loco, vi vnionis autem extra locum.
 Qua obiectione suam in coelestibus mysterijs ignoran-
 tiam & stupiditatem magis magisq; p̃ys omnibus ma-
 nifestam faciunt. Nam etsi Humanitas per vnionem
 exaltata sit in Personam λόγος à tempore absolutam, gumēti de
 atq; sic ipsa quoq; huius Maiestatis personaliter consors tempore.
 reddita: tamen quia assumptio ipsa, incarnatio ipsa, vnio
 ipsa, cōceptio & natiuitas ip̃a nō ab eterno, sed in tem-
 pore cōrigit: & quia λόγος propter statū exinanitionis
 carnē suā vt reliquis in mundo circūstantijs & conditio-
 nibus huius seculi, sic etiā tempori subiectā voluit (sal-
 ua interim permanente ei Maiestate, qua in λόγος su-
 pra locū & tempus eminebat) manifestum est, posse an-
 nos etiam Christianae numerari à Christi incarnatione &
 temporali illa conuersatione, qua in mundo versabatur,
 vt localiter, ita & temporaliter. Atq; sic in nihilum abit
 illorum hominum transmarina sapientia, quam in nu-
 meratione annorum Christi contra nos superbe vendi-
 tant. Verūm lubet istorum hominum stoliditatem am-
 pliū in lucem proferre & confundere. Etenim si pro-
 pterea afferendum, Christi Humanitatē tantū esse in
 tempore, non extra tempus, ne sorte diuersum statuendo

ATA

era Christiana tollatur, qua anni ab incarnatione Christi numerantur: pari ratione, imò multò magis λόγ & ipse tempori subijciatur, ne sit extra tempus. Natiuitas enim & Incarnatio, à qua fit numeratio annorum Christi, non Naturæ est, sed Personæ. Non natura Humana incarnata est: sed λόγ & naturam Humanam assumendo incarnatus est: Et non Humanitas seorsim nata est ex virgine, sed FILIVS Dei secundum illam Carnem ex virgine natus est. Quare ne tollatur era Christiana, iuxta emendationem Calendarij non Gregorianam illam, sed Bremensium nouissimam, ipse quoq, λόγ & nulla ratione erit extra tempus, sed tantum in tempore. Verum contra hanc Bremensium sapientiam subterrestrem (transcœlestem volui dicere) amplius insto, & quero, an non anni à sessione Christi ad dextram Dei æquè sint numerabiles, ac anni ab Incarnatione? Dicimus enim & credimus, præter lapsos hoc tempore annos 1553. ex quo Iesus Christus ad dextram omnipotentis Maiestatisq, Dei consedit. Hoc indubitato posito, quero vterius, num credant aduersarij, exaltatam naturam Immanuelis nostri, eo respectu, quo in dextra Dei sedet, esse adhuc subiectam tempori? Si affirmant, produnt incertam non iam argumentis refellendam, sed (vt Salomon de stultis ait) virgis aut fustibus emendam. Quandoquidem ne nos quidem in vita ÆTERNA illa futuri sumus in tempore: quod rebus naturalibus propter motum accidit, & ad hoc seculum præsens tantum spectat, nequaquam verò in vita
eterna

eterna dominatur: quippe cuius vita conditio sic comparata est, vt oculus non videris, auris non audiuerit, & in cor hominū non descenderit, 1. Corinth. 2. Quā pietate igitur vellemus eam naturam Humanam temporum conditionibus subijcere, quā non tantum est in vita beata, sed (quod incomparabiliter sublimius & maius est) in ipsa dextra virtutis, omnipotentia & Maiestati Dei? Sic enim adhuc diebus, mensibus & annis proficeret Christus in ipsa Dei dextra, atq; indies illi quadam dierum accessio contingeret, non minus quam nobis in hoc mundo: quod vel cogitatu, nedum dictu, absurdum est. Nam quod ipsi tot tribuuntur anni, videlicet 1587. id non tam ipsius sit respectu, quā ratione temporis eius, quo semel in his terris contigit natiuitas illius, à qua ducitur hac numeratio. Et respectu nostri potius, qui viuimus in tempore, sit numeratio annorum Christi, quā ipsius Christi ratione, qui nunc in aeternitate viuit & regnat etiam, quā Homo, cuncta loca & tempora ineffabiliter transcendens, quia exaltatus super omne, quod non solum in hoc seculo nominatur (cuiusmodi sunt locus & tempus) verum etiā in futuro. Nec obstat nobis, quod in futuro aliquid faciet Christus Homo, putā quod ad iudicium veniet. Nam & Deus, antequam existeret mundus, creaturus illum erat in tempore. Antequam liberatus esset populus Israël ex Aegypto, liberaturus erat illum in tempore: & innumera facturū in tempore, nec tamen ipse in tempore ipse tamen est, etiamsi multa in tempore operetur. Proinde vt non est in solu- tempore.

CHRISTUS

et si opera-

turus illum erat in tem-

pore. Antequam liberatus

erat populus Israël ex

Aegypto, liberaturus erat

illum in tempore: & innumera

facturū in tempore, nec

tamen ipse in tempore

ipse tamen est, etiamsi

multa in tempore

operetur. Proinde vt

non est in solu-

tempore.

solutionem huius argumenti concludamus, si quod annos numeramus ab ascensione Christi in cœlos, & sessione eius ad dextram, nihil officit iesu Christo, quò minus in dextera Maiestatis ab omni tempore sit absolutus: certè nec tollitur ara Christianæ respectu incarnationis, si maximè ex illa tribuamus Carni Christi quendam existendi modum in λόγῳ, quo vnà cum tempore transcendit vniuersa, quæ in hoc mundo sunt. Respectu cuius PERSONALIS existentia in verbo nunquam erat vel in loco, vel in tempore: licet ASSUMPTIO eius in λόγῳ facta sit in tempore: sicut respectu sessionis ad dextram, nec in loco nec in tempore est, etiam si COLLOCATIO ipsius ad dextram, facta sit aliquando in tempore, ante annos videlicet 1553.

Præter commemorata argumenta aduersariorum placet vnum adhuc sophisma diluere, quod Ecclesiarum nostrarum doctrinæ opponitur. Etenim si queras ex aduersariis, eequè tandem existendi modum Caro Christi ex ipsa vniõne sortiatur, cum illocalē, qui à nobis defenditur, negent? vel apertè respondent, vel certè clanculum murmurant, vt Bremenjes, nullum alium quam localem Humanitati Christi hinc acquiri. Quandoquidem Christi Caro tum quòd sit, tum quòd localis sit, inde habeat, quòd in Persona Verbi subsistat, in qua si non subsisteret, prorsus non posset esse, nedum localis esse. Atq; in hoc differentiam inter Christum & Petrum sitam esse opinantur, vt quòd Petrus habeat in propria sua personalitate, vt sit localis, id Natura Verbi assumpta vniõni acceptum

acceptum ferat, ut sit localis: sustentata nimirum in
 λόγῳ, quod sustentari in λόγῳ nihil aliud sit, quam
 vnitum esse Verbo personaliter. His autem simul omni- *Bremenses*
 bus vesaniam suam in lucem & conspectum hominum de vnione
 magis magisq; proferunt, qua totum mysterium incar- personali
 nationis euacuant, & (demptis donis finitis & creatis) **N I H I L**
 Christi humanitati ex vnione cum λόγῳ non plus tri- credunt.
 luunt, quam quod Petrus habet ex propria sua perso-
 nalitate. Nos e contra sic describendam dicimus vnionem,
 ut vi illius homo sit Deus, & Deus sit homo. At verò si
 vniri τῷ λόγῳ personaliter, nihil est aliud, quam su- *Grab p. 37.*
 stentari in Dei Verbo, & si illud sustentari nihil aliud
 est, quam in λόγῳ habere id, quod Petrus in sua pro-
 pria persona habet: & si isthinc Caro Christi nec mo-
 dus existendi sublimiorem præter localem, nec realem
 Diuina Maiestatis communicationem sortitur, sed
 tantum localem suam existentiam, & dona creata
 illa augustiora, obsecro te, num talis vnio respondere po-
 terit maiestate & celsitudine sua magno illi pietatis
 mysterio, quo Deum in Carne manifestatum cum ad-
 miratione exclamat Paulus? Et num huiusmodi vnio
 altitudinem assequetur istius arcani, gratia cuius idem
 Apostolus omnem plenitudinem Deitatis corporaliter
 in Christo habitare pronunciat? Cum quidem per ad- *Bremenses*
 uersa partis sententiam vniuersa iam è medio sublata *rollunt v-*
 sint, ob qua Deus homo, & homo Deus verè dici possit. *niuersa, ob*
 Si excipiant se Humanitati tribuere, quòd vnita sit qua Deus
 cum verè sit bo-

mo, & vi-
cissum.

cum Persona Verbi, id quod Petro non conveniet: ostensum iam est, quomodo illam unionem cum Persona Verbi explicet, videlicet de eiusmodi in λόγῳ sustentatione, qua Humanitas ratione existentia sua solummodo accipiat tantum, quantum Petrus in propria sua persona obtinet, demptis donis creatis maioribus. Quae ipsa, quia creatitia sunt, nec Deum hominem, nec hominem Deum efficient. Sic nihil omnium relinquitur, propter quod vel Verbum verè credatur factum Caro, vel Iesus Mariae Filius sit vnigenitus Dei Filius. Praesertim posteaquam hoc veluti impietatis cumulus quidam accedit, quòd subtrahendo carni omnipotentiam Verbi, eadem opera Personam Verbi illi subtrahunt. Irresutabile enim hoc est, quòd quisquis omnipotentia Verbi communicationem realem derogat carni, is & Persona λόγῳ communicationem illi deroget, siquidem Persona Verbi à sua omnipotentia realiter nihil differt. Præterea sequetur etiam ex aduersa partis argumento, quòd assumpta Natura aut non sit in Persona λόγῳ; aut physica locatione subsistat in illo, cum præter localem existendi modum non velint vllum alium sublimitatem vel admittere vel agnoscere. Quo pacto rursum adorandus hic articulus ad humanæ rationis sensum torquetur, & cœleste mysterium in humani cerebri commentum transformatur. Denique quòd dicunt, Humanam Christi naturam redigi in nihilum, nisi ita gestetur aut sustentetur in λόγῳ: verè hoc est super are-

nam & dubium fundamentum adificare. Quandoquidem posset λόγος extra suam hypostasin etiam post hypostaticam vnitatis dissolutionem factam (quæ tamen in æternum non fiet) peculiarem subsistentiam tribuere Humanitati, quæ iam tanquam propria Persona subsisteret.

Proinde hæc impia paradoxa, quibus tantum locale ille modus existendi per vñionem Carni λόγος tribuitur, quem Petrus ex sua habet personalitate, suis relinquens autoribus, patronis & sectatoribus, nos ex vñione tribuimus Carni Christi non localem modum (hunc enim velut accidentarium ex humiliationis statu habuit, vt & ceteras infirmitates, quo per οἰκονομία seu dispensationem hodie etiam vti potest, cum vult) sed eiusmodi modum illi adscribimus, quo in Personam Filij verè assumpta & euecta, supra omnes creaturas, locum & tempus eminet, particeps facta realiter huius Personæ Filij, in cuius hypostaticam vnitatem peruenit. Quæ demum assumptio Humanitatis in Deum, vt D. Athanasius appellat, & communicatio Personæ Verbi efficit, vt λόγος verè credatur Caro factus, & homo predicetur Deus, sicut scriptum est: secundus homo est ipse Dominus de cælo, 1. Corin. 15. Hæc sint dicta de Maiesate CHRISTI. Quæ amplius ab Aduersarijs obijciuntur, ea dabimus expedita in enarratione quarti Capitis.

AD EPHESIOS
CAPVT II.

ARGVMENTVM.

Beneficium Dei in Christo exhibitum & primo capite illustratum pergit exaggerare Paulus: pristinū statum Ephesiorum longē miſerrimum cum magnitudine subſecutæ beatitudinis καὶ τῶν ἀντίθεων contendens, atq; ſimul commonſtrans amplitudinem beneficij diuinitus præſtiti, proferentis ſe nō ad ſolum populum Hebræum, ſed ad gentiles etiam, quos diruto intermedio pariete ad communionem ſanctorum vocatos, & domesticos Dei & Eccleſiæ ipſius factos refert.

Partes capitis ſunt quatuor: Prima recenſet, quo pacto Ephesij extremæ ſeruituti peccati & tyrannidi Satanæ fuerint obnoxij. Secunda beneficium commendat gratuitæ liberationis ex hac miſeria. Tertia parte quodam ad explanationem priſtinæ conditionis gentilium reſpectu exponit, quomodo à Dei populo fuerint olim alieni. Quarta deniq; redit ad Chriſti bonitatem illuſtrandam, qui ſublato diſſidio gentiles cum Iudæis, velut exteros cum domeſticis in gratiam & communionem reduxerit.

PRIMA PARS.

Et vos cū eſſetis mortui peccatis, &c.] *Ma-niſeſta eſt coherētia huius capitis cum priori. De eodem quippe*

quippe beneficio tractat, etsi argumenta tractationis sint diuersa. Etenim sicut primo capite beneficiū Euangelij celebrauit à sublimitate mysteriorum: sic nunc noua quadam ratione per antiuhsin antegresse summa miseria id extollit. Constructio videtur imperfecta & cūda. Et ῥοδοτος: idcirco ex mente Apostoli supplendum quod deest. Vult autem dicere, sicut Pater suscitauit Christum, & collocauit ad dextram suam: sic & vos in Christo uiuificat, cūm quidem prius essetis mortui delictis & peccatis. Vbi mortem non intelligit temporalem illam, que dissolutione corporis & animæ desinitur (hac enim ihs quoq; communis est, qui per fidem in Christo uiuificantur) sed mortem longè tristiorē, separationem a Deo, qui est vita æterna, cuius priuatio introducit mortem animæ spirituales, quæ uiuentes naturaliter moriuntur spiritualiter. Causæ porro tantimali exprimuntur, primò quidem peccatum. Scribit enim: mortui eratis delictis & peccatis. Nequaquam verò eo sensu, quo p̄ scribuntur mortui peccato, ut uiuant iustitiæ, Roman. 6. Inuersa enim hic est ratio, ut quemadmodum renati tum moriuntur peccato, cū ipsi peccatum mortificant: sic homines extra gratiam constituti moriuntur peccato, cū mortificantur à peccato, seu spiritualiter ab eodem occiduntur, ut & Dei benefica fruitione priuentur, & in rebus salutem concernentibus ad omne spirituale bonum reprobi euadant: sicut corporaliter mortui ad omnes actiones naturali uitæ congruas idonei esse desinunt.

In quibus aliquando ambulastis] *Emphatice* scribit Paulus, Ephesios in delictis & peccatis illis, tum originali, tum actualibus, ambulasse. nimirum ambulandi voce metaphorica conuersationem illorum notans, quam totam in peccatis trinerint, existimantes se ambulare in via tuta & bene trita, nescy interim, quod per illius semitam ad exitum decurrerent: idque iuxta seculum mundi huius, hoc est, iuxta communem mundi seu impiorum hominum consuetudinem, in via spatiosissima, qua ducit ad interitum.

Secundum principem, cui potestas est aëris, &c.] Sicut modo luctuosissima mortis spiritalis causam fecit delicta & peccata: sic tanta miserie causam primam nunc designat diabolum, à quo ipsum peccatum, origo & finis reliquorum malorum descendit. Eum verò nominat principem, tum propter potentiam, qua pollet, tum ob dominatum, quem in impios tanquam regni sui subditos exercet. Principem aëris nominat, quia cum infesto suo exercitu plurimarum myriadum aërem opplet undiq; & obsidet, captans undiq; occasiones adoriendi quoquo modo homines.

Qui est Spiritus, &c.] principatum Satanae, cuius meminerat, amplificat à conditione naturæ ipsius, quia sit Spiritus: cui homines, qui caro sunt, robore & potentia adæquari nullo modo possunt. Eandem autem potentiam diaboli ab effectibus & effectuum seu operationum eius subiecto declarat: quando illum non otiosum, sed

sed efficacem esse docet, & quidem in filiis contumacibus, propellendo eos ad peccata, quos ceu captiuos, & in sua obsequia mancipatos tenet. Contumacia porro filios phrasi Hebræa dicit, quod contumacia summo studio sint addicti, Deo nimirum ac voluntati eius dictis factisq; contrarij & refractarij.

Inter quos & nos omnes conuersati sumus olim in cupiditatibus carnis, &c.] Quod de Ephesiis dixerat, fuisse illos quandoq; Satane mancipia: id quia odiosum aliquo modo videri poterat: Diuus Paulus reuocans τοίνου, sive communicationis schemate emollit: id ipsum in suam quoq; Personam conferens, imò in vniuersam gentem suam: docens perspicuè, nihilo meliores esse Iudeos Ethnicis, si communem peruersitatem natura spectes. Inter quos, inquit, & nos conuersabamur. Nos, Hebræi, & quidem nos omnes, nemine quoquam exceptio, ne quidem in Dei populo. Sciendum autem est, Apostolum non negare, quod in Dei populo multi sint ac fuerint homines verè p̃y & ex Deo renati, qui in desiderijs illis peccatorum amplius non ambula- bant. Sed animus illi est explicare, quales sint omnes homines per naturam, extra Christū & regenerationem, vbi omnes exaequantur corā Deo: nō disputat hic, quales sint per gratiam post regenerationē & iustificationem.

In concupiscentijs carnis, &c.] ἐξ ἡμῶν est præcedentium. Nam quod prius contumacia vocula generatim fuerat complexus, id nunc specialius explanat: ostendēs, quibus modis Deo & volūtati ipsius rebelles &

aduersus illam contumaces fuerint. Primo, inquit, conuersabamur aliquando in concupiscentijs carnis; peruersa desideria intelligens cum Decalogi preceptis pugnantia, puta pronitatem inordinatam illam ad inobedientiam erga superiores, odium, similitates, iram, superbiam, libidines, crapulam & ebrietatem, auaritiam, & ex hac tanquam radice pullulãtia peccata alia, adeoque vniuersa, quæ sancti Dei mandatis aduersantur, Concupiscentias porro carnis nominat, hoc est, vitiosa & deprauata Naturæ inclinationes. Caro enim hic non corpus tantum significat, sed totam naturam hominis, in quantum non est Dei Spiritu renouata. Vult ergo dicere Apostolus: nos olim non tantum naturam prauam eramus ad perficienda carnis desideria, sed conuersabamur in illis, ac velut equus ferociẽs excusso sessore, toto impetu ad explenda ea ferebamur: Et vt amplius exponit, faciebamus ea, quæ carni & menti adlubefcebant, ita vt concupiscentia illa proruperint in externa facta, ad quæ non Lex Dei scripta, non naturæ lex hominũ mentibus impressa vocabat, sed ad quæ inuitabat extrema deprauata naturæ peruersitas. Faciebamus, inquam, quæ libebant tum carni in prauis moribus sectandis, tum menti, in confringendis opinionibus, & procudendis cultibus electiis, quibus frustra Deus colitur.

Et eramus naturam filij iræ] Fontem enumeratorum actualium peccatorum aperit, peccatum originis. Hoc enim excitabat concupiscentias, concupiscentiæ deinde, quia nullis domabatur disciplina vinculis, plena vi erupiebant in externa scelera.

Oritur

Oritur autem hic ex textu Pauli quaestio: anne natura hominis sit ipsum peccatum originis simpliciter, ac sine discrimine, quandoquidem naturâ filij iræ dicimur? Respondeo: Dicimur filij iræ, quia non demum rei iræ diuine reddimur, cum in hanc lucem editi peccare incipimus actualiter, sed quia in peccatis ipsis nascimur, & quadam nascendi necessitate hoc malum nobiscum trahimus, quo ipsa polluitur natura, & rea redditur iræ Dei & damnationis, non quidem per se, sed quia peccato sic rota occupata, vitata & corrupta est, ut quicquid ab ea provenit sit coram Deo pollutum & damnatum. Per se autem est Dei creatura, qui naturam nostram etiam post lapsum pro suo agnoscit opere, lob. 10. cum quidem peccatum pro suo opere nunquam agnoscat, quod non Dei, sed tantum Satanae opus esse liquet.

Filij iræ vulgata pbrasi Hebræa dicuntur homines, sicut & filij mortis, filij perditionis, filij incredulitatis, & filij contumaciae. Quemadmodum autem supra filios contumaciae nominauit actiue, quia scilicet contumacia aduersus Deum enixe studeant: sic nunc filios iræ dicit passiue: hoc est, iræ Dei propter peccata subiectos & obnoxios. Tales, inquit Paulus, eramus, quemadmodum & ceteri, hoc est, gentiles, quibus nos Iudei nihilo fuimus meliores, sed ijs per omnia coram Deo pares.

LOCI COMMVNES.

Primus. Vitale esse, nos sapè multumq; misera nostra conditionis admoneri, qua ante regenerationem

N S mortat

mortui fuimus in peccatis & delictis: vt eius collatione facta ad ineffabilem beatitudinem, in quam ex illo maiorum omnium pelago sumus translati, inuitemur hinc & accendamus ad debitam gratitudinem soluendam, tanto liberatori, qui nos è tristissimis omnium miserrimarum tenebris assertos vocauit in admirabilem suam lucem. Quæ causa est, quòd hanc rem Apostoli Christianis diligentissime inculcent, & ad animum subinde reuocent, Rom. 3. & 11. 1. Corinth. 6. & 12. 1. Thess. 1. Tit. 3. 1. Petri 2. & 4.

Secundus. Notandum testimonium contra errorem de libertate arbitrij. Dum enim Paulus nos mortuos in peccatis fuisse liquido enunciat, hoc ipso testificatur, esse hominis vires omnes prostratas in rebus sempiternam animarum salutem attinentibus. Nam quemadmodum qui mortuus est, naturaliter nullas retinet vires ad naturales actiones obeundas sic extra regenerationis gratiam ex nobis, quatenus ex nobis, non sumus idonei vel cogitare aliquid boni. Sicut scriptum est: sine me nihil potestis. Quicquid autem possumus, id ex Deo est, qui dat velle & perficere, & vires peccatis emortuas per Spiritum sanctum nos regenerando instaurat, accedit lucem in mente, fiduciam in voluntate, & adigit ad sancta obsequia, adeoque, ad omne bonum opus nos apparat.

Tertius. Obseruanda & confutanda hic venit deprauatio Paulini textus, qua nonnulli fugientes errorem patronorum liberi arbitrij, in oppositum errorem sunt delapsi: docentes, nos in ipsummet peccatum substantia-

liter

2. Cor. 3.

Ioann. 15.

Philip. 2.

liter conuersos esse ac transformatos, ita vt inter animam & corpus nostrum, & inter peccatum, nil quicquam sit relictū discriminis. Idēq; hinc conantur elicere, quia Paulus nos mortuos in peccatis scribit. Verū nequaquā Paulus de destructione naturæ tractat, qua homo ratione substantiæ per essentialē commutationem transierit in substantiam planè aliam, qua sit peccatum ipsum. Cuiusmodi substantialem corruptionem in primū ille incorruptibilis spiritus hominū, anima, nō subit. Sed de spiritali morte sermo est Apostolo, qua homo retinens animæ & corporis substantiā, per peccatū moritur spiritaliter, hoc est, separatur à Deo, & ad Dei timorē, fidem, aliāq; veræ pietatis opera planè reprobis efficitur.

Quartus. Hæc consideratio porrò à peccatis contra cōscientiam nos deterreat. Quandoquidem qui hū suam cōscientiam polluunt, sunt ex sententia Spiritus sancti coram Deo mortui, vt & alibi scribit: Si secundum carnem vixeritis, moriemini, Rom. 8. Et de viduis lasciuiantibus ac mūdo deditis testatur idē Apostolus, quod viuētes 1. Tim. 5. mortua sint. Demus igitur operā vt posteaq; Christi beneficio viuificati sumus, ne posthac infelici hac ratione peccatis moriamur: sed potius ita moriamur peccatis, vt illa mortificemus. & crucifigamus veterē hominem cum affectibus & cōcupiscentiis. Hoc enim est alia quadā feliciore ratione peccato mori & viuere iustitie. Atq; hæc est resurrectio prima illa, in qua qui partem habet beati prædicatur & sancti, quoniā in illos secunda mors nō habebit 1us, sed futuri sint sacerdotes Dei & Christi, Ap. 20.

Quintus.

Galat. 5.

Quintus. Tristissima seruitus impiorum obseruanda venit, qui cum maxime videntur sibi liberi, diffluentes in omnis generis peccatorum licentiam: verum omnium miserrimi sunt serui. Serui quidem primo peccati. Nam qui facit peccatum, seruus peccati est, Christo teste Ioan. 8. Deinde Satanae mancipia, qui velut laqueis captiuos illos ducit ad omnem suam voluntatem, 2. Timoth. 2. & atrium cordis illorum incredibili conatu custodit, ne isthinc deturbetur, Luc. 11. Sunt item serui corruptionis, ut Petrus ait, 2. Epist. 2. Et hoc tandem est miserum illud stipendium, quod soluitur his, qui peccato seruiunt. Corruptio videlicet, ignominia & mors perpetua, Rom. 6.

Sextus. Exempla prauae conuersationis huius mundi esse plena offendiculi. Etenim cum vident homines vulgatam consuetudinem filiorum huius seculi, quomodo voluptatibus terrena vita toti affluant, & in delitijs atque gaudijs sublimes ferantur: mox de eadem via ingredienda cogitationem instituunt. Atque hoc est ambulare iuxta seculum mundi huius, ut hoc loco Paulus nominat. Ab his autem exemplis grauissima commonesatio. Et tunc Spiritus sanctus deterret Christianos, dum per Dei misericordiam illos obtestatur, ne se accommodent

Roman. 12. ad figuram seculi huius, neque diligant mundum, aut quae
1. Ioann. 2. in mundo sunt, sed potius abnegent mundanas concupiscentias: memores amicitiam mundi esse inimicitiam
Iacobi 4. cum Deo, & schema mundi huius transire, eum autem
1. Ioann. 1. manere in aeternum, qui facit voluntatem Domini.

Septimus.

Septimus. De Satana potentia, ob quam Prin- Ioan. 16.
ceps dicitur aëris: Princeps huius mundi, fortis arma- Luc. 11.
tus, & in genere demones appellantur principatus, po- Ephes. 6.
tēstates mundi Domini, rectores tenebrarum seculi hu-
ius, spirituales astutia in cœlestibus. Qui etiam circum- 1. Petr. 5.
eunt, quærentes quem deuorent: vt huius cum potentia
tum indefessi conatus Diabolorum consideratione exci-
temur ad resistendum illis, ne vnquam nos iugo pristina
seruitutis subiiciant, sed forriter aduersum illos dimi-
cantes, omnibus peractis, stemus, Ephes. 6. & coronam
vitæ reportemus.

Octauus. Questio hîc nascitur, cum dicatur Dia-
bolus agere in filijs contumacibus: anne possit illorum
mentes afficere, & pro arbitrio suo flectere & impellere,
quod videtur solius increate potentia? sicut alias Spi-
ritus sancti Deitas hinc probatur, quod mentes & corda
hominum pro diuino suo arbitrio tractare & flectere
nouit, quod voluerit. Resp. negari sanè non potest, ma-
gnam esse potentiam Diaboli in filijs contumacibus.
Cum enim sit spiritus, idè spiritus spiritum siue men-
tem hominis spiritali quadam & occulta ratione mo-
uere potest & afficere, potest instillare cogitationes pra-
uas, quæ carni adlubescant, & harum adminiculo la-
tentem in natura concupiscentiam inflammare, ac cet-
teris quibusdam totum hominem propellere quod volue-
rit. Interim magna differentia inter actiones Spiritus
sancti & Satanae interuenit, quæ efficit, vt Spiritus san-
cti actiones à diuina, Diaboli verò non nisi à finita po-
tentia

rentia profectè intelligantur. Etenim sicut longè difficilis est, nauem aduerso flumine cōtra impetum aquarum & flatum ventorum impellere, quàm si secundo vento & flumine feratur: sic incomparabiliter excedit arduum illud opus. Spiritus sancti, efficaciam Diaboli, qua suos regit. Etenim Diabolus flectit eò mentes hominum, quò iam antè sua sponte inclinant & propendunt, totòq; affectu ex quadam natura corruptione feruntur: ita vt Satanas carnem hominis habeat naturam consentientem, atq; sic facili momento eam possit incitare ad omnem suam voluntatem, vt Paulus ait. Spiritus sanctus autem mouet corda hominum ad id, à quo illa toto affectu penitus abhorrent, affectus siquidem carnis inimicitia est aduersus Deum, Roman. 8. Proinde noua quedam regeneratio requiritur, noui motus, quorum ne semina quidem tenuia vel igniculi vlli latent in natura post lapsum: Sed noua quasi creatione opus est, sicut Dauid orat, cor nouum crea in me Deus. Ideoq; rectè hinc infinita ipsius potentia colligitur.

Nonus. Monemur, quàm procul absint homines verè p̃j ab eorum hypocrisi, qui suam prauitatem nequaquam agnoscentes, se pulchrè sanctos esse autumant, sicut Phariseus, Luca 18. gratulabatur sibi, quòd non esset vt ceteri homines, &c. At p̃j longè aliter sunt affecti. Hi namque peccata sua haudquaquam extenuant, sed magnitudinem profundissima corruptionis suæ penitus expendunt & agnoscunt. Quemadmodum apostolus hoc in loco se quoque accenseret ijs, qui olim in varijs concili-

concupiscentijs carnalibus ambulauerint. Sic David, Esaias, aliq̃, sancti confitentur sua quoque peccata. Id quod de sanctis omnibus affirmat Psalmus tricesimus secundus. Et Ioannes ait: Si dixerimus, quod peccatum non habeamus, nos ipsos fallimus, & veritas in nobis non est. Sin confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra & emundet nos ab omni peccato. i. Ioan. 1.

Decimus. Multum facere ad flectendum auditorum animos, si communicationis figura mitigent concionatores suas ad populum exhortationes, & seipsos ijs commonefactionibus includant, ne priuato quodam affectu in illorum vitam dissolutam inuehi videantur, sed vnico & solo desiderio reuocandi illos à precipitijs iniquitatis & interitus in viam iustitiæ. Quod videmus Apostolos facit are passim, in primis etiã Paulum nostrum ad Tit. 3. Erasmus & nos stulti, inobedientes, &c.

Vndecimus. De extrema corruptione Natura, qua rapidissimo cursu tota fertur ad malum, nisi per Spiritum sanctum renouetur, & saluari ipsius regimine in contrarium flectatur. Hinc illa voces scripturæ: Omne sumentum cordis tantum malum est ab adolescentia, Genesis sexto cap. affectus carnis inimicitia est aduersus Deum, legi enim non subditur, imò ne potest quidem, Roman. 8. Quam peruersitatem Natura adhuc sentiunt & deplorant etiam renati, vt D. Paulus non sine gemitu fatetur, delectari quidem se lege DE I iuxta internum hominem, sed inuenire legem
aliani

aliam in membris suis reluctantem legi mentis sue, & captiuum ipsum ducentem sub legem peccati, Rom. 7. Hec considerare operaprecium est, tum vt eò impensius oremus Deum pro Spiritus sancti ope, cuius virtute naturalem affectum frangere liceat, tum quoque vt ista consideratione materia nobis subministraretur semper nos sub potenti Dei manu humiliandi.

Duodecimus. In specie admonemur de concupiscentia, cuius expressam mentionem facit Paulus, & inter peccata reijcit. Damnanda igitur opinio Pontificiorum, atque in primis conciliabuli Tridentini Canon, quo cõtra vocem Spiritus sancti statuitur, etiamsi nunquam scriptura concupiscentiam peccatum nominet: tamen Ecclesiam nunquam credidisse, quòd propriè aut verè peccatum sit, sed tantum oriri ex peccato, & ad peccatum incitamentum quoddam esse. Nos autem pluri ductimus oracula Dei & sanctorum Apostolorum testimonia, quæ sonora voce edisserunt, concupiscentiam verè proprièq; peccatum esse. Sic enim Paulus: Peccatum, inquit, non cognoui nisi per legem. Nam & concupiscentiam non nouissem, nisi lex dixisset, nò concupisces. Nimirum hinc peccatum illam esse conuincens, quia sit Dei lege prohibita. Quicquid enim Decalogo prohibetur, id quia æterna & immutabili Dei voluntati inimicum est, propriè peccatum sit oportet, iuxta definitionem scripturæ: Peccatum est cõtra. Ideoq; Ioannes tam seueram profert sententiam in concupiscentia sectatores, vt palàm scribat: Si quis diligit mundum,

mundum, non est charitas Patris in eo. Quoniam omne quod in mundo est, veluti concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum & fastus vitæ, non est ex Patre, sed ex mundo est, 1. Ioan. 2. Et Saluator Christus etiam inordinatum affectum cordis iudicij & damnationis reum Matth. 5. pronunciat, iram videlicet, vt & aspectum alienæ coniugis cum inordinata concupiscentia coniunctum.

Decimustertius. Amplius ergo docemur, si quando titillamur aut tentamur à concupiscentia, ne protinus gentium more frenum ei laxemus, nec diu animo voluamus eam, donec adlubescat. Alias enim concipit & parit peccatū grauius, & hinc in exitium hominem præcipitem agit. Quod impijs vsu venit, qui toto impetu rapiuntur ad appetendum ea, quæ fert libido, & dicitur carnis peruersa cupiditas. Nos resistamus huiusmodi prauis motibus, & membrorum inordinatos affectus amputemus, eruentes oculū, amputantes manum, pedem, &c. si offendat nos, id est, resecantes praua membrorum desideria. Quod Iacobus monet scribens: Vnusquisque tentatur, dum à propria concupiscentia abstrahitur & inescatur. Deinde concupiscentia posteaquam concepit, parit peccatum, peccatum verò quando perficitur, progignit mortem.

Decimusquartus. De peccato originis etiam admonemur ex Apostoli verbis, & discimus id non herere in Naturæ superficie, ita vt impollutam eam relinquat. Quemadmodum sophistæ sub Papatu disputarunt, naturalia mansisse integra. Quin potius vniuersam Natu-

ram hominis hoc abominabili malo horribiliter perfusam meminerimus, ut nihil quicquam in toto homine impollutum reliquerit à vertice capitis vsq; ad plantam

Esaia 1. pedis, ut Propheta loquitur. Atque hoc malum non imitatione demum contrahi, aut consuetudine quadam concilari, sicut habitus morales, sed ipsi semini, è quo

Psalm. 51. formamur, inherere. Vnde naturâ filij iræ, in peccatis

Iob 15. concepti, & nati pradicamur, in ipso materno utero iniustitiam velut aquam haurientes, immundi scilicet ex

Iob 14. immundo concepti semine, atque sic vel ob hoc solum peccatum, si maximè actuale nullum accederet, rei iræ & damnationis perpetuæ.

Decimus quintus. Hinc ergò liquet ulterius, quàm grauius errent Anabaptistæ, quorū nonnulli haud obscurè tradunt ac sentiunt, paruulos nullum habere peccatum. Diuersum edocemur perspicuo hoc Apostolico testimonio: eramus naturâ filij iræ: Et euincit hoc ipsum irrefragabilis effectus, quando & infantes mori cernimus. Vnde peccatores illos esse liquet. Siquidem ubi non est peccatum, ibi nec mors vllum habet ius, quæ non nisi peccati stipendium est, *Roman.* 6. sicut scriptum est: aculeus mortis peccatum, 1. *Corinth.* h. 15. Et rursum: mors in omnes peruasit, quatenus omnes peccauerunt, *Rom.* 5.

Decimus sextus. Hinc per consequentiam inferitur ac discitur, quoniam etiam paruuli sunt naturâ filij iræ, sicut & ceteri: quod baptismus eis negandus non sit, sed hoc salutari lauacro regenerationis emundandi,

dandi, vt à peccati reatu liberentur. Quod CHRIS-
TVM voluisse & sanxisse hæc ipsius verba declarant :
nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest
ingredi regnum cælorum. Et rationem addit, quæ &
paruulos citra omnem dubitationem complectitur :
Quod ex carne natum est, caro est, subinnuens, id
quod carnali natiuitate à parentibus descendit, esse
carnem, id est, pollutum ac reum : ideoq; aqua & spiri-
ture regenerandum.

SECUNDA PARS.

Descriptioni conditionis pristina opponit Paulus sta-
tum hominis sub gratia, prædicans immensam bonita-
tem Dei, cuius dono ex vastissimo illo miseriarum omnium
pelago misericorditer sint eluctati Christiani.

SED DEVS qui diues est] Propositio est: Deus
vos ex morte peccati eripuit. Hanc propositionem non
ita concisè ponit, sed amplificationibus adhibitis insi-
gniter illustratam. Nam & subiectum & adiunctum
mirificè exornat explicatione causarum salutis nostræ.
Subiectum quidem propositionis hisce verbis: DEVS
qui diues est in misericordia, &c. Vbi primam
& supremam omnium nostræ salutis causam designat
DEVM. Hunc non simpliciter bonum aut misERICOR-
dem prædicat, sed DIVITEM in misericordia, qui
suam bonitatē non apud se continuerit, sed abyssum mi-
sericordiæ patefecerit & ad nos illam deriuarit, non ob
vllum aliquod meritum antegressum, quo præcuerimus

eius bonitatem, eamq; nobis conciliauerimus, sed per multam charitatem suam, inquit Paulus, qua dilexit nos. Quam Dei charitatem rursus extollit ostensa natura eorū, quos ita fauore dilectionis suae complexus est. Dilexit, inquiens, nos, cū essemus mortui per delicta, atque sic naturā inimici Deo & sanctae voluntati illius.

Coniungit nos vnā cum Christo, &c.] Nunc adiunctum seu pradicatum propositionis suae exaggerat, videlicet Dei beneficium ad nos spiritualiter mortuos ex fonte charitatis eius exundans. Vbi simul ad antecedentia respicit, quibus dixit, CHRISTVM à mortuis resuscitatum, & ad dextram Dei in caelestibus collocatum esse. Cuius beneficii suo quodam modo & mensura nos quoque consortes fieri declarat Paulus. Coniungit nos, inquiens, vnā cum Christo, hoc est, reduxit ad nouam spiritualem vitam tum in hoc seculo coram illo ducendā in iustitia & sanctitate, tum etiam ad eternā vitam alteram, ad quam etiam corpora nostra aliquando suscitabit. Quod autem per parenthesis interserit: Per gratiam estis seruati: Differentiam ostendit inter Christum & nos, inter Christi resurrectionem & nostram. Quae differentia in eo consistit, quod Christus quidem ex mortuis ad vitam resuscitatus sit, sicut scriptum est: pro eo quod laborauit anima eius, videbit fructum, quo saturabitur. Neque enim ob sua peccata est mortuus, cū iniquitatem non fecerit, nec dolus in ore eius sit repertus. Nos verò

non habemus ex merito nostro, sed vt per istam parenthefin docet Apostolus, per gratiam.

Simulque cum eo sedere fecit in cœlestibus, &c.] Pergit amplificare beneficium DEI nobis præstitum. Non solum à formidabili morte peccati & damnationis nos rediuiuos voluit, sed, quod maius est, fecit nos vnâ cum Christo sedere inter cœlestes. Non quidem nos collocauit ad dextram suam, quod ad eò competit Christo soli, vt ne Angelorum quidem vlli dictum sit vnquam: Sede à dextris meis. Nihilominus autē in eandem vitā eternam nos collocauit, in cœlestibus. Caterum quod subiūgit: in Christo Iesu: causam meritoriam totius beneficij designat Iesum Christū, qui hoc totū obedientia & passione sua nobis acquisiuit.

Vt ostenderet in seculis superuenientibus, &c.] Finalem causam exprimit declarata in nos istius beneficentia, quæ est, vt ad omnem venturam posteritatem (hanc quippe seculorum superuenientium appellatione intelligit) extet illustri documento testificata Dei singularis bonitas. Quam verbis suprâ modum prægnantibus nominat eminentē opulentiam gratiæ Dei, vtpote qua thesauros suæ admirandæ benignitatis reueravit, & sine radio hinc deprompsit, quæ ad absolutā nostrā beatitudinē pertinebant. Huius clementia suæ memorandū extare voluit in genere humano testimonium, ex benignitate sua, quæ se ad eternas utilitates nostras protulit, ideoq; ἡγεμότης dicitur.

Gratia enim estis seruati, &c.] Sententiā, quam
O 3 suprà

suprà quasi per parenthesin interseruit: nunc repetit, & plenius explicat, atque in summam colligit totum mysterium salutis & iustificationis, ostensis fontibus & causis. Seruati estis, inquit, nō à temporali, sed eterno interitu vindicati & asserti. Quomodo vero? Gratia Dei, qui gratis hanc insignē liberationem præstitit. Per fidem] Fidei, vt instrumento, tribuit apprehensionem acquisita & oblata salutis.

Idēq; non ex vobis] Sicut gratia vox implicite omne nostrum meritū à negotio salutis arcet: ita nunc explicite nos totos excludit à laude acquisiti beneficij, vt & veras causas ponat, & falsas remoueat. Atq; hoc eleganter facit alternis vicibus. Nam vt modo dixit: Gratia seruati estis, non ex vobis: sic nunc pergit: Donum Dei est: non ex operibus] Donum & opera per manifestam antithesin contendens, & tanquam aduersum se diuisa in iustificationis foro disseparans: dono quidē seu liberalitati Dei omnem salutē nostram acceptā ferens: operibus omnem eius laudē dignitatēq; derogans. Ne quis gloriatur] Cur operibus nostris adimatur vīs cōferenda salutis, ostendit (inter ceteras causas, quæ recēsentur alibi) etiam hanc, vt videlicet omnis gloriationis ansa præscindatur, & ab hoc falso fine, quē captant hypocritæ & ex operum iustitia, ad verum vere iustificationis finē iraducantur homines, qui est, vt Deo in solidum totius nostre salutis summa trāsferibatur, omninīq; in illū solum laus & gloria cōferatur. Nā ipse sumus epus] Occupatio est, qua Hominiū carnalium cogi-

cogitationes antevertit, qui concione de gratuita salute hominis sine operibus, abutuntur contra iustificationis Naturam & licentiam peccandi. Hos confutat Apostolus, asserens, nos Dei esse opus. Quod non tantum creationis respectu dicitur, verum propius, ratione illius viuificationis in Christo, de qua dixerat, quia scilicet ad vitam nouam nos regenerauit, & vt ipsemet operis voculam exponit, in Christo Iesu, quasi de nouo condidit ad bona opera, ad quæ prius reprobi & emortui fueramus. Vnde aquisitum subinducat, vt Christiani Deo, tãquam opus opifici suo per sancta obsequia deferuiant, & pro accepto dono gratos se illi præsent ipsi operibus, ad quæ hoc modo sunt conditi, nõ certè idèd, vt ociosi torpeant & langueant in studio pietatis: sed potius vt in bonis operibus ambulent, & conuersationem vitæ suæ in ijs tanquam via mandatorum Domini terant & exigant.

LOCI COMMVNES.

Primus. Ad consolationē accommodemus amabile hoc epitheton Dei, quo diues in misericordia prædicatur. Hoc ipsum enim proponit nobis & commendat illustris Exod. 34. reuelatio Moysi facta in rupe, vbi Iehoua prædicabat in nomine Iehouæ hunc in modum: Iehoua fortis, misericors & miserator, longanimis, & multa misericordiæ & verax. Hinc misericordia eius superare dicitur o- Psalm. 56. mnia opera eius, & nubes, imò cælos transcendere. Hinc misericordia ipsius in nos prædicatur tanta, quantum ipse est. Sicut elogia bonitatis Dei passim extant, vt

O 4 per

per huiusmodi scripturarum consolationē in hanc spem
Psal. 103. erigamur, quod non secundum peccata nostra acturus
 sit nobiscum, neque secundum iniquitates nostras retri-
 buturus nobis, sed pro infinita sua misericordia dimissu-
Mich. 7. rus peccata, eaq; in profundum maris proiecturus. Neq;
Esa. 55. fons iste misericordiae Dei vel exhauritur, vel exarescit,
 quin ad hauriendum inde vniuersos inuitet, dummodo
 poenitentiam agant, & in Christum mundi seruato-
 rem credant. Nam hac ipsa charitate sua motus filium
Daniel. 9. misit, ut is victima pro peccatis factus amissam iustitiā,
 inductis & obfignatis iniquitatibus, reduceret. Quam
 bonitatem pleno ore commendat Christus, Ioan. 3. lau-
 dant & in eam introspicere desiderant Angeli, Luc. 2. 1.
 Petri 1. celebrant & extollunt Apostoli, Roman. 5. & 8.
 Ioan. 1. Epist. 4.

Secundus. Admonemur isthinc etiam, quā chari-
 tas nos beet ac saluet, num nostra, quā Deum & pro-
 ximum diligimus, vel Dei? Paulus namque confirmat
 nobis, quod per S V A M charitatem Deus nos conuiui-
 ficarit, & saluos fecerit: contestante & suffragante
 Ioanne, cū scribit: In hoc est charitas, non quod nos di-
 lexeimus Deum, sed quod ipse dilexerit nos, & miserit
 filium suum propitiationem pro peccatis nostris, 1. Epist.
 4. Absurdum igitur dilectionem nostram causam face-
 re, quā Dei dilectionem anteuertat, eamq; nobis conciliet.
 Quod verē esset causas, & effecta causarum con-
 fundere & inuertere. Et quomodo possemus praeuenire
 dilectionem Dei, quā dilexit nos, cū adhuc essemus
 mortui

mortui per delicta? cum nulla vires suppetere Deum diligendi? imò cum inimici essemus, vt Roman. 5. scriptum legitur?

Tertius. Discimus, ea quæ Christo sine omni mensura contigerunt, obtingere nobis secundum mensuram donationis ipsius, ex cuius plenitudine nos, cōsortes eius, accipimus gratiam pro gratia. Quemadmodum enim ipse resuscitatus est ex mortuis; sic & nos beneficio illius resurgemus. Quemadmodum ipse collocatus est ad dextram Maiestatis in cœlestibus: ita & nos (etsi non ad dextram Maiestatis) tamen inter cœlestes in vita beata collocabimur. Quemadmodum ipse regnat, sic & nos 2. Tim. 2. conregnabimus, conformes illi futuri in gloria, sicut per Rom. 8. crucem in hoc seculo imagini illius redditi sumus conformes. Atq; hac est illa hereditatis communio, gratia cuius heredes quidem Dei, coheredes autem Christi nominamur. Similes quippe erimus illi, vt Ioannes ait, etsi 1. Ioan. 3. non æquales.

Quartus. Quoniam sumus iam Christi beneficio viuificati, caueamus nobis ab operibus mortuis & infrugiferis tenebrarum, caueamus nobis ab inani gloriatione fidei, quæ fides mortua dicitur, Iacobi 2. Quin potius declaremus actionibus nostris nos verè viuos, hoc est, ad bona opera nouæ spirituali vitæ congrua, idoneos & frugiferos, sicut Rom. 6. Paulus symbolo mortis, sepultura, & resurrectionis Christi eleganter hortatur.

Quintus. Hic locus Apostoli docet quoq; quid respondendum sit, cum aduersus communicationē Maiestatis

O s statim

statis Christi obijcitur illud Seruatoris: Pater volo, vt vbi ego sum, sint & hi quos dedisti mihi, Ioan. 17. Vnde colligunt nonnulli, Christum Humanitate sua tantum in cælo esse, nullo autem modo reali, quātumuis Diuino, esse posse alibi: sed ibi tantum, vbi & sancti sint. Patet ergo ex hac declaratione Pauli, quod ea verba Christi non *ἀλλ' ὅς* sint accipienda, quasi vbiq; tandem Christus sit, ibidem etiam sancti sint, aut quasi Christus non sit alibi, quā vbi sint electi hac vita functi. Nam Apostolus tradit hoc in loco, quod fideles quidem considere cum Christo in cælestibus, id est, in eadem vita æterna: nequaquam autem, vt prius de Christo dixerat, sedere fecit illum ad dextram suam in cælestibus: ita idem de sanctis asserit: sed de his tantum dicit, quod sedere fecerit illos vnā cum Christo inter cælestes. Sessio enim à dextris Dei ne quidem Angelis cælorum conuenit, Heb. 1. sed ei soli, qui cum æterno Deo vnum indiuisum & insegregabile est *ὁ πατήρ*. Dicitur quidem de electis, quod Christus illos statuet ad *SYAM* dextram, *καθ' ἑωυτοῦ πᾶσι* ibi nouissimi iudicii actum verbis illis proponens. De Patris autem omnipotente dextra in æternum manet verum illud Heb. 1. cui Angelorum dixit vnquā: Sede à dextris meis? Sic cū in Apocalypsi dicit Filius Dei: Qui vicerit, dabo ei sedere meū in throno MEO, sicut & ego vici, & confedi cū Patre meo in throno BIVS: perspicuū ibi non vnius, sed duplicis throni meminit. Quorum alter est cælum siue regnum cæleste. Nam & cæli thronus Dei dicitur, Esa. 66. Matth. 5. atq;

hic

hic in dicto Apocalypseos peculiari de causa nominatur Christi thronus, quodam ad fideles respectu, quibus hunc beatitudinis gloriaq; thronum suo merito acquisiuit, & locum illum, vt Ioannis 14. appellat, eū parauit. In hunc thronū suum, id est, suo merito illis acquisitum vult Christus collocare fideles suos. Et huius respectu dicuntur sedere cum CHRISTO, in eodem, vt dictum est, regno cœlesti. Alter autem thronus est PATRIS thronus, omnipotens eius dextra: ad quam præter CHRISTVM nemo in æternum collocabitur. ideoque non dicit Filius Dei, qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno PATRIS, vel in dextra Patris, sed in meo throno. Sancti quippe sedent quidem cum Christo inter cœlestes, non autem sedent cum Patre in throno siue dextra omnipotentia ipsius.

Sextus. De summo fine, ad quem Deus salutis nostræ totum consilium refert, nimirum ad æterni sui nominis gloriam illustrandam, vt non nobis, sed ipsi omnis adscribatnr gloria, Psalmo 15. & Dan. 9. Non quidem, quod tam sit gloria cupidus, aut quicquam Maiestatis illi possit ex nostris laudibus accrescere. Non enim ipse perficitur, cum collaudamus sanctum nomen eius, sed nos inde perficimur, & meliores reddimur. Proinde ad hunc vltimum nobilissimūque finem dirigamus & nos vniuersas nostras actiones, tanquam populus in hoc delectus, vt diuitias & virtutes eius predicet. Sicut scriptum est, Esaie 43. Omnis qui inuocat nomen
meum,

meum, ad gloriam meam creavi illum. De quo *sine* supra quod, non pauca differuit Apostolus, cum nostra ad vitam predestinationis mysterium explicaret, Eph. 1.

Septimus. De iustificatione hominis merè gratia, cuius tam perspicuum hic testimonium extat, quam ferè in yniuersa scriptura. Nam omnes causæ hîc euidenter explicantur. Et collocatur iustitia nostra in sola Dei gratia, & merito Christi per fidem apprehenso. Actota hæc pericope eò directæ est, vt ab hominib; peccatorib; iustificatione operum respectus arceatur. Quoties enim reperit Paulus, Gratia seruati estis, toties ostendit, operibus nullum in negotio salutis nostræ esse locum. Neg enim gratia hîc significat habitus infusus, sed gratuitum Dei fauorem, velut hîc per alia æquipollentia vocabula explicatur, putâ quòd dicitur misericordia Dei: Dilectio Dei, qua nos, mortuos in peccatis, dilexerit:

Rom. 11. *Respondens.* Ergo hinc cum Apostolo argumentamur: Si ex gratia, iam non ex operibus, aliàs gratia non esset gratia: sin ex operibus, iam non ex gratia, aliàs opus non esset opus. Rursum, quando donum Dei vocat salutem nostram, palam edocet, non ex operum prouenire dignitate aut merito. Quod antitibi quidam Paulus Rom. 6. declarat, de peccato quidem pronuncians, stipendium eius esse mortem. Ne autem hinc colligendum quis putaret, oppositam morti vitam esse stipendium bonorum operum, sicut mors malorum: adiicit: Donum autem Dei vita æterna per Iesum Christum Dominum nostrum. Tertiò non solum implicite remouet opera à iustificatione,

tionem, sed explicitè scribit: NON EX OPERIBVS.
Qua negatiua sepiſſimè apud Paulũ occurrit, vt Rom. 3.
& 4. nec nõ 11. capite, Gal. 2. & 3. 2. Timoth. 1. & Tit. 3.
Quamobrem nõ eſt, vt Pontificij nobis litem intendant,
quòd Propoſitio (ſola fide iuſtificamur) totidem ſyllabis
in ſcriptura non reperiatur. Praterquam enim quòd
Gal. 2. legitur phraſis planè equipollens: ſcimus non iu-
ſtificari hominem ex operibus legis: NIſI per fidem Je-
ſu Chriſti: accedit inſuper, quòd phraſes Paulina multò
etiam fortius opera ſecludunt à iuſtificatione, quàm
noſtra, qua hominem ſola fide iuſtificari dicimus. Hec
enim implicitè id facit: Pauli verò phraſes explicitè:
NON EX OPERIBVS. *Quartò, dum cauſam red-*
dit, ob quam non iuſtificemur ex operibus, videlicet, ne
gloriemur: denuò nobis pro gratuita iuſtificatione
aſtruenda ſuppeditat argumentũ non vulgare. Nam
ſi iuſtificatione ſic deſcribenda eſt, vt omnis occaſio gloria-
tionis eripiat homini: vtq; ea non noſtris operibus ad-
ſcribenda fuerit. Neq; hic valet quicquam, quòd Ponti-
ficij inter renatorum & non renatorum opera diſtin-
guunt. Nam quia renati in ſuis operibus Spiritui ſancto
cooperantur (tameſi ex donatis viribus) vnde &
ὁυεργοι dicuntur poſt regenerationem: nequaquam
proſectò omnis ſublata erit gloriatio, ſi ad renatorum
opera referatur iuſtificatione & ſalus. Ideoq; Paulus tum
hic, tum alibi ſine vlla prorsus diſtinctione ſimpliciter
aſſeruat, iuſtificari nos SINE OPERIBVS: ne
quidem renati Abrahami opera in forum illud iuſtifi-
cationis

*cationis intromittens, sed peculiari tractatu isthinc se-
 cludens: ed quod nullum ibi valeat opus, prater vnicum
 Rom. 4. obedientia Christi opus, cuius solus & VNIVS obe-
 dientia iusti constituuntur multi. Et memorabile est,
 Rom. 5. quod Spiritus sanctus per os & calamus Diui Pauli
 opera excludit non tantum à constituenda iustificatio-
 ne, sed etiam à SALVATIONE. Gratia SALVA-
 TI estis, & non tantum iustificati gratia, quasi opera,
 que post iustificationem sunt, nihilominus ad salutem
 absoluendam & consummandam requirantur. Sed o-
 pera in vniuersum omnia à TOTO opere salutis, cum
 in iustificatione, tum in saluatione, seu beatificatione,
 vt Paulus ex Dauide nominat, excluduntur, non qui-
 dem vt in homine non adsint, sed ne ad iustitiam, vel sa-
 lutem nostram constituendam requirantur.*

*Octauus. Doctrinam de gratia, & gratuita iu-
 stificatione rectè secundum verbi diuini declarationem
 intellectam nō laxare disciplinā, nec subministrare ma-
 teriam contra conscientia peccandi. Paulus salutem to-
 tam nostram derogat operibus, & nihilominus eiusmodi
 rationes promit ad persuadendum studium bonorum
 operum accommodatas, quas nemo pius vel ineffica-
 ces dicere, vel contemnere possit. Ipsa dilectio & mise-
 ricordia Dei, in gratuita nostri iustificatione, exhibita,
 presentissimum est incitamentum ad nostram pro tan-
 to tamque diuino munere gratitudinem declarandam.
 Finis iustificationis, qui est gloria Dei, similiter pia
 mentes extimulat, vt in operum & virtutum Christiana.*

narum stadio ac studio ad Dei gloriam illustrandam elaborent. Et quod tanquam opus Dei, conditi scribimur ad bona opera, vt in eis ambulemus, merito calcar nobis addit, ne dictis aut factis opifici nostro aduersemur, sed per omnia illi nostra obsequia, sancte castèque viuendo, approbemus: memores copiosam hanc gratiam Dei obtigisse nobis, vt illum timeamus, Psalmo 130. & ab inimicis nostris nos assertos, vt in iustitia & sanctitate illi seruiamus omnibus diebus vitæ nostræ, Luca 1. Sicut consimiles exhortationes ad bona opera ex medio opere iustificationis gratuita petuntur, Tit. 2. & 3.

Nonus. Dignitatis suæ admonentur renati, quod dicuntur nouaratione opus Dei, conditi in Christo Iesu ad opera bona. Quod ad Corinthios Apostolus repetens, 2. Cor. 5. ait: Si quis est in Christo Iesu, noua creatura est, vetera præterierunt: ecce noua facta sunt omnia. Renouati quippe sunt pii Spiritu mentis suæ, & induunt nouum hominem, qui iuxta Deum conditus est per iustitiam & sanctitatem veritatis: ita, vt iam recta facie gloriam Domini in speculo representantes ad eandem imaginem transformentur à gloria in gloriam, tanquam à Domini Spiritu. Ergo ne simus amplius addicti studijs ac desiderijs veteris Adami, Rom. 6. sed in nouitate vitæ ambulemus, in hisce operibus, ad quæ sumus conditi. Neque tamen hac dignitate efframur, quasi quicquam ex nobis, tanquam ex nobis possumus, sed nos **CONDITOS** ad bona opera,

reco-

recordemur virtute eius, à quo omne bonum ac perfectum donum de super descendit.

TERTIA PARS.

Postquam Diuus Paulus statum Ephesiorum sub gentilismo graphice depinxit, & conditionem beatam, quæ ex Dei bonitate illis obtigit, velut in illustri imagine proposuit: nunc per ἐπεὶ vobis ad pristina miseria recordationem reuocat illos, & ex superioribus infert, cum olim fuerint beneficiorum Dei exortes, quorum nunc participes sint reddit, dent operam, ut eo maiore gratitudine memoriam collati doni conseruent.

Quapropter mementote, &c.] Vult dicere Apostolus: Audiuitis ex præmissa narratione, quàm fueritis olim homines miseri, cum adhuc essetis sub ignobili iugo seruitutis peccati & Satana: Audiuitis vicissim quomodo sola misericordia Dei in beatam hanc lucem cognitionis Dei & æternæ beatitudinis emerferitis.

Quod cum ita se habeat, sicut negare non potestis: agite, ô vos Ephesii, vtrumq; hoc velut in arce memoria vestra locate, ne vnquam eorum per incogitantiam obliuiscamini. Mementote quòd gentes fueritis, non Israëlita, & quòd præputium vocabamini, signo fœderis gratia orbat, quod erat circumcisio carnis siue præputij. Ab hac carnis circumcissione, quæ manibus fiebat, eratis vos alieni. Et quidem tolerabile fuisset aliquo modo, externa ceremonia destitui, ni vnâ cum illa fuisset priuati ijs bonis, quæ Deus per exter-

nam carnis circumcisionem efficaciter operabatur. Quandoquidem eratis tum sine Christo, cuius promissioni inferebantur per fidem, qui circumcisionis sacram in suo corpore percipiebant. Erat enim id eis signaculum iustitiæ fidei. Sine Christo igitur fuistis olim à communione beneficiorum eius exclusi per incredulitatem. Eratis abalienati à Republica Israël, hoc est, à communione populi Dei. Eratis extranei à testamenti promissionum, utpote quæ tantum spectabant ad populum Hebraum, & qui ex gentibus huic populo se fide & confessione adiungebant. Quod vos facere detrectastis, partim ex ignorantia mentis, partim ex odio populi Hebræi, partim ex superbia, qua indignum censuistis, ut vos submitteretis religioni alterius populi. Testamentorum autem meminit in plurali numero, non quod plura, quàm vnum, nempe vetus illud pactum, cum Iudæis sanxerit Dominus: sed quia beneficia noui fœderis non minus ad veterem populum fidelem, quàm ad Christianos sub regno Messie pertinebant, etiamsi substantia nouo Testamento propria, hoc est, Christus secundum carnem tum nondum apparuerit, sed per *ὁμοιω* veteris pacti adumbratus, ac velut per nebulam figurarum eminus ostensus sit. Pergit autem apostolus per censere, quibus ad vitam æternam necessarijs bonis olim caruerint. Spem non habentes] Erat & hoc non vitium documentum miseriæ vestræ, quod spem nullam habebatis cōsequendi vitam æternam, quippe idololatra & per incredulitatem aliena à Christo, in quo sole posita est vita æterna ratio.

P Deniq;

Deniq; Deo carebatis in mundo] Eratis planè
 ἄθεοι, carentes vero & vnico Deo, qui se genti Hebrao-
 rum patefecerat. Nam quibus vos seruiebatis, non erant
 Dñj sed commentitia bruta & muta numina, & huma-
 ni cerebri figmenta. Ita neq; vos carabatis Deum ve-
 rum, neq; ille curabat vos, sed iusto iudicio suo, fuit vos
 ingredi in vijs vestris. Hæc est illa ἐν τῇ ἐξόδῳ malo-
 rum, in quorum gurgitem & abyssum demersi fuerant
 gentiles. Horum Paulus illos nunquam non vult esse me-
 mores.

LOCI COMMVNES.

Primus. De inexplicabili infelicitate eorum po-
 pulorum, quibus non fulget lux Euangelij gloria Christi.
 Tales enim peregrini sunt à Testamenti promissionum
 exclusi à communione populi Dei, alieni à Christo, sepa-
 Ephes. 4. rati à Deo, & abscessi à vita Dei, propter ignorantiam
 quæ est in illis, & excacationem cordis eorum. Tales o-
 1. Thess. 4. mni carent solida spe, siue in vita, siue in morte. Si quid
 aduersi in vita eis accidat, nullum habent Deum, in
 cuius sinum querelas suas & gemitus effundant. Nam
 Deos suos, quos coluere gentiles, ipsimet nominant
 ἄγνοοῦσιν οὐκ ὀνομάζουσιν.

Porro si moriendum est, omnis illorum spes in nihi-
 lum euanescit: à terrenis bonis abripiuntur per mortem.
 De cælestibus nec sciunt, nec illorum consequendorum
 rationem norūt. In ipsa morte quam misere trepidant?
 dubij & anxij, quid eis se futurum sit. Sicut Adrianus
 apud

apud Aelium Spartianum moriens, ait: *Animala, vagula, blandula, hospes comesq; corporis, pallida, rigida, nudula, quæ nunc abibis in loca? nec ut soles, dabis iocos.*

Quin etiam hi qui per omnia securi moriuntur inter gentes eo momento, quo anima illorum è corporibus euolant, præcipitantur in gehennam ignis inextinguibilis, haud aliter, ac si quis de celsissima petra in præceps ruat, ubi de nullo periculo sollicitus erat. Quare non immerito Spiritus sanctus affirmat populos Dei & Christi ignaros, sedere in tenebris, & in regione umbræ mortis, Esaia 9 & Matth. 4. Quamuis enim haud raro valent potentiâ, pollent autoritate, abundant opibus, clari sunt victorijs, triumphis & trophæis, & eminent maiestate dominandi alijs subiectis gentibus: tamen vniuersa hæc desinunt tandem in vulgatum hoc: sic transit gloria mundi: non aliter, quam fumus in auram dissipatur.

Secundus. Patet ergo econtrâ, quanta sit felicitas simul & dignitas populi alicuius, si in eo vigeat publicum ministerium, floreat cultus sacer Dei, sonet vox doctrinæ cœlestis, & legitimus Sacramentorum vsus secundum verbi præscriptum exerceatur. In populo Iudaico celebrat hoc beneficium Dei Moses: admiratur Psal. 147. David, prædicat Paulus, Christus ipse gentem Iudæo. Rom. 3. rum ob id ceteris in orbe nationibus anteponit, quando & 9. salutem ex Iudæis potissimum esse ad Samaritanam Ioan. 4. perspicuè confirmat. Quoniam ergo his nouissimis temporibus nostra nationi concessum est diuino munere,

ut ex superiorum seculorum tenebris & formidabili caligine non modo superstitionis ethnicae, sed etiam idolomania Pontificia sol iustitia Iesus Christus nobis illuxerit: quantas immortalis Deo debemus gratias? quae sollicitudine laborandum nobis, ne per contemptum doni caelestis in pristinam voraginem miseriae absorbeamur? sed potius sacrosanctum depositum custodiamus, idq; sartum tectum ad dilectam posteritatem transmittamus?

Tertius. Quemadmodum Paulus vult Ephesios perpetuo memores esse veteris suae calamitose conditionis: ita nos etiam decet nostra infelicitatis, in qua fuimus, nunquam obliuisci. Nos enim à gentibus illis veri Dei ignari nostram trahimus originem. Proinde conuenienter multoties ad animum reuocare maiorum nostrorum cecitatem, cum praesentissima rerum omnium desperatione coniunctam: quo pacto in tenebris & umbra mortis sederint. Imò & propria nostrae infelicitatis memoriam recolamus, quòd & nos ante baptismum alieni fuimus à Christo, extranei à fœdere Dei & communione Ecclesiae, & naturae filij irae, ut circa primam partem est dictum.

Quartus. Sacramenta quae Deus promissionibus suis annectit, non esse vacua & inania signa, sed oporata, per quae Deus efficax est, fidem per ea, vel de nouo excitans, ut in circumcisione paruulorum in veteri, & Pado-baptismo in nouo Testamento, vel eandem confirmandi & adaugendi, ut in ceteris Sacramentis. Quae doctrina
hinc

hinc nobis emergit, quia Paulus ceu partem infelicitatis gentilium assignat, quod circumcisione fuerint orbat.

QVARTA PARS.

Redit ad subsequente beatitudinis celebrationem, quam & prius calamitatum descriptioni subiunxerat. Nunc autem per Christum Iesum, &c.) Prædicat diuinum munus gratuite vocationis Ephesorum ad Ecclesiam Christi, hoc sensu: vos, qui quondam eratis rationibus modò dictis longinqui à Deo, à Christo, à cultu & ab Ecclesiæ societate: propinquitiam facti estis, coniuncti Deo & Christo, associati in vnitæ fidei populo Ecclesiæ, ex Ethnicis felicissima commutatione Christiani facti. Hoc inestimabile Dei donum non vestræ alicui dignitati, quæ nulla est, acceptum ferte (quàm enim eo fueritis indigni, admiistis modò) sed à Christo Iesu vobis vnice prouenire cogitate. Per hunc propinqui facti estis, quod vobis impetrauit sanguinis sui pretio. Hic est pax nostra, non solum inter Deum & nos pacem per peccatum perturbatam redintegrans, sed etiam tollens dissidium, quod erat inter vtrumq; populum, Hebræum & gentilem, dum ex vtriusq; vnum fecit populum, vnā Ecclesiam, vnā domū, posteaquā interstitium materis sue medium illum seu intergerinum parietem diruit, qui gentes ab Hebræis veluti septo quodam dirimebat. Et abrogauit similitudinem, hoc est, id quod eiusmodi inter vtrumq; populum separationē faciebat, videlicet legem, non moralem Decalogi, quæ sempiterna est, sed eam, quæ lita erat in decretis, seu multi-

plicibus ceremonijs secernentibus Hebraum populum à
 ceteris gentibus quodam interposito septo variorum sa-
 crificiorum, rituum, lotionum, sanctificationum, di-
 scriminis mundorum & immundorum. Eam legem
 sustulit Christus per carnem suam, qua expleuit o-
 pere ipso ea omnia, qua ceremonia ille sub typorum in-
 uolucris praefigurabant, ut iam ille veluti suo officio de-
 functa euanescerent. Et hoc quidem sine atq; consilio
 hoc totum fecit, ut duos populos conderet in vnum
 nouum hominem, siue duas illas hominum disun-
 ctissimas nationes in vnam redigeret nouam, cessante
 videlicet & per Christum antiquata veteri forma Ec-
 clesiae Iudaica, sublatisq; Leuiticis ordinationibus per
 praedicationem Euangelij Iudaei simul & gentes in vnam
 Ecclesiam coalescerent: quae sub regno Messiae noua qua-
 dam forma insignis esset, non iam intra vnus nationis
 moenia se continens, sed proleis regni pomœrijs in or-
 bem omnium gentium populorumq; se dilataret, nouis
 sub Christiana libertate privilegijs gaudens, nouis ritibus
 & Sacramentis vtens. Et omnino huc diuini sui consilij
 rationes direxit Christus, ut pacem faceret, inductaq;
 offensarum memoria perpetuam à vnitione sanciret, tum
 gentes cum Hebraeis, tum Hebraeos cum gentibus in gra-
 tiam reducendo, tum (quod summum est illius redinte-
 grationis caput) ambob; Deo reconciliando in vno
 suo sanctissimo corpore, per crucem, dum illud cru-
 cifigendū pro mundi salute & optata illa pace, expone-
 re minime dubitauit, dummodo per crucis suae mortem
 perime-

perimeretur inimicitia, quæ utrumq; populū ab in-
 uicem, ambos verò a Deo per triste dissidium separabat.
 Quod consecutus est, legē quidē Iudeos & gentes disjun-
 gentem perfectē adimplendo, peccatū verò a Dei cōmu-
 nione ambos disjungendo, plenissimāq; satisfactione ex-
 piatum ē medio tollendo. Vt autem beneficiū suis nume-
 ru plenū exhiberet, non modò venit in mundū, vt pacem
 istā nobis conciliaret: sed etiam vt conciliatā & acqui-
 sitā, predicatione Euangelij solenniter in orbe diuulgari
 ac denunciari per Apostolos suos curaret, tum vobis gen-
 tilibus, qui procul aberatis à cōmunionē Ecclesiæ,
 tum his qui propē fuerāt, nimirū Iudeis, qui propter
 publicum ministerium inter ipsos cōseruatum pro po-
 pulo Dei reputabantur. Sic ergo Euangelij quoque cōm-
 unione vtrinq; nos coniunxit, vt per hunc incompa-
 rabilem principem pacis IESVM CHRISTVM,
 tam gentiles, quàm Iudæi liberum habeamus adi-
 tum ad Deum Patrem, inuocandi illum in vno
 cōmuni Spiritu, quo nos Christus in vnum corpus Ec-
 clesiæ colligauit. Quæ cū ita sint, non iam estis am-
 plius extranei à cōmunionē Israël, vt olim. Imò ve-
 lior est conditio vestra, quàm olim proselytorum fuit,
 qui eatenus in cœu Ecclesiæ censebantur, quatenus
 Israëlitis populo in sacro cultu se aggregabant, inter
 Iudeos serē vt hospites agentes & aduena. Vos autem
 omnino in eodem dignitatis gradu estis positi, quo &
 Iudæi conuersi. Qui nullo peculiari gaudent privilegio,
 quo non vos aequē, & pari per omnia iure fruamini.

Estis iam conciuues sanctorum in cœlesti Hierosolyma, estis domestici Dei, inuromissi in domum Dei uiuentis, quæ est Ecclesia: donati estis ciuitate non terrena, sed superna, donati estis iure familia. Facti estis in præclaro edificio spirituali lapides uiui & pretiosi: superstructi super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, quod fundamentum est Iesus Christus, in quẽ & Propheta in suis uaticinijs, & Apostoli in Euangelij annunciatione concordibus suffragijs respiciunt, tanquam fundamentum vnicũ, præter quod poni aliud nullum potest. Qui non modo totum edificium sustinet, ut fundamentum, verum etiam ut electus lapis angularis, duos populos Iudeos & gentes ceu duos parietes complexus firmissimè connectit. In quo etiam quacunq; structura (sive Ecclesia particularis tanquam magni illius adificij pars) coagmentatur, & ipsius uirtute quasi compingitur: ea crescit in templũ sanctum in saluifica fide & religiosa pietate salutaria incrementa sumens, idq; in Christo Domino, in quo cum & vos Ephesii sitis per Dei fidem, coedificamini vnã cum cæteris Ecclesijs in habitaculũ Dei per Spiritum sanctum sic apparatus, ut Dominus ipse cœlesti gratia sua illud inhabitare gestiat.

LOCI COMMUNES.

Primus. De vniuerse nostra felicitatis autore & consummatore Christo Iesu. Nã cum per transgressionem essemus omni nostra felicitate pristina excussi: Christus sacrosancto merito suo nos in eã quasi postliminio collocauit:

cavit: disidium, quod vigeat inter Deum & homines (sublata diffensionis causa) è medio sustulit, expiata videlicet prauaricatione, obsignatu peccatis, & in hoc Dan. 9. rum locum reducta iustitia sempiterna. Hic per salutem illam ἀνακεφαλῶσιν, cuius primo capite minerat, instaurauit omnia: Deum nobis reddidit, & nos Deo, hominibus conciliauit angelos, angelis vicissim homines, Iudeos cum gentibus, gentes cum Iudeis in gratiam reduxit. Vnde merito illi solennia vota, & sacrificia laudis & gratiarum actionis soluimus. Merito perpetuis laudibus eum prosequimur, tanquam principem pacis nostræ, patrem vitæ æternæ, pastorem & episcopum Esa. 9. animarum nostrarum, ducem fidei, Noui Testamenti conciliatorem ac Pontificem magnum, autorem & consummatorem salutis, omniumq; sempiternæ beatitudinis α & ω, principium & finem.

Secundus. De vocatione gentium ad societatem sanctorum & communionem Euangelij. Quam olim ex Spiritu sancto prædixerunt Propheta, in primis Esaias 2. 9. 11. 42. 49. & 60. & complementum rei ipsis oculis nostris cominus aspiciamus. Quod beneficium tantoperè celebrat Paulus, & sine vlla dignitate gentium antegressa ex mera gratia & bonitate vocantis ortum, tum hic, tum alijs multis in locis asseuerat.

Tertius. Præstat etiam se Apostolus noster verbis enarratis interpretem promissi, quod à Christo Ecclesiæ factum legitur, Ioan. 10. Vbi Euangelista Saluatorem sic concionantem introducit: alias oves habeo, quæ non

P s sunt

sunt ex hoc ouili: illas quoque oportet me adducere, & vocem meam audient, & sit vnum ouile, & vnus pastor. Paulus ergo exquisitisimè nobis mentem Christi explanat dicens, alias illas oves, quæ non fuerint de ouili Ecclesiæ Dei, fuisse gentiles, olim à Republica Israël per-
egros & externos. Et hos adductos esse per annun-
tiationem Euangelij, quando vocem Christi per Apostolo-
rum concionem in orbe terrarum inclarescentem, au-
dientes detestari cœperunt auitam idololatriam, & ad

Esa. 11. radicem Isai, Iesum Christum ceu expansum vexillum
incredibili accursu sese aggregarunt. Vbi vnum factum est
ex Iudæis & gentibus grex, vnum ouile, vnus populus,

Ezech. 34. vna Ecclesiæ, eiusque pastor vnus, qui est CHRISTVS.
Quæ verè apostolica explicatio refellit eorum commen-
tum, qui parabolicum sermonem Saluatoris de quadam
vniuersali concordia, quam ante consummationem se-
culi fore augurantur, exponant, contra expressa vati-
cinia Christi & apostolorum eius, qui pleno spiritu de-
nunciant, eiusmodi in religionis ac fidei negotio per-
turbationem in nouissimis temporibus, vt cum Filius ho-

Luc. 18. minis venerit, vix fidem vllam sit reperturus in terra,
nedum vt talis in doctrina omnium penè gentium con-
sensus ante iudicij diem sit expectandus.

Quartus. De abrogatione legis Mosaica in decre-
tis sita, hoc est, forensis, & in primis ceremonialis.
Nam quoniam hæc constabat futurorum bonorum um-
bratili delineatione (horum enim non εἰκόνα sed
ὥρα ἔχειν habuit, Hebra. 10.) ideoque congruum erat, vt
appa-

apparente corpore umbra disparent, & oriente ipso iustitia sole, nebula illa ceremoniarum dissoluta euanescerent. Quam abrogationem ceremoniarum in veteri etiam Testamento predictam constat, Ierem. 3. & Daniel. 9. Eamque ex tricesimo primo capite Ieremie validissimis rationibus astruit autor Epistola ad Hebraeos octauo. Ideoque velum templi rumpitur, quamprimum CHRISTVS per sanguinem suum in sancta sanctorum ingressus est. Quae ruptura veli, omnium ceremoniarum, in quibus situm erat sacerdotium Leuiticum, abrogatio denunciabatur.

Quintus. De substantia Noui Testamenti, quae est CHRISTVS secundum carnem. Quod innuit Paulus, cum docet, Christum Iesum legem in decretis ceremoniarum Leuiticarum sitam abrogasse PER CARNEM suam: velut ymbra per rem adumbratam. Sicut scriptum est: Nemo vos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut nouilunij, aut sabbatorum, quae sunt VMBRA rerum futurarum, CORPVS autem Christi. Habemus ergo Christum in Nouo Testamento, adeoque in omnibus eius sacris ratione carnis non adumbratum, non significatum, sed verè praesentem, praecipue posteaquam non modo natus, passus, mortuus & resuscitatus, sed etiam ad dextram virtutis & maiestatis Dei secundum carnem euectus est.

Sextus. De maiestate Christi secundum Naturam assumptam. Cuius admiranda gloria hinc effulget, quod Deo reconciliati gerimus IN CORPORE Christi:

Christi: Et vt ad Coloss. 1. id repetitur, in corpore carnis eius. Vbi notanter exprimitur humana eius Natura, & ex vnione cum eterno λόγῳ id opus ei assignatur, cuius moli vniversa mundi potentia succubisset, videlicet reconciliatio hominum cum Deo, quam inter finita potentia opera referre blasphemum est. Qua de re supra monuimus, cum de viuifica Christi carne contra Sacramentariorum corruptelas differeremus.

Septimus. De dignitate ministerij Ecclesiastici. Cuius haud vulgare documentum est, quod refert Paulus, venisse Christum & euangelizasse pacem etiam his, qui procul sunt, hoc est, gentibus. Cum autem Christus ratione praedicationis fuerit minister circumcisionis, Roman. 15. neque ipse in sua propria persona praedicaret gentibus, sed Apostoli hoc fecerint: non obscure colligitur, quid quantumq; de hac praedicatione Apostolorum sit sentiendum, videlicet, quod Christus per ipsos sit con-

Rom. 15. cionatus, sicut Paulus ait: Non ausim loqui quicquam eorum, quae non effecit Christus per me, in obedientiam gentium. Et 2. ad Cor. 5. Nomine Christi legatione fungimur, tanquam Deo vos obsecrante per nos, rogamus pro Christo, reconciliemini Deo. Ideo iam ante dixerat Apostolus: Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit, Luc. 10. Idem sentiendum de praedicatione eorum, qui apostolis in ministerio succedunt, quando illa iuxta normam diuini verbi instituitur.

Octauus. De necessitate quoq; praedicationis Evangelicae hic erudimur. Quamquam enim beneficium est omnibus

omnibus huius mundi bonis & thesauris prestantius, quod Christus in corpore suo nos Deo reconciliauit: tamen nisi hic thesaurus per predicationem Euangelij distribueretur: inutilis nobis maneret & ociosus. Quod minime dissimulat Paulus, Romanis scribens in hac verba: Quomodo inuocabunt eum, in quem non crediderunt? quomodo credent ei, de quo non audierunt, quomodo autem audient absque predicante? Quomodo autem predicabunt, nisi missi fuerint? sicut scriptum est: Quam speciosi pedes annuntiantium pacem, annuntiantium bona? Idcirco D. Apostolus vtrunque hic coniungere voluit, tum quod pacem impetrarit in cruce pro nobis patiando, tum quod pacem hanc impetratam euangelizarit. Rom. 10.

Nonus. Eadem verba docent nos, quomodo Euangelium proprie sic dictum sit definiendum, videlicet quod sit concio pacis & reconciliationis cum Deo. Ideoque, Euangelium proprie acceptum (quatenus à lege distinguitur) nec accusat, nec damnat peccata per se. Nam quod odor mortis ad mortem est impijs, id planè per accidens 2. Corin. 2. euenit. Per se autem SOLA lex arguit peccata, sicut exclusiuam expressè ponit Paulus, Rom. 7. Peccatum non cognoui, NISI per legem. Ergò non per Euangelium. Et quod in specie attinet incredulitatis peccatum, id quoque damnatur primo legis precepto, quod omnem incredulitatem erga quodcunque verbum aut promissionem Dei damnat. Cuius rei testem habemus Christum ipsum, qui incredulitatem Iudaeorum accusans ait: no- Ioan. 5. lite

hinc putare quòd EGO accusaturus sim vos apud Patrem.
 Est qui vos accusat, M O S E S : perspicuè significans,
 eum, qui in Christum nō credat, non damnari à Christo
 per Euangelium, sed à Mose damnari per legem, ita vt
 Lex sua sententia proscribat & damnet ad exitium eos,
 qui Euangelio non credunt. Est enim & lex organum
 Spiritus sancti, per quod arguit mundum de increduli-
 tatis peccato, etiamsi ex sola predicatione detur ad vi-
 rā. Alias si prædicatio legis & accusatio peccati à Spi-
 ritu sancti officio & virtute disiungeretur, sequeretur illū
 neque agnitionem peccatorum seu contritionem opera-
 ri per legem, quod simpliciter est falsum.

Decimus. De mediatore, cuius fiducia liber no-
 bis ad Deum pateat accessus. Hic verò est CHRIS-
 T V S. Per hunc quippe habemus aditum vtrique in
 vno spiritu ad patrem: & quidem cum $\pi\alpha\rho\rho\nu\sigma\iota\varsigma$, vt
 sequente capite Paulus noster annotat. Hoc est, quod 1.
 Timoth. 2. legitur: vnus est Deus, & vnus mediator
 Dei & hominum, homo Iesus Christus. In cuius nomi-
 ne fiduciaque factæ preces infallibiliter exaudiuntur,
 secundum sacrosanctam promissionem, Ioannis 16. A-
 men, amen, dico vobis, quicquid petieritis patrem in
 nomine meo, dabit vobis. Ergò nihil opus est nobis in-
 uocatione sanctorum, vt hi pro nobis interpellent. Ha-
 beamus nostrum Pontificem ad dextram Dei, qui perpe-
 tuò intercedit pro nobis, vt meriti semel acquisiti, &
 nunquā euanescente vigore precum & supplicationum,
 quas in diebus carnis suæ cum clamore valido semet ob-
 tulit,

Hebr. 7.

ēulit, orans non pro apostolis tantum suis, sed & pro omnibus, qui per sermonem illorū crediderant, 1oa. 17.

Vndecimus. De precatione nostra, quomodo comparata esse debeat. Primò debet esse directa non ad Angelos, non ad sanctos defunctos, sed ad Deum. Deinde fiat, vt modo dictum est, fiducia mediatoris, adiutori nobis parantis. Tertiò fiat in spiritu, dicente apostolo: aditum habemus vtrique in vno spiritu. Spiritus sanctus enim est solertissimus magister & artifex concipiendarū precum, vnde & precum spiritus appellatur. Zach. 12. Quandoquidem hoc ipsum, quid oraturi simus, vt oportet, non nouimus: verum ipse spiritus sanctus intercedit Rom. 8. pro nobis gemitibus inenarrabilibus, hoc est, format preces nostras, & ad ardentem precandi affectum accendit corda, simulq; fiduciam indubitatam suggerit, vt audeamus clamare: Abba Pater. Tales preces sunt efficaces, Iacobi. Et tales vult adoratores Pater, qui aduertit in spiritu & veritate, Iohan. 4.

Duodecimus. Testimonium etiam hic extat articuli Trinitatis. Mentio namque fit Patris, ad quem fiat aditus: Filij, per quem iste aditus patefiat: Spiritus sancti, in quo hunc accessum, tum Iudæi, tum gentes habeant.

Decimustertius. Omnes populos esse coram Deo æquales, ita vt cunctis velit Dominus suam gratiam esse expositam. Nam sub regno Messie, posteaquam intergerinus paries est dirutus: nec Iudæus, nec Græcus est, sed omnes vnum sunt in CHRISTO IESU,

Gal. 3.

Gal. 3. Quod Petrus symbolo lintei cœlitus delati edoctus, coram centurione Cornelio disertè comprobat: Re ipsa inquiring, comperio, quod non sit personarum respectus apud Deum. Sed in quauius gente, qui timet ipsum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Ergo ne vllus populus aduersus alterum gloriatur, aut superbiat, Rom. 11.

Decimusquartus. De vnitate Christianorum, cuius hic admonentur, quia scribuntur conditi in VNVM nouum hominem: reconciliati Deo in VNO corpore: dicuntur habere accessum in VNO spiritu. Itaque propter hanc communionem bonorum vnanimes sint & concordēs, Philip. 2. Quandoquidem vnus sunt
 1. Corin. 11. panis, vnum corpus, quia de vno pane participant. Et
 & 12. per vnum spiritum nos omnes in vnum corpus baptizati sumus, siue Iudei, siue Græci, siue serui, siue liberi, & omnes vnum spiritum hausimus, 1. Corin. 12. Studeamus ergo seruare hanc vnitatem Spiritus per vinculum pacis. Vnum quippe corpus, vnus spiritus, quemadmodum & vocati sumus in vna spe vocationis nostræ, vnus Dominus, vnum Baptisma, vnus Deus & Pater omnium, qui est super omnia, & per omnia, & in omnibus nobis, Cuius vnitatis nos commones faciat, quod sumus vnus
 1. Corin. 12. corporis membra, vnius familie domestici. Sicut autem nullus pater familiâs fert dissidia inter suos domesticos: ita neque Deus inter suos.

Decimusquintus. De dignitate summa Christianorum, quod conciuēs sanctorum, & domestici Dei sunt facti: quoniam amici Domini nostri Iesu Christi, dicente ipsomet

ipſomet Saluatore: Non poſthac vos dico ſeruos, quia Ioann. 15.
ſeruus neſcit, quid faciat Dominus eius. Vos autem dico
amicos: quia omnia, quæ audiui à Patre meo, nota feci
vobis. Imò, quod maius eſt, fratres Chriſti ſumus facti.
Iuxta hanc memorabilem ſententiam, quam protulit
ad Mariam Magdalenam, vade, & dic fratribus meis: Ioan. 20.
Aſcendo ad Deum meum, & Deum veſtrum: ad patrem
meum, & patrem veſtrum. Vnde non dedignatur nos
Scriptura filios Dei nominare. Quemadmodum ſcri-
ptum eſt: Dedit poteſtatem filios Dei fieri hiſ, qui credi- Ioan. 1.
derunt in nomen eius. Quæ dignitas fidelium tanta eſt,
vt meritò in admirationem & ſtuporem ac propè in ec-
ſtaſin abripiat eos, qui diligenter illam expendunt.

Decimusſextus. Hac autem ſimul ad exhorta-
tionem ſunt referenda. Cum ſimus facti conciuſes ſan-
ctorum, cum per Euangelij communionem acceſſerimus
ad montem Sion, ad ciuitatem Dei viuentis, celeſtem Hebr. 12.
Hieruſolymam, ad innumerabilem Angelorum cœtum,
ad concionem primogenitorum, qui ſcripti ſunt in cœlis:
Ergo hac Dei ciuitate, qua donati ſumus, hoc venerando
domesticorum Dei conſortio nos dignos geramus. Ac-
ceſſentur enim huic tantùm fideles, excluſis impijs, A-
poc. 22. nec intramittitur in hanc ciuitatem incircum- Eſa. 52.
ciſus (corde) aut immundus, ſed populus iuſtus ſeruans Eſa. 26.
fidem, populus ſpontaneus in ſancto ornatus, genus ele- Pſal. 110.
ctum, regale ſacerdotium, gens ſancta. Et ὡς ἱεροί 1. Pet. 2.
domestici hic agnoſcuntur p̄ ſoli, tanquam lapides vi-
ui, & idonei ad offerendum ſpirituales hoſtias accepta-

biles Deo per Iesum Christum. Ad quam conuersationem sanctam incitamento quoque nobis sit templi augusta appellatio, quod in templum & habitaculum Dei edificari scribimur. An nescitis; inquit Paulus, quod templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis? si quis templum Dei profanat, hunc perdet Deus: Nam templum Dei sanctum est, quod estis vos, 1. Cor. 3. Et repetitur id, 2. Corinth. 6.

Decimus septimus. Nascitur etiam ex verbis Apostoli doctrina de Ecclesia: quod sit domus Dei viuens, complectens in Nouo Testamento non solum Iudaos, sed fideles omnes, Iudaos pariter & gentes: superstructa super fundamentum Prophetarum & Apostolorum, & coagmentata per angularem lapidem Iesum Christum, edificata in hunc finem, vt sit Dei habitaculum in spiritu. Sicut scriptum est: Inhabito in illis & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus, 2. Cor. 6.

Decimus octauus. De fundamento Ecclesia, de quo hodie inter nos & Pontificios controuertitur. Id vero nequaquam est Petrus, nisi ratione doctrinae: quo respectu & super caterorum Apostolorum fundamentum superstructi dicimur. Multo minus vero Papa, qui neque cum Petro, neque cum Prophetis & Apostolis quicquam habet commune. Sed id demum agnoscendum est fundamentum, quod à Prophetis & Apostolis pro fundamento Ecclesia agnitum animaduertimus. Hi solum Christum agnoscunt. Esa. 28. Ecce pono in fundamentis Zion lapidem probatum, angularem, preciosum, in fundamento fundatum, qui crediderit,

diderit, non fugiet. Et 1. Cor. 3. legimus: Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter hoc, quod posum est, quod est Iesus Christus. Valeant ergo Pontificj cum suo adulterino fundamento, Papa. Nos Prophetarū & Apostolorum fundamentū vnice agnoscetes Christum (qui fundamento ministeriali, de quo nugatur Sutarū maleferiat a societas, neutiquam indigeat, sufficiens quippe toti moli Ecclesia sustinēda) Papam pro Antichristo iure optimo habemus & proclamamus. Quem quicumq; pro fundamento Ecclesia receperant, eos verum fundamentū salutis abnegare, & electum à Deo lapidem angularem reprobare, adeoq; à Iesu Christo toros deficere certū est.

Decimus nonus. De inconcussa firmitate Ecclesia, que quia incumbit & innititur fundamento Iesu Christo, tuta est & manet aduersus omnes procellas minarū Satanae & mundi: vt hac domus nō euertatur, quia non super arenam, vt malignantium Ecclesia, sed super petram extracta est. Quemadmodum, Matih. 16. promittit Dominus: Tu es Petrus, & super hanc petram (quam tu Petre modò professus es, Filium Dei viui illam pronuncians) edificabo Ecclesiam meam: & portæ inferorum non preualebunt aduersus illam.

Vigessimus. Quod sit totius Scripturæ Propheticae & Apostolicae caput summum, videlicet Christus. In hūc respexerunt vnice, hūc prædicarunt fundamentū Ecclesia, caput anguli à Deo ordinatum, petram salutis, anchoram spei nostræ, aram & portum æternæ vitæ ac beatitudinis. In hūc ceu verum propitiatorium duo illi

*Cherubin Testamentorum noui, & veteris vnice res-
 Actor. 10. xerunt. Huic omnes Prophetæ perhibent testimonium,
 quod in ipsius nomine peccatorum remissionem accipiant.
 Psalmi. 50. qui credunt in eum. De hoc in ipso summo capite libri
 scriptum est. Hunc Moses præfiguratur: vaticinantur de
 illo Prophetæ: Hunc Ioannes digito suo monstrauit: Hunc
 per præconium Euangelij totus Apostolorum chorus per
 aterni Dei delegationem in omnes gentes manifestauit.
 Hunc ergo vñ animi testimonio sic declaratum Messiam
 Psalmi. 2. recipiamus, hunc colamus, osculemur, & seruiamus ei in
 timore & tremore, vt ipsi tanquam pretiosissimo angu-
 lari lapidi inserti, crescamus in templum sanctum Do-
 mino, neq; vnquam vt reprobi lapides abijciamur.*

CAPVT III.

ARGVMENTVM.

DVÆ sunt huius capitis partes. Priore ostendit causam vinculorum suorum. Quæ ob rem longè augustissimam sibi euenire confirmat, nempe ob annunciationem Euangelij inter gentes. Cuius maiestatem mysteriorum celsitudine maiorem in modum extollit. Posteriore infert suam ad Ephesios petitionem, quæ contendit, cum hæc sua captiuitas non villam aliam ob causam, quàm propter Euangelij prædicationem acciderit: ne eius apparente coram mundo

mundo ignominia se deterreri à professione fidei Christianæ sinant, sed potius in ea magis ac magis roborentur. Quod non tam ab ipsis petit, quàm supplicibus à Deo votis contendit.

PRIOR PARS.

Huius rei gratia ego Paulus vinctus sum, &c.] Tacita videtur translatione, conferens aliquam vinculorum suorum causam in Ephesos & reliquas gentes, ut nunc fundamenta sternat exhortationis, quam apertè subiunget. Eò enim directæ sunt hæc, ut tantò deinde fortius inferat, ne deficiant propter suam captiuitatem, cum ipsi quodammodo sint illius causa. Et est sensus verborum Pauli hic: Exposui nunc vobis, in quam præclaram lucem agnitionis diuinæ, omniumque cœlestium honorum communionem suis è tristissima seruitutis statu euocati: idque per prædicationem Euangelij de IESV CHRISTO. In qua dum fideliter laboro, mundus hanc mihi mercedem soluit, ut in vinculis Romæ detinear, non ob scelus aliquod ligatus, sed propter Dominum meum, cui seruo in annunciatione Euangelij, tanquam vinctus Iesu Christi. Et quidem pro vobis gentibus. Dum enim hoc ago, ut fiat dominus Dei & sanctorum conciuēs: Satanas per suæ impietatis ministros hanc mihi tragediam mouet, si fortè bonum opus aut dissipare, aut certè retardare possit. Porro accidit hæc captiuitas Pauli circiter annum Christi 58. Imperij autē Neronis, secundū aut tertium.

Q 3

Siqui-

Siquidem audistis dispensationem] Officij sui rationē paulo altius ex gestis superiorū annorum retexit Apostolus, & suum munus vindicat diligenter ab aliorum obreftationibus : luculenter edocens, se non temeritate quadam sine ordinaria vocatione ad tam sublime officium tractandum accessisse: sed per vocationem planē cœlestem Quasi dicat : Audiuistis iam antè per famam publicam de meo conuersione, tum vocatione ad Apostolatū in orbe sparsam : quomodo ad dignitatem huius officij peruenerim, non communi illa ratione vocatus, sed extra communem ordinem singulari quadam dispensatione gratiæ Dei, quæ data est mihi in vos gentes. Neg, tantum vocatus sum specialissima vocationis modo : sed noua insuper & cunctis retrò seculis inusitata ratione institutus in doctrina, quā alius propositurus eram. Nam secundum reuelationem mihi illa innotuit, quam Apostoli ceteri ex concionibus Christi aliquot annorū curriculo perceperant. Nominat autem doctrinam Euangelij mysterium quadam antithesi ad legem, quia non sit naturā nota, ut legis aliqua particula hominum mentibus inscripta est: sed simpliciter ab omni ratione humana abscondita doctrina. Quemadmodum antè scripsi paucis] Hac altera est coniectura, ex qua colligit, nondum obitos esse Ephesios, quo pacto per diuinam vocationē ad preconium Euangelij ordinatus, & per singularem reuelationem Iesu Christi ad id munus rectè obeundum mirabiliter edoctus & institutus sit. Id, ait, constare Ephesiis, non

tam ex cōmuni fama, quàm ex Epistola priore quadam
ad ipsos priuatim scripta, qua tamen hodie non extat.
Quæ etsi breui fuerit (ducit enim se scripsisse paucis)
posset tamen illos, si legant & relegerint, intelligere, quan-
tam ipse cognitionem habeat in mysterio Christi.
Euangelicæ autē doctrine, vt & prius dictū est, hac peri-
phrasis est. Quam ob profunditatē rerum in ea recondi-
tarū subinde mysterij nomine notat. Sicut mox nominis
rationē exponens, addit: id in alijs ætatibus non in-
notuisse filiis hominum. Nā etsi Prophetæ, aliq̃q̃, p̃ij
veteris populi non ignorarunt doctrinā de venturo Mes-
sia: tamen multa circumstantia, multa eius mysterij
partes manserunt ipsis quoque Prophetis incognita.
Quemadmodum neque ea, quæ ipsimet ex solo spiri-
tu sancto prædixerunt, ita explicite intellexerunt, vt
p̃ij in nouo Testamento, posteaquam totum negotium
incarnationis CHRISTI, cōuersationis eius inter ho-
mines, passionis & mortis, resurrectionis item & exal-
tationis ad dextram potentia DEI, nec non regni eius
forma, & gentium ad id vocatio iam per manifestum
complementum quasi oculis hominum sunt subiecta.
Multo minus verò gentilibus hæc innotuerunt priori-
ribus ætatibus (respectu gentilium enim potissimum hæc
dicuntur) sed planè fuerunt antegressus temporibus su-
pra omnem captum intelligentiæ sic posita, vt nullus sa-
pientium neq̃ Principum seculi huius ad ea cognoscenda
potuerit conscendere. Proinde vult dicere: Hæc præsens
ætas superat omnes præcedentes ætates hominum.

1. Cor. 2.

Huic enim soli reſeruata fuit patefactio integri myſte-
rij, illuſtris hac cognitio Chriſti, quæ poſſimum eſt ſan-
ctis Apoſtolis & Prophetis ſeu Doctõibus Eccleſiæ
reuelata, per ſpiritum, qui cœlitus ſuper illos effuſus
in memoriã conciones Chriſti eis reuocauit, & myſte-
ria regni cœleſtis plenus patefecit, vt ipſi porro alijs eo-
rum abſtruſa pandere, & de illis in orbe teſtificari poſ-
ſent. Inter partes huius myſterij eſt etiam hæc, quod &
gentes ſunt omnium beneficiorum Chriſti participes.
Quæ res ſub initium Eccleſiæ ipſis Apoſtolis quæq; abſur-
da videbatur, vt exemplo nobis eſt Petrus, Act. 10. 1. ri-
bus autem vocabulis vititur, quibus donum, quod gentili-
bus obtrigit in Euangelio, exprimit. Vocat cohæredes
Iudeis. Qui quandoque videbantur ab hereditate cœle-
ſti penitus excluſi. Vocat $\sigma\upsilon\sigma\tau\omicron\mu\omicron\iota\epsilon\varsigma$ $\epsilon\delta\upsilon\eta$, id eſt, qui
vnius iam ſunt corporis cum conuerſis ad Chriſtum Iu-
deis. Vocat conſortes promiſſionis in Chriſto, hoc
eſt, promiſſionis gratiæ, quæ per Chriſtum humano ge-
neri cõtigit, & annunciat per Euangelium. Quam
participatõnem gentilium cum Iudeorum fidei popu-
lo ſuã pluribus expoſuit.

Cuius factus ſum ego Miniſter] Hæc eſt illa
doctrina, & hæc vinculorum meorum cauſa, quia ſcili-
cet Miniſter huius nunquam ſatis celebratæ doctrinæ fa-
ctus ſum, non ex aliquo meo merito aut dignitate, ſed
ſecundum donum gratiæ Dei, ſiue ex mera miſeri-
cordia.

Quæ data eſt mihi ſecundum efficaciam po-
tentiz

centiæ illius] Ego minimè eram idoneus ad hanc tam arduam functionem sustinendam. Sed Dominus sua potentia ad huius muneris administrationem idoneum me constituit, in paradisi schola singulariter me erudiendo, alijsq; donis hanc ad rem necessarijs instruendo. Ne autem hæc arrogantius iactare videretur, quod præ cæteris sit sublimi illa mysteriorum notitia peculiariter illustratus: se omnium sanctorum minimus vera cordis humilitate prædicat, quod Ecclesiam Dei horribiliter olim vastarit. Vnde se alibi non dignum esse scribit, qui vocetur Apostolus. Verùm ex immensa Dei misericordia concreditum sibi affirmat hoc tam sanctum munus Euangelizandi, seu per Euangelij conuersionem proferendi imperuestigabiles diuitias & thesauros bonitatis Christi: de ipsius in carnem aduentu, & obedientie infinito merito, ex quo ad totius mundi peccata delenda inexhaustus quidam fons gratiæ Dei exuberet. Similiter vt in lucem hominum profertur & patefaciat, quæ sit mysterij illius à seculis in Deo hæctenus absconditi communio, gratiæ cuius gentibus etiam ad Christi regnum ingressus patefactus est. Cuius mysterij dignitatem ab autore: autorem à potentia celebrat, quæ ex vniuersorum creatione eluxerit. Qui condidit, inquit, vniuersa per Christum Iesum: docens apud eundem illum Deum, qui sit cæli terræq; creator, reconditum ab æterno fuisse Euangelicæ doctrinæ mysterium: Et per eundem nunc in lucem proferri, per quem & secula sunt condita, nimirum per Ie-

sum Christum. Et quidē sic proferri, ut ipsis quoq; principatibus ac potestatibus in cœlestibus, hoc est, beatis Angelis innotescant hæc arcana, quæ antehac illos latuerant, soli Deo cognita. Nunc autem nota facta refert etiam Angelis, dum in Ecclesia manifestantur per Euangelium æternum: vnde & admirantur & introspicere gestiunt in sapientiam Dei, quod ipse in se incommutabilis permanens, nihilominus ratione varia & omni creatura imperuestigabili suam Ecclesiam gubernet, asciscendo gentes in societatem populi sui, quæ olim erant alienæ, & infinita alia faciendo, quæ in arcanis Euangelij spectatu & admiratione digna occurrunt. Quæ omnia gerit Deus sapienter, eaq; in tempore exequitur, sicut ab æterno constituit: nimirum iuxta præfinitionem seculorum, id est, iuxta propositum ac decretum suum, quo ante omnia secula statuit gentes etiam ad Filij sui agnitionem vocare. Quam præfinitionem fecit in Christo Iesu Domino nostro: tum quod in huius merito fundata sit gratuita hæc gentium vocatio & electio ad salutem: tum etiam, quod per hunc Deus efficaciter illud gratiæ suæ decretū exequatur. Per quem etiam habemus audaciā (παρρησίαν) & aditum, ut imperterriti animo Deum Patrem accedere in nostris precibus audeamus cum filiali fiducia, quæ est per fidem illius. Eo ipso enim dum in Christum credimus, fiduciam simul concipimus erga Deum Patrem, cuius fiducia fundamentum est ea, quæ in Christum dirigitur fides.

LOCI

LOCI COMMVNES.

Primus. Paulus ne in vinculis quidem cessans Christi gloriam illustrare, sed ex captiuitate sua passim ad Ecclesias, vt & ad Ephesios, scribens, indefessi studij admonet Ecclesiarum ministros, ne vllam occasionem adificandi Ecclesiam suae fidei concreditam intermittant, sed instant tempestiue & intempestiue, vt 2. Timoth. 4. requirit.

Secundus. Vincula Pauli documēto nobis sint certitudinis doctrina, quam in mundo professus est, vtpote pro qua non dubitauit vinciri, & vel mori pro nomine Iesu Christi, Actor. 20. Sicut etiam consummato cursu suo & decerto certamine haudquaquam recusauit sanguinem profundere, & celebri suo martyrio confirmare nobis indubitatam certitudinem Euangelicae veritatis. Quod ipsum fecerunt Apostoli reliqui. Tot ergo singilla habemus istius doctrinae, quot martyria testium & confessorum Iesu leguntur.

Tertius. Eadem haec vincula Pauli exemplo nobis sint, ne nos pudeat testimonij Domini Iesu, & vinculorum eius, quorum haud puduit tantū Apostolum. Nam et si corā mundo apparent ignominiosa: tamē quia causa gloriosa est, gloriosa redduntur & vincula. Si probris afficimini (scribit Petrus) in nomine Christi, beati estis, quia gloria & Spiritus Dei super vos requiescit. Iuxta ipsos quidem maledictis afficitur, iuxta vos autem glorificatur. Ne quis enim vestrum affligatur vt homicida aut fur, aut facinorosus, aut

Perro

Porro sicut Christianus affligitur aliquis, ne pudeat, imò glorificet Deum in parte hac. Sic de supplicio crucis, quod Petro indixit Dominus, scribit Ioannes, hac dixisse Iesum, ut indicaret, qua morte glorificaturus esset Petrus Deū. Vnde sibi pro summa gloria & gaudio ducunt discipuli, Actor. 5. quòd digni essent habitū pro nomine Christi probro affici. Quod probrum Christi thesauris Aegyptiorum preferendum censuit Moses, Heb. 11.

Quartus. Paulus pro gentibus vincula & captiuitatem ferens, exemplum etiam est boni pastoris, qui veniente lupo non fugit, sed vel cum periculo vitæ pascit oues sibi commissas. Ita singuli concionatores sint affecti. Dent operam, ne sint mercenarii, quibus oues non sint cura, sed curam gregis agant, non coacte, sed volentes, non turpiter affectantes lucrum, sed propenso animo, &c. ut cum apparuerit ille pastorum princeps, reportent immarcescibilem coronam gloriæ. Cuiusmodi promissiones extant complures in Epistolis Filij Dei, quas dictauit Ioanni scribendas ad angelos siue doctores septem Ecclesiarum in Asia, Apocal. 2. & 3.

Quintus. Quòd Deus in gratiam gentium tantum excitauit Apostolum, qui perspicue profiretur, sibi datam dispensationē gratiæ Dei in gentes: meritò nos gentes pro electo illo & salutari organo gratias Deo agamus, & religiosissime nobis commendatos esse patiamur labores & scripta Pauli, quibus Ecclesiam penè omnium gentium plantauit, & adhuc plantat vsq; ad consummationem seculi. Hunc Dei virum verè possumus appellare

appellare NOSTRVM, hoc est, gentium Apostolum. Qui licet Hebraus ex Hebrais existens, NOSTER tamen esse & haberi gaudet, ideoq; se doctorem gentium nominat cum fide & veritate, 1. Timoth. 2.

Sextus. Quæ sit illa sapientia & eruditio, in qua pie ac sine peccato posimus gloriari. Non Philosophia humana, quæ aliâs suam suo loco habet commendationem & laudem: sed cognitio Christi, de qua hic vnicè gloriatur Apostolus, & in ea se pia sanctaq; gloriatione iactat. In hac omnem suam cognitionem & eruditionem penitus absolui perhibet, Corinthijs scribens: cum venirem ad vos, non iudicavi me scire quicquam, præter Iesum Christum, & hunc crucifixum. Hoc est, quod Ieremia 9. dicit Dominus: Sapiens non gloriatur in sua sapientia, nec fortis in fortitudine, nec diues in diuitijs suis, sed qui vult gloriari, gloriatur in eo, quod me nouerit. Quam sententiam Syracides 10. cap. ex Ieremia repetit.

Septimus. Doctrinam Euangelij non esse naturâ notam, Paulus toties ostendit: quoties mysterium nominat, & à seculis in Deo absconditum fuisse declarat. Nemo enim nouit Patrem, nisi Filius, & cui Filius voluerit reuelare, ut nec Filium nouit quisquam, nisi Pater. Ideo cum Petrus confessionem ex media Euangelij doctrina edidisset de Christo, dicens: Tu es Christus Filius Dei uiuentis: Respondet ei Saluator: Caro & sanguis tibi non reuelauit, sed Pater meus, qui in cælis est. Reuelat autem Pater per Spiritum suum, ut hic legitur, & 1. Corinth.

1. Corinth. 2. prolixius his verbis explicatur: Sapientiam loquimur in mysterio, quæ est recondita, quam præfinierat Deus ante secula in gloriam nostram, quam nemo principum seculi huius cognouit. Nam si cognouissent, haudquaquam Dominum gloriæ crucifixissent. Sed quemadmodum scriptum est: Quæ oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt, quæ preparauit Deus diligentibus se. Nobis autem Deus reuelauit per Spiritum suum. Ergo ne conemur mysteria regni cælestis accommodare humana Philosophia regulis, aut ex capto nostro metiri. Sicut hodie Sacramentarii omnia sua argumenta, quibus gloriam Filij hominis oppugnant, TANTVM ex Philosophia petunt, quorum summa huc redit: quia Christus corpore suo ascenderit in cælos, & neg. corpus possit simul & semel in pluribus esse locis, nec finitū infiniti capax: ideo non competere Christo ratione carnis, vt vel in multis vel omnibus sit locis, nec tribui posse Christo, quā Homo est, vt reali communicatione diuina Maiestatis sit omnipotens. Nos autem doctrinam Euangelij de Christo non solum in cælum subuecto, sed etiam in dextra Maiestatis regnante, & vt Paulus loquitur, omnia implente, meminerimus esse mysteria, quæ non scrutari sed adorare tenemur. Ideo captiuum ducamus πᾶν νόημα sub obsequium Christi, scientes, quod animalis homo in hisce articulis non capiat quicquam, 1. Corinth. 2.

Octauus. De Maiestate & indubia certitudine doctrina Euangelica, quæ hinc supra humanū modum attollitur,

colitur, & cœlitus patefacta intelligitur, quod res in ea tradita tam sunt vndiquaq; cœlestes, vt nisi è supernis patefactæ essent, ad eas indagandas ne quidem totius mundi sapientia potuisset assurgere. Cuiusmodi sunt sacrosanctæ Trinitatis articulus, arcagum incarnationis Filij Dei, mysterium de admirando consilio redemptionis mundi, de iustificatione, prædestinatione, alijsq; rebus plurimis. Quæ sic comparatæ sunt, vt licet ab humana ratione prorsus dissideant, rationis tamen iudicium sublimitate sua comescant, & sic reprimant, vt veritati sacrarum literarum homo non sine conscientia trepidatione possit contradicere. Quod argumentum certitudinis scripturæ Paulus repetit, Rom. 16. 1. Cor. 1. & 2. Et quidem $\chi\rho\iota\tau\eta\varsigma$ hoc eo certum & admirabilius redditur, cum ponderatur, quanto intervallo à sublimitate istarum rerum omnia omnium Philosophorum monumenta distent, & quàm sit profundum de tantis arcanis in omnibus illorum scriptis silentium, ita vt ne quidem vlla vnquam cogitatio horum mysteriorum animos eorum subierit.

Nonus. Hæc insuper patefactio Euangelij insallibile est signum diuinæ bonitatis erga genus humanum. Nam quia in cognitione Dei & Christi cœu cardine quodam nostra vertitur iustitia, & vita æterna: Nos autem naturâ non poteramus illum cognoscere, quod lucem habitat inaccessam, vt nemo quicumque eum vel viderit, vel videre etiam possit: ipsemet velut ex arcana sede prodiens sese in verbo veritatis patefecit.

Esa. 55.
Ioan. 17.

patescit, & agnoscendum praebeat, omneq; consilium suum aperuit, misso in mundum Filio, qui nobis voluntatem Patris liquidissime exposuit & enarrauit, Ioan. 1.

Decimus. De tempore noui Testamenti, quod verè seculum aureum dixeris ob illustrem patefactionem earum rerum, quae cunctis retrò at atibus non innotuerunt filijs hominum, adeò vt nunc Christi & ipsius regni cognitionem habeamus multò pleniorē, quàm olim Prophetæ habuerunt. Quam ob causam CHRISTVS suos discipulos beatos predicat, quia videant oculis suis & audiant auribus, quae olim multi Reges & Prophetæ, videre & audire desiderârunt, nec tamen hoc vel viderint vel audierint. Quod autem maior est felicitas seculi nostri, eò grauior subsequetur pœna, si tempus illud visitationis nostrae negligamus, Luc. 19.

Vndecimus. Cùm illius mysterij pars quaedam sit, quod & gentibus pœnitentiam concessit Dominus ad vitam, vt in Actis legitur: docemur, non iam ad solos Iudeos pertinere regnum Dei, sed etiam ad exercitum illud ac plenitudinem gentiũ. In Christo enim non vnus tantum populus, sed omnes gentes & familiae terrae benedicendæ erant, sicut Abrahamo promissum & in vniuersali vocatione gentium completum est. Quae etiam cum gaudio receperunt verbum Apostolorum, exultantes super gratia Dei, quod essent coheredes *τῶς ἐκκλησίας* seu concorporēs, & consortes promissionis in Christo per Euangelium. Hoc dono nobis diuinitus concesso vtamur ad prædicandam hinc Dei clementiam: non autem ab-

ut amur

ut amur ad peccandi licentiam. Potest enim Deus rursum excindere eos, qui præter naturam in oleam fuerunt inserti, Rom. 11.

Duodecimus. Ad exemplum Pauli discamus nos coram Deo humiliter, quantumuis excellentibus donis ornati. Paulus qui fuit vir Dei, potens sermone & facto, in paradiso Dei institutus, & factus electum organum ad portandum nomen Christi coram regibus & filiis Israël, non erubescit se vocare minimum omnium Sanctorum. Quod non facit hypocritica simulatione, quæ spiritualis esset coram Deo superbia: sed vera animi humilitate ex recordatione suæ pristina impietatis, quæ Dei Ecclesiam hostiliter infestabat & persequabatur. Sic & nos humiliemur sub potenti Dei manu, & quod maioribus donis sumus præditi, eò humiliores nos geramus, iuxta præceptum Syracidæ. Nam Deus ipse quidem est omnium altissimus, atque interim magna & præclara operatur per eos, qui sunt humiles corde, Syrac. 3.

Decimustertius. De dignitate ministrorum verbi, quibus licet indignus hæc datur gratia, ut in humano genere Euangelizent imperuestigabiles diuitias Christi & Dei mysteria in lucem proferant: quorum mysteriorum æconomi seu dispensatores sunt constituti. Videant ergo ne peruersis opinionibus hæc mysteria profanent & contaminent: vel vita dissoluta contemptui hominum exponant, neue sint ex eorum numero, quos Dei Spiritus Psalmo quinquagesimo perstringit hunc in modum:

R

Peccatores

Peccatori autem dixit Deus: quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu vero odisti disciplinam, & proiecisti verba mea retrorsum. Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas, &c. Potius igitur deuoto pectore studeamus sanctę castęq; tractare hæc arcana, & custodire cœleste depositum, retinentes in officio nostro fidem & bonam conscientiam, & exhibentes nos tanquam Dei operarios non erubescendos ad plenum probatum reddere ministerium nostrum satagamus.

Decimus quartus. Illustre hic testimonium legitur, quo æterna Christi Deitas astruitur: quando scribit Paulus, Deum condidisse vniuersa per Christum Iesum. Quod opus creationis cum soli Deo congruat, iuxta hæc *Esai. 44.* verba Domini: Ego Iehoua faciens omnia, extendens cœlos solus, stabiliens terram & nullus mecum: ac nihilominus Christo Domino perspicuè tribuatur, cum hic, tum *Ioan. 1. Colos. 1. Hebr. 1. & 3.* manifesta consequentia inferitur, ipsum verum esse Deum, super omnia benedictum & laudandum in secula, *1. Ioan. 5. & Roman. 9.*

Decimus quintus. De Angelis: quorum potentia indicatur, cum dicuntur principatus, & potestates. Sapientia autem illorum sic comparata innuitur, vt manifestatione mysteriorum Euangelij augeri potuerit. Clare enim docet Paulus, etiam cœlestibus principatibus & potestatibus notam esse factam multiformem illam sapientiam Dei in mysterio Euangelij. Nam quæ sciunt

de ineffabili vnione Personali seu incarnatione Filij Dei, ipsius iuxta carnem sessione ad dextram Maiestatis, admirando consilio redemptionis, vocatione gentium, &c. norunt ea non ex concreatâ sapientia (quandoquidem hac ad profunditates illas Dei expresse refert Paulus, quas sine Dei reuelatione ex sua propria sapientia nemo nouisse valeat) sed norunt hæc omnia ex reuelatione, cum quidem antequam ex arcano Dei sint consilioꝝ in lucem proferrentur, ipsis etiam angelis naturâ incognita verè fuerint.

Decimus sextus. De Dei in nos paterna cura & prouidentia, quæ iam inde ab æterno statuit, quomodo nos saluare vellet, ac de medio cogitauit, quo ex lapsu erigeremur, antequam funestus ille lapsus accideret: eligens nos in Christo Iesu, priusquam iacerentur fundamenta mundi, & secundum illam præfinitionem selectorum hoc electionis suæ decretum in Christo Iesu clementer exequens.

Decimus septimus. De mediatore nostro vnico Domino Iesu Christo. Per hunc namq; accessum nos habere hic rursûm confirmat Paulus. De quo loco in præcedentis capitis enarratione plura habuimus.

Decimus octauus. De natura fidei, quæ non hesitat per diffidentiam, sed cum πιστις καὶ ἀγάπη coniuncta est. Ideoq; ἡ ἀγάπη definitur ἐλπίς. Heb. ii ad firmitatem eius declarandam. Denuncianda igitur est Pontificiorum doctrina Ethnica, quæ

R 2 fident

fidem sola cognitione & assensu historia definientes, nobiliorem fidei partem $\pi\alpha\rho\rho\eta\sigma\iota\sigma\alpha\iota$ siue fiduciam de qua Paulus agit, & quæ fidei quasi anima est, improbe damnant. Atque sic loco vera fidei obrudunt Ecclesia dubitationem suam, quam virtutis & humilitatis nomini pingunt. Contra quem errorem hanc Pauli descriptionem teneamus.

Decimus nonus. Fidem hominis non immediate ad Deum irrumpere sed primo intuitu ad Christum cum propriissimum obiectum suum se conuertere, ut huius satisfactionem pro peccatis apprehendat. Qua apprehensa mox certam fiduciam concipit in Deum Patrem quoque, nimirum eiusmodi nunc intercessore freta, quem scit à Patre in omnem eternitatem rejici aut reprobari non posse. Hoc est quod Apostolus scribit, nos habere adiutum cum fiducia, quæ sit per fidem Christi: subindicans fiduciam illam adeundi Deum oriri ex fide in Christum propitiatorem concepta.

Vigesimus. Discimus tandem, inuocationem veram & salutarem non posse fieri sine fide in Christum. Aperte enim Apostolus indicat, adiutum non patere nisi per fidem Christi. Quod Rom. 10. pariter confirmans scribit: Quomodo inuocabunt eum, in quem non crediderunt? Ergo inuocatio, quæ ex fide non proficiscitur, non exauditur. Sed in peccatum vertitur, Psalmo 109. quia quicquid ex fide non est, peccatum est. Quemadmodum etiam Iacobus scribit, eos, qui inter orandum basitent, nihil impetrare à Deo. Econtra Saluator de

de fidei precatione d'fferens affirmat: Omnia quecun-
que petieritis in deprecatione credentes, accipietis,
Matthæi 21.

SECUNDA PARS.

Posteaquam Diuus Paulus dignitatem sui muneris
amplificauit, ostensa cum diuina sua ad illud voca-
tione, tum doctrina sublimitate maiorem in modum illustra-
ta: nunc ceu fundamento superstruit sequentem ex-
hortationem. Cuius propositionem hanc manifestè po-
nit: Quapropter peto, ne deficiatis ob affl. ctio-
nes meas] Dehortatur illos ab apostasia, ne propter ca-
priuitatem Pauli à doctrina Christianæ religionis defi-
ciant. Et vocula (quapropter) per illationem conne-
ctit partem hanc cum præcedente. Porro propositionem
confirmat argumentis. Quorum primum ab inhon. sto
ductum, h' scè verbis complexus est: Quas pro vobis
tolero] vt sensu sit: In leuens valde foret, si velleris de-
ficere ab Euangelio, propter eas ipsas affl. ctiones, qua
mibi propter vos eueniunt. Ac quicquid iam tolero in
vinculis meis, propter vos tolero: dum enim vobis Eu-
angelium prædico, dum vos laboro ad Christum perdu-
cere vinculis constringor ex odio mundi & Satana. Er-
gò nunquam vobis hanc coram Deo & sanctis ange-
lu maculam inuri patiamini, vt qui in h' quodammodo
vinculorum causa estis, velitis illorum causa resi-
lire ab Euangelio. Quæ est gloria vestra] Secun-
dum argumen: um ab honesto: G'loria um vobis est con-

R 3

stantes

stanter adherere ei doctrina, cuius Apostolum & con-
 fessorem cernitis extrema quævis propter illam mini-
 me detrectare. Quandoquidem hac ipsa nota constan-
 tia mea perquam egregie se vindicat ab omni fraudis
 & impostura suspitione, quod non spe lucri inductus,
 aut cuiusquam terreni commodi expectatione motus
 illam mundo proposuerim, sed tantum quia illam in-
 dubiam veritatem celestem esse testimoniis plusquam
 humanis persuasus sine ulla dubitatione sciq. Ceterum
 quia non ignota erat Paulo humani corâs inconsan-
 tia, & Satanae incredibilis conatus in attentanda ho-
 minum fide, si ubi illam posset concutere & labefacta-
 re, idcirco ad Deum se conuertit, hoc ipsum, ad quod Ephe-
 sios erat exhortatus, illis à Domino supplicibus votis
 petens. Huius rei gratia flecto genua mea, &c.]
 quasi dicat hac res tantopere mihi est cordi, ut eam gra-
 tia quotidianas ad Deum preces fundam, flexis cordis
 & corporis genibus, hoc suppliciter contendens à Deo
 & Patre Domini nostri Iesu Christi. A quo tan-
 quam communi Patri omnis cōgnatio nomi-
 natur in cælo & in terra. Cognationem autem in-
 telligit eam qua Christus nobis, nos Christo vnus iam
 Patrius communione sumus deuincti, ut sit sensus: Pa-
 ter ille est communis Pater, non solum Domini Iesu
 CHRISTI per Naturam, sed etiam cunctorum cre-
 dentium siue in cælis triumphantium siue in terris ad-
 hæc militantium Pater est, per gratiam adoptionis. Ab
 Episcopo (vult dicere) peto ego ardentem, ut det vobis
 iuxta

iuxta diuitias gloriæ suæ, vt fortitudine corroborimini per Spiritum eius, in internum hominem, hoc est, vt ita confirmemini in doctrina veritatis, ne ob vllas afflictiones, vel meas, vel vestras vacilletis, multò minus deficiatis: sed secundum internum hominem in agnitione, fide, spe, & tolerantia, nouis subinde auctibus & incrementis robustiores efficiamini. Idq; per Spiritum sanctum, qui fidem vestram diuinâ virtute sua fulciat atque hoc efficiat, vt habitet CHRISTVS per fidem in cordibus vestris, hoc est, vt is viuât & agat in vobis, vt præter CHRISTVM nihil sapiatis, nil desideretis, sed hunc totum vestrum esse cogitetis: atque ipse vicissim in corde vestro hospitium sibi paret, cui secundum gratiam clementer inhabitet. Fixis in charitate radicibus] Quem admodum petit à Deo, vt in fide proficiant: sic orat, vt in charitate quoq; profundas radices agant, ne vlla vitentationum subuertatur. Vt valeatis assequi, quæ sit latitudo, &c.] Precor etiam, vt cum reliquis Christianis valeatis aliquo modo per fidem pensitare, quæ sit latitudo, longitudo, profunditas & sublimitas mysterij gratiæ & misericordiæ Dei per Christum exhibite. Quod videlicet eius latitudo nullis vsq; terminis se claudi patiatur: quod longitudo eius se porrigat à solis ortu vsq; ad occasum, & in omnium gentium orbem se extendat: quod profunditas illius ad contemptissimam queque è cæno miseriæ attollenda se demittat: quod denique altitudo eius omnium hominum

& Angelorum intelligentiam transcendat, atque sit in omnes dimensiones iura mensuram & modum pateat.

Cognoscereq; præminentem dilectionem cognitionis Christi] hoc est: precor item à Deo, ut in cordibus vestris sentiatis summum erga cognitionem Christi amorem & dilectionem: qua imbuti non patiamini vos rebus vel prosperis vel aduersis ab ea cognitione diuelli: sed impleamini in omnem plenitudinem Dei, qui sua in vos dona vberim conferrat, & ad consummatam perfectionem vos tandem deducat. Pertinet autem hæc precatio ad locum facilitatis, huc spectans, ut doceat, etsi perseverantia in fide excedat mensuram humanarum virium: Dei tamen ope posse illos stare in bono: quamobrem etiam ab hoc precatur & impetrat Ephesius id perseverantia donum.

Precationi Paulus gratiarum actionem subiungit, aded nihil de exauditione dubitans, ut nihil ambigat pro illa, licet haud dum in oculos incurrente, Deo vota soluere. Immisceat autem manifestè possibilitatis locum à natura potentia diuina. Ei autem, inquit, qui potest cumulatè facere] Potentiam Dei exaggerat, dum perhibet, posse Deum facere non tantum ea, quæ ratione valeamus assequi, sed ea etiam, quæ omnem caput intelligentia nostra excedant longissime. Et quidem cumulatè illa facere posse ultra omne quod vel orando petere audemus, vel cogitando intelligere possumus. Quod simul ad consolationem

Ephesio-

Ephesiorum accommodat. Quia enim nihil quicquam est, quod non potentia Dei subiaceat: vtrique pro sua omnipotentia poterit & pro sua bonitate volet dare vobis, vt in bono perseueretis. Idg, secundum efficaciam agentem & exerentem se in nobis (quos semel regenerauit) aduersus portas inferorum protegendis & conseruandis. Huic prepotenti Deo sit gloria in Ecclesia per Christum Iesum in omnes ætates seculi seculorum, Amen.

LOCI COMMVNES.

Primus. Exemplo Pauli docentur pastores Ecclesie, vt vigilant pro grege suo, ne quoad fieri potest, seducatur aut deficiat à sana doctrina quisquam. Vigilent autem tum vrgendo sinceritatem doctrinæ, & ad eam exhortando, tum verò etiam suis ad Deum precibus pro salute auditorum instando. Quod factum moperè est necessarium, tum propter infirmitatem carnis abhorrentis à cruce (quæ cum professione sana doctrinæ solet esse coniuncta) ac pruriens studio nouitatis, quo capti multi à veritate aures auertunt: tum verò etiam propter versutiam hereticorum, qui toto conatu hoc agunt, vt discipulos alliciant, & deprudentur incircumspectos: Denique ob indefessum conatum Satane circumeuntis, leonis instar, ac querentis, quem deuoret.

Act. 20.

Coloss. 2.

1. Pet. 5.

Secundus. Afflictiones doctorum, quas Euangelij causa sustinent, potius animent auditores ad constantiam, quàm vt hinc defectionis ansam arripiant. Sunt

R s enim

enim ille afflictiones veluti stigmata Iesu Christi, & insignes notae laudatae constantiae, quam ceteri Christiani conspicientes emulari & sectari debent. Idem Paulus mul-

1. Corin. 4. tories suas calamitates longo catalogo recenset, ut animum addat pijs simili ratione quous adversa pro Evangelij doctrina subeundi.

- Tertius. Preces nostras ad Deum debere esse non frigidas, sed ardentes, ex spiritu & veritate profectas: quemadmodum apostolus flexis genibus serio cum affectu precatur. Hoc cum non sit nostrarum virium: Deum
Zacha. 12. oremus, ut in corda nostra effundat spiritum gratiae & precum, qui excitet in nobis viuendum orandi affectum
Rom. 8. coniunctum cum filiali fiducia, qua clamare possimus: Abba Pater, Rom. 8.

- Quartus. De communi nostra cum Deo & omnibus fidelibus cognatione. Quam efficit CHRISTVS Dominus, qui communione assumpta Naturae frater noster factus, suum Patrem reddidit nostrum Patrem, ut non modo sit pater Christi, sed propter Christum etiam omnium piorum ac fidelium, qui adoptati sunt in filios Dei, ut iam consummata sit, & in quendam perfectionis circulum reducta paternitas. De qua Christus, Ioan. 20. Ascendo ad Deum meum, & ad Deum vestrum, ad Patrem meum, & Patrem vestrum. Hac igitur paternitate nos dignos geramus, ne degeneremus, sed in luce ambulemus, sicut & ille in luce est.

- Quintus. De perseuerantia in fide, qua non est in nostris viribus posita, sed Dei donum pijs precibus impetrandum.

petrandū. Quod tamen Dominus dare certò vult omnibus, qui ex fide petunt. Fides non est omnū, inquit Paul. Luc. 11.
 sed fidelis est Deus, qui stabiliet vos & custodiet à ma- 2. Theff. 36
 lo. Cuiusmodi promissiones extant multe in epistolis
 Pauli, 1. Cor. 1. & 10. Phil. 1. 2. Theffal. 2. & 3. & apud Pe-
 trum priore epistola 1. & 5. cap.

Sextus. Quoniam scribitur hoc loco Christus habi-
 tare in cordibus fidelium per fidem: argumentum hinc
 sumitur pro stabilienda Christi, quā homo est, personali
 presentia. Quoniam enim aliud est gratiosa inhabi-
 tatio, aliud verò presentia, quæ potest esse etiam absque
 gratiosa in habitatione (quemadmodum etiam in me-
 dio inimicorum Christus in dextra Patris dominatur
 præsens) tamen habitatio & mansio illa in nobis gratio-
 sa, quæ hic, & Ioan. 14. promissa extat, præsupponit in-
 habitantis presentiam. Proinde quia hic non λόγ &
 simpliciter quā λόγ &, sed Christus, quā Christus (qui
 ab vnctione humane nature Christus dicitur) in nobis
 habitat: sequitur illum nobis presentem esse, non dimi-
 diatum, in vna tantum natura, quæ extra alteram per
 αἰσθητικὴν quandam constituatur: sed totum secun-
 dū ambas naturas αἰσθητικὴν & νοητικὴν intimescibi presentes.
 Quemadmodum promisit in Verbo suo, Matth. 18. & 28.

Septimus. Quæ sint virtutes Christianis hominibus
 cum expetenda tum scienda, videlicet fides, per quam
 Christus apprehensus mansionem apud nos facit & gra-
 tiosam in habitationem. Deinde charitas, in qua radices

figi

figi vult Paulus, vt tenaces eius simus, velut sequente capite audiemus. Teriò tolerantia in afflictione, quæ ob aduersitates huius mundi Christianis maximopere necessaria est; vnâ cum cæteris virtutibus, quarum alibi fit mentio.

Octauus. Dei bonitatem, quæ in Christi redemptione eluxit, nulla ex parte esse mensurabilem, sed vada quæque immensam & infinitam: cuius longitudo, latitudo, profunditas & sublimitas non nisi fidei oculo
 Psal. 103. potest conspici. Hinc ille voces sancti rum: quantum distat oriens ab occidente, longè fecit à nobis iniquitates nostras. Secundum altitudinem cæli à terra corrobo-
 Psalm. 36. ratur misericordiam suam super timentes se. Item magnificata est vsq; ad cælos misericordia eius. Et rursum:
 Syr. 2. misericordia eius tanta est, quantus est ipse, & c. Et vbi
 Roman. 5. exuberavit peccatum: multo magis exuberauit gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.

Nonus. De omnipotentia Dei, quæ potest non modo facere, quæ nos cogitatione nostra possumus comprehendere, sed abundanter & cumulatiè vltra omne, quod cogitamus. Coram ipso enim nihil impossibile, Ierem. 32. Zuch. 8. Ergo temerarij sunt, qui omnipotentia Dei limites constituunt, & mox contradictoria esse clamitant, quæ in suo cerebro putant esse impossibilia ipsi quoque Deo. Error Sadducæorum, Christo perhibente, hinc ortus erat, quod partim nescirent scripturas, partim
 VIRTUTEM Dei. Sic Zvinglianorum error ex hoc fundamento nascitur, quia nec scripturas sciunt, nec
 virtutem

virtutem Dei. Id. oq³ sentiunt in corde suo, quidam etiam profitentur ore esse quoque Deo impossibile, vt aterni & omnipotentis Filij Dei corpus salua sua substantia simul & semel in pluribus sit locus. Hinc contradictiones fingunt, vbi coram Deo nulla sunt. Verum non eo ingenio erat pater fidelium Abrahamus, vt si quid putasset esse in natura impossibile & coram ceterationis iudicio cum contradictionis implicatione coniunctum: protinus apud Deum quoq³ impossibile vel contradictorium censuisset. Promissionem acceperat de regibus & populis ex Isaac prodiuturū, præcipue autem de semine benedicto nascituro ex Isaac. Hunc porro iubetur immolare, antequam vlla proles ex eo nata erat. Si Abraham fuisset ea mente, qua Calviniani: confessim ita concludisset: contradictoria non possunt simul esse vera. Vt autem ex meo Isaac nascantur reges & populi, adeoque Messias etiam mundi: & nihilominus immoletur, antequam vlla ex eo nascatur soboles, sunt simpliciter contradictoria. Ergo non possunt simul esse vera, & proinde mandatum illud de immolando filio non à Deo, sed à malo genio profectum sit oportet. Verum Abraham persuasissimum sibi habens, posse Deum facere cumulatè supra omne, quod cogitare possumus, adeoq³ posse Isaac *Hebr. 11.* cum vel ex cineribus resuscitare, & factam promissionem in illo complere: nihil hesitauit per diffidentiam, sed Deo laudem omnipotentia tribuens accepto mandato parendum censuit. Scriptum est autem non propter *Rom. 4.* ipsum tantum sed & propter nos, vt vestigijs fidei ipsius, *cap.*

tanquam υἱοὶ τοῦ Αβραάμ, insistentes contra spem
 Naturæ sub spe fidei speremus & credamus. Sic in arti-
 culo resurrectionis, si contradictiones ex nostro arbitra-
 tu liceat comminisci: quàm speciosè videbimur causam
 adepti, hunc arduum & diffiilem articulum penitus
 abnegandi? Exemplum huius accipe. Dilaceratur
 aliquis homo à leone, eiusque caro tota aliquot dierum
 spacio deuoratur, & verè, quemadmodum alius quidam
 cibus, in ipsius (leonis) carnem & sanguinem vertitur.
 Iam certum est, hanc leonis carnem, in quam commu-
 tata est caro dilacerati hominis, nunquam in eter-
 num resurrecturam. Credimus enim resurrectionem
 carnis hominum, non leonum, &c. Ac nihilominus re-
 surget dilacerati hominis caro, quæ per illam naturalem
 conuersionem facta est leonis caro. Hoc audiens huma-
 na ratio, nonne pro impossibili contradictione habebit
 & iactabit, si non diuini Verbi repagulis intra fidei ob-
 sequium cohibeatur? Certum enim est huic memorato
 exemplo longè plausibiliorem speciem contradictionis
 inesse, quàm Caluinianorum fictitiæ contradictioni,
 quam contra veritatem doctrinæ sanæ iactant, impossi-
 bile & contradictorium opinantes esse, vt Christus se-
 cundum humanam Naturam ascendisse credatur in
 cælum, & nihilominus in omnipræsente dextra Dei cæ-
 lesti ratione adsit, omniaq; impleat, vt Paulus ait. Vi-
 deant ergo Caluini, quomodo in nouissimo die consi-
 flere velint humanis illis suis argutationibus, quibus Deo
 ipsi præscribere attentant, quid non minus apud ipsum,
 quàm

quàm apud homines pro impossibili contradictione sit habendum. Nobis autem paruulis Christi sit hæc regula instar sacre anchoræ: Deus potest ex *Dei. 1. 1. 1.* CVMVLATE facere VLTRA OMNIA, QVAE petimus aut COGITAMVS. Quia apud illum non est impossibile vllum verbum, vt ex Ieremia repetit & asseuerat Gabriel, Luc. 1.

Decimus. Porro quia in hac memorabili gratiarum actione legitur etiam, quod possit cumulatè facere vltra omnia quæ PETIMVS: opponamus hoc diffidentia carnis, cuius cogitationibus ceu telis ignitis Satana percelluntur haud rarò p̃j, vt calamitatem suam maiorem putent esse, quam quæ vllò remedio leuari queat. Ideoque licet orent, tamen subinde cogitationes hæc animos illorum exercent, nimis deploratum esse malum, in quo versentur. Ad hanc diffidentiam reprimendam teneant hæc verba Apostoli, quod DEVS possit, & multoties (cùm est ex re electorum) soleat facere vltra, quàm ausint petere. Fatetur id Iacobus Patriarcha, cùm filios Iosephi, nepotes suos, aspiciens, in hæc grati animi verba erumpit: Non sum fraudatus aspectu tuo. Insuper ostendit mihi DEVS sementuum. Sic Iobi duplicia reddidit DEVS omnium eorum, quæ amiserat: cùm is ne quidem simplum sperare ausu fuerit, sed nudam duntaxat liberationem à corporis & animi flagello petierit.

Vndecimus. De laude & gratiarum actione, quæ semper in Ecclesia tanquã grati sacrificiũ vigere debet.

Ha

Haec enim sunt nostra victimæ, vituli & fructus laborum laudantium Dominum, Osee 14. & Hebr. 13. Cultus certe Deo longè gratior, quam taurus habens cornua & ungulas, Psal. 69. quæ de re plura vide Psalmo 50. Ergo nunquam non pro infinitis meritis celebremus nomen sanctum Dei, Psal. 103. Et gratias agamus semper illi de omnibus in nomine Domini nostri Iesu Christi, Ephes. 4.

CAPVT IIII.

ARGVMENTVM.

TRIA potissimum tractat hoc capite Diuus Paulus. Primò instituit insignem exhortationem ad vnanimitatis studium. Deinde explicat liberalem donationem Iesu Christi, quæ locupletauit Ecclesiam suam, cum ad dextram maiestatis consedit. Tertiò ab impietate vitæ & peccatis varijs, quibus Ethnici sunt dediti, prolixè dehortatur Ephesios.

PRIMA PARS.

Horror itaque ego vincetus in Domino] Institutum est Ephesios ad concordie studium inuitare. Dicit ergo, se hortari illos serid, vt huius, quæ propositurus est, obtemperent. Ceterum adjicit: Ego vincetus in Domino: vt suæ admonitioni pondus addat, & auctoritatem apud Ephesios conciliet, quod eam ex vinculis & carcere

carcere ad illos perscribendam ducit, vt hinc coniecturam capiant, quàm sit cordi Apostolo, vt Ephesi inoffenso pede in pietatis semita progrediantur: Atque ipsi eandem sollicitudinem & diligentiam in exequendo sui Apostoli præcepto adhibeant, quàm is in præcipiendo. Propositionem constituit hanc: vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis. Et latet in ipsa propositione vis persuadendi ex honesti fontibus, dum vult illos dignè sua vocatione ambulare. Quasi dicat: Meministis, o mei vos, è quantis & quàm densis tenebris sitis euocati in admirabilem Dei lucem, vt posthac in fidei & pietatis tramite ambulantes Deo vestra probaretis obsequia. Agite ergò dignos hac tam sancta vocatione vos gerite.

Cum omni submissione] Propositionem explicatius euoluit enumeratione virtutum, in quarum cultura vult laborare Christianos Ephesi agentes. Prima est submitio siue humilitas erga Deum & homines, ne se efferant, sed coram DEO se toto pectore humilient, in communi vita verò ad quosuis etiam abiectissimæ sortis homines se non ficta animi demissione accommodent.

Ac mansuetudine] Secunda virtus mansuetudo, cuius nomine poscit, vt tranquillo animi statu se comes ac mites exhibeant quibuslibet.

Cum animi lenitate] Tertia virtus *μετ᾽ ὀψιμύτην*, longanimitas, qua vult, vt animi affectus sic moderentur, ne se facile ad indignationē commoueri sināt: sed pacis studio de suo iure potius concedant, quàm ve-

S

tran-

tranquillitatem conuersationis turbari patiantur. Sicut ipsemet Apostolus *μακροθυμία* hanc definit, subiungens: Tolerantes vos inuicem: Hoc est, Christiana equanimitate ferentes, quod cōmode mutari nequit, & pia facilitate lenitateq; condonantes, quæ quis habet aduersus alterū. Idq; per charitatem, quæ cōuersationis mutua velut rectrix & moderatrix esto, è qua etiā ceteris fonte memorata virtutes omnes scaturiunt.

Studentes seruare vnitatem spiritus per vinculum pacis] Diligentiam & accuratum studium eis commendat retinenda vnanimittatis. Quod vocabulo (*ὁμοθυμαδόν*) innuit. Vnitatem spiritus intelligit sinceram animorū concordiam, à communione spiritus, quo reguntur p̄g, profectam: vt ipsorum corda vinculo pacis sint firmiter colligata & sic compacta, ne faciliē vnquam per grauiiores dissensiones ab inuicem dissiliant. Et hactenus quidem propositionem potius suam exposuit, quidnam velit eos sectari, quàm vt rationibus eam stabilierit. Nunc autem argumentum suasionis longè efficacissimum subiungit, sumptum ab indiuisa communione bonorū, quibus Christiani simul omnes perfruuntur. Quæ (*ὡς ὅτι*) coaceruat Apostolus: vbi singula mēbra singula suppediāt persuadendi argumenta.

Vnum corpus] Vos estis vnum spirituale corpus in Christo, qui caput vestrum est, vos cū illius membra, tum inter vos ipsos quasi commembra. Ergo absurdū est, vt inter vos intestina alatis dissidia, quod esset in propria sanire viscera.

Vnus

Vnus spiritus] Sicut membra externi corporis eodem spiritu viuificata summo consensu in sui mutuam conseruationem conspirant: ita vos eodem spiritu, qui ex Deo est, viuificatos & in unitatem mystici corporis re-dactos merito propter hanc spiritus unitatem concordēs esse condecet.

Quemadmodū & vocati estis in vna spe vocationis vestræ] Vna est & indiuisa vocatione vestrum omnium ad communem hereditatem celestem in vna eademq; spe. Ergo huius etiam vocationis, spei & hereditatis κοινωία vos de vnanimitate sancte colenda commonefaciat. Cum prorsus sit absolum & inconueniens, vt qui in aternam perpetuitatem vnā viuēt & regnabunt in cœlis, dissidia inter se alant in terris.

Vnus Dominus] Vnus est vestrum omnium Dominus, per quem sunt omnia, & vos per illum, qui est Christus Iesus, quod verò duplici iure vester est Dominus, tum quia vos creauit, tum quia prolapsos & perditos recreauit, suog; sanguine mercatus est. Ergo cum vni Domino seruiatis, huic vni militetis: æquum est vos esse pariter affectos & concordēs.

Vna fides] Vna est & communis vestra fides, in vnum communem illum Dominum vestrum recumbens & respiciens. Absolum igitur hanc fidei unitatem dissensionibus perturbare & conuellere. Vnum etiam est baptisma, quo simul omnes in vnum IESVM CHRISTVM estis baptizati. Quam scdum ergo fuerit,

S a si dē

si distractionibus animorum profanetis sacrosanctam illam actionem fœderis vestri, in quo Satana operibus, atque sic etiam disidijs sanctè renuntiastis?

Vnus Deus & Pater omnium] Habetis communem Deum, & eum quidem vnicum, cuius vos estis figmentum & opus. Par igitur vt figmentum sui conditoris vnitatem amuletur. Habetis vnum Patrem, cuius vos per adoptionis gratiam facti estis filij. Ergo decet vos tanquam fratres fraternam concordiam non dissipare, sed religiosè colere & alere.

Qui est super omnia] Quis sit ille Deus & Pater, explicat Paulus, videlicet tota Trinitas. Patris enim vocè non solum Trinitatis persona prima intelligitur, quæ aliàs Pater respectu Christi dicitur: sed hic Deus dicitur Pater omnium nostrum. Quo sensu etiam filius est Pater noster, Pater ille aternitatis, vt ab Esaia nominatur. Vnde haud raro discipulos filiolos suos nominat. Et Spiritus sanctus Pater noster est, regenerans nos ad vitam æternam. Cui in hymno Ecclesiastico acclamat Ecclesia: Veni Pater pauperum, &c. Singulas hæc personas suis distinctis caracteristicis notis expressit hoc loco Paulus. Nam dicens: Qui est super omnia: Patrem, tanquam primum omnium fontem & originem intelligit. Cùm subiungit: PER OMNIA, Filium notat. Quando addit: In omnibus: spiritum sanctum designat.

LOCI COMMVNES.

Primus. Efficaces esse admonitiones, quæ ab his, quibus

bis

bus deuincti sumus, proficiuntur: cum vel ad emigrandam ex hac vita se componunt, vel inter alias insigniores calamitates, nostri cum affectu quodam sollicitudinis memores, ad officia pietatis exhortantur. Veluti Paulus e vinculis suis. Et pij in suis testamentis mortu vicini, vt Iacob, vt Iosua, vt Dauid, vt Tobias, & alij. Imò Saluator ipse, qui iam iam per passionem & mortem ad Patrem iturus, suos ad charitatem & tolerantiam sub cruce praelar a concione exuscitat.

Secundus. Apostoli Pauli vincula commones faciunt quoque nos de verorum ministrorum Ecclesia communi sorte. Quibus omnis generis aduersitates sunt expectanda, quod Satana regnum vastent, omnemque vim tracundiae & furoris ipsius aduersum se concitent. Sed bene habet: Qui fidelis est vsque ad finem, & vice-rit, accipiet coronam vitae. Sicut Angelo seu doctori Philadelphienfis Ecclesia promittitur his memoratu dignissimis verbis Filij DEI: Dedi coram te ostium apertum, & nemo potest claudere illud, quia modicam habes virtutem, & seruasti sermonem meum, & non negasti nomen meum. Ecce do de synagoga Satana, qui dicunt, se Iudeos esse, & non sunt, sed mentiuntur. Ecce adigam illos vt veniant, & adorent ante pedes tuos, & sciant, quod ego dilexite, quoniam seruasti sermonem patientiae meae, & ego seruabo te ab hora tentationis, quae ventura est in orbem vniuersum, vt tentet habitantes in terra. Ecce venio cito, tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam. Qui vicerit, faciam illum

columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius. Et scribam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei noua Hierusalem, qua descendit de caelo à Deo meo, & nomen meum nouum, Apoc. 3.

Tertius. Christiani perpetuo considerent, quam angusta planities caelesti vocatione vocati sint, ad populum electum Dei, ad regnum CHRISTI, ad participationem sortis sanctorum in lumine, ad vitam aeternam. Hac ergo vocatione tam praecleara digne ambulent, secundum apostoli praeceptum. Non enim ad immunditiam peccatorum vocauit illos Deus, sed ad san-

Tit. 2. citatem vitae. Illuxit quippe gratia Dei salutaris, castigans nos ut abnegata impietate & mundanis concupiscentiis sobrie, iuste, & pie viuamus in presenti seculo, Et redempti sunt Christiani ab omni iniquitate, ut purificarentur in peculiarem populum, sectatorem bono-

Rom. 8. rum operum: ut posthac non secundum carnem ambulent, sed secundum spiritum: ut abstinentes à carnali-

1. Pet. 2. bus desideriis aduersus animam militantibus, posthac conuersationem suam honestam habeant, ambulantes

Ephes. 5. ut filij lucis, probantes quid acceptum sit, nec commercium habeant cum operibus infrugiferis tenebrarum, sed vivant tanquam Filij Dei irreprehensibiles in medio nationis prauae & tortuosae, tanquam luminaria in mundo, Huc huc inuitet nos vocatio nostra caelestis, & hoc modo ambulantes digne ambulabimus illà, digne Deo, Colos. 1. 1. Thes. 2 digne Euangelio, Phil. 1. sicut nusquam non illa cohortationes in Paulinis epistolis occurrunt.

Quartus.

Quartus. De humilitate, virtute Christianis appropriata, ad quam inuitet nos Dei exemplum, qui cum in altis habitet, ad humilia tamen se demittit ac respicit Psal. 113. in celo & in terra. Inuitet exemplum Christi, quod nobis ipsemet commendat: discite à me, quia mitis sum & Matth. 11. humilis corde. Quae Saluatoris humilitate Paulus Philippenses suos admonet, vt per animi humilitatem alium quisq; se praestantiorē existimet. Inuitet nos ad illam dulcis promissio verbi Dei, quae edicit, eos, qui se humilant, exaltandos esse, & gratiam eis obtingere, 1. Pet. 5. Luc. 14. & Ezec. 21.

Quintus De mansuetudine. Quae tam est amabilis virtus, vt totam conuersationem hominis gratam & iucundam efficiat. Hanc Paulus in Epistola ad Titum praecipit exhiberi erga omnes homines. Et peculiari promissione Christus ad eam discipulos suos inuitat, Matt. 5. Beati mites seu mansueti, quoniam ipsi hereditatem accipient terra.

Sextus. De longanimitate, ne protinus ad quamuis iniuriā nos irritari seu exacerbari patiamur, sed in patientia malū bono superemus, intuentes in speculum ex- Rom. 12. quistita longanimitatis Dei, qui non agit nobiscū secundum peccata nostra, neq; rependit nobis iuxta iniquitates nostras, sed longanimis est & multa tolerantia. Cuius Exodi 34. filij censentur, qui Patris coelestis imaginem hac in parte, vt & in alijs, expresserint. Ad huius virtutis amorem in nobis sanciendum, recordemur, nos etiam esse homines infirmitatibus obnoxios, vt aliorum etiam erga nos patientia & longanimitate nobis sit opus.

S 4

Septimus.

Septimus. De charitate, concordia, vnanimitate spiritus & animorum sancta consensione colenda. De quibus differendi explicata pericope latissimum campum aperit, & mare argumentorum, si quis hic copiosus esse vellet, subministrat. Pertinent autem huc consimilita

1. Corin. 11. loca apud Paulum, put. 2. quod omnes Christiani vnu dicuntur panis, vnum corpus, quia de vno pane participet:

1. Corin. 12. quod omnes per vnum spiritum in vnu corpus baptizati, omnes vnum spiritum hauisse: quod in vno corpore

Ephes. 2. Christi in vnum nouum hominem conditi, & in vno spiritu aditum habere dicuntur. In primis autem huc pertinet similitudo sumpta à membris in vno eodemq; humano corpore, quam accuratè tractat Apostolus, 1. Cor. 12. & Christianos itidem ad vnitatem isthinc hortatur, vt sint inter se concordēs & vnanimes. Quemadmodum

Act. 4. de primitiue Ecclesie discipulis legitur, quod multitudinis credentium fuerit cor vnum, & anima vna. Planè sicuti Saluator, Ioannis 13. sanxit & precepit,

Octauus. Quod hic vnus dicitur esse spiritus, occasionem nobis prabet explicandi locum Apocalypseos, quo dicitur: Gratia vobis & Pax ab eo, qui est, qui erat, & qui venturus est, & à septem spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt. Diuina dona precatur Ioannes Ecclesijs Asiaticis à septem spiritibus. Ergo ne sunt septem spiritus, quibus conferendorum donorum diuinorum maiestas transcribitur? Ratione essentia certè nō sunt septem, sed VNVS est spiritus, vt hic dilucide profitetur Paulus. Vnus autem ille spiritus, perfectionis numero

appel-

appellatur septem Spiritus, ob multiplicia sua dona, quæ operatur in fidelibus.

Nonus. Cum scribit, vnam esse fidem, palam enunciat, nequaquam quemlibet in sua opinione saluari, sed vnam esse tantum fidem saluificam, quæ Deum in essentia & voluntate, Christum in Persona & officio rectè ac verè intuetur & agnoscit. Extra quam nemo quisquam saluari potest. Nemo enim potest venire ad Patrem, NISI per Christum, Ioan. 14. Et nemo iustificatur, NISI per fidem Iesu Christi, Gal. 2. Et non est in alio quoquam salus, nec aliud nomen, in quo saluari liceat, præter Christum, Act. 4. Neg, salutis fundamentum aliud poni potest, præter solum & vnicum Christum. In hoc omnis salutis nostra consistit prora & puppis. Qui hunc fide tenet: vitam aternam tenet. Qui alijs opinionibus ab hac saluifica fide deflectit, in præcipitia ruit æterna damnationis.

Decimus. Ex eo, quod vnum baptismum esse docet: monemur, Apostolum hunc omnibus ex aquo Christianis velle esse communem, & proinde non negandum paruulis. Quæ de re tum in explicatione capituli secundi dictum est aliquid, tum in sequente capite fusius disferetur.

Vndecimus. Ex eodem membro enumerationis Apostolica hoc quoque notandum venit, quod baptismus reiterari non debeat. Nam quod vsus Cœnæ Dominicæ reiteratur, facit expressum mandatum: Hoc facite, 1. Cor. 11.

QVOTIESCVNQVE biberitis in mei commemo-

S S rationem:

rationem : cū de Baptismo præceptum tale non ex-
 ter : Deinde quia in Baptismo Deus æternum & immu-
 tabile fœdus nobiscum sancit, quod respectu Dei ἀμε-
 Rom. 3. ταμελῆτον ita consistit, vt nostra incredulitas fidem
 2. Tim. 2. ipsius euacuare nequeat, sed si maxime nos increduli si-
 mus, ipse fidelis maneat, ac seipsum negare non possit:
 idcirco sufficit id fœdus semel esse initum. Et quia re-
 spectu Dei mutatur nunquam, quin hominem, qui et-
 iam per mortalia peccata exciderat, rursum ad gra-
 tiam serio aspirantem, ex vi semel initi fœderis bap-
 tismi in sinum misericordie sue recipiat: nefas omnino es-
 set, hoc immutabile fœdus repetere. Quod nihil aliud es-
 set, quàm Dei fœdus & promissum per hominum in-
 credulitatem contra citata Pauli testimonia irritum
 reddere. Ergo quia in isto initiationis Sacramento hoc
 potissimum agitur, vt per incommutabile fœdus, æter-
 nam voluntatem suam testificatam reddat Domi-
 nus: repetitione baptismus egeat nulla: siquidem Deus
 se aliter atque aliter non habet. Econtra verò quia fi-
 des nostra se habet aliter atque aliter, nunc firma est,
 nunc languida: ideo confirmatione quotidiana indiget
 per frequentem vsum Cœnæ Dominicæ. Cuius institutio
 huc potissimum spectat, vt illius salutaris vsus fidem
 languentem roboret, eamq; ad viuendam consideratio-
 nē fœderis semel in Baptismo initi deducat & exuscitet.
 Duodecimus Confutari hinc etiam possunt, qui
 propter fractionem panis hodie rixas mouent, & vehe-
 menter vrgent, vt Panis Cœnæ Dominicæ sit vna qua-
 dam

dam massa, qua in vsu Cœnæ apponatur integra, ac de-
inde fracta distribuatur communicantibus. Eò quod
Paulus de mystico vsu Cœnæ differens scribat: Vnus enim
Panis, vnum corpus multi sumus, quia de VNO Pane
participamus. Si autem vnitas illa panis collocanda est
in vnitate massa: nõnne diuersa Ecclesiæ diuersis in locis
vrentes Cœnæ Sacramẽto, neq; vnus panis mysticus, ne-
que vnum corpus erunt, quia non participant de vna
massa panis illius Sacramentalis? Atqui palam est, Apo-
stolum nihil de massa vnitate agere, sed de ea panis vni-
tate, qua in vsu sacro posita est, quo est panis ille ordina-
tus ad dispensationem & ϰοινωνίαν Corporis Christi.
Quaratione noster Panis, quo Marpurgi in Cœnæ ad-
ministratione vrimur, vnus est cum Francosurtensium
& Argentoratensium pane, vt verè possumus dicere, to-
tam Ecclesiam Christi toto terrarum orbe de VNO
tantum Pane in Sacramento Cœnæ Dominicæ partici-
pare. Quod etiam hinc Sole clarius elucescit, quia cum
hec de Panis vnitate scriberet Paulus Corinthiis suis,
non erat eo tempore Corinthi, sed Philippis, vnde &
transmissa est Epistola. Nihilominus apertè innuit,
quando ipse cum Philippensibus vtratur Cœnæ Do-
mini, Corinthi verò in sua Ecclesiā: participare
se & Corinthios de VNO Pane, qui vnus est ra-
tione mystici vsus, etiamsi massa sint diuersæ. Sic-
ut vnus est omnium toto orbe fidelium Baptismus.
Qua vnitas non in fluminis vnitate consistit, sed
in communitate vsus, quia per aquam Baptismi &
quocunq;

quocumq³ fonte aut flumine sumptam Deus & hic & alibi locorum eadem operatur cœlestia dona, fidem, regenerationem, adoptionem in filios, &c. Alias si moris sua vrgeant Nouatores illi, necessum eis erit, omnes Christianos ex vniuerso orbe vnum in locum cogere ad vnam quampiam ingentem massam panis, ne fortè ob separatos secundum loca panes periclitetur Christianorum spiritualis vnitas, quam vnius panis participatione significare voluit Paulus. Conuocandi item erunt ex omnibus gentibus baptizandi ad vnum quoddam flumen, ne baptismi vnitas ab apostolo hic predicata in discrimen aut periculum vocetur.

Decimustertius. De Deo: quem vnum esse scribit Apostolus. De qua essentia Diuina vnitate notanda sunt testimonia, Deut. 6. Esaia 44. Malachia 2. 1. Corinth. 8. Gal. 3. 1. Timoth. 2. Iacobi 2. Porro hic numero & ὁ Θεός Deus vnus, Personarum distinctione trinus est: ad quam distinctionem Paulus digitum intendit, vbi distinctos characteres (quos & alibi Personis Deitatis tribuit, puta Rom. 11. & 1. Corinth. 8.) recenset: vt nomine Dei & Patris omnium hic tota intelligatur Trinitas: planè vt & apud Malachiam: Nunquid non Pater vnus omnium nostrum, nunquid non Deus vnus creauit nos (ad qua omnino respexisse videtur Apostolus) tota Trinitas infalibiliter notatur. Cuius testimonij Prophetici collatio cum Pauli verbis refellit Sacramentarios Bremenses, qui ex solo & mero contradicendi studio, spiritu compactionis incitati, meam hanc expositionem in questionibus

stionibus & responsionibus de Persona Christi allatam, suarum notationum carbonaria fuligine denigrare tentant.

Decimusquartus. Quoniam S. Apostolus Christianorum VNVM tantum Patrem agnoscit, eum videlicet, qui est super omnia, per omnia, & in omnibus nobis: valido ariete concurrit & labefactat Romani Pontificis maiestatem, qui se totius Ecclesie Patrem alterum quasi (sed adulterinum) haecenus venditauit: non eo modo, quo Abraham pater dicitur omnium credentium, ratione solius imitationis fidei, cum qua Papa nihil habet commune: sed planè sublimi illo modo soli Deo debito, quo fiduciam in se quandam à Christi fidelibus collocari voluit, tanquam in eum, qui dare illis possit plenariam indulgentiam omnium peccatorum, & omnino ea possit in terris, quae Deus in cœlis: quippe cui sit data omnis potestas in cœlo & in terra. Vnde gaudet saluari Pater sanctissimus: permittit à suis palponibus acclamari sibi, quod sit Pater vniuersalis omnium ouium Christi, omnium Christianorum & Ecclesie caput & pater, ita vt omnes Christiani ad eum vt ad caput & patrem recursum habeant. Sed nisi nos Paulus fallat, & Paulo ad vnguem consentiens Saluator Christus: verè fidelibus vnus est Pater: vt integrum illis non sit huiusmodi sibi vocare Patrem alium in terras quoniam VNVS illorum est Pater, qui est in cœlis, in Matth. 23. quo solo omnis paternitas in cœlo & in terris ab. Ephes. 3. soluitur.

SECVN-

AD EPHESIOS
SECUNDA PARS.

A precedente commonitione transit Apostolus ad celebranda dona, quibus Ecclesiam suam Christus insignem & illustrem reddidit, quando super omnes cælos ascendens, dextraq; Dei exaltatus Spiritum sanctum suum in illam effudit, eamq; donis ac bonis ad edificationem necessarijs instruxit ac collustravit.

Veruntamen unicuique nostrum data est gratia, &c.] Quia occasione quadam in explicationem communionis donorum Ecclesie deuenit, ut isthinc ad vnanimitatem Ephesios prouocaret: nunc porro explicat, quæ sit ratio & forma istius communionis. Docet enim, et si illa *κοινωνία* sit indiuisa, quod cardinalia dona ad sanctificationem requisita attinet (cuiusmodi sunt, insertio in corpus vnum illud Ecclesie mysticum: participatio Spiritus: vocatio ad regnum celeste, spes, fides, baptisma, agnitio vnius Domini Dei ac Patris) tamen quadam ex hisce non pari mensura conferri omnibus, cum & fides & spes in alijs sit firmior, in alijs languidior. Quin ratione aliorum etiam donorum, quæ non ita necessario ad cuiuslibet salutem requiruntur, Christum liberè, prout vult & quibus vult erogare ea: Neminem omnium præterire, quin certum quoddam dimensum donorum ei largiatur. Ideoque dicit apostolus: Vnicuiq; nostrum data est gratia, hoc est gratuita Spiritus sancti dona. Non autem sine mensura, sicut CHRISTVS Spiritu sapientia &

tia & scientia, roboris & fortitudinis sine omni mensura secundum Carnem est vnctus : sed secundum mensuram distribuit Spiritus sui $\chi\epsilon\iota\sigma\mu\alpha\tau\epsilon$, Et quidem gratis : ideoque gratiam & donationem Christi nominat. Atque hoc confirmat Prophetico testimonio Psalmi illius vatidici, qui propriè de regno Domini nostri IESV CHRISTI agit : atque inter alia triumphum victoris Christi, quem in die sui in caelos ascensus egit & celebrauit, describens, inquit : Cum ascendisset in altum, captiuam duxit captiuitatem, &c. Scopus huius allegationis est, vt demonstret, vniuersa dona Ecclesie accepta ferri exaltationi Domini Iesu, tanquam præclarissimos fructus Diuinæ gloriæ illius in dextra Dei, ex qua velut immenso pelago bigrati riui ad nos deriuentur, atque sic de plenitudine illa Maiestatis, fideles capiant.

Diligenter autem placet conferre verba Psalmistæ, Collatio vt ea sonant in Psalterio, & quemadmodum à Paulo verborum citata sunt. In re, nulla est vtroque differentia. In Davidis & verbis mutatur Persona. Quia Psalter Regius sermo. Pauli. ne Rhetorica Apostrophe figurato compellat M E S-
S I A M, in secunda Persona accinens ei : Ascendisti in altum, &c. Quod Apostolus Paulus in tertia persona expressit. Deinde verò cum canit David : Accepisti dona in hominibus, id Paulus variato verbo accipiendi sic reddit : D E D I T dona hominibus. Nullam autem his inesse contrarietatem, paulo post demonstrabitur. Nunc verba exponamus.

cum

cum Propheta, tum Apostoli. Constat autem hoc dictum
 suis membris sigillatim examinandis. Primum est,
 Ascendit in altum. Quo non tantum ipse in celos
 ascensus explicatur, gratia cuius ex hoc corruptibilis
 mundo sic discessit, ut visibili & terrena conuersatione,
 quauis erat hactenus, deposita, in altum subuehi, &
 corpus ipsius interuentu nubes ex oculis Apostolorum
 Ascensus in subduci conspectum est. Sed hic in altum ascensus com-
 altū, quid? plectitur principaliter ipse ad dextram Dei colloca-
 rationem. Ut altum illud non significet principaliter alti-
 tudinem localem illam, in quam vsq; ad nubes euehi est
 visus: sed potissimum magnificentiam declaret diuinissi-
 me sessionis ipsius in throno Dei. Discant, inquit Atha-
 nasius, sursum illud & in alto esse, non corporaliter dun-
 taxat audiendum, sed noua ratione intelligendum esse.
 Quoniam illud dictum, quo fertur sublimis super omnes
 gentes: Et illud item: Exaltabo te Domine: Rursus & il-
 lud: Laudabilis & superexaltatus in secula, non in loco
 quopiam, & sublimi Dominum constituunt, neq; Do-
 minum ab hominibus euehi describunt, aut ab alijs, qui
 eum laudibus attollunt, sursum extolli, sed Maiestatem
 inuisibilis Deitatis, sublimitatem vocant. Hactenus
 Athanasius.

Ascensum Quod autem principaliter hic ad celsitudinem diui-
 in altū po- na Maiestatis, qua Christo secundum Naturam assum-
 ptam collata est, uterque respexerit, cum David, tum
 plecti ex al- Paulus: sequentes rationes solide docent. Primum, quia as-
 censionē ad signatur huic in altum ascensui loco fructus, effusio illa
 dextram.

dono-

donorum Spiritus sancti in Ecclesiam. Iam verò certum est, effusionem hanc Spiritus sancti non acceptam ferri nudo ascensui Christi in cœlos, quo modo & Helias ascendit, nec tamen hoc diuinum opus præstare potuit. Sed assignari vult beneficium & fructum exaltationis ipsius ad dextrâ Maiestatis. iuxta authenticam explicat. Effusio Spiritum Petri apostoli, dicentis: DEXTERA igitur Dei ritus san- EXALTATVS, & pmissione Spiritus sancti accepta est fructus à Patre, effudit hoc, quod nunc vos videtis & auditis. De exaltatione inde liquet hoc, quod dicimus, ex apostoli verbis, quæ post nis Christi pauca adijcit. Quibus similiter hanc facultatem conse- ad dextrâ rendorum Spiritus sancti donorum hominibus non refert ad nudum ascensum in cœlos, sed acceptam fert ascensui supra omnes cœlos ad ipsam vsq; Dei dextram, in qua secundum exaltatam carnem presens & OMNIA IMPLENS, in Ecclesiam dona sua effundat. Neque est vt morosius quis vocem ascendendi vt De exaltat, quasi de solo visibili ascensu id accipiendum sit. tatione et. Nam etiam n, qui ad dexteram DEI collocatur, a- iã dici vocẽ scendit profecto & euehitur, teste Paulo, dicente Phi. ascendendi. lip. 2. Propterea EXTVLIT illum in summam sublimitatem, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen, &c. Teste item Petro, qui Actorum 2. dicit: Non enim David ASCENDIT in cœlos, sed dicit ipse: Dixit Dominus Domino meo, sede à DEXTRIS meis. Vbi ascensus in cœlos Petro euectionem in cœlestem gloriam, adeoque sessionem ad dextram DEI significat, sicut connexio verborum Petri & citatio testi-

T

monij

monij Dauidici manifeste declarat. Et hoc quidem de primo membro allegati testimonij Prophetici. Duobus sequentibus distincti recensentur fructus ascensionis Christi in altum. Prior est triumphus, quo captiuam duxit captiuitatem, id est, de cunctis suis hostibus potenter deuictis & debellatis, gloriosissime triumphauit: utpote quorum potentiam non solum attriuit & comminuit: sed iam in dextra Dei sub pedibus illos habet positos, ut in. Psalmo Dauid in Spiritu sancto canit: Captiuitas autem Paulo Apostolo totū illud regnum tenebrarum significat, sub quo captiui tenebamur, omnesq; hostes nostros spirituales cōplectitur, peccatum, mortem, Satanam, infernum, & sempiternam damnationem. De quibus omnibus debellatis, triumphum egit Christus. Tertium membrum sequitur, quod, ut prius dictum est, habet in textu Psalmi: Accepisti dona in hominibus. Id porro Diuus Paulus reddit: DEDIT dona hominibus.

Cur Dauid Obijciat quis: Quomodo hac congruunt? Num uideat: Christi dona accipere & dare sunt idem? Respondeo: non possumus accipere, qui ex vno eodēque scribunt Spiritu. Accepisse dona: potest ergo CHRISTVS, & quidem accepit, ut non Paulus, de ipse solum haberet, sed ea plenitudine accepit, ex qua dare & conferre posset alijs. Quomodo uero accepit, vel iuxta quam Naturam? iuxta Deitatem accipere CHRISTVS in die exaltationis sua gloriose nihil potuit. Iuxta naturam Humanam autem tantam accepit Maiestatem, ut ex ea posset ad alios quocumque

que dona proferre. Accepit quippe omnem potestatem in celo & in terra, omnia in hominibus implendi & operandi. Atque sic accepit simul, quâ Homo, potestatem effundendi super Apostolos & Ecclesiam dona Spiritus sancti, sicut aperte Petrus docet, quod dextra DEI exaltatus effuderit Spiritum sanctum. Sic ergo accipiendo potestatem omnem in celo & in terra, accipit etiam dona in hominibus, seu in homines conferenda. Quæ dona ex illa Maiestatis plenitudine proueniunt. Si verò CHRISTI dona, quæ tempore exaltationis adeptus est, tantum essent creata & finita: tum pro se tantum accepisset, non etiam quæ conferret hominibus. Quandoquidem effundere Spiritum sanctum, & operari dona in hominibus, siue miraculosa illa, de quibus Petrus in sua concione loquitur, siue sanctificantia: solius increata ac diuinæ potentia est. Cuius si CHRISTVS iuxta Humanitatem per realem communicationem particeps non est, neq; illam in dextra Maiestatis usurpat aut exerit: tum ex eo certè quod accepit (cùm id mensuratum duntaxat ex Calvinianorum sententia statuatur) elargiri aut conferre nihil potuit. Quod cum hac testimoniorum Davidis & Pauli Orthodoxa collatione manifestè pugnat.

Cæterum illud ascendit, quid est, nisi quod & descendit, &c.] Parenthesi inserta D. Paulus ascensum illum Christi in altum tum explicare, tum aduersus omnis generis corruptelas munire voluit.

Dicit ergò, præcessisse hunc ascensum Christi, descensum ipsius. Et quidem descensum in infimas partes terræ. Descendit autem Christus non vno modo. Nam **Quomodo** primò in sua incarnatione descendisse de cælo scribitur in terras. Non equidem secundum Deitatem è superò aliquo loco deuolando (ne λόγος immutabilem Deitatem constituamus secundum loca mobilem) ut neque carnem cœlitus afferendo: sed è cælo suo, quo ne in terris quidem orbatu erat descendit, hoc est, ex cœlesti sua Maiestate velut arcano throno prodijt, quando assumendo carnem, in eadem in hisce terris se manifestauit & versatus est. Quemadmodum Diuus Athanasius dextrè enarrat contra Sabellij Gregales: Cùm Maiestas & magnificentia in Deo supercœleste quiddam nominatur: id quod huic contrarium est, humile, terreniter dicatur, & in terris versari: facillimè compertis, descensum Verbi inclinationem esse ex incorporali Maiestate ad vilitatem corporis; cùm seipsum dediderit in corporalem speciem humani generis amore. Ne igitur corporales istæ voces, hoc est, descensio & emissio, ad inficiandam eius incarnationem producantur, quoniam localiter neq; descendit Deus, neq; emittitur. Hætenus Athanasius.

NOTA.

Ergò λόγος descendit de cælo in terras, quando in terris Humanam carnem assumpsit. Verùm in hoc descensu non acquiescit Paulus: sed profunditatem descensus amplificat, cùm scribit **CHRISTVM** non simpliciter in terras, sed in infimas partes terræ descendisse.

disse. Hoc si quis etiam de conceptione Filij Dei in vtero Mariæ virginis accipiat, nil repugnemus. Quandoquidem & Dauid suam in vtero materno formationem hæc phrasi exponit. Psal. 139. Non est occultatum os meum à te, quando factus sum in occulto, & formatus sum in inferioribus terre.

Non est autem dubium, quin totum descensum Paulus CHRISTI cum omnibus partibus complectatur: sic TOTUM ut & ascensum universam eius exaltationem, non in cœ. descensum los tantum, sed supra cœlos cœlorum in sublimitatem CHRISTI dextra DEI comprehendit. Itaque continetur sub hoc cōlecti- descensu CHRISTI in terra infima humiliatio & tur- profundissima exinanitio, quæ se in mortem, in sepulchrum & infernum vsque demisit, atque sic in infimas terre partes. Non quidem quod infernus sit in intimo terra centro locus quidam, in quem animæ defunctorum impiorum detrahantur (aliàs transiret aliquando transeunte cœlo & terra, cum absurdum sit statuere, non totum globum terrestrem transiurum, sed eam partem, quæ circa centrum est, mansuram) sed quia solenne est Spiritui sancto extremam deiectionem, angustiam & tentationes infernales appellare descensum in profunda terra. Quo sensu Dauid de PROFUNDIS Psal. 130. DIS ET A FINIBVS TERRÆ clamare Psal. 61. dicitur, cum ex summa angustia & tentatione preces suas fundit: Rursum ex ABYSSO TERRÆ Psal. 71. educi, quando ex profundissima cordis angustia & tentatione liberatur. Omnes hosce numeros infima demis-

fionis ac descensus impleuit Christus, & sic verè descendit in infimas partes terra.

Paulus Qui ergò sic descendit, idem ille est, inquit
 CHRISTI Paulus, qui & ascendit. Verùm ne putaretur ali-
 ascensum ter non ascendisse, quàm in aliquem cœli locum supe-
 ab aliorum rum, cui in quodam creato cœlo includeretur, aut cœ-
 ascēu quo lo caperetur, vt hodie nonnulli profani disputatores con-
 modo dis- tendunt: idèd hunc Christi ascensum Paulus verbis qui-
 cernat, dem numero paucis, sed rerum ac mysteriorū momentis
 valde pregnantibus ab aliorum hominum ascensu lon-
 gissimè secernit, quando non simpliciter IN cœlos,
 sed SV PRA omnes cœlos ascendisse perhibet. Atque
 insuper descriptioni istius ascensus hoc pondus addit:
 Vt impleret omnia. Et quia hic locus testimonium ve-
 ritatis perhibet doctrina nostra de CHRISTI Ho-
 minis personali omnipresentia: placet hic paulisper
 immorari & accuratius Apostoli ponderare verba.
 Vbi considerandum erit tum, quid sit illud ascende-
 re supra omnes cœlos, & implere omnia: tum ratione
 cuius Natura hoc Saluatori Christo in die ascensionis
 obrigerit, &c.

Supra o- Et primò quidem cùm dicit: Supra omnes cœlos:
 mnes cœ- eminentissimam gloriam, seu, vt Paulus appellat, sum-
 los. mam sublimitatem exaltati IESV CHRISTI
 phil. 2. intelligit, qua non simpliciter in cœlos ascenderit,
 vt vel Henoch, vel Helias, sed (vt & Epistola ad He-
 braeos fatetur) sublimior sit factus creatis cœlis
 omnibus,

omnibus, quocunque tandem nomine veniant, quibus-
 cunque rationibus aut modis definiantur. De Maie-
 stas enim non loci eminentia hic agitur. Cum quidem
 e contra, qui de sublimi & excelsa loco in caelo empy-
 reo hic philosophantur, in quem CHRISTVS ascen-
 derit, extricare se nequeant, quin verbis Diui apostoli
 constringantur medij. Etenim quia Paulus non de qui-
 busdam cœlis hoc pronunciat, sed de omnibus: Cur
 igitur Calviniani nugantur, Christum sic esse IN AN Chri-
 caelo, vt neque extra, neque, vt Paulus ait, SVPRASTUS caelo
 caelos omnes sit vsquam alibi? Si excipiant, CHRI- quodam em-
 STVM quidem supra omnes hosce aspectabiles cor- pyreo ca-
 poreos cœlos, sed non supra empyreum illud ascendisse, piatur.
 in quo nunc capiatur & versetur: rursum nobis respon-
 deant: cur apostolus non ipse hoc Zuinglianorum cœ-
 lum priuilegio quodam exceperit? imò quare non mo-
 do supra OMNES cœlos ascendisse CHRISTVM
 perhibeat, sed (quod multò est ἐμφατικώτερον)
 LONGE SVPR A omnes? id enim vult græcæ vox
 ὑπερᾶνω.

Proinde necesse est, concedi, CHRISTVM sua Hu-
 manitate sic esse IN caelo, hoc est, in vita beata (quæ
 ubi reueletur electis, nostrum non est definire, cum,
 Esaiæ & Paulo testantibus, oculus non viderit, auris
 non audiuerit, & in cor hominis non ascenderit) vt
 nihilominus alio diuiniore respectu, MAIESTA-
 TIS suæ celsitudine transcendat OMNES cœlos,
 exaltatus S V P R A omne, quod nominatur,

T 4

non

non tantum in hoc, sed etiam in futuro seculo. Nisi forte Caluini suum celum, in quo CAPI Christum per crimen falsi dicunt, neque in hoc, neque in futuro seculo nominari posse, hoc est, nihil & nullibi esse, concesserint.

Vnde ha- Hic porro diuinus modus transcendendi celos o-
beat Chri- mnes, ORIGINALITER quidem prouenit Salua-
stus, quod tōi Christo ex vnione personali, vbi λόγος assumptam
celos o- Humanitatem in eternam & singularem suam Per-
mnestrā- sonam exaltando cœlis & creaturis omnibus altio-
scendat. eam effecit; quippe in ipsa celsissima hypostasi DEI al-
Ioan. 3. tissimi supra & extra vniuersas creaturas personali-
Heb. 7. ter subsistentē. Quod respiciens Gregorius Nyssenus, di-
serit scribit: Dextra Dei omnium creatrix, per quam
omnia facta sunt, ipsa hominem vnitum, PER V-
NIONEM euexit ad PROPRIAM CEE-
SITVDINEM. Verum quia Exinanitionis sta-
tus interuenerat: ideo cum postea tempore ascensionis,
collocatur ad dextram potentie Diuina: noua qua-
dam & insigni ratione sublimior sit cœlis omnibus:
quatenus his neque excluditur, quin cœlo ipsi, vt
& ceteris creaturis dominetur: neque includitur,
quin supra & extra cœlos etiam alibi sit præsens: col-
locatus quippe in thronum DEI proprium, nempe ad
infinita Maiestatis dextram, qua nullibi includitur,
cum sit supra & extra omnia, nec excluditur, cum
sit, Dauid suffragante, etiam in extremitatibus
maris, adeoque ubique locorum, terrarum & gentium
præsens.

presens. Ideoque $\kappa\epsilon\tau\epsilon\epsilon\chi\eta\mu\omicron\iota\nu$ addit Apostolus:
 VT IMPLERET OMNIA, hoc est, ascensu illo vt imple-
 suo peruenit ad ipsam omnipresentem Dei dextram, vt ret omnia.
 extra loca vniuersa seu supera seu infera, in eo illocali
 throno sedens & regnans presens esset omnibus creaturis,
 omnia in suis haberet manibus, omnia in omnibus im-
 pleret, neque quicquam esset ab ipsius presentia & ope-
 ratione vacuum,

Porro quoniam Diabolus diuina huius gloria Imma-
 puelis nostri iuratisimus hostis facile animaduertit, quo
 pactis electum hoc Dei organum, Diuus Paulus, Christum
 Dominum in proprium Dei thronum collocet, neque lo-
 ci necessitati subijciat, sed extra & SV PRA omnes cœ-
 los, extra & supra omnia loca, in illocali dextra gloria
 & virtutis considerandum fidelibus proponat: idcirco
 hanc tantam Maiestatem inuadens illi malignus spiritus,
 nullis non offusis nebulis adoranda huius gloria splendo-
 rem obscurare, & fumo glossarum suarum obscurare
 tentat.

Quas (quia adhuc in paraphrastica verborum Pauli
 expositione versamur, vbi de vero illorum sensu agitur)
 placet hic ad veritatis trutinam exigere.

Primo sunt, qui dicant, de scripturarum impletione Nū de im-
 loqui apostolum. Sed hi nobis hoc prius expeditum red- pletionem
 dant, quod fiat, quod Spiritus sanctus sue perpetue con- scriptura
 suetudinis oblitus, sine vlla mentione scripturarum dicat, loquatur
 Christum implere omnia? nec adijciat, quae scripta Paulus
 sunt, &c.

T 5 sunt, &c.

sunt, &c. sicut alias in cunctis ijs locis, quibus impletio-
 nis scripturarum aut vaticiniorum aliqua mentio sit, sem-
 per ac perpetuo seu scriptura, quae impleatur, seu prophe-
 ta, qui de Messia quid pronunciet, expressa disertaque
 mentio adjicitur? neque vnquam ita absolute phrasis
 (implendi omnia) ponitur, quin addatur, quae scripta
 sunt, &c. Præterea si Apostolo sermo esset de scripturarum
 complemento: quid opus fuisset tanta exaggeratione
 amplificare maiestatem ascensus Christi, vel assignato hoc
 eximio privilegio, quo supra caelos, & quidem supra omnes
 caelos ascendere memoratur, à reliquorum ascensu accurate
 aded discernere? cum satis fuerit dicere: ascendit in co-
 elos, vt omnes scripturas impleret. Iam verò dū tanta dili-
 gentia describit hunc ascensum, tã accurate illū distin-
 guit ac secernit ab ascensu quouis alio: manifestè docet
 de huiusmodi impletionē sermonē institui, quae ex singu-
 lari ista *ὑψωσεν* Messia, & ipsius ad dextrā Dei
 superexaltatione oriatur. Et quid deniq. ad rē facit loco-
 rum inferiorum & superiorum mentio illa in textu Paulino, si
 de scripturarum agitur complemento, & non potius de lo-
 corum omnium impletionē seu Christi regnantis omnipra-
 sentia? Locorum autem impletionem nō physicam hic in-
 telligimus aut localem, sed diuinā & ex natura sessionis
 ad dextram Dei descriptam. Nam & Deus loca omnia
 replet, sed illocali ratione: tamen si Deus alia ratione,
 quā Christus quā Homo. Deus quidem per infinitatem
 essentiae: Christus autem quā homo citra infinitatem es-
 sentiae per modum vnionis, & subsecuta exaltationis ad
 dextram Dei, personaliter.

Qui

Quidam, cum negare non possint, de locorum imple- *Glossa de*
 tione agi, interpretatur verba textus de successiva qua- *successiva*
 dā impletionē locorū, qua Christus nūc quidem loca in- *locorū im-*
 fera in suo descensu, mox media & summa suo ascensu pletionē
 impleuerit: non simul & semel existens in omnibus, sed resellitur.
 diuersis temporū vicibus ea perambulās. Sed quis credat,
 Spiritū sanctū de ascensu Christi ex allegati Psalmi oc-
 casione differentē circa hac minutiora fuisse occupatū,
 ut ostēderet, quomodo successiuo motu pambulasset Do-
 minus loca infera, media & supera? neglecta interim ac
 p̄termissa exaltatione Christi ad dextrā Dei, quam scri-
 ptura alias cum ascensionis articulo subinde connectit?

Præterea huius perambulationis respectu nondū dici
 possit omnia implere loca, sed ea tantū, quæ locali motu
 pagraſset: reliqua infinita, quæ suo corpore hoc modo non
 perambulasset, ab hac impletionē essent excipiēda. Quin
 hac ipsa, in quibus fuisset, vel in ascensu suo vel in descensu,
 rursum euacuasset, deserēdo illa, & ad alia subinde pgre-
 diēdo. Ita neq; successiuē loca pagraſset omnia, sed (respe-
 ctu multitudinis locorū in toto vniuerso) paucissima dū-
 taxat: neq; ea ipsa, in quibus aliquando affuisset, eodem
 tempore impleret omnia, sed simul & semel vnum dun-
 taxat, deserētis, ut dictū est, & euacuatīs ceteris. Adhuc
 quoniā p̄positū est Paulo explicare, quo pacto Christus in
 celos ascēdes, & Dei dextra exaltatus, iuxta Petri expoſi-
 tionē effuderit in Ecclesiā suā dona Spiritus S. qd obsecro
 ad scopū hūc Pauli hac insulsa & inepta interpretatio de lo-
 corū successiua impletionē locali facit q̄cūq;? Nihil, p̄ſus,
 sed

sed est planè, ut à scopo, sic à mente apostoli aliena, & proinde inter aduersariorum ἀπορροή reijcienda. Deniq; si maxime admitteretur glossa: nihilominus hoc etiamnum inexpeditum & inextricatum relinqueretur, quòd eiusmodi ascensu nondum SV PRA omnes omninò cœlos, quicumque vel in hoc vel futuro seculo nominantur, ascendisse crederetur Dominus: sed relinqueretur in eo cœlo, de quo pars aduersa litigat: idq; non iudicaretur Christus suo ascensu & exaltatione transcendisse. Quare ne sic quidem satisfaceret Pauli verbum, qui Christum OMNES cœlos, siue corporeos siue spirituales dicas aut statuas, transcendere palàm asseuerat, & quidem, quem admodum Ephes. i. exponit siue illi referantur ad hoc præsens siue ad futurum seculum: Omnes, omnes inquam, nullo vsq; exempto.

**Tertia
glossa.**

Progrediamur ad reliquas glossas Sacramentarium super hac apostoli verba: Sunt, qui de donorum impletionem loqui putant Apostolum, in hanc sententiam: Ascendit supra omnes cœlos, ut impleret donis suis Ecclesiam. Verùm quod hoc in loco non de solis donis in Ecclesiam vel collatis vel orò conferendis tractet Paulus, hinc primò liquet, quia neque scribit: Ut Ecclesiam impleret: neque ut donis impleret. Sed implendi verbo absolute vniuersalem (omnia) attribuit: ut palàm doceat, Christum non solam implere Ecclesiam, sed vniuersam, tum quæ sunt intra, tum quæ extra Ecclesiam. Ad hæc quia Calviniani, Christo, quæ est Homo, donorum in Ecclesiam conferendorum facultatem aperre negant (siquid

(siquidem ei iuxta humanam tribuunt actiones huma-
 nas tantum, non etiam diuinas, cuiusmodi est donorum
 in vniuersalē Ecclesiam collatio seu effusio) quidā glossa,
 de qua modo agimus, ex illorū opinione sic erit forman-
 da: Ascendit iuxta humanitatem, vt iuxta diuinitatem
 impleteret donis Ecclesiam? Sic alterum membrum erit
 intelligendum de humana: alterum de diuina Natura:
 cum tamen coniunctio, VT, sensum verborum sic con-
 nectat, vt huiusmodi verborum Pauli paraphrasis, qua-
 lis ex illorum mente nascitur, cum veritate stare non
 possit. Quid enim? Num per ascensum Humanitatis
 Christi, impetratur hoc Deitati illius, vt impleat donis
 Ecclesiam? Quam hæc sunt absurda, & a sententia Pau-
 lini textus dissidentia? Et vbi circa hanc glossam manet
 cōsideratio accurata definitionis ascensu Christi, quam
 Diuus Paulus tantoperè vrget? Nōne enim, qui scribit:
 Ascendit *ὑψώθη*, longè suprā omnes cælos, hoc sub-
 indicare vult, nisi hoc modo supra omnes cælos cælorū,
 in ipsam Dei dextram esset subuectus Dominus: implere
 illum omnia non potuisse? Atqui potuisset Christus Dei-
 tate sua donis implere Ecclesiam, si maxime non exi-
 mio hoc & specialissimo ascensionis modo langē SVPRĀ
 omnes cælos, sed ratione ceteris etiam hominibz con-
 sueta tantum in cælos ascendisset. Quæ ratione Paulo
 non opus fuisset tanto verborum pondere in immensum
 attollere Christi ascensum suprā communem sortem a-
 scensus aliorum hominum: si impletionem, quam cum
 hoc ascensu per causalem particulam, VT, ἀδελφάων
 πῶς

ivos connectit, placuisset intelligere de donis, præfer-
rim quæ iuxta opinionem aduersariorum effunderet in
Ecclesiam, non secundum ascendentem Humanitatem;
sed iuxta non ascendentem Deitatem. Proinde nos illius
impletionis omnium potius quendam fructum cōstitui-
mus dona in fideles collata, quod etiā scopus Apostoli ren-
dit, idq; præcedentia & sequentia liquido comprobant.
Planè ut & Petrus effusionem Spiritus sancti fructū sa-
cit exaltationis, Christi ad Dei dextram. Nequaquam
verd largimur, collationem donorum in electos æquè la-
tè patere cum ista, de qua Paulus ait, vniuersorum im-
pletionē: quandoquidem nemo negare possit, *τὸ πνεῦμα*
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ nomine multò plus venire, quàm solius Eccle-
siae appellatione.

**Quarta in-
terpreta-
tio.**

Quartò sunt, qui omnia implere dicunt idē esse, quod
omnia in omnibus operari. Atq; horum sanè expositio ut
nobis nihil aduersatur: ita si Sacramentarij eam profe-
runt, contra semetipsos pugnant etiā in scy. Si enim illud
operari omnia in omnibus ad Deitatem referas, rursum
sequetur absona & incongrua paraphrasis Apostolice te-
xtus: ut iuxta humanitatem (quia Deus non ascendit)
dicatur Christus ascendisse, hoc sine & consilio, ut iuxta
Deitatē omnia in omnibus operaretur. Sic per humane
Naturæ Christi ascensum Deitati hoc acquisitū statue-
tur, ut omnia operetur: quasi ante hac Maiestate omnia
in omnibus operādi fuerit destituta. Quod quomodo cō-
gruet cum verbis Christi, ante suam resurrectionem &
ascensione affirmantis: Pater meus operatur, & ego ope-
ror.

ror. Et: quæcumq; ille fecerit, hac eadē & filius facit? Si
 verò ad euitandā hanc absurditatē Caluiniāni glossam
 suam ad Humanitatem Christi dirigant, ita vt iuxta
 quam ascenderit, iuxta eandem omnia operetur in o-
 mnibus: denuò nostram quidem sententiam de commu-
 nicatione omnipotentia simul & omnipresentia confir-
 mant: suam verò à fundamēto labefactant & subruunt.
 Nam & hac operatio omnium in omnibus citra dubita-
 tionem est actio solius increate potentia: quæ (poten-
 tia increata) si Christo, quā est Homo, communicata
 realiter non est: quomodo quā Homo omnipotenter a-
 gere, hoc est, omnia in omnibus operari poterit? Et si
 concedant, λόγον iuxta carnem quoque suam o-
 perari vniuersa: quidni hoc ipso presentiam quoq; illius
 apud cunctas creaturas stabiliēt? Quām enim sit ab-
 surdum, vt λόγος & præsens præsentes creaturas admini-
 stre per Humanitatem omni modo reali absentem ac
 remotam, supra pagina 91. in explicatione primi capitis
 ostensum est. Et vox ipsa implendi ὁ παντος quidem
 presentia implentis seu operantis designat: deo τῶτος
 autem seu secundario presentis operationem declarat.
 Idē enim & locorum fit mentio, cum inferorum, tū su-
 periorū, in descriptione impletionis huius: vt presentia in
 omnibus locis designetur: non illa successiua & localis,
 de qua supra: sed personalis & iuxta modum dextræ
 Dei descripta presentia. Sicut ex testimonio Ieremia 23.
 est euident, quid implere omnia significet, dicente ibi Do-
 mino: Nunquid non cælū & terrā ego impleo? Idē, ipsius
 his

bus immediatè præcedentibus dilucidus reddit, cum ait: Nónne Deus IN PROPINQVO ego sum, & non Deus à longè? Vbi Domino idem est, implere omnia, & in propinquo adfuisse omnibus. Eodem modo accipitur, Sap. 1. Spiritus Domini replet orbem terrarum. Vbi similiter replendi vox non nudam operationem sine operantis præsentia notat; sed præsentiam primò, debinc præsentis operationem.

Quinta interpretatio. In idem propè recidit, quod dicunt quidam: Implere omnia idem esse, quod perficere & consummare omnia, quæ pertinent ad regnum Christi. Quam paraphrasticam expositionem si ita forment, vt asserant supra omnes cælos Christum esse euectum iuxta carnem, vt iuxta Deitatem consummaret ea, quæ ad Christi regnum pertinent: quàm absurde hoc dicatur, circa præcedentium glossarum confutationem dictum est. Sin Christo secundum Humanitatem hoc tribuant: non dici id verè, nisi omnipotentia simul & omnipræsentia communicatio fundamenti loco subternatur, similiter paulò antè exposuimus. Quandoquidem humanitas non ipsa per se ac seorsim omnia perficit & consummat, sed ὁ ἰῆς & per humanitatē intinè ac citra omnem Ἀἰῶνα & ὅτιν presentem id totum efficit & operatur. Ad hæc quia illud implere omnia apud apostolorum non ad solam Ecclesiam restringitur, sed ad vniuersa patet: idè si regnum Christi intelligant dominium vniuersorum, quemadmodum illud dominantis Messia regnum Psalmus octauus, & ex hoc Psalmo Epistola ad Ephesios & Hebræos

Hebraeos definiūt: expedita res est. Sin verò solam Ecclesiam: minus dicitur, quàm quod assequatur totam Maiestatem, quam Apostolus sub vniuersorum impletione complexus est. Et hic rursum supplendus fuerit defectus, quo ad solam Ecclesie administrationem restringitur id, quod ad Christi hominis in rerum omnium gubernatione presentis & operantis integram Maiestatem explicandam pertinet.

Ex memoratis sufficienter apparet, hunc esse simpli- Verus & cissimum verborum Pauli sensum, quòd Christus iuxta simplicitatem carnem, non ratione alijs sanctis consueta in cœlum, sed mus sensus priuilegio singulari supra omnes cœlos ad ipsam dextrā verborum omnipresentie eleuatus sit, vt presens adesset omnibus, Pauli. & in omnibus operaretur omnia.

Hec explicatio congruit cum scopo Pauli, vt partim demonstratum est hactenus, partim amplius demonstrabitur. Congruit cum collatione reliquorum dictorum, quæ de ascensu CHRISTI agunt, & subinde sessionis ad dextram articulum coniungunt. Quæ collatio declarat, idem esse apostolo, sedere ad dextram Dei, & omnia implere. Congruit cum declaratione vocis implendi, quæ Ieremia vicesimo tertio, & Sapient. I. extat. Congruit cum interpretibus Diui Pauli Theophylacto & Oecumenio. Quorum ille sic reddidit sensum Apostoli: vt omnia impleat dominatione operationeq; idq; IN CARNE, QUANDO QUIDEM DIVINITATE IAM ANTEA CUNCTA COMPLERET. Hic verò scribit: Etenim nuda Diui-

V nitate

nitare olim omnia implebat, & incarnatus descendit
& ascendit, ut omnia $\mu\epsilon\tau\alpha\sigma\tau\epsilon\lambda\epsilon\sigma\iota\varsigma$ CVM CARNE
IMPLERET.

Remouetur absurda, que fingit ratio. *Esse autem hic nullam fingendā localem diffusionem aut extensionē, nec affixionē humanitatis ad creaturas, vel earundē contactum quendā Physicum, aut inclusionem in rebus: sed pro natura cœlestis huius mysterij præsentiam illocalem & diuinā cuncta hæc absurda paradoxa respuentem declarari, partim supra, partim alibi scapulensis* tis superq̃, confirmatum est. *Qua de re notatu dignissima sunt verba Stapulensis, qui ante motum certamen notatu dignissima.* Sacramētarium profundissima & verè Theologica consideratione hoc mysterium expendens, ita scripsit: Cor-
pus, inquit, Christi, cœlum IMPLET & terram. EST
ENIM VBIQVŒQUE VERBUM EST. NAM VER-
BUM CARO FACTUM EST, QVARE VERBUM
NVSQVAM EST SINE CARNE, NEQVE CARO IL-
LA SINE VERBO. Videte ne corporalis imaginatio vos
ludat, loca multiplicans, spatia distendens. Neq̃ hic lo-
corum multiplicatio, neq̃ spatiorum distensio intelli-
gitur, sed plenitudo sine loco, supra locum omnem, infra
locum omnem, extra & intra locum omnem, sine spa-
tio, supra & infra omne spatium. Et corpus Christi super-
spiritali illo modo, qui sine modo est, nulli comparabile,
nulli proportionabile. Sed corporali modo, quo in terra
visus est, & comparabile & proportionabile est. Hoc ex
assumpta infirmitate, & modum & comparisonem
& proportionem admittens: illud autem ex assumen-
te Na-

et Natura, modum, comparationem, omnemque proportionem diffugiens. Id ratio imaginatione iusta non attingit, neque rationaliter in seipsa manens: verum absurda utrinque eloquitur & effingit. Sed extra se eundens supernaturaliter superiore mente infusa virtute, VBI NEQVE LOCA, NEQVE SPATIA, NEQVE NUMERVS, NEQVE MVLTITVDO, NEQVE TEMPVS COGITANTVR, verè sentit & loquitur. Hactenus Stapulensis.

Et sanè quòd Spiritus sanctus in hoc insigni dicto Quidā ex Pauli per impletionem vniuersorum omnium presentia manifestatam inueniat: id tam est diuicidum, vt ipsi etiam aduersarij vi veritatis adacti hoc fateantur: licet interim plerique Pauli verba ad Deitatem referant, non ad Humanitatem, de omni re. De qua restrictione quid sit sentiendum, post viderimus. In primis autem Grab pagin. 21. cum prociunt: struenda Christi Deitate proposuisset argumentum hoc suum: Solus Deus est vbique. Christus est vbique. Ergo Christus est Deus: Expresse deinde minorem (quod Christus vbique sit) probat ex hoc dicto Paulino, quia scilicet de Christo, quem eundem prius descendisse apostolus dixerit, legatur: Ascendit supra omnes cælos, vt impleveret omnia. Idem faciunt alij Sacramentarij in suis Theſibus de Trinitate. Diligenter autem notare vellet prius Lector hanc propriam confessionem aduersariorum. Hinc namque deprehenditur, ipsos in conscientijs suis esse conuictos, quòd de Omnipresentia hic diserte loquatur Epistola ad Ephesios.

Quo sic vtrunque posito & constabulo, facillimum iam erit constringere illos, vt nolint velint sua hac concessione nostram sententiam confirmant, suumque vicissim errorem in sumum redigant. Sic enim argumentabimur: Id cui Paulinus textus adscribit, quod impleat omnia, est vbique, iuxta propriam expositionem partis aduersa. Textus Paulinus autem Christo secundum Humanitatem tribuit, quod impleat omnia. Ergo Christus secundum Humanitatem quoque est vbique presens.

Maiorem concedit Grab, & Grabio consentiens PeZe-

Textu Paulinus, & vtrique suffragans Sobnius. Porro quod textus li de Chri-Pauli de Christo iuxta Humanitatem accipiendus sit, sto ratione sequentes $\Delta\mu\delta\epsilon\iota\chi\epsilon\iota\varsigma$ sole clarius euincunt. Nam quia Humanitas coheret textus: ascendit supra omnes celos, vt imtis acciperet omnia, palam est maiestatem hanc omnia imendū, pro-plēdi acquiri naturā ascendēti, seu Christo ratione ascēbatur. dēis & exaltata Naturā. Deitate enim sua neq, ascen-

1. dere, neq, descendere quis Christū dixerit, nisi aeternam Deitatem illius cum arianis mutabilem constituere
2. velit. Deinde cum hac verba (ascendit supra omnes celos) necessariō exponantur de Christo ratione carnis (siquidem Deitas neque ascendit neque descendit) certe si quis sequens membrum (vt impleret omnia) ad Christū nō ratione naturā assumptā, sed Deitatis respectu referat: hac prodigiosa paraphrasis hinc oriatur necessum est, qua dicatur CHRISTVS ascendere iuxta Humanitatem supra omnes celos, vt iuxta Deitatem sit vbique presens. Quasi verō Deitas non immutabili condi-

conditione suæ Naturæ iam antea impleuerit omnia, fueritq; præsens vbique: aut quasi ascensu Humanitatis Christi acquisitum & impetratum hoc sit Deitati, ut vbique sit omniaq; impleat.

Quoniam ergo ex his solidissimis fundamentis firmiter astruitur, illud (implere omnia) hoc in loco ad Deitatem referri non posse (nisi quatenus indirectè, & per consequentiam: Maiestas Naturæ assumptæ præsupponit æternam Deitatem Personæ, per cuius hypostaticam unitatem ad istius gloriæ κοινωσύαν assurgit) sequitur necessariò, Christo, quâ Homo est, datum & acquisitum esse per ascensum & exaltationem ad dextram Dei, ut impleat omnia, hoc est, ut sit vbique, quemadmodum Bremenses ipsi illud, omnia implere, exponunt.

Neque se hoc insolubili nodo expedient, quòd Paulus dicit, eundem illum qui & descendit, ascendisse. Etenim si huc tendant, ut quemadmodum λόγος & assumendo Humanitatem descenderit & incarnatus sit: ita λόγος & quâ λόγος & Deus est, ascenderit: nōne quia hunc ascensum de locali eleuatione intelligendum ipsimet contendunt: hoc ipso iam Deitatem Verbi locali motui subijcient? adhuc nō diffitemur, PERSONAM esse eandem, quæ descendit & ascendit, licet ascendat secundum solam Humanitatem, non Deitatem. Quid? quidā Paulus nequaquam de ea duntaxat parte descensus agit, quam Bremenses vrgent, quæ nimirum λόγος & quadam, ut Athanasius exponit, Maiestatis inclinatione

circa sui ipsius mutationem ullam se demisit in vterum
 virginis & carnem assumpsit? Nā non simpliciter ait,
 descendisse Christum in has terras sed descensum definit
 nobis eum, quo IN INFIMAS PARTES TERRAE se de-
 misit. Id quod tempore exinanitionis, profundissimo de-
 scēda passionis, infernaliū pauorū ac tentationum, mor-
 tis itē ac sepultura factū est ratione Humanitatis, non
 Deitatis. Proinde, vi in fascem colligam, Persona Christi
 neq; in incarnatione descendit secundum Deitatem, sed
 assumptione humana natura descendisse phrasi Scripturae
 dicitur: neq; tempore exinanitionis passionē, dolores in-
 ferni, & cruciatū mortis sensit, aut sepulturā subiit Dei-
 tate, sed Humanitate: neq; ascendit supra omnes cōelos
 Deitate, sed Humanitate. Proinde neque Deitati per a-
 scensum Christi tributū est, vt impleret omnia, vel vbiq;
 esset, sed Humanitati ad omnipresētia dextram exal-
 tata. Nam particula, V T, causam denotat, ob quam a-
 scensus iste supra cunctos cōelos sit susceptus, & acqui-
 sitionem designat gloriæ, quam exprimit: quorum neu-
 tro eguit Verbi Deitas: sed utrunque ad indigam Na-
 turam necessariō refertur, quæ hac prius gloria, vniuer-
 sa implendi, ratione plena r̄surpationis orbata fuit. Ex
 hoc modo quo semetipsos sua concessione constringunt,
 expediunt se Bremenses ad Græcorum Calendas. Quan-
 doquidem semel largiti sunt, in sententia Paulina (o-
 mnia implere) esse idē quod vbiq; esse. Hac autem ad
 CHRISTVM vi hominem, seu ratione assumptæ Na-
 turæ, pertinere, q̄s demonstrationibus confirmatum est,
 quas

quas neque Bremenses, neque alij confutare poterunt. Quare iudicium penes Ecclesiam esto. Et hac quidem de Paraphrastica horum verborum enarratione.

Progrediamur nunc in exponendo reliquo textu secundae partis. Sic autem pergit Apostolus post absolutam hanc ascensionis Christi ΕΞΗΥΜΤΙΧΙΝ sententiam parenthesi insertam: Et idem dedit alios quidem Apostolos, &c.] Recenset quae & quam egregia dona Christus in triumpho sua exaltationis sparserit, ac distribuerit inter homines. Atq; hic sanè est fructus exaltationis Christi. Siquidem ex eo, quod ad dextram Dei consedens omnia implet, obtinet iam etiam hanc facultatem conferendi & dandi dona, iuxta eam Naturam, secundum quam & ACCEPIT, ut supra in collatione verborum Davidis & Pauli docuimus. Etenim dextra Dei exaltatus, & Ecclesia sua praesens huiusmodi in eam effundit Spiritus sancti χαρίσματα, gradibus ordine distincta: ut alios quidem det Apostolos, alios Prophetas, &c.] Quibus enumeratio continetur donorum, quae partim ad Ecclesiam in orbe constituendam requirebantur olim, circa prima initia nascentis Ecclesiae, partim verò in constituta adhuc durant usque ad finem mundi.

Apostoli erant Persona immediatè per Christum vocata, quarum operâ CHRISTVS utebatur in constituenda & recens plantanda per orbem Ecclesia. Idò quae ad vnâ particularem Ecclesiam certi alicuius loci, ciuitatis aut prouinciae non erant alligati, sed emit-

tebantur in mūdum ad prædicandum Euangelium vni-
 uersæ creaturæ. Quales fuerūt vñdecim Apostoli à Chri-
 sto peculiariter selecti, & in horum ordinem, loco prodi-
 toris Iudæ, coopratu Matthias. Similiter quasi extra
 ordinem duodecim Apostolorum singulariter illustrati &
 emissi Paulus & Barnabas, duo illa præclara Ecclesiæ Ie-
 su Christi lumina. Quorum ille non obscure in omnibus
 suis epistolis se apostolum Christi profiteretur. Barnabas
 autem apertè accensetur apostolis, & Apostolica digni-
 tatis titulo ornatur, Act. 14. in eiusdem planè fun-
 ctionis Apostolica munus per Spiritum sanctum segre-
 gatus, & emissus vt & Apostoli ceteri. Segregate mihi
 Act. 13. (dicit Spiritus sanctus) Barnabam & Saulum (qui &
 Paulus) in opus, ad quod acersiui eos.

Secundus ordo recensetur Prophetarum. Qui au-
 tem Prophetæ olim in veteri Testamento dicti fuerint,
 notum est. Videlicet, qui de rebus venturis ex Dei reue-
 latione prænunciabant. Et sanè talibus Prophetis non
 caruit etiam Ecclesiæ Noui Testamenti. Nam vt Apo-
 stolos ipsos taceam, qui ex Spiritu sancto de sorte Ecclesiæ
 vsque ad finem mundi prædixerunt multa: constat A-
 gabum fuisse hoc Prophetico dono insignem, qui per spi-
 ritum significauit vniuersalem illam famem orbis, quæ
 sub Claudio Imperatore accidit. Tales fuerunt & hi,
 qui per singulas ciuitates ex Dei spiritu testificabantur
 de vinculis & afflictionibus, quæ manerent Paulum, A-
 ct. 20. Verum non hi soli Prophetarum titulo censetur
 hoc in loco: sed etiam, qui dono pollent interpretandi
 scri-

scripturas. Vnde prophetare idem est Apostolo, quod sacras literas interpretando, mentem & sententiam Spiritus sancti reddere. Quo sensu capitur, Rom. 12. 1. Corinth. 11. & 14.

Hic porro subiungit Euangelistas. Quales sunt primò quidē quatuor insignes illi: $\alpha\lambda\lambda' \epsilon\gamma\omega \chi\alpha\iota\tau\epsilon$ sic nominati, qui historiam Euangelicam Iesu Christi descriptam nobis reliquerunt: tamen si duo ex his, Matthaeus & Ioannes, ob sublimiorem vocationem inter Apostolos sunt, quos etiam quatuor Euangelistas peculiariter à Dei Spiritu notatos constat, Ezechielis primo capite per animalia quatuor, qua currum Euangelij in omnes partes orbis promoueat. Quorum etiam mentio fit, Apocal. 4. sub eadem figura quatuor animalium, incessabili voce clamantium: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui est, qui erat, & qui venturus est. His autem sub Euangelistarum titulo annumerantur etiam comites sanctorum Apostolorum, quos illi sibi ad leuandos labores adiungebant. Cuiusmodi fuit Timotheus, quem hortatur Paulus, vt opus faciat Euangelistae. 2. Timoth. 4. & Actor. 21. mentio fit Philippi Euangelistae. Tales etiam fuere Titus, Sosthenes, Siluanus, Epaphroditus, quem non dubitat Paulus Apostolum Philippensem nominare, tametsi significatione generaliore.

Quarto loco recensentur Pastores, qui neq. immediate per Christum aut Spiritum sanctum emittebantur in orbem vniuersum, vt Apostoli, neq. ad leuandos

V s horum

horum labores ad Ecclesiam mittebantur passim, ut Evangelista, sed sua cuiusque assignata commissaque erant Ecclesia.

Quintò Doctores, quorum munus putatur fuisse, ex verbo Dei tradere fundamenta doctrinae Christianae. Quo munere hodie funguntur, qui in scholis publicis sacra profitentur, & ferè docendo tantùm & tradendis religionis capitibus occupati sunt.

[Ad instaurationem sanctorum] Finis annu-
tatur, in quem dona sublimia hac & distincta func-
tiones in ministerio Ecclesiastico destinatae esse debeant, vi-
delicet *τοῖς τὸν καὶ ἑρμηνεύον* ad instaurationem
sanctorum, in opus administrationis] hoc est, ut
sancti & fideles hoc saluari opere administrationis si-
ue ministerij mediante, per quendam καὶ ἑρμηνεύον
compingatur in vnius corporis integritatem, eiusdemque
aedificationem. Vbi gemina metaphora Paulus uti-
tur. Primò corporis: quod cum rectè habeat, si membra
non sint dissipata, non luxata, sed suis iuncturis ritè
compacta. Altera est sumpta ab aedificatione domus,
quae suo fundamento superstruitur, ubi omnes par-
tes ita ita iunguntur, ne aedificium vllà ex parte satiscat
aut corruat. Sic in mystico corpore Christi, & in domo
Ecclesiae ministerium docendi seu medium constituit
Apostolus, quo ita construuntur omnes tum corporis my-
stici, tum domus spiritualis partes, ut coalescant in vnum,
sanctae iuncturae aptè firmiterque cohæreant, & fideles aedi-
centur.

centur, hoc est, magis magisq^{ue} in fide & pietate proficiant. Donec perueniamus.] Immoratur in explicando sine Ecclesiastici ministerij, ut nempe omnes adducantur Christo, & in unitate fidei & agnitionis Filij Dei coalescant. In virum perfectum, &c.] Eleganti similitudine illud incrementum fidelium illustrat, quæ prior de corpore cognata est. Sicut enim diuersi sunt gradus ætatis hominum (siquidem non statim nascuntur ea vel maturitate iudicij, vel corporis statura & mole, quæ in virilis ætate est, sed progressu annorum maius atq^{ue} maius acquirunt robur, confirmantur in eis vires corporis, vires ingenij, crescit animus rerum intelligentia, prudentia & iudicio, crescit corpus ratione statura sua, donec integer homo ad iustam mensuram perueniat) sic indicat, ministerio verbi Christianos à primis initijs fidei & vitæ Christianæ magis ac magis ad iustum robur & incrementum deduci, donec progrediantur & succrescant in virum perfectum, in mensuram ætatis plenè adultæ Christi: ut quemadmodum ipse Dominus ab infantia suæ annis progressus quosdam fecit, corroboratus Spiritu, proficiens sapientia & ætate, & gratia apud Deum atque homines, donec ab uno ætatis gradu ad alterum in plenam ætatem virilem suam processit: Sic & Christiani Spiritus incremento in fide & agnitione CHRISTI in virum perfectum proficiant. Quod non de omnimoda perfectione Paulus intelligit, quæ in altero expectatur seculo: sed hæc tantum notatur perfectio, quæ iactis in fide radicibus, homo

homo neg, hereticorum astutis, neg, ullis Satana fraudibus atq, doli à fundamento salutis Iesu Christo dimoueri potest. Quemadmodum ipsemet enarrat sub eadem similitudine ita pergens: vt non amplius simus pueri, &c. quasi dicat: Sicut viros in communi vita non decet puerorum more esse leues & inconstantes, sed neque ita rerum imperitos, vt decipi facile, vel in fraudem induci se patiantur: sic Christianos ad hanc maturitatem fidei decet contendere, ne fluctuent in rebus fidei, vel se instar arundinis hinc inde agitari, aut in modum nauiculae destituta gubernatore suo, huc illuc propellunt, quouis vento doctrinae. Per versutiam hominum, per astutiam, qua nos adoriuntur] Conarum seductorum & impostorum amplificat, vt eo cognito, Christiani ed magis in verbo Dei se exerceant, & ad solidam cognitionem Christi omniumq, partium doctrina contendant. Dicit Pseudodoctores adoriri simplices, non aperte sed recte & fraudulentem, varijs modis & rationibus sua fingentes & pingentes dogmata, scripturas torquendo, mutilat ac peruersè allegando, & quibus possunt artibus ludificando simplices, vt in nasam errorum illiciant.

Sed veritatem sectantes in charitate] Antipthesis est, qua studium veritatis pseudodoctorum seductioni opponit. Idq, commendatū vult Ephesius, vt omnis impostoribus illis simplicem sectentur veritatem doctrina per Apostolos practicata, & operam dent, vt in cognitione veritatis, nec non in charitate, qua est altera

Christia-

Christianismi pars, adoleſcant in Chriſtum per omnia, ſive in omnibus, quæ in homine Chriſtiano requiruntur.

Qui eſt caput, nempe Chriſtus] *Ad ſimilitudinem de corpore redit, ſeu potius (quia altera de incremento corporis illi cognata eſt) immoratur in ea. Et Chriſtum quidem ſcribit eſſe caput, ex quo vita & ſalus deriuetur in corpus Eccleſia myſticum.*

In quo totum corpus, ſi coagmentetur, &c.] *Ἐπεὶ τοῦτο δὲ illum ſeu inſtaurationem ſanctorum, quam paulò ante finem eſſe docuit Eccleſiaſtici muneris, latius explanans, definit nihil eſſe aliud, quàm coagmentationē totius corporis Eccleſia, vt ſingula membra ſingulis, & omnia omnibus apta ſυνμμετρεῖς cohereant, per fidei vnitatem, & charitatis communionem.*

Per omnem commiſſuram ſubminiſtrationis, &c.] *Vt ſuis quaſi iuncturis compacti Chriſtiani mutuam opem & operam ſubminiſtrent, & donorum varietate ſibi inuicem inſeruiant. Idq; iuxta actū in menſura vniuſcuiuſq; partis, hoc eſt, prout ſua cuiq; eſt aſſignata functio, ſua ad eam rectè obeundam credita dona, vt hac fidelium omnium iunctura mutuag; coherencia in vno capite Chriſto, cedat ad incrementum corporis Eccleſia, & in ædificationem eius per charitatem, cuius nexu ceu, poſt fidei conſenſum, altero vinculo perfectionis copulata ſunt vi-*
ua Ec

na Ecclesia membra. Et hæc de paraphrasi secundæ par-
tis: Cuius locos communes nunc excutiemus.

LOCI COMMVNES.

Primus. De donis in Ecclesia, quæ dantur iuxta
mensuram donationis Christi. Hæc non sunt vnius ge-
neris, sed quemadmodum scriptum est, huic quidem
1. Cor. 12. per Spiritum datur sermo sapientiæ, alijs verò sermo
scientiæ secundum eundem Spiritum, alijs verò fides per
eundem Spiritum, &c. Sicut ordine illa dona enume-
rat, 1. Corinth. 12. Et hæc quidem omnia non nostra
comparantur in austria, sed ex plenitudine Christi sa-
turantur. Qui fideles suos hisce veluti gemmis exornat
& instruit. Omne namq; donum bonum ac perfectum
desuper à Patre luminū descendit, Iac. 1. Proinde ne su-
perbiamus in his, quæ nobis collata sunt. Ex gratia qui-
pe data sunt. Quid habes, inquit Paulus, quod non acce-
pisti? Si verò accepisti, quid gloriaris, quasi nō acceperis?
Sed neq; in aliū usum ea cōuertamus, hoc est, ne abuta-
mur ad destructionē Ecclesiæ: sed ad ædificationem. Ve-
rū neq; defodiamus ea, sed excitemus donum, quod in
nobis est, eoq; gnauius laboremus in vinea Domini ad
mutuam ædificationem. Ob quem finem etiam huius-
modi dona sunt in nos collata. Quod Christus sub para-
bola docet, Matth. 25.

Secundus. Quoniam Christus iuxta mensuram
pro suo arbitrio distribuit sua dona, ne murmuremus,
si aliter vel plura vel augustiora concessa videamus.

Sed

Sed neque inuideamus ei. Nam cui multa concedita sunt, ab eo etiam grauior poscitur ratio. Quamobrem tu tuo dono rectè vttere. & Deo gratias age, quòd summa illa dona, remissionem peccatorum, fidem, spem, aeterna hereditatis, iustitiam & sanctificationem Spiritus, tibi non minus, quàm & alijs contulit. Et libenter acquiescamus, si vel contingat minimos esse in Ecclesia, dummodò liceat eius per fidem vera & viuam esse membra.

Tertitis. Allegatio testimonij Prophetici non solum admonet nos, quo pacto tum Propheta, tum Apostoli, adeoq; vetus & nouum Testamentum in illustrando Iesu Christo certatim laborarint: verum etiam, quid hunc, cuius ascensus in altum describitur eo in Psalmo, Dauid expresse Iehouam ibi appellat, illum ipsum vero Paulus asserit esse CHRISTVM: 1. Cor. 10. ΧΡΙΣΤΟΥ nobis indubitatum aeterna Deitatis CHRISTI subministrat hac allegatio Paulina. Sicut non insolens est Apostolis in suis allegationibus ad CHRISTVM directè referre, quæ in veteri Testamento de Iehoua prædicantur. Sic Paulus CHRISTVM docet fuisse illum Iehouam, quem Moses narrat ab Israëlitis in deserto esse tentatum. Sic Petrus I E H O V A M, qui Ioëlis 2. promittit, se velle effundere Spiritum sanctum super fideles, perspicue tradit esse CHRISTVM, qui dextrâ Dei exaltatus, Spiritum sanctum super Apostolos effuderit. Act. 2. Sic illud Iehoua, Esaïa 45. Mibi se se flectet omne genu, & omnis lingua confitebitur Deo,

Paulus

Paulus Roman. 14. & Philip. 2. directè de Christo expo-
 nit. Ita quod Iehoua apud Ieremiam ait: Ego Dominus
 scrutor renes & corda: hoc Filius Dei ad sese transfert,
 Pſal. 101. Apocal. 2. Similiter quod Iehoua ab initio terram fun-
 dasset scribitur: quod dicitur futurus lapis offensionis &
 petra scandali: quod se primum & nouissimum appel-
 lat. Esa. 6. lat: quod conspicitur gloria eius Prophetæ Esaia: quod
 Zach. 11. aestimari scribitur triginta argenteis, &c. Hæc omnia
 singulaq; de ipso Iehoua in Prophetarum scriptis tradi-
 ta & pradicata Euangelistæ & Apostoli in nouo Testa-
 mento manifestissimè referūt ad Christum Dominum,
 Hebr. 1. Luc. 2. Rom. 9. Apocal. 1. & 2. & Ioan. 12.

Quartus. De ascensu Christi in cælos, qui quomodo
 describatur, & quibus differentijs ab aliorum ascensu
 distinguatur, dictum est in paraphrasi. Monet autem
 nos Christi ascensus de nostro etiam ascensu, qui fiet in
 nouissimo die, quando in occursum eius rapiemur in
 aëra, & sic semper cum Domino erimus. Hoc Christus
 impetrauit nobis ascensu suo. Quaquam enim naturâ
 nobis clausum est cælum propter peccatum, & exula-
 mus hîc eiekti paradiso cœlesti, & iure dignitateq; pro-
 pria seu viribus proprijs nemo ascendit in cælum, nisi qui
 descendit de cælo, Filius Hominis, qui in cælo est: tamen
 ipse ascendens, nos quasi humeris & tergo suo impositos,
 regno cælorum infert. Quemadmodum asserit, Ioan. 1.
 Amen, amē dico vobis, posthac videbitis cælum apertum,
 & Angelos Dei ascendentes & descendentes super Fi-
 lium hominis.

Quin-

Quintus. De triumpho Domini nostri Iesu Christi, quem consecutus est in die gloriose sue ascensionis in cœlum, & exaltationis ad diuinæ Maiestatis dextram. Christus enim cum nostris hostibus in arenam descendens, eos simul omnes potentissimè debellauit, peccatum sanguine suo deleuit, Satanam fortem armatum illum alligauit ac deuicit, mortem cunctis humanis viribus insuperabilem morte & resurrectione sua in victoriam absorpsit: portas inferorum expugnauit, vniuersum regnum tenebrarum fidelibus suis destruxit, & eternam captiuitatem cepit, captiuamq; in triumpho duxit, & vt ad Colos. 2. legimus, expoliatos principatus & potestates ostendit palam, triumphans de illis per semetipsum, ac dicens: Ero mors tua, o mors: ero morsus tuus, Ose. 13. inferne. Ceterum, quia Dauid triumphum Christi describens, multas refert curruum myriadas: monemur, non solum illum triumphare, sed in participationem gloria venire etiam fideles, quos è fossa, in qua non est aqua, potenter eductos in suo quasi complexu tenet, & vnâ cum illis in cœlos subuehitur. Quamobrem etiam cuncti hostes nostri formidabiles nobis amplius nō sunt: quin & in media militia possumus certā nobis victoriam polliceri, quod Apostolus Paulus facit, Rom. 8. & in uouissimo die manifeste contra omnes portas inferorū triumphaturi simus: quando sermo complebitur, qui scriptus est: absorpta est mors in victoriam. Vbi tuus, mors, a- 1. Cor. 15. culeus? ubi tua, inferne, victoria?

Proinde huic victori & triumphatori, duci salutis ac

X

vita

vita aeterna Patri & principi immortales pro tanto beneficio agamus gratias. Non praterendum autem est, quod in hoc triumpho dona quoque distribuit: sicut olim Romani Imperatores de suis hostibus triumphantes, dona spargebant in populum. Dona verò larga manu sparsit Christus, non euania, sed spiritualia, sed aeterna, quibus ad perpetuam salutem edificaretur fidelium Christianorum Ecclesia. Et denique in hoc suo triumpho ingressus est sanctum sanctorum, supra omnes caelos ascendens, & ad dextram omnipotentiae ideo sedens, ut implet omnia.

Sextus. Porro quando triumphi Saluatoris nostri participes fieri desideramus, ne pigeat nos precedenti etiam descensus fieri consortes, in afflictione & patientia Iesu Christi, ut ad persecutiones omnis generis aduersitates perferendas nos pie componamus. Non enim aliter nobis sempiternum regnum gloriae disponitur & datur, quam Christo, Luca 22. nimirum, ut quemadmodum illum pati oportuit, & ingredi in gloriam suam: sic & nos per multas afflictiones ingrediamur in regnum Dei, Act. 14. Si enim compatimur & conregnabimus: si commoremur, & conuiuemus, 2. Timoth. 2.

Septimus. Quoniam articulus ascensus Christi, sic nobis Apostolica enarratione Pauli considerandus proponitur, ut Christus in hoc ipso ascensu ad dextram maiestatis, & in omnipotentiae solio sedeat, omniaque impleat: sole clarius elucet, nequaquam habere nos causam ullam satis euidentem aut grauem à proprio peritorum Caena sensu recedendi, quasi corpore & sanguine

guine suo Christus adesse ijs in locis non possit, vbi Cœna Domini toto terrarum orbe celebratur, eò quod in celos ascenderit. Imò Paulina declaratio ascensus Christi confirmat potius nobis, quod facillimum ei sit in cibum & potum nobis dispensandi corpus & sanguinem suum, utpote qui iam etiam secundum assumptam Naturam in suo regno præsens sit, omniaq; impleat. Quemadmodum obiectionem Carolstadij, de descensu corporis CHRISTI è cœlo, quem feri oportere somniabat, si in Cœna præsens adesset, D. D. Lutherus confutans, ex hoc eodem Apostoli loco docet perspicuè, nihil opus esse CHRISTO tali descensu in Cœnam, cum (iuxta modum dextræ Dei) iam antè sit præsens. In summa (dicit Lutherus) vesanus Spiritus nugatur pueriliter, CHRISTVM (in Cœna) descendere & ascendere, nec intelligit virtutem regni CHRISTI, quo pacto sit in omnibus locis, & ut Paulus ait, omnia impleat, ad Ephes. 4.

Octauus. Paulus de distinctis gradibus docentium in Ecclesia tractans, non obscure docet, esse debere in Ecclesia ordinem, nec probari Deo ἀτάκτως, quæ nullus subsit alteri. Quæ res confusionem & barbariem introduceret, & infinita mala secum traheret. Ideoque DEVS ipse distincta conferens dona, ordinem sanxit & constituit, ut alij præsint, alij verò subsint. Quemadmodum Titum ceu Superintendentem Ecclesiarum Creticarum vult in ceteros habere quandam inspectionem, ut tales sint in

vita & doctrina, quales Apostolus ibidem describit, Tit. 1. Non enim est Deus autor confusionis, sed ordinis. Sit autem prerogatiua hac non potestatis, sed, vt dictum est, ordinis duntaxat.

Nonus. Quoniam ex professo commemorat Paulus summa illa ministerij Ecclesiastici officia, atq; interim Papa aut alicuius supremi in terra Pontificis, qui sit omnium reliquorum visibile in hoc mundo caput, nihil meminit: non immerito concluditur isthinc, quid Apostolus de Papae primatu sentiat. Nam si iudicasset, esse alicui in Ecclesia huiusmodi à Christo tributum dominatum in vniuersos reliquos Episcopos & Doctores orbis Christiani: neutiquam id in sua hac ἐπεὶ τοῦτον re-
ticuisset, sed supra Apostolos locasset Papam, tanquam principem Apostolorum, & Petri, vt gloriatur Papa, in officio successorem. At verò Paulus non modo in hac enumeratione potestatis Pontificiae nihil meminit, sed etiam quoriefcunq; officia Ecclesiastica recenset, vt Rom. 12. & 1. Corin. 12. semper obliuiscitur Romani Pontificis, non certè ex memoria defectu: sed quia nouit, huiusmodi Papalem praëminentiam nihil quicquam pertinere ad Christi regnū. Quam potius loco certissima nota designauit, qua Antichristus, homo ille peccati & filius perditionis dignosceretur.

Decimus. De efficacia ministerij verbi. Tribuit Paulus muneri apostolorum, Euangelistarum, Pastorum & Doctorum, quod Dominus illo vtatur ad adificationē Ecclesiae, ad instaurationem Sanctorū, vt mediante eo ho-

mines

mines ad fidem & agnitionem Filij Dei deducantur, & in virum perfectum proficiant. Ergo non est predicatio doctrinae coelestis inanis quidam strepitus verborum aut sonus sine omni fructu in aëra euanesceus, sed salutare organum & potentia Dei saluos faciendi eos, qui credunt, Rom. 1. & 10. 1. Corinth. 1. & 3.

Vndecimus. Monemur, non debere nos in primis iniurijs Christiana religionis subsistere, sed ad vberiores profectus elaborare, & huc eniti, vt in fide & agnitione veritatis confirmemur. Quod Paulus similitudine hominis, in plenā aetate succrescentis submonet. Malitia quidem nos pueros esse decet, sed non sensibus: hoc est, decet quidem puerorum ingenuā simplicitatē emulari, ne simus impie versuti: sensus autem nostros decet esse exercitatos, ad discretionem boni pariter & mali, vt probare possimus, quid veritati consonū sit, quid secus: vt simus fundati in fide, ne vllis temptationū procellis à sinceritate fidei deturbemur. Quemadmodum scriptum est: Doctrinis varijs & peregrinis ne circumferamini: bonum est enim gratia constabili cor. Eam constantiam largitur Dominus petentibus & timentibus se, Psal. 25.

Duodecimus. De maleferiato studio pseudodoctorum, qui tanquam lupi rapaces in omnes occasiones intenti sunt, vt discipulos alliciant, Act. 20. & nō veniunt, vt pascant oves, sed vt mactēt & perdant, Ioan. 10. Quod hoc perficiant, nullius eos fraudis & impostura piget ac pudet, quin scripturam sacram pro omni suo placito violenter torqueant, deprauent, scientes volentes, & nihil

non tentent, dummodo possunt imponere hominibus improvidis & incircumspectis. Ergo caueamus illos operarios dolosos, & iniustitie ministros, quorum finis erit iuxta opera eorum. Cuiusmodi admonitiones extant multa, precipue Matth. 7. & 24. i. Ioan. 4.

Decimustertius. Dum iubet nos sectari veritatem cum charitate: de precipuis duabus columnis monet, quibus totus Christianismus innititur. In hoc enim absoluntur quasi circulus officij Christianorum, ut veritatem sectentur in doctrina, & charitatem in vita. Tum autem sectabuntur veritatem, & apprehendent eam, & in eadem seruabuntur, si Deum pro hoc dono indefinenter orent, ac verbum ipsius sedulo audiant. Sermo enim tuus veritas est, ait Saluator Ioannis 17. Charitatem autem sectari tum censebuntur, si non verbo aut lingua dilexerint sed facto & veritate.

Decimusquartus. Rursum hic datur occasio differendi de capite Ecclesie, quod vnicum est Christus. Adulterinum enim caput illud Papam nescit Apostolus. Verum quia hic locus supra satum est excussus, cum in primi capitis explicatione versaremur: vberiore eius tractatione hic supersedeo.

Decimusquintus. Interim similitudo de membris vnius corporis sit nobis concio de seruanda vnitatis fidei & Spiritus, ne suauissima illa *οὐκ ἁετέλεια* corporis mystici per schismata aut dissensiones siue in doctrina siue in vita turbetur, & distractiones fiant eorum, qui tanquam vnius corporis membra in vnitatis Spiritus

Spiritus debebant esse veluti compagibus & iuncturis copulati. De qua doctrina in exegeſi primæ partis huius capitis dictum ſatis eſt.

DECIMVSSEXTVS.
DE GLORIA ET MAIE-
STATE EXALTATI
Ieſu Chriſti.

Suppeteret quidem nobis occaſio in locis Communibus etiam hanc doctrinam vberius confirmandi, quod videlicet ex vnione & hanc ſubſecuta ſeſſione ad dextram Dei, Chriſtus, quatenus Filius hominis eſt, diuiniffimum præſentis modi ſit ſortitus, quem Paulus exprimit verbis enarratis. *Ascendit ſupra omnes cælos, vt impleret omnia.* Sed quia ſufficienter hac de re actum eſt in priori capite, nec non in paraphraſtica enarratione horum verborum: ideo ad confutationem argumentorum aduerſa partis me conſero: quæ præter ſuperiora in primi capitis exegeſi conſutata amplius nobis obijciuntur.

Atq; hic mihi rurſum res erit cū Eremeniſibus. Quamquam autem conuicijs penè inauditis Grab velut inſaniens contra Chriſtum, & ipſius ſacroſanctam Maieſtatem diuinam, os ſuum aperire, & in cælum expuere, adeoq; Oceanum quendam horribiliũ conuiciorum & blaſphemiarũ euomere non erubuit: vt, quod noſtrâ doctrinâ horrendum *Βδελυγμα* nominat & *NEQVIS-*

SIMA deliramenta: quod contra nos exclamat: ô di-
 gnissimi odio Prosoposophista, & EXECRANDI AB
 Obserua OMNIBVS HOMINIBVS, doloſi mendacio-
 māsuetu- rum architecti, captantes flexiloquas ambages. M A L E
 dinē Cal- PEREATIS: & innumera alia, quibus referta ſunt
 quinianam, & ſcatent maledica ipſius charta: attamen atroces
 haſce criminationes, vt & cauillationes ipſius ſophiſti-
 cas, quibus per ſycophantiam verba mea peruertit, de-
 truncat, deprauat, nec non declamationes ipſius extra-
 uagantes, & impudentes accuſationes omittens, &
 Deo iudicandas relinquens, de re ipſa potius agā, cominus
 cum illo congreſſurus & argumēta eius, quæ ſuprà non-
 dum attigimus, ſed huic loco reſeruata ſunt, diſcuſſurus.

Verba

Primò oggannit: Si Humana natura ſit loci expers,
 Grab p. 52. à momento vnionis: cur ergò dicatur: conceptum in vte-
 ro, natum in Bethlehem, & nunc eſſe in cælo?

Reſpondeo, nunquam à nobis creditum eſt, quodd eo
 tempore, quo in vtero conceptus eſt Chriſtus, ita fuerit
 ſecundum Carnem loci expers, vt nulla ominor atione
 localis fuerit. Si hoc nobis Grab aſſingit, ſingit ſuo mo-
 re. Scimus in vtero fuiſſe Chriſti Humanitatem, ſci-
 mus in oppidulo Bethleem natum, & in Iudæa & Gali-
 læa localiter verſatum. Quando autem de Perſonali af-
 ſumptione queritur, quo tandem per vnionem hyposta-
 tica ſit aſſumpta Humanitas, & vbi ſuam hypo-
 ſtaticam habeat ſubſiſtentiam? Ibi verò neceſſariò
 λόγος nō fatendum nobis, λόγος non in vterum Mariæ aſſum-
 in vterum fuiſſe Humanitatem, non in hunc vel illum locum,
 ſed

sed in hypostasi suā: concedendum, non habere carnem matris, sed Christi personā suam existentiam in illo loco (aliā eī in suam hypostasi affixa) sed supra & extra loca omnina in sola Persona Verbi, in qua personaliter subsistit, subsistit carnem. aliā per se propria personalitate carens.

Neg. est, vt hic crocitet Grab: si dicatur, eō (id est, in λόγον) assumptam & euēctam esse per vnionem Humanitatem, fingi λόγον esse locum. Sicut voculam (eō) per manifestam calumniam torquet, quando pagina 51. e hunc in modum συκοφαντῇ: sed tantō, inquit, absurdus est, quod cum in λόγον locus non sit, tamen mirus e nouator iste quasi in eo locus esset, eō assumptam dicit e Humanitatem. Si enim sic libeat cauillari: quibus modis licebit exagitare Scripturam ipsam? Nam si queratur: vbi sunt anima iustorum defunctorum? Nōne respondet Sapientia Salomonis: in manu Dei? Ergo ne propter aduerbium (vbi) fingetur manus Dei esse locus? Ita si queram ex Ecclesiaste: quod peruenit spiritus corpore suo solutus? Et is respondeat: Ad Deum, qui dedit illum? Quis nisi per sycophantiam colliget propter aduerbium (quod) Deum esse locum? Sic cum queritur: vbi est Christus, postquam in cœlos ascendit? Respondebit Paulus, Rom. 8. quod sit ad dextram Dei. Et Coloss. 3. ne quidem à vocula (vbi) qua aliā aduerbium loci est, abstinens, ait: superna querite, VBI Christus est ad dextram Dei sedens. Num ergo licebit Apostolo hanc notam impingere, quod propter voculam in Grammatica loci circumstantiam designantem, dextram Dei

X s locum

locum faciat? Quis Propheta aut Apostolus erit à mor-
su huiusmodi sycophantarum tutus? Talia propè innu-
mera possem ex Grabij libro huc referre, si luberet sor-
didum hoc Augiæ stabulum repurgare, & stercore illius
commaculare meam hanc in Epistolam Paulinam exe-
gesin.

Cap. 54. Pergit autem sic arguari Grab. Humanitatem sub-
sistentem in Persona Verbi (inconfusè atq; inseparabi-
liter) simul & in loco & ubique esse, simpliciter est im-
plicatio contradictionis. Et addit: Atque hic Rhodus est,
hic saltus. Nam vt Christus passus est tantum carne, &
non fuit impassibilis carne: ita (inquit Grab) idem car-
ne TANTVM in loco est, & non ubique. Sed respon-
demus: Non quia in cerebro Grabij apparet esse contra-

An sit con-
tradictio: vt caro Christi tempore humiliationis in loco sit,
tradictio: & nihilominus respectu vnionis sit assumpta & TRANS-
Si Christus LATA in hypostasin Verbi, vbi vniuersa loca desi-
quâ Homo nunt, eâque ratione τῷ λόγῳ ὡς ἀφ' ὧν omni-
in loco, & presens, atque in dextra Dei omnia implens: propterea
respectu v- etiam apud DEVM contradictio est, qui utrunque in
nionis ex- Christi Humanitate prestatit. Nam Saluatoris Huma-
tra locum nitatem INTRA λόγου ὑπάρχειν, in qua cessat
credatur. omnis localitas, per vnionem verè assumptam, euectam
& translatam esse, atq; hoc respectu loca omnia trans-
scendere quisquis negat: is Christi Humanitatem tan-
tùm in loco relinquit, negq; in Personam filij verè exalta-
Grab vnio. tam aut assumptâ credit, ipsamq; vnionem verè distra-
nem distra hit. atq; hoc facere Grabium ex proprio suo ore iudicari
bit. potest.

potest, dum allegatis modo verbis affirmat, Christum carne TANTVM in loco esse. Hinc ergo sic aduersus illū concludimus: Quicquid TANTVM in loco est, id non est in hypostasi λόγου, quia particula (tantum) excludit omne id, quod non est locus. λόγον autem non esse locum, ipsemer, nisi planē desipit, fatebitur. At Grabius statuit, Humanitatem esse tantum in loco. Ergo nondum credit, esse illam personaliter in λόγῳ, qui non est locus. & in cuius hypostasi nulla vel sunt vel cogitantur loca. Quem suum Nestorianismum amplius prodit scribens, me docere non posse, Humanam CHRI. Pagin. 172.
STI Naturam EXTRA locum fuisse VNQVAM. Grabio Humanitatem appellat cum dico, Humanitatem man. Christi esse supra & extra locum. Et quando doceo ego si VN-
Humanitatem INTRA Dei Verbi Personam (sic enim QVAM sonant verba mea) subsistere: ipse annotat: Eo quod Humanitatem dicit INTRA Dei Verbum subsistentem, c
mitius aliquanto locuturus Eutyche, qui eam à λόγῳ c
absorptam esse blasphemauit. Vbi ceu forex suo proditur c
indicio, quod non credat, Naturā Christi humanam IN-
TRA personam Verbi subsistere: quandoquidem aliqua
ratione hanc phrasin cum Eutychea absorptione com-
ponit, nisi quod aliquanto dicit miriorem. Quae omnia
documento nobis sunt, Grabium contradiCTORIA sin-
gendo, vbi coram DEO nulla sunt, semetipsum Ne-
storianismi laqueis insolubilibus implicare. Estq; iam sa-
tis ostensum, posse Humanitatem Christi esse in loco, &
nihilominus in λόγῳ extra locum: maximè verò post-
quā

quam nunc Maieſtatem ſuam plenè uſurpat, in dextra Dei transcendere, ut omnia quacunque vel in hoc, vel futuro ſeculo nominantur: ita quoque omnia loca, ut ſine locali diffuſione impleat omnia.

Quod autem paſſionis inſtantiam, quam obtendit, attinet: Voluntate ſuam carnē verè paſſibilem & mortalem tempore exinanitionis eſſe voluit, quæ ex vnione poterat eſſe impaſſibilis & immortalis ſicut nūc in dextra Dei eſt manetq; perpetuò paſſionis & mortis expers. ſed ob noſtram ſalutem ſuo iure uti noluit. Itaq; impaſſibilitatem verè ad tempus depoſuit, quemadmodum & dominium vniuerſorum, ſalua permanente vnione. Exiſtentiam autem ſuam perſonalem (qua ſecundum Humanitatem perſonalitate propria carens, ſubſiſtit in hypotaſi Verbi, ſupra & extra omnia loca) deponere non poterat, niſi deſuiſſet Natura humana vnita eſſe λόγῳ.

Locus Heb. Aliquoties etiam opponit locum Hebraeorum 8. quem 8. Si eſſet in ſic allegat: Si carne in terris eſſet, ne quidem ſummus terra, ne ſa Eccleſie Sacerdos & Pontifex eſſet. Apoſt. ſus autem non ſacerdos qui. dicit: SI CARNE eſſet in terris, ſed ſimpliciter: Si eſſet ~~dem~~ eſſet. in terra. Conſert enim inter ſe Sacerdotes Leuiticos & Chriſtum. Et illos quidem affirmat fuiſſe terrenos Pontifices, ac terrenas tractaſſe victimas, atq; ſic deſeruiſſe exemplari & vmbra. Talem terrenum eſſe Pontificem Chriſtum rectè negat Autor Epistoſe ad Hebraeos, hoc & non alio ſenſu: Si Chriſtus eſſet terrenus Pontifex, tum non eſſet verus ille Pontifex magnus per reliquos adumbratus,

bratus, sed ipsemet quoque tantum tractaret vmbra-
 sicut & ceteri Sacerdotes de terra terrestres vmbra-
 tractant, & exemplari deseruiunt, nequaquam vero circa
 celestium bonorum dispensationem versantur. Hoc tan-
 tum, & nihil aliud voluit Apostolus. Et iuxta hunc Apo-
 stoli scopum Christus negat Deitate, negat carne sic in ter-
 ra est, vt exemplo ceterorum Sacerdotum terreno sa-
 cerdotio fungatur. Et quo sensu hic negatur esse in ter-
 ra, quia non agat vel adsit terreno modo: sic eodem mo-
 do negatur esse à terra. Nam Ioannes Baptista seipsum
 à Christo sic distinguit, quod ipse quidem (Baptista) sit
 de terra terrenus: id quod de Christo per apertam anti-
 thesin negat. Quaquam enim carnem suam non coe-
 litus attulit, sed in terra, imò in inferioribus terra, vt
 Psalmus ait, hoc est, in vtero materno assumpsit: tamen
 quia hac caro non terrena lege aut cursu aliorum homi-
 num, qui à terra profecti terreni sunt, sed celesti obum-
 bratione Spiritus sancti, & virtute altissimi copulata
 est Filio Dei, & in ipsammet aeterni λόγου τῶς σαρ-
 ριν per vnionem translata verè coelis omnibus sublimior
 facta est, per vnionem scilicet, Nysseno teste, euecta in
 propriam Verbi celsitudinem: ideo rectè negatur hoc
 sensu Christus à terra esse terrenus, & in hoc à Ioanne
 Baptista & alijs merè distinguitur. Ideoq; Adamo pri-
 mo homini in eo etiam opponitur, quod primus homo de
 terra terrenus fuerit: at secundus homo ipse Dominus
 de coelo, vnde celestis Adam aliquoties ab Apostolo cog-
 nominatur. Proinde sicut homo Christus non est à terra
 terrenus,

Christusra-
 tione car-
 nis non est
 à terra ter-
 renus.

terrenus,

terrenus, cum respectu Deitatis, tum etiam, sub indicatæ ratione & modo, respectu carnis: ita neque in terra dicitur esse sacerdos. Non quod omni planè ratione secundum carnem à terra absit, sed quia in dextra Dei suum officium sacerdotale peragens, & in illa dextra Maiestatis atque omnipresentia throno omnia implens, cœlesti tantum modo est nobis præsens, non terrestri, tanquam administrator cœlestium bonorum, ut Epistola ad Hebræos fusius explanat. Quid, quod Deus ipse sic distinguitur ab hominibus, ut DEVS quidem dicatur esse in cœlis: homines verò in terra? iuxta verba Psalmistæ: Cœli cœlorum Domino, terram autem dedit filiis hominum. Quis autem tam ineptus esset, qui propter hanc apertam distinctionem vellet inferre, Deum nullo planè modo esse in his terris præsentem? Qui cum in terris adest, ibidem in cœlo potius dicitur esse quàm in terra, siquidem non terreno modo, sed cœlesti præsens est. Si excipiant, Scripturam alibi de Deo affirmare, quod sit vbique præsens, ideòque non sine declaratione esse Psalmistæ verba intelligenda: Nos vicissim respondemus, cur non etiam de CHRISTO, quâ Homo est, agnoscant testimonia, quæ illum secundum carnem in omnipresentiæ solium ad dextram Dei ob hanc ipsam causam collocatum referunt, V T OMNIA IMPLEAT, & præsens, non absens (cœlesti autem, non terreno modo præsens) sacerdotio suo profungatur? Cur non agnoscunt promissiones: Sum vobiscum, usque ad consummationem sæculi. Et quod Ioannes illum,

quâ

quâ filius hominis est, in spiritu videt ambulantem ac Apocal. præsentem IN MEDIO Ecclesiarum Asia, qua per & 2. aurea candelabra in ea visione designantur? Quæ etsi fuerit visio, tamen REM ipsam qua visioni subest, veraciter considerandam proponit, & veritatem nobis, non falsitatem declarat.

Et si aduersarij omnino verba Epistolæ (si in terra esset, ne sacerdos quidem esset) ad præsentiam CHRISTI ratione carnis penitus à nobis secludendam im- ne ad ab-
portune accommodent: respondeant nobis, qua possit surda refel-
esseratio consequentia, vt si vllò modo reali quantum- litur Gra-
uis diuino sit in terra, propterea non sit sacerdos? Er- hij glossa-
gône plus facit ad sacerdotalis muneris administratio-
nem, si in dispensatione bonorum suorum à nobis absit,
quàm si in dextra DEI nobiscum sit, & præsens per-
agat illam bonorum cœlestium administrationem?
Præterea nonne ex aduersariorum peruersa explicatio-
ne sequetur, CHRISTVM cum adhuc in terris
ambularer, non fuisse Sacerdotum nostrum? Imò post-
quam iam per proprium sanguinem fuisset ingressus in
sancta sanctorum in passione & morte, ac deinde per
quadraginta dies se multis in terris reuera ostende-
ret: num propterea non potuit toto eo tempore esse sa-
cerdos? quia in terra fuit? in terra discipulis suis se re-
diuini exhibuit? Hæc simul omnia euincunt, glossam
aduersariorum esse vanam, nostram verò expositionem
veram ac certam.

Ut obtineat Grab, Christi Humanitatem tantum esse localem, nullo verò modo aut ratione extra locum, ne quidem quatenus in λόγῳ subsistit, & in λόγῳ consideratur: hoc sophisma nobis aliquoties obiecit: Si
 Pagin. 165, & alibi. Christi Humanitas non sit in λόγῳ localiter: separari illam & à nobis per quendam Nestorianismum considerari extra λόγον. Ad hoc puridum obiectum summatim initio sic respondeo: Ipsa illa Humanitas, quæ in λόγῳ est, & quæ ΝΥΝΟΝ ΑΜ est extra λόγον, Hum. respe non tamen localis est, QUATENVIS in λόγῳ est, hoc est, sua exi est, respectu eius existentia, quæ subsistit in illocali hypostasi in λόγῳ Verbi. Neque habet Humanitas localitatem ex γῳ, nō est nione, quatenus cum λόγῳ personaliter VNITVR: localis. sed habet ex proprietate sue naturæ, quæ à λόγῳ in ipsa vnione essentialiter DISTINGVITVR. Nam in vnione manens, & nequaquam extravnionem collocata duplici hoc modo consideratur. Primò, quatenus suis proprietatibus naturaliter à λόγῳ DISTINGVITVR (non autem separatur aut disiungitur) Deinde quatenus CVM λόγῳ personaliter VNITVR, deratur. Neutro modo extra λόγον ponitur caro, sed priore illo considerationis modo Humanitas suis attributis à λόγῳ distinguitur tantum, idq; in ipsa vnione, sicut in ipsa vnione distincte manent Naturæ Christi. Ergo in loco esse dicitur Humanitas, quatenus in suo hoc attributo, ut DISTINCTVM quid (non separatim) consideratur. In hypostasi Verbi autem extra & supra loci

conditionem, nō quatenus à λόγῳ essentialiter distingu-
 gitur, sed quoad cum λόγῳ V N V M personale seu v-
 num ὕφιστατον esse spectatur. Prius illud (nempe in
 loco esse) distincta conditioni Humanitatis adscribitur:
 posterius hoc (nempe in λόγῳ esse extra & supra locū)
 INDISTINCTAE unitati personali acceptū fer-
 tur. Atque hæc duo (in loco, & in λόγῳ esse) non dif-
 ferre ratione tantum, vi Grab affirmat, sed reuera esse Grab pag.
 diuersos existentia modos nemo negauerit, nisi eadem 179.
 operā fateatur, ratione tantum differre, re ipsa autem An in loco
 idem esse distingui à λόγῳ per conditionem Naturæ, esse, & in
 & vniri cum λόγῳ per unitatem Persona. Et si i. λόγῳ sub
 dem re ipsa sunt ac sola ratione differunt, in loco esse, sistere, SOA
 & in λόγῳ esse: tum quemadmodum est in loco (velut L A ratio-
 ti Ierosolymis, in Bethlehem, Nazareth, &c.) natura- ne differat.
 liter: ita subsistet etiā in λόγῳ naturaliter. Et quem-
 admodum fuit in loco per locationem physicā: ita et-
 iam physica locatione substitit ac subsistit in ipsa aterna
 ὡς λόγος Verbi. Sic iuxta portentum illud Gra-
 bianum, locatio physica in loco à personali subsistentia
 Humanitatis in λόγῳ tantum ratione differet, non re
 ipsa. Ita quemadmodum similis factus est fratribus suis
 (inter cætera) etiam physica locatione seu existentia
 in loco, ita similis factus credetur fratribus suis, & hi
 vicissim Christo similes credentur facti personali subsi-
 stentia in Dei Verbi persona: siquidem inter esse in loco,
 & subsistere in persona λόγῳ re ipsa nihil interfit, sed

sola ratione differant, vt contendit Grab, & suffragatur PeZelius. Obtestor te (quisquis es, qui hac leges) per Dei misericordiam, & per animæ tuæ salutem, ne hac iudicia Dei in his Caluiniæ Doctõribus asperneris, quos in sensum reprobum traditos vel ex hoc vnico luculenter cernitur, quoddã contradicendi studio eò vsque transuersi abripiuntur, vt articulum incarnationis Christi à fundamento subruant, & radicitus exterminent. Si enim secundũ eundem illum existendi modum locationis physicæ, quo in loco versatus est, & non sublimiore alio reuera distincto, Natura humana Christi subsistit in persona Filij Dei: & si non re ipsa, sed tantũ ratione differunt, in loco & in λόγῳ esse: euacuatum iam est totum hoc mysterium, & è diuina sua sublimitate in canum prodigiosissimi commenti humani demersum, omniq; sua maiestate cœlesti spoliatum penitus. Ne autem Lector quicquam dubitare possit,

Pag. 179 hanc esse Bremensium Caluinistarum mentem: verba

- » ipsa huc referam, quæ sic habent: Vt in homine modus,
- » quo corpus est in loco, & quo est vnitum anima, sola ratione differunt, & non sequitur, vnionem cum anima
- » localem esse: ita in Christo SOLA ratione differunt,
- » carnem esse in loco, & SVBSISTERE in Persona

- λόγῳ. Hac illi. Quomodo autem in verbis, quæ coherent, cum pergunt ac dicunt (te minimè sequitur, vnionis modum naturalem & localem esse, quamuis caro

Bremenses subsistens in λόγῳ localis, & non omnipræsens iuxta ipsi sibi cõ- Dei verbum credatur) sibi ipsimet turpissimè contradicant;

tant, ex his, qua dicta sunt, satis superq; liquet. Si enim personalis subsistentia Humanitatis in λόγῳ re ipsa nihil aliud est, quam localis existentia in loco (siquidem in loco esse & in Persona Verbi subsistere, differant Gratio SOLA ratione, non re ipsa) quomodo non vnio etiam localis fuerit? cum vnio Naturarum in Christo ex modo subsistentiæ assumptæ Naturæ in λόγῳ infallibiliter æstimeretur? vt sicut illa personalis est, ita & hæc sit personalis. Sicut etiam vnio consistit in eo, quod λόγῳ & carnem ratione personalitatis euehit extra & supra omnia loca, imò extra & supra omnes creaturas in suam vsque ὡς ἐστὶν, ibiq; persone, plenitudinis Deitatis suæ, ac diuinæ gloriæ maiestatisq; cōsortem reddit. Gratio autem Humanitatem Christi, QVATENVS personaliter in λόγῳ ὡς ἐστὶν subsistit, tantum localem & localiter esse, ET NVNQVAM esse extra locum sine fine hactenus contendit. Aut si neget personalem existentiam Humanitatis in λόγῳ esse localem. necesse est, vt illocalem esse fateatur, siquidem inter locale & illocalem nullum est tertium, & sic in sumum euanescent hæc paradoxa Gratiæ & Pezelianæ: quod Natura humana Domini tantum sit localis, sit nunquam extra locum, & quod personale ipsius subsistere in λόγῳ re ipsa nihil sit aliud, quam naturalis eius locatio in loco, differre autem SOLA ratione.

Nihil quicquam verò proficit simili suo de corpore Pag. 179
humano, cum scribit: Et in homine modus, quo corpus Argumen-

I 2 est

rum Gra. est in loco, & quo est unitum anima sola ratione differt, by à simili. & non sequitur, vnionē cum anima esse localem: ita in
 ,, Christo sola ratione differt esse in loco, & subsistere in
 ,, Persona λόγος, & minimē sequitur, vnionis modum
 ,, naturalem & localem esse: his inquam, oleum perdit &
 operam, nec se expedit, sed magis intricat, sicut in exa-
 mine istorum modò apparuit. Quemadmodum neq; pro-
 ficat quicquam, quòd putat, Sicut corpus hominis non
 accipiat per vnionem cum anima modum praesentiae de-
 finitiuum: ita neq; Humanitatem Christi habere mò-
 dum vllum alium ex vnione, prater localem.

Et sanè hactenus congruit similitudo, quatenus Hu-
 mana Domini Caro per coniunctionem cum λόγος non
 sortitur eum repletiuae praesentiae modum, qui ex
 INFINITATE essentiae nascitur & describitur. Sic-
 ut neq; corpus hominis consequitur per copulationem
 cum anima, vt sit definitiuo modo alibi, sicut anima,
 iuxta conditionem Spirituum. Quòd autem hac simili-
 tudo sit extendenda latius ad abnegandam omnem
 aliam praesentiam, quae localis non sit: id verò neuti-
 quam largiri vel possumus vel debemus. Quod si maxime
 ratio diuersitatis nos in isto simili fugeret: tamen vel so-
 lum scripturae testimonium sufficeret ad demonst-
 randum, quòd per vnionem personalem Humana Natura
 Christi modum praesentiae alium reuera à naturali seu
 physica locatione diuersam sortita sit.

Equidò enim Spiritus sanctus tradit, propter vnio-
 nem personalem esse Naturas in Christo vt inconfusae,
 ita

ita inſegregabiliter & indiſtenter vnitas, vt nulla hic inter eas ſingenda ſit $\Delta\Gamma\Theta\sigma\iota\varsigma$ ſiue diſtancia. Tradit, $\lambda\omicron\gamma\upsilon$ vniuerſa plenitudine ſua Deitatis perſonaliter tantum habitare in Carne, non etiam eſſe extra Carnem, locorum ſpacij ab illa diſtātem & abſentem. Tradit, Chriſtum exaltata ſua Natura in throno dex- Scriptura tra Dei ſic transcendere loca, vt non impediatur illis, omnipreſ. quò minus omnia implere, & quā filius hominis in me- Chriſti ho- dio candelabrorum aureorum in hiſ terris verſari poſ- minis aſſe- ſit. Hac vox Spiritus ſancti ſufficeret nobis, etiamſi va- rit. rio diuerſitatis inter vniōem perſonalem $\lambda\omicron\gamma\upsilon$ & carnis, & naturalem vniōem animæ & corporis, quod præſens argumentum attinet, eſſet incognita. Quando- quidem certum eſt, modum, quo due in Chriſto Natu- re in vnum perſonale conueniunt, ſeu in vnam exiſten- tiam, vt Patres Chalcedonenſis Concilij loquuntur, in- confuſe & INSEGREGABILITER concurrunt, copulationis vinculo, inter hominis animam & corpus, ſongè eſſe arctiorem.

Verum ex abundanti placet aduerſarijſ diuerſitatis rationem maniſeſtiſſimam ob oculos ponere. Eam præci- pue poſitam in eo dicimus, quòd in vniōe $\lambda\omicron\gamma\upsilon$ & Carnis eſt ASSUMPTIO quedam, per quam Carni nouus & ſingularis præſentia modus emergit & reſul- tat. Qua aſſumptio in vniōe animæ & corporis deſicit, Quod veritatis amans Lector ſic, velim, accipiat.

Anima hominis non aſſumit corpus in ſeiſſam: quia Anima nō

I 3

non aſſumit

corpus in- non est persona quadam per se subsistens, antequam
 fra se. formetur corpus, ut illud deinde intra se assumat. Sed
 naturali quadam lege sic vnitur corpori, ut potius ani-
 ma sit in corpore, subeundo & informando illud, quam
 ut corpus dicatur esse in anima. Quæ etiam causa est, ut
 secundario & per accidens anima aliquo modo parti-
 iceps fiat localis presentie Corporis, & localit transla-
 tioni motuiq. subijciatur, ut translato corpore simul
 anima δευτέρας de loco moueatur in locum. Proinde
 concedimus sanè ex vñione cum anima corpus non ac-
 quirere definitiuum illum modum, ut sit alicubi defini-
 tiuè sicut Spiritus. Quandoquidem anima, cuius pro-
 prium est definitiuè esse in corpore, cum non sit per se
 Persona, non assumit corpus intra sese, & in suam illam
 definitiuam existentiam. Quin hoc addimus, quòd ne
 localem quidem modum corpus habeat ab anima. Si-
 quidem corpus Ade, exempli gratia, etiam priusquam
 informetur à sua anima, locale est, & cum recedit ani-
 ma, corpus Ade, ut & cuiuslibet hominis, non definit esse
 locale. Nam et si localem progressionem seu facultatem
 mouendi se de loco in locum acceptam fert anima, ut &
 alia attributa: Localitas ipsa dependet non ab anima,
 sed à corporis proprietate physica. Diuersum planè in
 mysterio diuino hypostatica vñionis euenit. Ibi enim
 non huiusmodi est vñio, qua λόγος & Caro quadam
 Natura lege vñiantur, ut neutrum assumat alterum:
 Sed hic earegnat ASSUMPTIO (qua in anima &
 λόγος & corpus coniunctione deficit) ut λόγος naturam
 sumit Hu- Humanam

Humanam non ita in loco tantum relinquat, quin ean-
dem supra loci conditionem intra suam *ὑποστασιν* tra se.

verè assumat & transferat. Non enim ea vnione λόγος
è suo statu quasi motus se in Humanitatē demersit: sed
Humanam potius naturam, aliàs Personalitate propria
destitutam, ultra statum & conditionem illius natura-
lem in seipsum eleuauit. Vnde & Diuus Athanasius Per-

sonalem vnionem in suo Symbolo definit ASSVM. Human. in
PTIONE Humanitatis IN DEVM. Qua assum- DEVM

ptione Humunitatis in Deum D. Athanasius incompa- assumpta.
rabiliter plus intellexit, quàm localitatem istam, in qua
omnis proa & puppis sapientie & eruditionis Theolo-
gicæ Bremensium consistit. Proinde hac demum assump-
ptione Humana Christi Caro intra Dei Verbi hyposta-
sin verè translata & euecta, acquirit hunc transnatu-
ralem planèq; Diuinum presentie modum, quo in ater-
na hypostasi vnigeniti Filij Dei verè existens & emi-
nens, loca vniuersa incomparabiliter transcendit & su-
pergreditur: ita vt personalem suam existentiam & sic
quoq; presentiam personalem non habeat in hoc vel illo
loco, sicut neq; in hunc siue in illum locum assumpta est
(aliàs eidem loco maneret perpetuò affixa) sed habeat
illam in ipsa purissima singulari hypostasi vnigeniti: ac
nihilominus possit localiter versari, & sese sistere in
loco, quando & quoties voluerit, sicut Diuus Luthe-
rus orthodoxè scribit: ineffabiliter autem profundius
sit & immaneat Caro in vnigeniti Persona illa, quàm
in loco sit. A loco enim absoluitur, respectu personalis

† † existen-

existentia: absoluitur à localitate, in dextra Maie-
statis. Absoluitur item à loco in mysterio Cæna Do-
minica, vbi alio sublimiori quàm locali modo adesse
Corpus Christi credit & conficitur orthodoxa Ecl[esi]a Dei
Ecclesia. Ε λόγῳ autem non emouetur, non eximitur
vnquam Caro semel in illum assumpta & eleuata. Et
hec de argumento, quod à simili dedunt.

Eiusdem porro momēti est & hoc sophisma, ad quod
etiam alludunt: Si non respectu vnionis sit in loco & lo-
calis Christus secundum Humanitatem: consequi, quod
nec respectu vnionis nascatur ex Maria, & patiatur in
cruce. Si verò non ratione vnionis hoc eueniat Christo,
verè affirmari nō posse, quod Dei Filius nascatur ex vir-

Propter v-
gine. & patiatur in cruce. Et quidem quod Filius Dei in
mionē ipse ista tēporali natiuitate ex virgine nascitur, & Dominus
Dei Filius gloria crucifigitur, id certè vnioni & κοινῳίῃ Natu-
nascitur et rarum acceptum ferendū est, quā λόγος Naturam ta-
patitur. lem assumpsit, quæ huiusmodi Natiuitatis & passionis

capax esset, eamq[ue] sibi sic fecit personaliter propriā, vt
quicquid huic carni euenit, id nō seorsim carni eueniat:

Crimē fal-
si à Grab
admissum. siut per crimen falsi Grab mibi hanc maculā aspergit,
dum id, quod data opera in masculino posueram, vt ad
Christū tanquam Personā illud nasci & pati referrem,
ipse malitiosè in fœmininū vertit, vt dehinc eò audacius
mibi impingeret Nestorianismi crimen de natura Hu-
mana seorsim nascente & patiente, & extra vnionem
personalem considerata. Minimè omnium verò senti-
mus aut credimus, seorsim illud nasci & pati euenire

Carni,

Carni, sed ipsi vnigenito λόγῳ. Quanquam enim nascitur & patitur Christus carnis proprietate, quā à λόγῳ λόγος ap-
 Deitate verè DISTINCTVM quid in ipsa vnione p̄p̄iat p̄p̄i
 intelligitur: tamen quia λόγος immediatè Naturam ea, quibus
 ipsam Humanā sibi fecit hypostaticā vnione propriam: aliās Caro
 idēd mediātē iam Humanā quog, istius Naturæ propria NATVRÆ
 (quibus aliās in vnione manens naturaliter à λόγῳ LITER à
 distinguitur) per ἰδιωτικοῦ sibi appropriauit: vī λόγῳ di-
 ipse Dei vnigenitus in re veritate nascatur ex muliere, stinguuntur.
 Gal. 4. ipse Autor vitæ occidatur, & gloriæ Dominus
 crucifigatur, non proprietate Deitatis, sed Humanita-
 tis. Caterū quod in hac natiuitate Christus præter re-
 rum seriem ex virgine nascitur, quod PRO NOBIS
 nascitur, quod natiuitate hac sua impuritatem nostræ
 natiuitatis eluit & expurgat: Quod item PRO NO-
 BIS adeoq, pro totius mundi peccatis patitur & mori-
 tur: & per hanc natiuitatem, passionem & mortem, sa-
 lutis mysteria nobis dispensat: hæc, inquam, quia subli-
 mia sunt non humilia, & quia non cum ceteris homi-
 nibus cōmunia habet, vt aliās ipsum nasci, pati & mo-
 ri absolutè consideratum: idēd non dependent à pro-
 prietate, qua NATVRALITER distinguitur à
 λόγῳ, sed ab vnitate Personæ, secundum quam Caro
 Saluatoris, vnum quid cūm λόγῳ esse creditur, vnum
 autem non essentialē, sed personale vnum, seu vnum
 ὁμοῦς ἰσού, vt & Patres locuti sunt. Ex his quæ di-
 cta sunt, vanitas apparet obiectionis, Summa solutionis

huc redit, quòd et si Humana Natura ex vnione non humilia percipit, sed sublimia & humilibus tanquam sibi naturalibus in ipsa vnione differt à λόγῳ naturaliter: tamen λόγος ipse per eam vnionem sibi humilia Humanitatis reali κοινῶς appropriârit, sed mediâtè, vt

Attributa dictum est. Siquidem cum Natura Carnis se vniuit incarnis mediâtè. Qua Natura mediante, eiusdem iam accidiâtè cendentia quoque propria & attributa τῷ λόγῳ, personentur τῇ nati Humanitatis consortio, quasi appropriantur. Ex λόγῳ esse, qua etiam vnione omnis vis meriti dependet.

Pag. 166.

Quod obijcit. Binam introduci Humanitatem, si circumscripta statuatur & non circumscripta: frivolum est, & tam per Diuum Lutherum pie memoria, tum per alios nostrarum Ecclesiarum Doctores plus centies confutatum. Et quoniam vocabuli circumscriptionis homonymiâ frequenter in suo scripto ludit Grab: placet explicationem homonymia solutioni argumenti præ-

Circum-mittere. Dupliciter circumscribi dicitur Christi Humanitas: vel loco, vel natura sua proprijs terminis. Illa circumscriptio localis est, quâ circumscribi dicitur Caro alieno termino, hoc est, loco forinsecus ambiente. Hac posterior essentia finitio est, circumscribens Humanitatē non termino alieno, sed proprijs Nature finibus; quatenus ipsa Humanitatis natura non infinita, sed finita esse intelligitur. Priorem circumscriptionem localem dixi-

Localis circumscriptio supra in explicatione primi capituli, esse merè accidentariam, qua tolli possit per vim Diuinam, saluo manente accidente corpore. Quod hinc comprobâtum est, quia potuerit

Dem

Deus, antequam locus esset vllus, condere corpus, idē, si-
ne loci adiumento prastare saluum. Et palpabili absur-
ditate se turpiter dat Grabius, quod pag. 176. asserit, fu-
turum fuisse Christi corpus LOCALE, si maxime an-
te mundi creationem, nullo vspiciam adhuc existente lo-
co, fuisset assumpta: Adeo enixè studet Christi corpus
mancipare loco, & loci necessitati subycere. Altera cir-
cumscriptio, quæ ipsius Naturæ & essentie finitio est,
nunquam tollitur, ne quidem in vnione aut sessione ad
dextram Dei. Siquidem perpetuò finita est, finita ma-
net. suæq; essentie circumscripta finibus, quandocunque
& vbicunque tandem spectetur: non minus, quàm cu-
iusque hominis Petri, Eliæ, &c. corpus finitum est.

Essentie fi-
nitio nun-
quam tol-
litur.

Atq; huc respexit Damascenus, cum scribit, ean-
dem naturam non esse posse circumscriptam & incir-
cumscriptam, hoc est, finitam simul & infinitam. Id
quod nullus nostrum dixit vel scripsit vnquam. Pag. 164.

Argumentum ipsum quod attinet, dicimus, neutra
circumscriptione tolli personalem carnis presentiam in
λόγῳ, quæ loca in vniuersum omnia supergreditur: vt
nec humanitatem vnā Christi in binas distrabi. Qua-
re? quia scriptura de vna & eadem Christi Humanita-
te vtrumque pronunciat, tum quod localiter possit esse
quoties & quando velit circumscripta loco forinsecus
ambiente, perpetuò autem sit naturæ suæ terminis cir-
cumscripta: tum verò etiam quod in Persona filij Dei
transcendat omnia. Vbi non alia constituitur Huma-
nitas, quæ circumscripta sit finitate Naturæ, alia verò, nec Huma-
nitas.

quæ omnia transcendat & impleat. Sed eadem Natura humana Christi τῷ λόγῳ unita existens, & unita manens, circumscripta est PER ESSENTIAM, quia finita, & deinde quatenus & in quantum personaliter in λόγῳ est, LOCO certè forinsecus ambiente non circumscripta est, sed potius CIRCUMSCRIBENS locum, mensurans & per Maiestatis modum illocalem implens omnia. Quia ut aliquoties iam dictum est, Scriptura non ita relinquit Humanitatem tantum IN loco, quin assumptam & translata per unionem fateatur aliquò, ubi evanescit omnis localitas, nempe in Filij Dei hypostasin, salua nihilominus in æternum manente circumscriptiōe, quæ essentia est. Neque enim ideo omnipræsens est, quod in infinitum sit ducta, sed quia FINITA & essentia finibus circumscripta permanens ab infinito λόγῳ nusquam abest, ἀλλ' ὡς αὐτῷ ei extra locorum intervallum, supra quàm cælorum Angeli possint assequi, inenarrabiliter præsentissima.

Et hoc mysteriū est, quod non capit ratio, quod finita natura INDISTANTER unitur cum infinito Deo, & in dextra Maiestatis DEI COMPLETA CONSUMMATAQUE subiectione subiecta sibi tenet loca simul omnia, Patre nihil omnium excipiente, quod Filio iuxta carnem non subiciat, Hebr. 2. Ergo & loca subiecit, & quidē loca omnia, quæ vel in hoc vel in futuro seculo nominari possint, ut ijs non contineatur, sed eadem continet,

neat; TRANSCENDENS & continens illorum
facta.

Hæc regni cœlestis mysteria si Bremenses fidei oculo
(quem per enormem blasphemiam perfidia oculum ap- Pagin. 172a
pellant) aspicerent, rectius æterna saluti animarū sua-
rum consulere. Quia verò ratione sua humana me-
tiuntur ista mysteria: mirum non est, ipsos contradi-
ctiones fingere, vbi coram Deo nullæ sunt. Circumscrip-
tum esse finibus essentia, & forinsecus ambiente loco
NON circumscriptum esse, sed potius supra loca vni-
uersa eleuari, non pugnant coram Deo, qui hæc in Chri-
sto, mediante hypostatica vnionis mysterio conciliauit.
Consulant autem Bremenses locum communem, quem
sub finem tertij capitis huius Epistolæ de contradictioni-
bus trado, & ibi ingenium suum, si placet, exerceant.

Sic patet ex dictis hæcenus, haudquaquam poni as-
sumptam Naturam extra λόγον, sed nec geminam
effici, si maximè respectu sui consideratam dicamus esse
posse localem, & quatenus in ὁμοῦς ὁμοῦς vnitate
spectatur, conscendere in thronum omnipresentiæ Dei.
Nam posse vnā eandemq; Christi Carnem duplici hoc
modo considerari, nec tamen vel geminam reddi, vel
extra λόγον poni altero considerationis modo, sed tan-
tū ab eo per attributa naturalia distingui, antea li-
quidissimè declaratum est. Quemadmodum ipse quoq;
λόγος non respectu vnionis cum Carne consideratur,
quatenus in Deitate gignitur, & ab ipso Spiritus sanctus
proce-

Notabent. procedit. Hoc enim non facit propter vnionem cum Natura assumpta, neque habet hoc, quatenus vel IN QVANTVM vnitus est Carni. Ergone hac consideratione geminus constituetur λόγος? vnus qui non sit vnitus Carni, à quo Spiritus sanctus procedat: alter, qui Carni vnitus sit, à quo non procedat Spiritus sanctus? Imò idem ille λόγος, qui VNITVS est Humanitati, spirat spiritum sanctum, etiamsi hoc non faciat IN QVANTVM vnitus est Humanitati: siquidem inde neutiquam habet. Cur ergò negatur Grā de Natura Carnis assumpta, aliā illam fieri numero diuersam, vel extra λόγον seorsim poni, si aliter consideretur in suis attributis naturalibus (quæ in ipsa vnione manens à Deitate habet distincta) aliter verò quatenus & in quantum vnita λόγος Diuina percipit & sublimia?

Num igitur Cyrillus quoque geminam in Christo Humanitatem fingit, & alteram extra λόγος coniunctionem collocat, quando Carnis Naturam PER SE nihil ad viuificationem valere scribit, ac nihilominus PER VNIONEM verè ad viuificandi virtutem conscendere proficitur? Num Paulus, qui Christo secundum Humanitatem adorabile nomen PER GRATIAM collatum innuens (Deitas quippe per gratiam nihil accipit) è diuerso palam enunciat, Christi Humanitatem PER SE consideratam, adorabilem non esse naturā, sed per vnionem id accipere ex gratia? Sicut ergò IN ADORABILE per se, & adorabile per gratiam, apud

Paulum

Paulum non pugnant, licet aliàs Adorabile & Inadorabile, si utrūq; sine limitatione dicatur absolute, verè sint contradicentia: Et sicut NON VIVIFICVM per se & VIVIFICVM per vnionis gratiã, apud Cyrillũ non sunt contradictoria, etiam si aliàs absolute intellectu vtrūq; reuera pugnent: Sic quoq; LOCALIS per se, & ILLOCALITER omnia implens, vt Paulus nominat, per vnionis & sessionis gratiã: similiter NON omnipotens per Naturã, & omnipotens per vnionis & exaltationis gratiã minimè pugnant, etiam Damasceno teste, qui vtrūq; hoc ipso discrimine & limitatione de Humana Christi voluntate sonora voce predicat. Essent autem contradicentia, si vel vtrūq; absolute, vel vtrūque sub vnâ eademq; limitatione acciperetur.

Declaratum hoc erat Adversarijs per similitudinem
de animato corpore. Ostenſum, tam non poni Chriſti
Carnem extra vnionem cum λόγῳ, ſi in ſuis, quibus à
λόγῳ Deitate differt, naturalibus ſpectetur, quàm nec
animatum Corpus extra vnionem cum anima colloce-
tur, aut ſtatuatur ab ea ſeparatum, ſi pondus ſeu gra-
nitas illi tribuatur non reſpectu animæ (ſicut alias vi-
ta, ſenſus, & motus ei reſpectu animæ tribuitur)
ſed reſpectu ſuiſpius, vt pote quam proprietatem reti-
net, etiam recedente anima, videlicet ex ſua quadam
naturali proprietate, quatenus corpus eſt.

Hic verò Grab vſitato ſibi artificio vſus, ad conſen- Pag. 163.
taneam ſimili prolato non reſpondet, ſed diſſentanea
arripit ac ſcribit: Dictum hic oportuit, Humanum cor-

pus non propterea geminum effici, nec extra vnionem
 , anime pani, quamuis dicatur ratione sua essentie gra-
 , ue, magnum, visibile, &c. & non quatenus in ra natu-
 , ture sue proprietatem spectatur, sed ratione vnionis
 , personalis idem esse inuisibile, intelligens & foris (adij-
 , cit per sarcasmū) geometria etiam imbutum. Hac ille.

Quatenus Nos autem modò sufficienter exposuimus, similitu-
 similitudo dinem hactenus congruere, vt quemadmodum corpus
 nostra con animatum non ponitur extra coniunctionem cum ani-
 gruat. ma, etiamsi in suis consideretur proprietatibus, quas per
 se etiam sine intuitu anime habet, tanquam distinctum
 quid ab illa: ita nec poni extra λόγον carnem Christi,
 etiamsi locatio physica, qua diebus exinanitionis vsus
 est, & adhuc Luthero teste per dispensationem arbitra-
 riam vti potest, cum vult, non tribuatur ei propter vnio-
 nem personalem, ex qua gloriosa accipit, non humilia:
 sed propter distinctam conditionem, qua à λόγῳ discer-
 nitur quidem, sed ab eodem non disiungitur aut separa-
 tur. Atque sic respectu materia hoc in loco controuersa
 cōgruit similitudo. Nec respondet quicq̃ Grab. sed sophi-
 starum more aliò se proripit, & quasi re feliciter gesta
 triumphat stolidè, citra tamen Senatusconsultum, ac
 ne mutus videatur, conuitia in me projicit, & in hanc
 vocem, suo ore, fronte, & animo longè dignissimam e-
Mansuetu rumpens sic blasphematur: O dignissimi odio prosofopo-
 do Grabij. phista, ET EXECRANDI AB OMNIBVS HO-
 , MINIBVS, doloſi mendaciorum architecti, captan-
 , tes flexiloquas ambages, MALE PEREATIS.

Hoc enim est artificium magistelli nostri, ut quando minus aliquid confutare potest, tanto maiore ferocia in blasphemias & conuiticia erumpat, ut Lectori fucum faciat, per quam egregie responsum esse, & hos, qui contradicant, execrandos esse, & per Grabianum fulmen Papale (male pereatis) è rebus humanis exterminandos. Nec dubito quin spiritus, ille tenebrarum, quo Grab vnâ cum suo Peltio totus regitur & rapitur, se ipsa hoc tentaret: si sat illi esset virium. Resellat autem Grab consentanea in allata similitudine, & diuersitatem doceat adductis rationibus. Ostendi supra, non tolli similia, si dissentanea tantum proferantur, & consentanea non argumentis euertantur, sed allatrentur duntaxat conuijs. Cur enim affirmare non liceat de corpore animato, quod visibile sit per se, & inuisibile propter vniionem anime, paulo antè luculenter indicaui. Et exposita vicissim causa est, cur vtrung, de Christo (locale & illo-cale) sine contradictione predicari possit, quod & possit esse physica locatione in loco, quoties & quandocunque vult, & perpetuo iam inde ab vniione sit in λόγος, supra & extra loca, locis omnibus altior, nimirum TRANSCENDENS facta, ut omnium creaturarum, ita quoque omnium locorum. Quam maiestatem in omnipresentia solio à dextris Dei plene vsurpat, exaltatus iam etiam ratione plenarj vsus sua Maiestatis, super omnia loca, que non solum in hoc, verum etiam in futuro seculo (si qua ibi essent) nominari possunt.

Frigidum id cauillum, quod subinde ingeminat

Z Grab's

Grab: Christi Humanitas non est Deus. Ergò non compe-
rit ei vllò reali modo omnipresentia Maiestas. *suprà pag.*
105. & sequentibus est confutatum.

Quoniam etiam obiectum fuit Aduersarijs, quòd
λόγος extra carnem constituant in infinitis locis, adeò-
que in omnibus, quibus ipsa non adest naturaliter: atq;
hoc ipso naturas indistincte vnitas per Ἀφ' ὧν lo-
corū distrabant, vnionemq; Personalem soluant, quippe
qua non definiatur ab Apostolo existentia Verbi extra
Carnem, sed tantum in habitatione plenitudinis Dei-
tatis Verbi IN Carne: Grab diluere id tentauit, sed in
medio conatu defecerunt eum vires. Ideòq; dum laboras
hunc nodum dissoluere, laqueum sibi contradictionis
parauit, quo se totum constringeret.

Pag. 168. Et principio quidem sic crocit at: quòd libris orthodo-
xorum (Zuinghianos suos intelligit) scribatur, λόγος
extra suam Carnem esse in terris, diceret, opinamur, si
qui essent. Sed profectò nihil opus est nominare alios,
quibus vsitatissimum est hoc affirmatum minime Theo-
logicum, vt ex colloquio Mulbronensi, & Catechismo
Heidelbergensi patet. Grab ipse versa pagina hoc perspi-

Pag. 169. cùe affirmat, neq; id per additam limitationem à Nesto-
Tota PER- rianismi crimine saluari posse, ad oculum illi demon-
S O N A strabo. Sic enim scribit: Et si tota PERSONA Verbi est
Verbi, iux- extra Naturam assumptam: tamen eadem est etiam in
ta Grabii, Carne, non autem saltem, vt in Petro, verum vt Caro &
est extra λόγος sit vnum ὁφείλει μὲν.
Carnem.

Hic

Hic notet Lector diligenter, quod totam PERSONAM Verbi collocat GRAB EXTRA Naturam assumptam. Quo ipso verè vinculum hypostatica vnionis rumpitur. Limitatione verò sua nihil cōsequitur aliud, quàm vt propria vineta cedat. Ita enim totam Personam Verbi GRAB in meatu est naturaliter: vt in vniuersis ceteris innumerabilibus locis, quibus non adest per naturam conditionem CARNE, PERSONA ipsa Verbi non IN Carne, sed tantum extra Carnem subsistat. Si verò ihs in locis PERSONA Verbi constituitur extra Carnem: soluta iam est vnio: quæ est & dicitur vnio tantum propter INHABITATIONEM omnis plenitudinis Deitatis IN Carne, iuxta Pauli definitionem, Col. 2. Quam inhabitationem Bremenses ad solum illum locum restringunt. aut persuadeant prius Lectori, existentiam Verbi extra Carnem, idem esse, quod intimam illam plenitudinis Deitatis habitationem in Carne, in qua sola Diuus Paulus vnionem Personalem sitam esse docet. Est igitur Protestatio factò plane contraria, quod dum extra Carnem esse Personam λόγος totam statuit Magistellus, Personalitèr habitare eandem totā sic vult videri credere in Carne esse, vt sit cum Carne vnum ὁφισαμνον: diuersum re in Carne nunc docuimus, vbi cūq; sit extra Humanitatē PERSONA Verbi, quod ibidem neg, λόγος in natura Humana personaliter inhabitet, neg, hæc in λόγος personaliter subsistat, sed vtrumq; extra vtrumq; collocetur. Et hoc scilicet est Bremensibus, esse vnum ὁφισαμνον.

Delirium hoc de existentia totius PERSONAE Verbi EXTRA Carnem stabiliri ab Autore Epistola ad Hebraeos dicente (si esset in terra , ne Sacerdos quidem esset) constabiliri , tum nobis probauerunt Bre- menses , quando persuaaserint prius Apostolum illum sibi ipsi esse contrarium. Nam cum Christus in terra esset , in terra versaretur , in terra magnum illud officium sacer- dotale in cruce expleret , in terra seipsum Deo Patri in Notabene. odorem bonae fragrantiae offerret : hic ipse Autor Epistola ad Hebraeos, Sacerdotem tum illum verè fuisse, & sacer- dotalia munera præstuisse, per aliquot capita liquidissi- mè testatur. Impossibile igitur est, hæc verba (si esset in terra, ne Sacerdos quidem esset) de omnimoda absentia intelligere , quasi non possit Christus esse Sacerdos , nisi Carne sua prorsus à terris absit : nisi quis Apostolum ad- uersa fronte sibi repugnare statuatur. Discerni autem eo in loco terrenos Sacerdotes , qui terrenas tractando vi- ctimas exemplari & umbra deserviebant à Christo cœ- lestium bonorum dispensatore, hoc sensu : quod Christus non esset sacerdos ille magnus, si more aliorum sacerdo- tum in terra circa terrenas victimas esset occupatus : id supra non tantum dictum , sed etiam firmissimè com- probatum est : quod Lectorem breuitatis causa remitto.

Augustinus Si Augustinus scribit : Filium Dei in corpore suo esse non patre- totum , & extra Corporis sui templum vbique , fuisse to- cinatur tum : cur non librum annotat , in quo hæc verba extent : Gratio. Quod si ita habet , ex collatione testimoniorum ipsius evidens est , ad Carnem illum respicere , quatenus locali circum-

circumscriptione erat in loco, & hoc velle, non esse Filium Dei intra eum locum, vbi naturaliter Humanitas versetur, ita conclusum, quin ceteris in mundo creaturis etiam adsit. Quod autem RATIONE PERSONALITATIS, vt loquuntur, sit vllibi λόγος & extra suam carnem, ab eadem per quandam ἀφ' ἑαυτοῦ absens, vt crassissimo errore contendunt Zuingliani, id ex Augustino Grab nunquam probauerit.

Libenter etiam fatemur, Diuum Athanasium scribere, Verbum Patris esse extra omnia, & extra essentias rerum versari. Per illa omnia verò omnes intelligit creaturas, è quarum communi sorte Naturam Humanam sic vult exemptam, vt in Oratione secunda & quarta λόγος extra Carnem non esse perspicue tradat. Extra Carnem igitur (ratione Personalis subsistentiæ) est nullibi λόγος, quin ἀφ' ἑαυτοῦ intimeq; sibi presentissimam citra locorum considerationem habeat: et si interim, quando Humana Natura physica locatione est alibi, non sit ita localiter ibi circumscriptus λόγος locatione physica, vt Humana Natura localiter circumscripta est.

Argumentum Anhaltinorum libenter, si posset, tueretur, quo Christi presentiam expugnare frustra labora- modi p̄sentiauerunt, ex schola non Spiritus sancti, sed humana rationis pronunciantes quidem, sed non probantes, quòd uersas rei impossibile sit, vt plures alibi existendi modi non subingnāt essentias. Resutauit ego id per in-

Z 3

stantiam

stantiam cœna Dominica. Similiter, quod negari non potest, Filium Dei in Patre esse modo reuera distincto ab eo, quo in carne habitat: rursus alio præsentiæ modo esse in creaturis cæteris: qui tamen in pluris essentias neutiquam distrabitur. Contra hac quid proferi Grab? Nihil, quod ad instantiæ meæ nervos incidendos vim habeat vllam. Ait, argumentum (Anhaltinorum) de modo subsistendi in Deo, qui sunt ὁμοῖοι ὑπάρξεως, & de gradibus præsentiæ diuinæ in creaturis, &c. non agere. Respondeo: Scio illorum argumentum de his quidem nihil agere. Scio autem vicissim, id per allatam hanc ἐνστάσιν euerti & comminui. Nam si particulariter tantum est verum illud axioma: nihil concludit.

Grabij >> Sin Grab id vniuersaliter verum esse velit, vt, cuiusque

axioma >> Nature realiter diuersæ species παρσίδας tribuitur,

pag. 182. >> eidem diuersas essentias oporteat tribui: actum iam est

>> de vnitæte essentiæ Filij Dei. Vt enim non dicam de τῷ ὁμοῖο ὑπάρξεως, quo in Deitate subsistit: sed de præsentiæ ipsius tantum in rebus creatis: aut necesse est concedat παρσίδας, qua Dei filius omni plenitudine suæ Deitatis in carne σαρκατικῶς habitat, esse non modo specie diuersam, sed toto planè genere differentem ab ea, qua creaturis adest: ac nihilominus vnam manere Filij Dei essentiam, nec multiplicari: atque sic in puluerem redigitur Axioma Grabij: Aut si illam præsentiæ, qua Carni assumpta per ἑνότητα vnitatem præstō est, pugnet Grab, non esse specie diuersam

ab

ab ea, qua præsens est ceteris siue hominibus, siue creaturis alijs: quidni iam Christus, quâ Homo, ad ignobilem sortem & conditionem ceterorum hominum, imò & brutorum, & inanimatarum creaturarum detruditur: vt videlicet præsentiâ non alia seu specie diuersa, sit in sua Carne λόϛ, quàm qua ceteris omnibus creaturis adest. Irresutabilis perstat hæc solutio aduersus omnes sophisticaciones, quas vel ipse pater Sophistarum omnium Diabolus excogitare queat. Et quidem vim eius et si sentiat Grab: pro sua tamen stupenda audacia non veretur gloriari, suum illud & sociorum Anhaltinorum argumentum perflare firmum & immotum. Quod tamen vi datâ instantiæ & solutionis in nihilum disparuisse, nisi planè læcus est, videt perspicuè, & euidentius, quàm velit, intelligit. Ex abundanti autem respondemus amplius: si maximè hæc de Filio Dei instantia, qua sum vsus ad eneruandum argumentum Anhaltinorum, fuisset à Grabio expugnata, quam tamen ne mouere quidem potuit, tamen quia hucusq; per inuictas demonstrationes obtinui, Christo vt Homini præter localem illam naturalemq; præsentiam (in qua cardo PeZeliani Grabianiq; sapientiæ voluitur) ex vniõne & seßione ad dextram virtutis παρϛοιαν verè aliam (quàm Philosophia nescit) personali communicatione collatam esse: Anhaltini & Bremenses suis hisceratiunculis tam nihil aduersus hanc orthodoxam doctrinam efficerent, quàm si culmine stramineo, fragiliq; arundine solidam oppugnarent rupem.

Pag. 182.

Aequiuocum porro est, quod adjicit; Me falsè Humanitati Christi illam speciem, quæ solius Dei sit (iuxta illud; Nōne ego cælum & terram impleo, dicit Iehoua) etiam asserere. Nam si intelligat de omnipresẽtia, cuius λόγ & Humanitatem tam verè facit participem, ut affirmare non dubitet scriptura, ascendisse Christum longè supra omnes cælos, ut omnia impleat: habet consistentem reum, & libenter ex ore Apostoli hoc consistentem. Ex animo enim sentio, credo & assero Domino Iesu Christo meo hanc gloriam, quam Grab & Pezelius Dianam magnam, idolum, Chimeram, per blasphemiam non calamo, sed infernalis gehennæ sempiterno incendio, si non resipiscant, refutandam, impiè vocitant. Sin verò mihi impingit, quod hanc omnipresẽtie laudem Christi Humanitati per quandam Essentia: infinitatem tribuam, aut per localem diffusionem, vel expansionem & extensionem: confutat a hucusq; satis superq; est eius prodigiosi commenti vanitas, quod non ex nostra doctrina ortum, sed in Aduersariorum cerebro conceptum & natum est.

Quæ amplius circa hæc quæstiones nugatur, ut quoddam personale illud subsistere perpetuò contendit, nihil aliud esse ipsa, quàm carnis Christi locationem physicam, & quoddam Coccysmum suum subinde ingeminat: Humanitas Christi non est Deus: Ergò nulla ratione competit ei hæc, quam propugnauimus, presẽtia: horum confutationem ex precedentibus require. Quemadmodum etiam id præsidium iam ante dirutum est: Si ex vnione adipisca-

adipiscatur Christus, quâ Homo, præsentia modum illo-
calem, tum vicissim λόγου Deitatem vi eiusdem vnio-
nis fieri localem. Nam in primi capituli explicatione au-
diuimus, Naturam humanam non assumpsisse λόγον,
sed λόγον Naturam humanam. Itaque per vnionem *Vide supra*
non demersam esse Deitatem Verbi è suo illocali statu in *pag. 185.*
localitatem: sed e contra Humanitatem è terreno sta- *et 186.*
tu (citra essentia mutationem) verè translata in il-
localem Filij Dei Personam, & I N D E V M assum-
ptam esse, vt Athanasius in Symbolo suo nobis con-
firmat.

Refutatam etiam est argumentum, quod à tempo. *Vide supra*
ris instantia sumunt Bremenses: & oculari demonstra- *pag. 189. et*
tione comprobatum, non tolli supputationem annorum *sequētibz.*
Christi. Et est crassum spissumq; figmentum, quod Gra-
bio non veritatis spiritus, sed mendacij pater suggerit,
cùm de me scribit: Non enim, ne nunc quidem, dicit in- *Grab p. 185.*
carnationem λόγος, vel personalem vnionem duarum c.
Naturarum factam esse in tempore, &c. neque addit c.
in ipsa vnitate Persona carnem assumptam subsistere c.
cœpisse in tempore. Et mox subdit: verum qui Humani- c.
tatem aliàs realiter æternam esse negat, nunquid nunc c.
ab illa vera sententia discedit? Hic ego te, Lector can-
dide, siue harum, siue illarum in hoc certamine sis par-
tium, per Dei misericordiam rogatum velim, vt mihi
hac Grabiana refellenti parumper attendas. Fingit me
discedere à sententia vera, quâ aliàs rectè scribam, Hu-
manitatem non esse æternam. Certum est, Grabium de
Z s æterni-

eternitate, qua negatione temporalis principij defini-
 tur, hic differere. Ideo enim me accusat, quod a vera sen-
 tentia discedam: ideoq; etiam ait, me ne nunc quidem
 dicere, incarnationem factam in tempore, aut carnem
 assumptam subsistere cœpisse in tempore. Quis verò hic
 non manibus palpet, istum hominem se mendacijs &
 impudentia consecrassè totum, propriaq; conscientia
 sua vim inferre manifestam? Quam enim, obsecro, vel
 leuissimā habet causam suspicandi de me crassissimam
 istam heresin, quod ab aeterno sit Christi Humanitas,
 qualem ne de insensissimis Christiana Religionis hosti-
 bus facile suspicari liceat? Tam nouit Grab, ὁ ὅτι οὐ-
 χ' ἄριστος, se hac scientem volentem sine omni metu
 Diuini numinis fingere, quàm suos nouit digitos. Ne li-
 teram quidem proferre potest, qua vel suspicionis scru-
 pulum ei inijcere potuerit, tale quid de me cogitandi,
 nedum coram augusto orbe Christiano me per testimo-
 nium notoriè falsum impudentissima manu calamoq;
 traducendi. Nam quod abiurato Dei timore scribit, me
 ne nunc quidem dicere, Incarnationem λόγῳ, vel Per-
 sonalem vnionem duarum Naturarum factam esse in
 tempore: diuersum legit & vidit in his ipsis verbis, qua
 confutare nititur. Dico enim ibi apertè: Incarnationem
 seu Personalem Vnionem IN TEMPORE factam
 esse, ET NON AB AETerno. Quemadmodum
 aeternum quoq; (nempe Humanam Christi naturam, in
 tempore subsistere cœpisse in Persona λόγῳ, & non ab
 aeterno) multoties in meis libellis est obuium. Quid,
 quod

quoddam testimonium mihi dare cogitur, me aliàs hoc pa-
lam asseuerare, non esse ab eterno naturam Christi Hu-
manam? Et pagina sequente statim scribit: Priore qua- NOTA.
stione concessit (Huius) Incarnationem seu Personalem pag. 186.
unionem IN TEMPORE esse factam. Hoc cum ibi
luculentissimè fateatur: quis non fatalem stuporem &
vertiginis spiritum in eo miretur, quod precedente pa-
gina contrarium planè de me fingit, & scribit, me ne
nunc quidem id dicere aut concedere? Quo peccatore hor-
rendam hæresin, quasi Humanitatem Christi credam
ab eterno fuisse, nequiter mihi impingit, à qua ipse me Græc pro-
Sole clarius purgat? nunc affirmans, nunc negans, & priù suum
insatiabili odio, quo in me furit & æstuat, transuersum os in edacj
abrupti sinens, ut proprium suum os & linguam puden- coarguit.
de vanitatis & inconstantie coarguat.

Eiusdem generis est, quod scribit, cur non dicam Græc p. 183.
λόγον incarnatum in utero virginis, ut constet me sen-
tire, virginem illam esse Dei matrem? Quasi verò ullam
habeat causam de mea sententia hac in parte dubitan-
di, aut quasi non multoties suis oculis hoc legerit in meis
libellis? Et qui incarnationem dicit factam in utero vir-
ginis, sicut me videt facere: nōne λόγον incarnatum
in utero diserte & ingenuè profitetur? Quandoqui dem
de nulla unquā incarnatione, quā sola æterni λόγος
incarnatione, me legere vel audire memini. Quamob- Vbi sit fa-
rem si queratur, vbi sit facta incarnatio: Rectè respon- Et Incar-
detur, in utero virginis. Si autem de ASSUMPTIO. natio.

NIS TERMINO queratur, quò vel quorsum sit as-
sumpta

sumpta in ea incarnatione Humanitas: respondendum nobis est, assumptam illam quidem esse in vtero materno, sed non in vterum, assumptam in loco, sed non in locum, siue hunc siue alium quemlibet: alias ei perpetuò

Quod perue- affixa maneret Humanitas Christi. Quis ergo est assum-
nerit Chri- ptionis illius terminus, in quem peruenit caro huma-
sti Caro in Domini in ea incarnatione? Non ullus alius, quam sola
Incarna- diuinissima Persona seu ἡ ὑπόστασις, quam λόγος
sione. vnigenitus Dei filius à Patris & Spiritus sancti Personis
distinctam, sibiq; propriam & singularem obtinet. Ed
assumpta est in vnione Natura Humanitatis Christi:
ibi etiam habet suum PERSONALE subsistere, gra-
tia cuius eminet suprà loca vniuersa, cunctasq; aded
creaturas, cuiuscunque sint conditionis aut sublimi-
tatis.

Grab pag. His nostris haudquaquam contradicit Fulgentius,
187. „ quando scribit: Id quod diuinum est, habet Homo, in
veritate diuina Natura. Quibus Fulgentij verbis Grab
Nestorianam suam affingit glossam, vt diuina luce ra-
diantem Fulgentium in tetram erroris sui caliginem
Glossa Gra abripiat. Ideo de suo sic addit: Homo, inquit Fulgen-
biana. „ tius, non humanitas. Nimirum ex suo ingenio aestimans
Fulgentium, quasi Christum hominem Caluiniano
more sic sentiat habere diuina, vt à diuinorum confor-
tio seu communicatione reali Humanitatē eius (à qua
denominatur Homo) prorsus exclusam velit. Verum vt
Hominis voculam sic acciperet Fulgentius, in mentem
ei non venit. Qui se ab vnanimi doctrina orthodoxæ Ec-
clesiæ

clesia separatam noluit: quam non ignorauit sentire, quod humana Christi caro siue Natura in conditionem assumens eam, per gratiam translata sit: quod ultra Naturam suam subleuata diuina Maiestatis dignitatibus niteat: quod λόγος per unitatem dispensationem propriae carni tribuat glorie suae & diuinae Maiestatis claritudinem: quod communes faciat, tanquam cum sua carne Diuinae suae Maiestatis operationem, ut possit etiam uiuificare mortuos, sanare infirmos: quod transformet eam in suam gloriam & operationem: quod Maiestate Deitatis glorificata sit: in Diuinitatis Maiestatem citra sui abolitionem transierit: quod Christus etiam secundum Humanitatem rerum omnium potestatem acceperit. Et innumera alia, quae sancti Patres pleno ore calamoque de vnica Verbo & in Dei solium euentu Humanitate Christi profitentur.

Porro quando modum omnipraesentiae Christi hominis describimus, dicendo: non per infinitatem essentiae esse omnipraesentem, sed quatenus à finita manente Humanitate λόγος nusquam absit, nusquam distet: Grab ad hoc conterendum, tale nobis sophisma ex sua sapientia adytis profert: Canit, inquiens, eandem cantilenam, quasi infinita non sit propter modum. An verò modus, quo Filius Dei habet omnipotentiam ab aeterno Patre, facit, quò minus potentia Filij sit infinita? Itaque, donec realiter omnipraesentem esse Carnem Christi pugnat, eam infinitam quoque esse contendit.

Hoc putidissimum cauillum, offensa ratione disparitatis.

Grabp. 136.

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

ritatis, sic refellimus. Est & omnipotentia, quam Filius in
 Deitate à Patre habet, infinita. Et omnipresentia,
 quam Humanitas Immanuelis in vnione percipit, iti-
 dem infinita, quia Dei Verbi naturaliter propria. Quod
 autem Filius ipse quoque non minus, quam sua hac omni-
 potentia, καὶ ὁμοῦς infinitus est: id inde fit, quia
 communicationis modus est essentialis, & est ipsa illa
 sua omnipotentia cura distinctionem vllam. Econtrà
 quidd Natura Humana finita permanet, neque in hac
 omnipresentia sua Maiestate per essentiam infinita
 redditur: causa est, quia modus, quo contigit illi hac
 Maiestas, non est essentialis modus, qualis inter Deitatis
 Personas existit: sed Personalis est modus, qui & Natu-
 ras relinquit inconfusas, & nihilominus insepregabili
 atque indistincte vnione illas deuincit. Ita omnipresentia
 Christi Hominis, non ex infinitate Naturæ vel oritur,
 vel describitur: sed ex inseparabili Naturarum vnione,
 & illocali sessione in infinitæ Maiestatis Diuine solio.
 Quam sessionem eo consilio factam memorat scriptura,
 vt (plene vsurpationis respectu) impleat omnia, &
 ambulet in medio candelabrorum suorum siue Eccle-
 siarum, etiam quâ Filius Hominis est, Apocal. 1. & 2. &
 compleat promissionem suam: Ego sum vobiscum vsque
 ad consummationem seculi. Non ὅτι extra Car-
 nem Persona sua existens, & in vno tantum loco in ea
 habitans: sicut nugantur Bremenses: sed ego Christus,
 ὁὗς incarnatus, IN Carne Personaliter tantum
 habitans, & nusquam extra eam existens.

Quod minus corpus Christi in dextra Dei personaliter Grab pag.
 præsens vel multiplicetur, vel expandatur, vel exuatur 187.
 suis essentialibus idiomatibz, sicut Cacodoxi, quos Ortho-
 doxos salutat Grab, mala consequentia, peiore conscien-
 tia, pessimag, fide arguantur: vel eruditissimus ille Sta-
 pulensis Grabium, nisi cor suum indurare mallet, edoce-
 re poterat. Cuius viri verba licet supra quoque posita,
 non pigebit me in gratiam Grabij repetere: si fori è vel
 tandem à localitate sua mentem paulò altius disceret
 attollere. Sic autem in prioris Epistola Pauline caput
 duodecimum commentatur Stapulensis: Corpus Chri-
 sti cælum implet & terram. Est enim vbicunque Ver-
 bum est. Nam Verbum caro factum est. Quare Verbum rinth 12.
 nusquam est sine carne, neq, caro illa sine Verbo. Vide-
 te ne corporalis imaginatio vos ludat, loca multiplicas, Attende
 spatia distendens. Neque hic locorum multiplicatio, Grab, quo-
 neque spatiorum distensio intelligitur, sed plenitudo si-
 ne loco, supra locum omnem, infra locum omnem, extra
 & intra locum omnem, sine spatio, supra & infra omne
 spatium. Et corpus Christus superspirituale illo modo,
 qui sine modo est, nulli comparabile, nulli proportiona-
 bile: sed corporali modo, quo in terra visus est, & com-
 parabile & proportionabile est. Hoc ex assumpra infir-
 mitate, & modum & comparisonem, & proportio-
 nem admittens: illud autem ex assumente Natura, mo-
 dum, comparisonem, omnemq, proportionem diffu-
 giens. Id ratio imaginatione iusta non attingit, neque
 rationaliter in se ipsa manens: Verum absurda vir ag,
 loquitur

Sola loca- loquitur & effingit. Sed extra se euadens supernatu-
litas gignit raliter superiore mente infusa virtute, vbi neque loca,
 figmetum neque spatia, neque numerus, neque multitudo, neque
 multiplica tempus cogitantur: verè sentit & loquitur. Hactenus
 trons & Stapulensis.

expansionis. Cum his exactè & ad amussim consentit Theophy-

Grab 187. lactus, quem stultè pro se citat Grab. Is manentibus pro-
 prietatibus (quod nemo negat) tantam factam scribit
 vnitatem vtriusque substantie, vt ab illo tempore, quo in

Theophy- beate virginis utero Verbum caro factum est, nec Deum
lactus pu- illum sine eo, quod Homo est, nec hominè sine hoc liceat
gnat cum cogitare, quod Deus est. Vos autem Bremenses Deum
Grabio. cogitatis in terris adesse, SINE, imò EXTRA id,
 quod Homo est, atque sic vnitatem illam vtriusque sub-
 stantie, quam Theophylactus predicat, rumpitis. Vnita-

tem quippe hanc Paulus in INHABITATIONE
 λόγῳ IN carne, non autem in existentia totius Per-
 sonæ Verbi EXTRA carnem sitam docet. Quàm bellè
 igitur vobis cum Theophylacto Pauli discipulo conuenit?

Contra id, quod scripsi, non sequi: si Natura Christi
 humana vnà cum assumente λόγῳ omnipresens sta-
 tuatur, vt propterea locus quoque, eaq; omnia, quæ cor-

Pag. 188. pus ipsius ambiunt, sint vbique: obtendit Grab: Imò
 suprà aiebat omnes creaturas esse carni Christi presen-
 tissimas. Ergò etiam locum complexus est. Hoc verè
 est præcordis amentia nescire, quid dicas aut scribas,
 aut præ malitia studiosè aliorum dicta peruertere. Nun-
 quam ego dixi aut scripsi, creaturas esse Christi carni sic
 presentes;

presentes, vt vbiunque sit tandem caro Christi, ibidem etiam sint omnes creaturae. Sed ita omnes creaturas Christi Humanitati praesentissimas dixi, vt nulla sit, quae praesentiam & operationem eius possit effugere. Nonne Deo ipsi omnes creaturae sunt praesentissimae? Ergone hinc quoque creaturarum quaedam omnipraesentia fuerit colligenda? Aut hic Grab prodigiosam inscitiam, aut profligatam malitiam fateatur necesse est: qui in re tam aperta ludos sophisticos agere non veretur.

Ex Vigilio non euincet Grab, quod is $\Delta\lambda\epsilon\gamma\epsilon\tau\alpha\iota$ Grab 190. seu distantiam inter naturas, vel existentiam totius Personae $\lambda\acute{o}\gamma\omicron\varsigma$ extra carnem in omnibus alijs innumerabilibus locis, praeter solum eum, vbi naturaliter versetur Humanitas, statuerit. Quem contra Eutychianos pugnantem, hoc tantum voluisse certum est, quod non sit in infinitam Deitatem absorpta Christi Caro, vt illi heretici pugnabant.

Quemadmodum nec Augustinus ad Dardanum, quem Pag. 164. supra allegauit, pro Grabij opinione facit quicquam. Qui tantum innuit, non necesse esse, vt quod in Deo est, sit vbiq, VT Deus, id est, proprietate Naturae & per Essentiae infinitate, sicut Deus per essentiae infinitate vbiq, est.

Dissoluta quoq, in praecedentibus sunt ea, quae pergit effutire, vt tueatur Argumentum Cinglicum: Aut sine quantitate adest, aut secundum motum suae quantitatis. Verum nihil suppetit ei solidi, quo meam protelet Responsonem, ductam ab instantia Coena Dominica (de qua quid sentiant Bremenses, post monebo) ductam

Aa item

item ab vnionis instantia. Nisi quod crassam suam Matheologiam Lectori inculcās Grab subinde crocitāt: Carnem Christi localem esse etiam in ipsa Persona Verbi subsistentem, id est, prater localem presentia modum non habere vllum alium reuera diuersum, nimirum personale illud subsistere Humanitatis in λόγῳ Physica locatione definiens. Nos contrā credimus & profite-mur, Humanitatem Saluatoris non sine quantitate sua subsistere in λόγῳ, etiamsi non secundum istum natu- ralem quantitatis modum in loco sit, sed alio transna- turali & transcœlesti modo, qui ex vnionē oritur: quam omnia Physicorum principia & pronunciata transcen- dere & esse mysterium à seculis in Deo absconditum, ex diuinis literis nouimus. Qua de re vide praece- dentia.

De repletiuo modo prius respondi, quomodo repletiua illa presentia Dei Verbi non competat Humanitati per Essentia infinitatem: per vnionis arcanum autem ei sic communicetur, vt finita manens Humanitas omnipre- sentiam λόγῳ, in Persona Verbi dextraq; Dei, reali κοινωνίᾳ participet, omniaq; impleat. Quem modum si impletium ex Pauli verbis, sub sensu iam indicato, dixeris, nihil à veritate aberraueris.

Grab rur-
sum sibi cō-
tradicit.
Pag. 192.

Rursum autem sibi laqueum αἰτιφάσεως parat. Cum enim prius asseruerit, hac duo, nimirum Carnem in loco esse, & SVBSISTERE in Persona λόγῳ sola ra- tione differre: Nunc sui oblitus ait, Vnionem non fa- ctam modo LOCALI, sed hypostatice. Hinc ergo sic
αἰτῶν

arguemur: Si Caro hypostaticè vnita est τῷ λόγῳ
 & non LOCALI modo: sequitur, non solaratione, sed
 re ipsa differre duo hac: In loco esse, & in Persona λόγου
 subsistere. Sed prius illud fatetur iam Grab, nempe Car-
 nem nō locali modo, sed hypostaticè vnitam Verbo. Ergò
 ex propria Grabij confessione falsum & hereticum sit
 oportet, quod dixit supra: Carnem Christi in loco esse,
 & in Persona λόγου SVBSISTERE (id quod Per-
 sonalem eius cum λόγῳ vnionem declarat) sola differ-
 re ratione. Quæ duo si re ipsa differre serio fatetur, haud
 inuitus largietur, illud subsistere in Persona λόγου, non
 esse locale. Si non locale, Ergò ilocale: & proinde locali-
 ter poterit Caro esse in loco, illocaliter subsistere in Per-
 sona Verbi, & hoc quidem respectu extra & supra om-
 nem locum. Sin verò hoc negare perseverarit: certum
 est, illum cacitate & stupore mentis sic percussus, vt
 quid dicat, nesciat, sed nutet velut ebrius, & palpet, vt
 cacus in meridie. Sicut certè mox ad ingenium redit,
 dum versa pagina cramben suam recoctam lectoribus Pag. 193.
 apponit, reprehendens me hoc nomine, quod negem car-
 nem in Deo Verbo LOCALITER subsistere. Itaque
 sibi non vno modo, vt probaui, contradicit, & nihilomi-
 nus suam vnionem, quā fingit Humanitatem LOCA- Vnio, quā
 LITER subsistere in Deo Verbo, scribit factam modo Bremenses
 mirando, vocat ineffabilem, cū sit pulchrè effa- statuunt,
 bilis, & nil nisi crassissimum commentum, quo pulchrè ef-
 per locationem Physicam assumpta Caro in DEO fabilis.

Aa 2 Verbo

Verbo subsistere infulsissime, addo etiam impiissime fingitur. Aduersus quod rationis Humane figmentum, consistit immotum id, quod ego proposueram questione, quam ultimā sibi refutandā sumpsit, quod videlicet, et si caro ipsa Christi, corpus ipsum Christi, &c. sit τὸ λόγῳ vnitū non tamē modus subsistēdi in λόγῳ, vel carnalis, vel corporeus, vel naturalis sit, sed supernaturalis: Proinde etiā præsētia hinc orta non sit carnalis aut naturalis, sed diuina planē, effugiēs πᾶν νόμον hominum, soliq; fidei in patefacto Dei verbo comprehensibilis.

Quæ amplius ibi sequuntur, confutantur quæq; suo loco in hoc scripto. Vnum superest, quod loco alio, nempe pagina 45. ponit Grab hisce verbis: Anima & Corpus omnipræsens seiungi, vt in morte Christi verē factum est, non potuissent. Respondemus autem, animam & corpus Christi naturaliter & loci ratione verē fuisse separata in morte, & verē ruptam vnionem eam, quæ naturalis inter animam & corpus interueniebat: salua interim ac inuiolata permanente vnione hypostatica, qua corpus simul & anima erant ac permanebant τὸ λόγῳ seu Filio Dei ἀλῆθειᾳ τὸς vnita, intimeq; præsentiissima, & extra considerationem horum duorum locorum (in quorum altero erat corpus localiter, altero autē anima definitiue) adeoq; supra locorum omnium conditionem in Deo Verbo ne in morte quidem Christi Personaliter subsistere cessabant.

Grab 191.

De his quæ de Cœna Domini admiscet, cum nullius sine

sint ponderis, breuiter respondeo: Impudenter facere
 Bremenses, quod in eo Articulo Diui Lutheri consensum
 iactitant. Quem sciunt substantialem corporis & san-
 guinis Christi in Cœna hisce in terris celebrata incredi-
 bili cum Zelo aduersus illius hostes & abnegatores de-
 fendisse publicè, idq; sine vlla prorsus sua iam inde à mo-
 ro certamine Sacramentario sententia retractatione.
 Quod non modo libri de hoc negotio ex professò scripti, Lutherus à
 contra cœlestes Prophetas, *Dei tē pntē* verborum moto cer-
 Cœna, & Confessio ipsius maior: sed & cygnea cantio tamine vō
 & concio ipsius, minor Confessio, locupletissimè testa- mutauit
 tur. Docent id quoq; Theses, quas Anno 45. paulo ante sententia
 obitum suum opposuit Articulis Louaniensium: vbi de Cœna.
 Thesi 27. sic statuit: De Zuinglianis, cunctiq; Sacra-
 mentarijs, negantibus Corpus & sanguinem Christi in
 venerabili Sacramento corporali ore sumi, serio cense-
 mus, esse illos HAERETICOS, & abscissa membra ab
 Ecclesia Dei. Et ne vel latum vnguem de hac sua perpe-
 tua sententia cessisse crederetur, concionibus, quas no-
 uissimas habuit, toti mundo testatū facere voluit, quod
 in illius constanti professione ex hac vita emigrare fir-
 miter constituerit. Præcipuè verò in concione, quā Vui-
 teberge omnium vltimam habuit, quàm grauis est con-
 tra Sacramentarios Zuinglianos? quàm velut è sublimi
 tonat aduersus illos? Necnon in duabus postremis Isteij
 habitis. Quin cum iam in extremis esset, rogatus à cir-
 cumstantibus, an in ea, quam mundo proposuisset, do-
 ctrina, vellet ex hoc seculo emigrare: id ipsum sonora

voce, quæ ab omnibus tum presentibus facile percipetur, constanter est professus: Sicut hic nouissimus actus vite ipsius fide bona descriptus extat Tomo operum eius octauo Ienensi.

Quæ omnia cum Bremensibus, Pezelio præsertim, ignota non sint: iudicent pie mentes, quàm sine omni conscientia, pietate & timore Dei causam suam agant isti homines.

Quomodo Ζωοποιὰ quidem istiusmodi, quæ sit localis co-
Bremenses existentia vel inclusio corporis Christi in Pane, nec A-
 vocabulo postoli crediderunt, nec Lutherus. Quod autem sub-
Ζωοποι-stantialem corporis Christi in Cæna Domini presenti-
as ludât. am, quæ sit in mysterio, non supra in cælo, sed in Eccle-
Grab sic cætu, apostoli non crediderint (sicut Grab sine
 fronte contendit) aut Lutherus V N Q V A M illam
 improbârit: non sine cæterio conscientia sua (si quam
 habent) affirmabunt Bremenses. Clarius enim vox &
 sententia Lutheri de hoc doctrinæ capite sonat in auri-
 bus Ecclesiarum orbis, quàm ut negari possit. Quem-
 admodum neque sententia nostra Cardinali Camera-
 censi, ceu humanum inuentum consubstantiationis
 (ut Grab odiosè nominat) acceptum fertur à Luthero.
 Sed refert Lutherus, sibi ex Cameracensi occasionem
 datam cogitandi, multò probabilius esse, si in altari
 verus panis verumq; vinum, non autem sola acciden-
 tia esse astruantur. In qua etiam sententia stabilierit
 ipse (Lutherus) conscientiam suam: nihil agens de
LOCALI

LOCALI existentia corporis & sanguinis Christi: sed de Sacramentali siue mystica. Sed & Apostoli non fuerunt tam increduli homines, qui hæc mysteria ad suæ rationis calculum vocanda censuissent. Qui simplici fide in verbis Christi acquiescentes non dubitarunt, se id percipere ore suo (licet in mysterio, mediantibus Sacramentalibus symbolis) quod Christus solennibus Cœnæ suæ verbis promisit. Qui dicens: Accipite, edite (quod ore utique fiebat) & immediatè exponens, quidnam ore manducandum exhibeat, verbis hac luce clarioribus pronūciat hoc esse corpus suum: vt indicet, non panem nudum se illis manducandum ordinare, sed mediante pane tanquam mysticæ huius $\chi\omicron\iota\varsigma\omega\nu\iota\varsigma$ symbolo, corpus suum ore sumendum dispensare. Tamen si oralis hæc manducatio respectu corporis Christi non Physica sit, sed iuxta naturam & conditionem cœlestis huius conuiuij planè mystica. Et licet Dominus non vtatur voce $\epsilon\iota\chi\epsilon\upsilon\theta\alpha$: tamen demonstratiuum pronomen $\tau\epsilon\tau\omicron$, quo vtitur, irrefragabiliter illud $\epsilon\iota\chi\epsilon\upsilon\theta\alpha$ subinfert. Si enim quis alteri thesaurum exhibere velit, mediante quodam exhibitionis organo, & dicat: Accipe, hic est thesaurus mil- $\tau\epsilon\tau\omicron$ in le florenorum: certè ni impostor haberi velit, subinfe- verbis Cœ- ret particula demonstrans simul presentiam rei de- na includit nunciata, & illud $\tau\epsilon\tau\omicron$ simul includet $\tau\omicron$ $\epsilon\iota\chi\epsilon\upsilon\theta\alpha$. $\tau\omicron$ $\epsilon\iota\chi\epsilon\upsilon$

Huic sententiæ nostræ nihil refragatur Paulus, quan- $\theta\alpha$. do hortatur Christianos, vt in actione Cœnæ mortem $\text{Grab} 181$. Domini annuncient, donec veniat. Neque enim vel

mors Domini omnipotentia communicationem resel-
lit (vt quidem putat Grab) neq; illud membrum (Do-
nec veniat) prostermit Christi secundum naturam Hu-
manam omnipresentiam. Nam si ipsius λόγος realis
COMMVNICATIO, qua, Cyrillo teste, carni
communicauit SEIPSVM, qui est VITA aeter-
na, non obstitit, quod minus Carne mori potuerit Chri-
stus: Si omnis illa plenitudo Deitatis habitans in Carne
non impediuit: Si quod Caro Christi reali communica-
tione viuifica potentia & actionū viuifica est (vt supra
probauimus) non remorata est mortē Christi: vtiq; nec
omnipotentia λόγος hoc impedire valuit, etiā si in illius
realem communicationem, mediāte vnione, peruenisse

Omnipotē- credamus Carnem. Interuenit enim exinanitionis sta-
tia cōmu- tus, qui prestitit, vt non quidem desineret realis com-
nificatio cur- municatio ipsius λόγος (qui est vita aeterna) aut ple-
CHRISTI nitudinis Deitatis, viuificaq; virtutis ipsius, vt nec o-
mortē non mnipotētia: sed tantum vt λόγος se, vitam & omni-
impedierit. potentiam suam non exereret per Carnem, sed euacua-
tione vsus seu vsurpationis in illa quiesceret: ipse verò
λόγος & Deitate sua ratione Domini vnuerforum, mi-
nimè cessaret aut interquiesceret.

Omnipre- Caterum visibilis Christi reditus ad iudicium nihil
sentia Chri facit quicquam ad interuertendum inuisibilem eius
sti & redi- presentiam, quā in dextra Maiestatis, Paulo teste, im-
tus ad iudi- plet omnia, & ambulat in medio candelaborū aureo-
cium non rum seu Ecclesiarum suarum in hoc mundo militan-
pugnant, tium, etiam quatenus Filius Hominis est, vt liber Ape-
calypsoes

calypseos testatur. Quia distinctione inuisibilis presentia Agni stantis in medio Ecclesie sua, & visibilis reditus an iudicium, Diuus Ambrosius quoq; est vsus hisce verbis: Licet ubiq; sis, & stans in medio nostrum, non cernaris à nobis: erit tamen tempus, quando vniuersa Caro te afficiet reuertentem.

Porro Lutherus Christum corpore suo definitiuè in Explicatio Cœna esse pronuncians, hoc tantum vult, quod non generaliore illa presentia, qua aliàs indefinitè in Dei dextera præsens dominatur omnibus: sed definita quadam & speciali presentia Sacramentali præsto sit, presentia tali, quæ definitè huic vni & soli actioni Eucharistia sit peculiaris atq; propria. Sed & idè definitiuam dixit, quia CERTO hic adest NOBIS, vt eius possimus reddi participes, sicut ipsemet exponit in Confessione Minore de Cœna: Christi Corpus non est localiter (vt estramen in sacco) in Sacramento, sed definitiuè, hoc definitiuè, est, ipsum CERTO adest. Et quid prodest Grabio, quod Dñs istè Lutherus scribit, illum adesse in Cœna definitiuè, cum istè gewislich Grab hoc minimè credat? imò nullam prorsus realem Corporis Christi in Cœna præsentiam statuatur? Quod hoc Syllogismo demonstro: Si Grab ex animo credit, Corpus Christi ratione substantia sua in Cœna Domini (qua in Ecclesia cœtu peragitur) verè adesse, aut credet localiter id adesse, aut illocaliter. Verum localiter adesse non statuit, vt neque nos statuimus. Illocalem autem præsentia modum centies hactenus Christo secundum Humanitatem denegauit. Proinde quia nec localiter,

nec illocaliter: planum fit, quodd nullo planè modo adesse sentiat, quandoquidem inter locale & illocalè nulum est tertium.

Grab 190.

Quid autem sibi volunt ipsius verba: quibus non substantialem, sed Sacramentalem vnionem corporis Christi & panis in ipsa Concordia Lutheri formula statui scriptitat? Vbi, obsecrò, hæc leguntur in Concordia Lutheri formula? quodd vnio corporis Christi & Panis non sit substantialis? Et cur homonymia vocis, ludit suo more Sophista? Si substantialis vnio dicatur, qua substantia diuersa in vnã coëant substantiam, optimo iure talem vnionem substantialem ex agro atque finibus Eucharistia relegamus ipsi. Sin verò repudiatione substantialis vnionis perstringat & configere tentet nostram sententiam, qua duas substantias, corpus Christi & Panem Cœnæ vniri dicimus, non quidem vt in vnã substantiam coalescant, sed vt SACRAMENTALI vnione sumantur in vsu Cœnæ simul, Corpus Christi videlicet mediante Pane consecrato: Sciat iam Grab, se hanc ipsam D. Lutheri formulam, quam frustra nobis obuertit, & opponit, conuellere.

Bremensibus

nihil rei cū

formula

Vuitten-

bergenfi.

Cum qua etiam Bremensibus tam nihil est rei, quàm nihil rei cū nec Heluerijs, qui ob indignorum manducationem clarissimis verbis in ea defensam & assertam, vsq; in hodiernum diem Concordia Vuittenbergenfis formulam illam subscriptione comprobare detractarunt. Sancit enim expressè Formula, non solum panem & vinum, sed etiam Corpus & sanguinem Christi percipere eos quoque,

quoque, QVI SINE VERA POENITENTIA, & SINE FIDE Sacramentum accipiunt. Cui assertioni manducationis indignorum proprijsimè hic carentiâ fidei & vera pœnitentia descriptorum plenitibys reclamant Bremenses: ac nihilominus vt glaucomam oculis hominum obijciant isti Agyræ, nō dubitant eam pro se allegare, vt pessima fide & conscientia persuadeant incircumspectis, se facere cum Luthero, sentire cum formula Concordia Vuittenbergensis: quàm tamen non ignorant sententiam nostram de manducatione indignorum, fide & vera pœnitentia carentium perspicuè complecti: atque sic consequenter stabilire manducationem, quæ in mysterio Cœnæ Domini fit ore: siquidem qui fide & vera pœnitentia carent, fide certè Corpus Christi non manducant. Si non fide: Ergò ore manducant, oportet, nisi falsum id dicamus esse, quod Concordia Lutheri verissimum esse pronunciat.

Denig, contra solem veritatis loquitur Grab, quando scribit, causam presentie in Eucharistia, nō in vnione personali, verùm in verbis Cœnæ Domini ponere Lutherum & Apostolos. Nōrunt Bremenses, Lutherum, quod possit adesse Corpus Christi in Cœnæ, ex vnione Personali demonstrasse solidissimè, & inter quatuor sua firmamenta, quibus in negotio Sacramentario contra Zuinglium & huius applausores insistat, primo loco posuisse vnionis Personalis articulum. Et quidem non insiciamur, quod VELIT Christum in Cœnæ sub

Concordia
Vuittenb.
asserit m^a
ducationē
indignorū

Grab 191.

ratione

ratione cibi & potus adesse sacramentaliter, hoc VEL-
LE ad institutionem Christi ceu proprium fundamen-
tum retulisse Lutherum. Quod ipsum nos constanter fa-
cimus. Quod autem POSSIT hoc sine aliquo descen-
su Corporis Christi è cælo præstare: id verò ex vnionis
Personalis mysterio & sessionis ad dextram Dei Maie-
state Lutherus primo statim initio certaminis ostendit,
in hæc verba contra Carlostadium infelicè torius istius
Tragædia autorem scribens: Summâ, vesanus Spiritus
nugatur pueriliter, Christum (in Cæna descendere &
ascendere, nec intelligit virtutem regni Christi, quo
pactò sit in omnibus locis, & vt Paulus ait, omnia im-
pleat, Ephes. 4.

Cûr Arti- Et cur Articulum vnionis Personalis à Sacramento
culus vnio- Cæna planè disgregaret Lutherus? cùm Christus ipse
nis non sit solennibus Cæna verbis inclusum voluerit: Hoc est
à Cæna se- MEVM Corpus? Meum, id est, ipsius λόγος corpus,
parandus. quod personaliter vnitum filio Dei ea præstare potest,
quæ nullius alterius hominis quantumuis sancti aut
eximij corpus præstare nouit: ob hoc ipsum scilicet, quia
cum Deo Verbo corpora caterorum hominum persona-
liter vnita non sunt. Quamobrem etiam ducenti Pa-
tres Ephesini concilij articulum vnionis Personalis aded
non censuerunt à cæna negotio separandum, vt potius
contra Nestorium palàm asserant, hoc totum, quod
caro Christi in cæna sit cibus viuificus, hinc dependere,
quia sit caro Dei Verbi omnia viuificare valentis. Et ni-
si λόγος (qui quasi hospes est in hoc cœlesti conui-
uio)

uio) carnem suam ἀλλοτρίαν seu INDISTAN- Omnipra-
TER extra & supra Naturæ sortem & loci conditio- sentia fa-
nem sibi intimè vnitiſſimèq; præſentem haberet, quo- cit, vt non
modo eam ſine locali quodam, licet inuiſibili motu, di- opus ſit
ſpenſaſſet apoſtoliſ, in prima Cœna localiter ab inui- Chriſto de-
cem diſſeparatiſ? Quomodo item ſine deſcenſu è cœliſ ſcēſu è cœ-
praſens in Cœna Sacramento exhiberet corpus ſuum? liſ in Cœ-

Et quia Grab à negotio cœnæ reſpectum vnionis Per- nam.
ſonalis omninò vult remotum, ac nihilominus videri
vult ſentire, in cœna Chriſti corpus adeſſe verè: respon-
deat mihi, an non ſuis denuò caſibus irretitus hæreat,
quod ſuprà ſingulari importunitate contendit, ſi præ- Pudenda
ſentiam, quâ Chriſtus in loco eſſe dicitur, non reſpectu contradi-
ipſius vnionis perſonalis conſideremus, protinus conſi- Etio Grabij.
derari & collocari Humanitatem eius extra λόγον.
Iam verò quando de eodem Chriſti corpore in Cœna a-
gitur, poteſt ipſe tum de corpore Chriſti, tum de illius
praſentia, quam Grab in Cœna ſtatuit, cogitare per-
pulchrè etiam ſine omni reſpectu vnionis perſonalis.
Quam palpabilem contradictionem diligenter à pio
& veritatis amante Lectore notari velim, vt videat,
quales iſti ſint Theologi, quam ſe dent turpiter, dum
prærabie, qua inſaniunt aduerſus gloriam Domini Ie-
ſu Naſareni, neſciunt quid ſcribant aut garriant, vt
cacitate cordis pœnas iuſtiſſimas luanſ ſuæ audacia,
qua ſe auſi fuerunt Immanueli noſtro in dextra aetè-
na Maiestati opponere.

Et hæc quidem ſint dicta de perſonali Chriſti Homi-
nis

nis presentia. Quas enim intertextit indignissimas accusaciones, falsas condemnaciones, ociosas declamationes, sophisticationes & cauillationes puridissimas: cum verè nullius sint pili: satis est de re ipsa respondisse, & Christo Domino & seruatori meo asseruisse diuinam eius Maiestatem, quam in die gloriose sue Ascensionis, & exaltationis ad dextram Dei, sumentem Diabolo, inuitis & indignantibus squamis illius, est adeptus. Ipsi sit laus & gloria, in secula seculorum, Amen.

TERTIA PARS.

Tota in communefactionibus & vite Christiane regulis prescribendis est sita. Grauius enim hortatur Ephesios, vt flagitijs, quibus extra Christum constituti, gentiles dant operam, abnegatis & omisis, porro sanctitati iustitiarum, studeant.

Hoc itaque dico & testor per Dominum]
Differuit de sine donorum, quæ Christus dextra Dei exaltatus, in suam confert Ecclesiam, videlicet, quod illa ad Ecclesiæ adificationem tendant, vt in mensuram ætatis plenè adultæ Christi succrescant, qui nomen suum dederunt Christo Domino.

Quemadmodum autem in precedentibus monuit fideles, vt in agnitione Filij Dei proficiant: ita nunc in pietate sanctitatemque vite non minus eos vult in Christum succrescere & proficere. Id verò his verbis propo-

nit

mis Apostolus, quorum sententiam eadem operâ redde-
 mus. *ἡμεῖς οὖν περὶ τούτων*: Hoc itaque dico, tanquam
 Apostolus Christi, atq; insuper religiosè, testor & at-
 testor vos per Dominum, ne posthac (posteaquam
 ad Euangelij communionem estis perducti) ambula-
 tis, quemadmodum & reliquæ gentes, quæ ad-
 huc ignaræ Dei & Christi, ambulant in vanitate
 mentis suæ, occupatæ circa innumeram Deorum tur-
 bam & cultus idololatricos, opiniones supra omnē mo-
 dum vanas & superstitiosas. Mentem enim habent
 non radio diuini Spiritus illustratam, sed innata cor-
 ruptionis tenebris plusquam Cimmerijs obtenebra-
 tam. Ideoq; abalienati sunt à vita Dei, à vita eter-
 na, à Deo ipso, qui nihil aliud quàm vita est. Idq; pro-
 pter ignorantiam, quæ est in illis. Nam dum ex
 agnata ignorantia, cognitione Dei, in qua consistit vi-
 ta, destituuntur: hoc ipso à vita quoque sunt abscessi.
 Accedit autem ad naturalem illam ignorantiam, ex-
 cacatio quoq; cordis illorum, quod per Satanam in
 idololatria & superstitionibus sic exacatur, vt etiã id,
 quod adhuc de Deo notum erat ex natura libro & in-
 genito lumine rationis, suffocent & extinguant. Hinc
 adeo fit, vt mercedem suæ illius impietatis percipiant,
 & caliginem mentis consimilis sequatur voluntatis
 omniumq; virium & membrorum *ἀσθένεια*, non iam
 originalis illa, quæ antegressa est, sed actualis. Postea-
 quam enim eo peruenerunt, vt dolere desierint,
 hoc est, vt nullo amplius angantur & tangantur con-
 scientia

scientiæ cruciatu, nec pudore, vel pœnitundine admissorum scelerum, sed hæc iam illis plene arrideant: quasi rupto aggere soluuntur, ac diffuunt in licentiâ omnium flagitiorum, & excusso freno præcipientes aguntur, ut nihil sit tam effusè impium, nihil tam sædum enomiter, aut extremè sceleratum, quod non patrare ausint omni metu Diuini numinis seposito, præcipue verò ea, quæ cum sexto præcepto pugnant. Dediderunt enim semetipsos, impellente satana, lasciuia, ad patrandam omnem immundiciem, exardescentes in semetipsos promiscuè masculi & femelle, sine timore Dei, sine pudore animi, sine conscientia morsu, sine omni expectatione vel metu venturi iudicii. Neque solùm his sunt immersi, sed etiam auaritiæ, quæ illis satis nihil est, sed absque modo & sine appetunt subinde plura. Quem inexplabilem appetitum rei alienæ peruersum, vox $\pi\lambda\epsilon\upsilon\epsilon\gamma\iota\alpha\varsigma$ exprimit.

Vos autem non sic didicistis Christum, &c.] Flagitiosissima vitæ Ethnicorum opponit Paulus eam, quæ Christianorum esse debet. Quasi dicat: Sic quidem vixistis olim, sic adhuc viuunt, qui agnitione Christi haud dum sunt illuminati, sed solis reguntur & rapiuntur affectibus. Vos autem aliū habetis vitæ & actionum vestrarum magistrum atque ducem, nempe Christum. Hunc audiuiistis & auditis indies in verbo Euangelij per apostolos, & horum in ministerio socios & successores. Ibi vos longè aliter docti & instituti estis. Quomodo verò? Didicistis, quemadmodum sic veri-

tas, seu vera ratio viuendi in Iesu Christo, deponere hominem veterem, qui iuxta priorem conuersationem peccati & immunditiæ corrumpitur. Hanc lucem agnitionis Christi non decent arregrasse flagitiose vitæ mores dissoluti, non inueterata studia, non cogitationes & concupiscentiæ errorum pristina, non veteris Adami vetusta peruersitas ac distortum ingenium. Quin potius noua professione Euangelica de Christo doctrina alios mores postulat, vt renouemini interna Spiritus atq; mentis vestre innouatione, quæ sanguine Christi per fidem aspersa & à peccatis perpurcata; iam aliter affecta sit. Atq; sic induatis nouum hominem, ingenio, cogitationibus, moribus atq; studijs veteri Adamo per omnia repugnantem & oppositum. Qui iuxta Deum, siue ad Dei imaginem olim conditus est in vera iustitia & sanctitate. Ad cuius primæuæ imaginis ideam decet vos contendere, atq; huc laborare, vt illa in vobis magis magisq; restauretur.

Quapropter deposito mēdacio, &c.] Quod generatim hucusq; monuit, nunc specifica vitiorū, quæ deuitare, & virtutum, quas amplecti conueniat, enumeratione persequitur. Mendaciū enim octauo præcepto diuinitus interdictū ac prohiberetur vult deponi. Cuius nomine omnem in sermone vanitatem & inconstantiam, nec non vafriem & verba ad decipiendum comparata intelligit. Atq; huius loco vult coli cādidam atq; simplicem veritatem, quā loqui debeat quisq; proximo suo, assignata ratione à corporis similitudine petita;

B b

quia

quia scilicet simus inuicē membra: Ideoꝝ, indecoꝝ
rum ac turpe sit mendacijs circumuenire alios. Irasci-
mini, & nolite peccare, &c.] Quoniam in communi
vita varie incidunt cause, que hominem ad iram concit-
tare possint, monet ex Psalmo quarto, si omnino iusta se
offerat irascendi occasio, dent operam, ne ira nimium
indulgentia in peccata grauiora cum quinto Decalogi
præcepto pugnantia per animi impatientiam ruant.
Neq; etiā insidere animo vel radices agere sinant, quia
ne quidem cubitum eant, quin pectus suum ab hoc affe-
ctu probè defecārint. Quod vult Paulus prouerbiali sen-
tentia præcipiens, ne Sol occidat super iram illorū.
Cui regula hanc adijcit rationem: neque detis locū
calumniatori] hoc est, ne iram diutius fouendo locū
detis Satinæ, quem χεῖρ ἐξοχῆ Scriptura hic & alibi
multoties ὁ Ἐλὺς seu Calumniatorem, ab ingenio
& studijs eius appellat. Is enim arripit occasione in il-
lam offensarum, si non protinus eijciantur, vt in dura-
bile odium illas conuertat, animos hominum distrabat,
& vinculum Christianæ charitatis inter eos rumpat.
Qui furabatur] Ex septimo præcepto Decalogi vult
Epheſios à furto, hoc est, ab omnibus rationibus & mo-
dis deterritos, quibus vtuntur impij, vt aliorū bona in-
uadant & ad se pertrahant. Hoc peccatum similiter
vult corrigi, & contraria virtute permutari, quam hic
inculcat verbis: Magis autem laboret, operando
manibus quod bonum est, vt possit impartiri
ei, qui opus habuerit. Sicut enim furta plerunq; ex
ignauis

Ignauo ocio suam originem trahunt, sic ubi gnaviter laboratur manibus, potest quis se & suos honestè alere, atque sic intercludit Diabolo aditum sollicitandi ad furta, cum ex proprio labore tantum suppetat, ut & vitium honestum habere & alijs egenis impartiri queat.

Omnis sermo spurcus, &c.] Contra sextum praeceptum plerumq; peccatur sermone spurco & lasciuo, ex cordis abundantia profecto. Eum verò ab Ephesius sic abesse vult Paulus, ut emphaticè dicat: Ex ore vestro non procedat: Quasi dicat, Os vestrum debet ad diuini nominis celebrationem esse reformatum & instructum, tanquam officina laudis & gratiarum actionis: ideo caute, ne spurcities sermonis vlla ex eo egrediatur.

Sed si quis est bonus ad ædificationem] Vestri sermones non praebeant offendiculum alijs sed ædificationem, ut ad pietatem profint audienti, eiq; dent gratiam, hoc est, ut grati sint sermones vestri & quidem quoties opus est, seu quoties tempestiua fere occasio, ut quis loquatur: sapè enim tacere praestat quàm loqui.

Huic porrò regula rationem valdè insignem annexit: ne contristetis Spiritum sanctum Dei. Subindicans, spurco & illiberali sermone Spiritum sanctum conturbari. Καὶ αὐτὸς ποταθεῖται autem conturbari dicitur SPIRITVS SANCTVS, qui aliàs propriè loquendo nulli huiusmo-

di perturbationibus obnoxius est. Hac autem turbandi voce indicare vult Apostolus, Spiritui sancto non placere, sed absolute perfecteque displicere, & immutabili voluntati eius esse contrariam omnem verborum spurcitiam. Hunc ergo non vult conturbari, id est, offendi, & in Maiestatem eius impingi, ne profanatum sermonis fœditate hospitium deserat, hominemq; Diuina sua opesolatioq; destituat. Hanc enim regulam suam rationem ratione munit alia, docens, quamobrem offendi nō debeat Spiritus Dei, quia hoc ceu sigillo sint obsignati in diem redemptionis, hoc est, in illam præclaram spem futura plenaria redemptionis, quam fideles expectant.

[Omnia amarulentia, &c.] Cumulat præcepta seu regulas vitæ Christianæ, quibus præcipue sermonem fidelium formare pergit. Hunc non vult esse amarulentum, qui dictis aut sarcasms virulentis acriter pungat. Sed nec tumidum, seu inflatum, qui cordis arrogantiam & stoliditatem prodat. Nec vult illum irâ ceu felle infectum, nec clamoribus aut vociferationibus insanum, nec ad maledicentiâ pronum. Hac vitia tollantur à vobis cum omni malitia, seu malignitate, quæ proximo verbo vel facto nocere studeat.

[Sitis autem inuicem alius in alium comes] Vstata antithesi vitij sermonem hominis deformantibus gratiam virtutem comitatis opponit, quæ se cunctis præbeant affabiles, comes & humanos. Misericordiam porro exigit, vt ex affectu misericordiæ tum mutuis miseris condoleant, tum mutuis erratis con-
donent,

donet, atq; hac in parte in diuina misericordia speculum intueantur, siquidem & Deus per Christū illis peccata innumerabilia clemēter remisit & cōdonārit.

LOCI COMMVNES.

Primus. De summa miseria populorum, qui sunt extra Christum, qui ambulant in vanitate mentis suae, obtenebratam habentes mentem, Dei & Christi nesciam. Hi verē dicuntur ambulare in caligine mortis, & exitialis ignorantiae tenebris: Haud aliter ac ij, qui densissimis noctis tenebris, omni luce penitus ē medio sublata, per inuia loca ingrediuntur, nesciunt quō vadant, etiam Christo teste, Ioan. 12. & facili momento vel impingunt, vel in aquas incidunt, vel per precipitia ruunt, & collum frangunt.

Secundus. Ex opposito igitur Christianorum felicitas enitescit, qui ambulant in luce Christi, & in splendore Dei nostri, quibus sol iustitiae est ortus, & lucerna Esa. 60. pedum verbum Domini viam monstrat, quam ambulant, atque sic in Dei lumine lumen aeternae beatitudinis Psal. 119. vident & agnoscunt. Hi habent, de quo gratias agant Psal. 36. ei, à quo ē tenebris in admirabilem istam lucem sunt euocati, 1. Petri. 2.

Tertius. Ex hoc ipso autem nascitur hac commonefactio, quam Paulus ad Ephesios instituit, ne post hac in vanitate mentis, in ista tetra & atra caligine ignorantiae Dei, & peccatorum mortiferis tenebris ambulemus, sed tanquam filij lucis, abnegatis & abiectis operibus Ephes. 5. tenebrarum in frugiferis, porro faciant opera Spiritus, Phil. 2.

Bb 3 induiti

- Rom. 13.** induci arma lucis, tanquam in die compositè ambulantes, non comessationibus & ebrietatibus, non cubilibus ac lasciujs, non contentione & emulatione: sed lucem suam lucere sinant coram hominibus, vt videant homines illorum bona opera, & glorificent Patrem qui in cælis est. Nam si gentiles etiam reprehenderunt eos, qui quandam præ se ferebant *σεμνότης* & gravitatem in vultu, atque nihilominus domi sue flagitijs se contaminabant, vnde illud ortum: Qui Curios simulant & Bacchanalia viuunt: quanto seueriorem castigationem merentur, qui Christianismum professi Ethnicismum viuunt.
- Matth. 5.**

Quartus. De naturali deprauatione humana Nature, quod Natura hominis sibi ipsi derelicta expers est lucis agnitionis Diuine. Quanquam enim super sunt in mente quadam de Deo notitiæ, putà quòd sit Deus, sit colendus: tamen quis ille sit in essentia & personis, quomodo peccatis nostris offensus reconcilietur nobis, quæ sit ipsius erga nos voluntas, quem cultum postulet: nescit Humana ratio. Et quæ residua illi mansit de Deo notitia, facile in grauioribus conscientia certaminibus euanesceat, ni salutaris illa, quæ solo Dei verbo reuelatur, mentem hominis illustrarit. Voluntas porro sic deprauata est, vt velut equus excusso sessore in precipitia peccatorum magno cum impetu feratur. Quam extremam peruersitatem Natura eò notemus, vt in diuinis nihil nobis superesse statuamus

statuamus virium ad Dei gratiam nos preparandi, sed soli misericordia diuina hoc demus, qua per verbum virtute Spiritus sancti cæcas & obtenebratas hominum mentes illuminat, & voluntatem in conuersione flectit & trahit, vt Saluator Ioannis 6. affirmat. Quamobrem Deum oremus, vt nos suo regat Spiritu, ne vnquam laxato freno peruersitati Natura, in præcepta feramur, sed intra semitam mandatorum ipsius contineamur & seruemur, Psal. 119. & 139.

Quintus. Monemur esse gradus quosdam impietatis in hominibus. Equidem ratione originalis malitia sumus ferè pares, nisi quatenus pro diuersitate temperamentorum alij adhuc, alij ad alia peccata ipsa peruersa natura inclinatione propendunt magis. Hæc porro originalis malitia robur acquirit per peccata actualia. Vbi rursus luculentam differentiam licet animaduertere. Nam etiam inter homines non renatos, qui saniores sunt, repugnant aliquo modo suis affectibus, ne in enormia illa flagitia prorumpant. Alij non ita se continent, sed frenum laxant carnalibus desiderijs. In quibus hoc rursus se offert discrimen, vt nonnulli vel inter peccandum, vel certè peccato admissò quendam conscientia inorsum & acrem stimulum persentiscant. Alij verd in impietatis cursu longius prouecti sunt, vt ad occlamantes conscientia dictam aures animumq; obstruxerint.

& dolere de admissis sceleribus desierint, atq; sic plenus cursu ad exitum properent. Christiani igitur se probe muniant, ne in via hac transgressorum ambulent, sed peccatum originale doment, ne in concupiscentias prauas prorumpat: concupiscentia porro, si qua oboriatur, virtute Spiritus sine mora reluctantur. Sin vero illius blanditijs circumuenti, in grauiora peccata sunt prolapsi, ne sint securi, vt hi, qui conscientiam obruunt & suffocant, positoq; pudore frontem perfriquant & callum obducunt, & ad quasuis admonitiones penitus obbrutescunt, quales erant, de quibus testatur Apostolus, quod dolere desierint. Quin potius agnito peccato, Dei misericordiam implorent, & ad curatorem animarum confugiant, qui pro totius mundi peccatis satisfecit, vt requiem inueniant animabus suis. Caueant autem, ne peccatis rursum inuolui se patiantur, ne postrema fiant deteriora primis, Ioan. 5. & 8. 2. Petri 2.

Sextus. Quod gentes scribuntur S E M E T I P S A S deditisse lasciuie ad patranda omnem immunditiam: luculenter hinc apparet, quomodo intelligendum sit illud Roman. 1. vbi scriptum legitur, quod D E V S tradiderit gentes per cupiditates cordium in immunditiam. Quod nequaquam eo est accipiendum, vt nonnulli per horribilem diuini nominis maiestatisq; contumeliam exponunt, quasi Deus ipse efficaciter gentes impulerit ad peccata enormia illa: quae Spiritus sanctus NON ESSE EX PATRE diserta oratione

gione clamat, 1. Ioh. 2. Sed tradidisse dicitur illos in immunditiam, quatenus ad vindicandā antegressam idolomaniam eas reliquit sibi met ipsis. Quæ deinde Satana instigante, semetipsas sordibus impunitatis & peccatoras immerferunt. Ita Paulus id, quod Roman. 1. duriusculè videtur dictum, duobus in locis explicat. Primo Act. 14. Deus præteritis ætatibus SINEBAT omnes gentes ingredi vjs suis. Et hic ad Ephesios: Gentes ipsæ se dederunt lasciviæ ad patranda immunditiam.

Septimus. Dum gentiles ab alienatos scribit à vita Dei propter ignorantiam, quæ sit in illis: monet Apostolus vitam Dei non regnare, nisi ubi viget & regnat ipsius salutaris agnitio. Idq; nos docet Paulus ex concione Christi, Ioh. 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te Patrem solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Ideoq; vita æterna ineffabilem beatitudinem haud veretur Spiritus sanctus in eo collocare, quod cognituri simus Deum, sicut & cogniti sumus: non amplius in speculo seu anigmate, sed facie ad faciem. 1. Corinth. 13.

Octauus. Cognitionem Christi non in sola deoerq; versari, sed simul in praxi vitæ & conuersationis Christianæ, dicente Apostolo: vos autem non sic didicistis Christum, &c. Proinde si quis maxime nouerit omnia mysteria, viuat autem impiè, Christum haud dum rectè nouit. Et satius illi foret viam veritatis non agnouisse, vt Petrus ait: Siquidem seruus, qui cognouit vo-

Bb 5 luntatem

luntatem Domini, nec se preparauit, vt secundum voluntatem eius faceret, plagis vapulabit multis, *Luce 12.*

Nonus. Patet ex Apostoli concione infinitum illud discrimen, quod doctrinam Ecclesie ab omnium profanorum populorum idololatrica religione dispescit. id vero inter alia in effectibus vtriusque eminet. Testis est Paulus, quanta non solum cum ignorantia & vanitate coniunctæ fuerint illæ gentilium superstitiones: verum etiam quam secum traxerint effrenem quorumuis scelerum flagitiorumque licentiam. At vero hæc religio, quæ Christum docet, ac profitetur, veros suos cultores ab illis furoribus Ethnicorum seuocatos ad solidam pietatis amorem inuitat & allicit. Et quod Moses in populo Israëlítico tanquam eximium priuilegium **Dent. 5.** prædicat, quod nulli vnquæ genti Dominus in tam sanctis statutis se reuelârit, vt Hebræorum nationi: id multo magis etiam de sacrosancta & adoranda Euangelij doctrina confirmare licet, quæ maiestate sua lectori auditorive non solum singularem reuerentiam incutit, animum illius viuido sensu afficit, & in pectore Christianorum (tanquam habens diuini spiritus cœlestem virtutem adiunctam) pietatis sanctitatisque spirituales & internum amorem ciet ac sancit.

Decimus. De auaritia, quæ numeratur inter gentilium peccata, cum hæc, tum Romanor. Ergo fugiant illam

illam Christiani. Est quippe idololatria, Iob. 13. Mat-
thæi 6. Ephes. 5. & Coloss. 3. Est radix omnium malo-
rum, 1. Thimoth. 6.

Vndecimus. De veteri & nouo homine. Non
autem substantia diuersitate alius est homo vetus,
alius homo nouus: Sed vnus idemq; Homo, à semetipso
secundum discretionem status & conditionis differens.
Et quidem in impijs regnat vetus homo cum affectibus
& concupiscentijs suis. Neque in ijs locum habet homo
nouus. In pijs vterq; deprehenditur. Quatenus enim
Paulus (exempli gratia) etiamnum sentit in se pecca-
torum reliquias, ea ratione adhuc illi res est cum vete-
re homine, cui reluctatur spiritu, ne regnet in morta-
li corpore, Romanor. sexto & septimo. Quatenus
autem renouatus spiritu mentis sue viuunt Deo, dicitur
Paulus homo nouus, noua creatura, iuxta illud: Si
quis est in Christo, noua creatura est, 2. Corin. 5.
Manet autem nihilominus substantia sua ratione v-
nus idemq; Paulus: non fit geminus, vt Flacciani de
suo Physico & Theologico homine substantijs discre-
pante somniant. Cuius rei testem habemus Paulum
ipsum. Is Romano septimo discernit quidem homi-
nem internum & externum, dicens se secundum
interiorem delectari lege Dei, inuenire autem legem
aliam in membris suis rebellantem legi mentis sue &c.
Verum ne quisquam putaret, de duobus hominibus agi
substantiâ diuersis, ipsemet luculenter sic declarat:

Itaq;

itaq; IDEM EGO mente quidem (id est, in quantum anima & corpore regeneratus sum) seruius legi Dei. Carne verò (hoc est, in quantum adhuc tum in anima tum corpore peccatorum reliquias circumfero) legi peccati.

Duodecimus. Laborandum nobis esse, vt instauretur in nobis imago illa Dei, qua per lapsum horribiliter est destructa. Hinc adeò iubemur renouari Spiritu mentis nostræ, & induere nouum hominem, qui secundum Deum sit conditus, &c. Hinc Corinthijs scribens Paulus vult nos reuicta facie gloriam Domini in speculo representantes ad eandem imaginem transformari à gloria in gloriam tanquam à Domini Spiritu. Sicut ergò per primum Adamum destructa est imago Dei in humano genere: sic instauratur per secundum Adamum, quando is per fidem nos Filios Dei efficit, quando ad conformitatem Patris cœlestis nos per Spiritum Sanctum renouat: vt misericordes simus, sicut & Pater misericors est, Luc. 6. vt perfecti simus, sicut & ipse perfectus est, Matth. 5. perfectione scilicet ea, quam in hac vita ope Christi valemus assequi, vt sancti simus, sicut & ipse sanctus est. Leuit. 19. vt vnum simus, sicut ipse vnâ cum Filio & Spiritu sancto est vnum, Iohan. 17. Vt hoc modo referentes imaginem Patris cœlestis, nos filios ipsius minimè degeneres declaremus.

Decimustertius. Docemur vltcrius, quòd imago Dei propriè non fuerit ipsamet primi hominis substantia, sed

tia, sed qualitarum summa perfectio, nimirum lux agnitionis diuina, iustitia & sanctitas vera. In his quippe primeuam illam imaginem sitam tradit Apostolus. Certum est autem iustitiam originalem, in qua collocat Paulus imaginem Dei, non fuisse animam & corpus Adæ. Nam iustitiam sanctitatemque suam amisit per lapsum: animam & corpus verò numero eadem retinuit, licet deprauata illa sint per transgressionem horribiliter, succedente in iustitiæ locum iniustitia peccati. Si verò iustitia originalis nil quicquam aliud fuisset, quàm ipsa primi hominis anima & corpus: tum aut amissa iustitia, amisset simul animam & corpus suum, aut his retentis iustitiam quoque retinuisset.

Decimusquartus. De fugiendo mendacio, quod octauo præcepto prohibetur. Ideoque exosum est Deo, sicut scriptum est: Abominatio Domino labia mendacia, Prouerb. 12. Habetque Patrem & authorem Diabolum, teste Christo, Ioh. 8. Ideoque mercedem omni iniquitati debitam accipient mendaces, nempe interitum, Prouerb. 19. eum verò non temporalem duntaxat, sed æternum, Apoc. 21. & 22.

Decimusquintus. De colenda veritate. Quæ virtus non minima quasi pars est illius imaginis Dei, per Christum in nobis instauranda. Qui ergo veraces sunt, conformant se ad Dei effigiem, Deus enim est veritas ipsa, & is demum habitabit cum ipso in monte sancto eius, qui veritatem loquitur ex corde, Psal. 15.

Ad

Ad hanc colendam exhortatur populum suum Zacharias 8. capite.

Decimus sextus. De ira, quæ non est vniusmodi. Est enim quedam ira iustus Zelus, quo exardescit homo non contra personam proximi, sed aduersum peccata illius.

Qui Zelus si sobrius sit, nec extra terminos recti præcepti feratur, reprehendendus non est. Sic Moses Israëlitis irascitur ob idololatricam: Sic parentes possunt ac debent irasci peccatis liberorum. Et reprehenditur Eli, quod se flagitijs filiorum suorum non sit passus commoueri. Et de hac ira sonat illud Davidis & Pauli: Irascimini & nolite peccare. Volunt igitur illi Dei serui, ut etiam in causa iusta modus quidam ira statuatur. Multò verò magis ira quæ nulla iusta causa vel ratione nititur, Christianis maximopere est deuitanda, quandoquidem hæc Iacobo teste, iustitiam Deo minime operatur, Iacobi 1.

Decimus septimus. De pia reconciliatione Christianis extremè necessaria. Paulus ne quidem Solem occidere vult super iram nostram. Nam cum simus omnes mortales, & hora mortis nos fugiat: qui scire possumus, cum dormitum imus, quid de nobis in crastinum sit futurum? simusne è lecto surrecturi viuere vel non? Quam ergò necessarium est, ut Deo pijs precibus nos commendemus? Orare autem non possumus, nisi remittamus iram aduersus proximum conceptam. Quod non sine causa toties inculcat Saluator, Matt. 5.

& 6.

Et 6. Et sub finem huius capituli proponit nobis Spiritus sanctus per apostolum Paulum exemplum Dei, ut condonemus nobis inuicem, quemadmodum & Deus per CHRISTVM condonauit nobis. Id quod CHRISTVS Matth. 18. elegante Parabola illustrauit. Verum sit & hoc nobis efficacissimum argumentum, quod adiecit sue commonescationi Paulus apostolus: Ne detis locum Diabolo. Quamprimum enim is cor hominis ira accensum intelligit, tota contentione laborat, ut ira concepta in durabile odium transeat. Quod ubi consecutus est, iam iam plenum in homine dominium acquirit. Quandoquidem odium annumeratur ijs operibus carnis, quae cum fide, gratia Spiritus sancti, & coelestis hereditatis consortio stare simul haud possunt. Gal. 5.

Decimusoctauus. De cauendis furtis Dei lege sub praecepto septimo vetitis. Vbi damnantur omnis generis fraudes, & imposturae, quibus aliorum bona inuadunt homines, siue id fiat clam, siue aperta vi, siue sub aliquo iuris praetextu. Atque sic in classem furum rediguntur omnes ij, qui quacumque ratione insidiantur aliorum fortunis. Itaque mundus repletus est furibus, & vix vlla tribus latius patet: ut in contractibus, emptione, venditione, & in quibusuis officijs & opificijs innumera propè talia occurrunt. Nos apostolo nostro pareamus, ne furemur, nec opprimamus aut defraudemus fratrem in negotio, propterea quod vltor sit Dominus de his omnibus, 1. Thef. 4. Sicut scriptum

scriptum est: An nescitis, quod iniusti regnum Dei non consequentur? Hac de re passim extant Prophetarum commonitiones. Leuit. 19. Deut. 25. Prouerb. 11. & 20. Esaia 5. Amos 8. Michea 6.

Decimus nonus. De labore manuum, qui humano generi est impositus ad comparandum victum iuxta illud: In sudore vultus tui comedes panem tuum, Genes. 3. Idq; ne nobis videatur molestum, cum Dominus sic ordinarit, Syr. 7. Ergo hac Dei ordinatio excitet homines ad molestiam illam in laboribus vocationis æquo animo deuorandam. Similiter promissio benedictionis Diuina, quæ fortunat piorum labores, ipsq; ultimam imponit manum, Deut. 28. & Psal. 128. & vel sola diuites facit, Prouerb. 10. Quamquam ergo sunt amara radices laborum, fructus tamen sunt dulces. Siquidem per hoc medium acquiritur Deo benedicente victus, vt qui grauiter laborat, se suosq; honeste possit alere. Psal. 37.

Vigesimus. De vitando ocio. Paulus enim ociosos & ignauos fucos in Rebus pub. Christianis tolerari non debere hoc ipso indicat, quod laborare vult Ephesios. Ideoque diserte scribit, 2. Thess. 3. Cum essemus apud vos, hoc precipiebamus vobis, vt si quis operari nolle, is nec ederet. Ideoq; sancit ibi: Hu, qui sunt istiusmodi, precipimus & obsecramus per Dominum nostrum Iesum Christum, vt cum quiete operantes suum ipsorum panem edant. Ocium enim est verè puluinar Satana. Et agnouerunt ipsi quoque Ethnici, quod ocium sit fomentum & pabulum vitiorum. Id quod Historia sacra

de Dina, de Dauide, & alijs abundè restatur. Quin oriofi
turbant ordinem Dei, qui suam cuiq³ vocationem assi-
gnauit, suum cuiq³ laborem imposuit, dona insuper de-
dit, & talentum cuiq³ suum, quod non defodiendum
esse Christus sub parabola nos edocet.

Vigesimus primus. Insulsa porro & inepta est
Anabaptistarum opinio, qui talibus de MANVVM la-
bore dictis & testimonijs autumant, Concionatoribus
quoque regulam prescribi, vt manibus laborent. At verò
si hoc ab illis requireretur, quid opus esset eos ex Ecclesia
stipendijs alere? Esse autem alendos stipendijs Ecclesia
Diuus Apostolus, 1. Corinth. 9. tradit. Et si autem non ex-
ercent illi manuarias operas (quas Syracides 39. vult à
concionatoribus esse alienas) tamen suum certè susti-
nent laborem & sudorem: laborant quippe in verbo &
doctrina, 1. Timoth. 5. Atque hunc laborem assignat eis
Spiritus sanctus: Attende lectioni, exhortationi & do-
ctrine, 1. Timoth. 4.

Vigesimus secundus. Cùm Diuus Apostolus Pau-
lus velit Christianos laborare manibus, vt possit impar-
tiri ei, qui opus habuerit: hoc præcipuè opus pietatis eis
commendat, vt libenter & liberaliter egenis de suis fa-
cultatibus subministrant. Hoc sanxit Dominus, Deu-
ter. 15. Largissimis quoque promissionibus ad piam hanc
liberalitatem colendam nos prouocat: quoties vel ma-
num aperiri pauperibus iubet, vel residuas in agro spi-
cas, & in vineis racemos relinquì precipit. Quin scri-
ptura

ptura retributionem in alterum quoque seculum extendit, Matthai 25. Luca 14. & 16. Galat. 6. i. Timoth. 6.

Vigesimustertius. Stabilitur manifestò testimonio rerum dominium, facultatumq; proprietas, & euertitur opinio Anabaptistarum de communione bonorum. Proprietas rerum confirmatur hoc praecepto Dei, quod allegat Paulus: Qui furatus est, ne furetur amplius. Deinde cum vult, vt quisq; labores, vt habeat tum pro se, tum vt alteri egenti impariatur. Quia omnia de nihilo praeceperentur, si qua Ego habeo, iam antè essent mei quoque proximi. Confirmat hanc proprietatem bonorum Christus, quoties iubet vt de nostris facultatibus iuuemus pauperes, vt de iniusto, hoc est, alieno Mammona amicos illos nobis faciamus, vt ad conuiuia nostra inuitemus, Luca 14. & 16. Atqui si in Christianismo omnia essent communia: omnes etiam pariter essent diuites. Stabiliri propositum nostrum multis alijs rationibus posset, si ad viuum eas rescare animus esset. Pauca delibabo. Paulus 1. Corinth. 6. testatur, lites de facultatibus esse ortas inter Corinthios. Quod fieri non potuisset, si nullus eorum possessiones habuisset proprias. In posteriore ad Corinthios hortatur, vt quisq; eorum iuxta id quod possideret, item secundum propositum cordis, non ex molestia aut necessitate, contribuatur ad sustentationem pauperum.

2. Cerit 11. in Iudea. Ergo habuit quisq; suas possessiones, de quibus
8. & 9. vnumquemlibet vult pro modulo facultatum elargiri.

Et con-

Et contractus aperte Paulus approbat, scribens: Qui emunt, sint, tanquam non possideant: emptionem simul & possessionem concedens, dummodo animus his terrenis affixus non sit. Similiter dum præcipit, ne quis opprimat in negotio fratrem suum, nonne possessionum distincta dominia confirmat? Siquidem in illa Catapristarum communione contractus nulli locum habeant. Concedens insuper Apostolus, ut Christiani possint esse diuites, & Regulam diuitibus præscribens, quo pacto viuere debeant, ne per diuitiarum abusum æternis opibus excidant: manifeste profectò rerum distinctionem fulcit & approbat.

1. Cor. 7.

1. Theff. 4.

Quod ipsum stabilium nobis ea testimonia, quibus Iacobus & Ioannes ab egenis viscera non claudimont: nec nõ quories vel Paulus, vel Petrus, vel Autor Epistole ad Hebræos hospitalitatis virtutem Christianis commendant. Cuius exercenda omnis occasio tollitur, si rerum sublatæ sit proprietas.

Iacobi 2.

1. Ioan. 3.

Rom. 12.

1. Pet. 4.

Heb. 13.

Vigessimus quartus. De regenda lingua salutes præscribit Regulas enarrata pericope. Et quidem solerti potest, Rectore indiget lingua hominis. Nã cū equi frenis possint coerceri, cū naues nautarū regatur gubernaculo: Lingua tamē nullus hominū, Iacobo affirmate, domare potest, incoercibile malū, plenū veneno mortifero. Sicut enim exiguo igni excitatur ingēs incēdū: Sic lingua verē ignis est, Mūdus quidā iniūitatis, totū corpus sedē cōmaculās, & à gehēna inflāmāt a vniuersum corpus accēdēs: per ipsam quippe benedicimus Deo & Patri,

Iac. 3.

Cc 2 & per

& per ipsam maledicimus hominibus, qui ad similitu-
Syr. 28. dinem Dei sunt conditi. Et lingua hominis peruersa dis-
 cordias in humano genere serit, vrbes inuitas conterit,
 principatus euertit, in exilium eijcit mulieres probas
 & cordatas. Flagelli plaga liuorem efficit: os verò per-
 uersum comminuit ossa. Gladio cecidere multi: verum
 longè plures incontinentis linguae verbere. Cum ergò
 lingua hominis hanc omnium malorum lernam rebus
 humanis inuehat, nisi in officio contineatur: operam
 demus, vt secuti monitum Apostoli cohibeamus eam, ne
 quid temerè effutiat, cuius nos coram Deo & hominibus
 pudere & poenitere queat. Prescribamus ei, quid loqui,

Syr. 28. quid tacere debeat. Nam si pradia tua sepe circun-
 das: cur non multò magis ori tuo repagula ponis &
 ostia? Si aurum argentum vetuum ad stateram exigis:

Matth. 12. cur non multò magis verba tua? Siquidem de quolibet
 ocioso verbo danda in nouissimo die ratio est. Et pertur-
 batur Spiritus sanctus sermone impio, vt sordidum il-
 lud hospitium abomineatur & deserat. Caue ergò ob-
 sceni quid loquaris, caue ne sermo spurcus ex ore tuo
 procedat: caue ne virulentam aut maledicam linguam
 in aliorum acuas exitium. Sis memor eius, quod ex Da-
 uide Petrus allegat. Qui vult vitam diligere, & dies vi-

Psal. 34. dere bonos, coërceat linguam suam à malo, & labia sua
1. Pet. 3. ne loquantur dolum.

Vigesimus quintus. Quo sigillo fideles sint obfi-
 gnati in diem redemptionis sue, nimirum Spiritu san-
 cto. Hic est arrhabo hereditatis illorum, Ephesi. sicut
 scriptum

scriptum est, 2. Corinth. 1. Qui confirmat nos vnâ vobiscum in Christum, & qui vnxit nos, Deus est: qui etiam obsignauit nos, deditq; arram Spiritus in cordibus nostris. Quod aduersus Ethnicam doctrinam Pontificiorum de dubitatione notandum venit. Quorsum enim attinet, vt fidelis aliquis homo renatus, salutem suam in dubium vocet? cum eius rei certissimum sigillum acceperit Spiritum sanctum, qui obsignat corda illorum, vt certi sint de Dei paterno fauore, & ex fiducia filiali clamare ausint: Abba Pater, qui etiam Spiritus testimonium perhibet Spiritui illorum, quod sint Filij Dei: De cuius testimonio dubitare nefas est. Qui enim non credit ei, mendacem facit illum: quantum in se est.

Vigesimal sextus. Cuncta nostra dicta sunt attemperanda, vt adificemus alios, offendamus verò neminem. Qua de re vberiore tractationem audiemus capite quinto.

CAPVT V.

ARGVMENTVM.

IN tres partes hoc caput commodè diuiditur, Prima parte cœptam adhortationem persequitur, & quæuis Christianæ pietatis præcepta defugiendis flagitijs, colendis autem virtutibus quodam *συμφοριᾷ* accumulât. Deinde specialem regulam præscribit mulieribus fi-

dem Euangelij professis, quales erga maritos esse conueniat. Denique maritos sui in vxores officij commonefacit. Et vtramque specialem cohortationē insigni memorabiliq; exemplo Christi & Ecclesiæ confirmat simul & illustrat,

PRIMA PARS.

Sitis igitur imitatores Dei, &c.] Principium huius capitis pendet à sine precedenti. Dixerat, velint esse Christiani misericordes, condonantes sibi inuicem. Et exemplum loco suorum argumenti subdidit hoc: quemadmodum & Deus per Christum condonauit vobis. Hanc sententiam vnâ cum ratione subnexa Paulus vrgeri pergit, hoc sensu: Quia Deus Pater per Christum clementer vobis condonauit debita vestra: sitis ergo & vos vt in ceteris, sic & hac in parte imitatores Dei, tanquam filij, qui minimè degenerent à natura Patris, ideoq; verè dilecti.

Et ambuletis in dilectione, &c.] Quod in hypothesis de cōdonatione offensarum mutua submonuit, aliquantò latius, penè ad thesin, extendit, requirens, vt in dilectione ambulet, ambulandi voce metaphorica, vitam & conuersationem Christianorum in dilectione mutua ceu via sancta terendam innuens. Quemadmodum & Christus dilexit nos] Vt dilectionis sollicitum & accuratum studium persuaderet Ephesijs, exemplum illud exemplorum omnium ante oculos eis statuit, ineffabilem videlicet amorem & charitatem, quâ

quā nos dilexerit Christus, Dei æternus Filius. Cuius in-
 tuitu ad similem dilectionem erga proximum inflam-
 memur. Et tradidit semetipsum pro nobis] In
 generali commendatione charitatis Christi in nos non
 acquiescit Paulus, sed opus ipsum, quo immensam diui-
 ne sue charitatis vim explicarit Filius Dei, notanter
 exprimendum est ratus, vt pondus adderet cohortatio-
 ni. In eo igitur enituisse mirabiliter amorem Christi de-
 clarat, quod ipse, Dei Filius existens, non dubitauit se-
 metipsum tradere pro nobis, vt videlicet à serui-
 tute peccati, dominio mortis, tyrannide Diaboli, male-
 dictione legis, & cruciatibus æterna condemnationis
 assertos cælo inferret. Idq; adeo per corporis proprii sui
 sacrificium, offerendo se oblationem & victi-
 mam Deo Patri in odorem bonæ fragrantix,
 quibus simul continetur amplificatio operis ex Christi
 charitate profecti ab effectu & salutari fine: & mors
 Christi figurato sermone describitur. Nominatur obla-
 tio, victima scilicet illius magna, qua per reliquas o-
 mnes olim adumbrata fuit. Dicitur per *ὁδὸς ποτὶ*
θεοῦ odor bonæ fragrantix, hoc est, victima Deo
 grata. Nam cum Dominus acceptauit sacrificium Noë,
 odoratus scribitur odorem suauitatis, phrasi Hebræa
 & metaphora ab hominibus deducta, qui reficiuntur
 fragrantia odorum: seu potius à fragrantissimi odoris
 thymiamate, quod in Templo consuevit adoleri.

Cæterum scortatio & omnis immunditia,
 &c.] Vitia enumerat, à quibus immunem esse deceat

vitam Christianorum. Et primo loco scortationem Ethnicis (inter quos vivebant Ephesi) sic familiarem, ut vix pro peccato agnoscerent. Deinde omnem immundiciam cum sexto precepto pugnantem. Tertid avaritiam: qua homo suis qua habet, non contentus subinde aliena appetit. Hec peccata ita vult e congregatione fidelium esse exterminata, ut ne nominentur quidem: ratione ab honesto addita: Sicut decet Sanctos. Vos sancti estis, sanctitate Christi donati per fidem, & Spiritu Dei sanctificati. Ergo decet vos sancte casteq; vivere, neq; opus illud Dei in vobis corporum turpitudinis cœno immergere.

Aut obscœnitas, &c.] Vitia nonnulla taxat, qua lingua comitti solent. Obscœnitas, quando proferuntur inhonesta seu turpia, qua natura ipsa vult silentio regi. Stultiloquium de rebus nauci, quibus nihil inest salis prudentie Christiana. Scurrilitas, per quam iocos illiberales, & à gravitate Sanctorum alienos intelligit. Rationem addit à Repugnantibus: Quæ non conveniunt, inquit. Porro tribus intemperantis lingua vitis opponit gratiarum actionem erga Deum, qua loco illius fœda obscœnitatis, stultiloquij, scurrilitatisq; apud homines Deo & Christo sacros regnare debeat. Nam hoc scitis, quod omnis scortator &c.] Ratione à pernicioso, seu fulmine, deterret à memoratis flagitijs. Et ad ipsorummet testimonium prouocans: Scitis, ait, ex Verbo Dei, quod omnis scortator, nullo excepto, omnis item, qui quacunq;
ratione

ratione vagis & inconcessis libidinibus immundus est, aut auarus, qui est simulacrorum cultor, Dei loco colens Mammona: Nullus, inquam, horum, quamdiu sine poenitentia his peccatis est deditus, habet hereditatem seu partem in regno Christi & Dei. Hoc ne vel durius vel *Ἐπεὶ* *ἡ* *ἐκ* *τῶν* *ἀποστόλων* dictū crederetur, anticipat Ephestiorum cogitationes ac dicit: Ne quisquam vos decipiat inanibus sermonibus, quasi Deus peccatis hisce tantoperè non irascatur, sicut solent nonnulli inanibus sermonibus aduersum has verbi diuini comminationes se solari & cor suum obfirmare in peccandi proposito. Vos ne patiamini profanis huiusmodi sermonibus ceu spe vana vos lactari. Quin certò statuere, propter hæc venire solere iram Dei temporali & eterna maledictione grauidam, super filios inobedientiæ seu contumaciæ. Proinde ne sitis consortes huius incredulitatis & profana securitatis illorum: ne simul & pœnarum participes efficiamini.

Eratis enim quondam tenebræ] Contentione pristini status sub Ethnica superstitione, & eius, in quem nunc per agnitionem Domini nostri Iesu Christi collocati sunt, acuit suæ exhortationis stimulos. Quasi dicat: Meminisse decet, qui olim fueritis, qui nunc sitis. Olim, cum hac eadem vana persuasione essetis demerati, quid eratis? Tenebræ, toti immersi tristissimis lethifera ignorantia tenebris. Itaq; mirum non est, vos tum temporis peccata ex vestra aestimasse ignorantia, eaq; extenuasse. At verò iam ex terribili caligine

mortis in clarissimam agnitionis Dei lucem educti, & lux in Domino facti, aliter profectò de his statuere debetis: aliter etiam ambulare, non vt filij tenebrarum, sed vt filii lucis, in operibus & fructibus non carnis, sed Spiritus: qui fructus Spiritus consistunt in omni bonitate, iustitia & veritate, quibus nihil est commercij cum enumeratis peccatis: ideoq; nec coniungere illa cum his tentetis. Probate autem, non quid mundo vel carni, sed quid Domino acceptum sit. Et ne commercium habete cum operibus infrugiferis tenebrarum, hoc est, cum peccatis, quæ & tenebrarum sunt opera, quia lucem Euangelicam fugiunt ac reformidant, & infrugifera sunt, quibus nec Deo seruitur, nec proximo. Quin vsq; adeò non decet vos volutari in isto peccatorum luto, vt potius ea palam arguere teneamini, ne silentio vel dissimulatione approbare, aut certè non magnoperè improbare videamini. Itaq; liberè exponite, quid de his sentiatis, vt atrocitate illorum ostensa deterreatis etiam alios. Nam quæ in occulto ac sine arbitris (vt sibi persuadent) impiè committunt, ita sunt comparata, vt honestè ne verbis quidem efferri queant, nedum vt factò piè designari possint.

Sed omnia dum produntur à luce, manifesta fiunt.] His fructū illius correctionis ostendit: subinnuens, fore si ita redarguant flagitiosam hominum conuersationem, vt à luce veritatis quasi suæ propriæ conscientie proditi & manifestati, in seipsos descendant,

dant, & turpitudine exacta vita agnita, ac vicissim
 vestra sancta conuersatione perspecta, ipsi quoque lux fi-
 ant in Domino, & resipiscant. Quapropter dicitur
 Expergiscere, qui dormis, & surge à mortuis,
 & illucescet tibi Christus] Allegat Apostolus ex ve-
 teri Testamento testimonium de gentiliū conuersio-
 ne ex peccatorum morte & tenebris. Ceterum hæc
 sententia totidem verbis apud nullum Prophetam le-
 gitur. Summa verò extat Esaia 60. in illustri vaticini-
 o de vocatione gentium, cum in Spiritu sancto sic
 concionatur Esaias: Surge, illuminare, quia venit lux
 tua, & gloria Domini super te orta est. Ecce enim
 tenebra operiunt terram, & caligo populos: super te
 autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur.
 Et ambulant gentes in lumine tuo, &c. Hæc Pau-
 lus breuibus ita reddit, vt simul Paraphrasten seu in-
 terpretem agat. Et quidem vterque agit de gentibus,
 & earum ex morte & exitiali somno peccatorum re-
 surrectione. Quod autem Esaias de luce habet, qua
 oriatur super nouam Hierosolymam, & in qua gen-
 tes ambulent: id Apostolus de CHRISTO di-
 rectè interpretatur, tanquam eo, qui est lux vera
 illuminans omnem hominem venientem in hunc
 mundum, per Euangelij predicationem gentibus
 tanquam Sol iustitiæ illucescens.

Videte igitur quomodo circumspectè,
 &c.] Illatio est ex prioribus, hunc habens sensum:

Quia

*Quia ex filijs tenebrarum facti estis filij lucis: videte & date operã, vt circumspectè porro ambuletis: non vt insipientes Ethnici, qui coram Deo stulti sunt, or-
bati notitia Dei, vacui timore Dei, qui est initium sapientie, & stolidissimè deligentes sibi huius mundi ludicra præ æternis bonis. Ne vos sic ambuletis, sed vt sapientes, imbuti cognitione salutari Dei & Christi, prouidi & circumspecti, ne sempiterna hæreditate cælesti excidant. Redimentes occasionem siue tempus, quòd dies mali sint, hoc est, operam enixe dantes, ne tempus istius paternæ visitationis negligatis, aut occasiones optatas seruiendi Deo & proximo oscitanter prætermittatis. Has occasiones redimere debetis, & studiosè illas captare, captatas benè collocare, præsertim cùm dies mali sint, & Satanas hoc vnice agat, vt impedimenta obijciat, tum pietatem ipsam, tum pietatis exercitia in extremum vitæ actum differendi, vbi frustra deinde captatur occasio, quæ cum æterno detrimento prius fuerat neglecta. Quod cùm sic habeat, ne vos sitis imprudentes more filiorum huius sæculi, sed intelligentes, quæ sit voluntas Domini, vt secundum illius præscriptum viuere ne cunctemini.*

Et ne inebriemini vino, &c.] Præter enumerata peccata, quæ ceu obstacula Satan obijcit benè collocandæ occasionis siue temporis, est etiam Ebrietas. Hanc summo conatu ceu præsentem animarum pestem fugite. Siquidem non solum per se est peccatum, quod homini exitium æternum accelerat, verùm etiam ingentem

gentem aliorum peccatorum cumulum secum trahit. Est in vino ἀσωτία, luxus & intemperantia, vt ad nullum non peccatum prouocet, accendat & inflammet hominis animum. Tenendum autem Apostolum vino non per se, sed per accidens tribuere ἀσωτίαν. Per se est creatum ad cor hominis honestè recreandum. *Psal. 104.* Cùm autem immodicè hauritur, fit causa malorum per accidens: ita vt non tam vino, quod per se est bona Dei creatura, quàm abusui vini hoc tribuatur. Sed impleamini] Ebrietati, quæ ex vini abusu oritur, aliam saluarem Deoq; gratam spiritulem ebrietatem opponit, nimirum vt Spiritu sancto & fide pleni & quasi spiritualiter ebrj, verbum Dei libenter tractent, versent & meditentur, ita vt hæc spiritualis lætitia non dubitet se proferre in Psalmos, Hymnos, & cantiones spirituales. De quibus inquit, loquamini vobismetipsis, seu inter vos, siue quando conuenitis in publicis Ecclesiæ cœtibus, siue cùm priuatim in domibus vestris agitis.

Canentes ac psallentes in corde vestro Domino] Non pudeat vos decantare Psalmos, præcipuè Davidis & aliorum sanctorum, nec non hymnos laudis, & gratiarum actionis: cantionesq; spirituales, siue ea ad institutionem in doctrina, siue ad exhortationem, siue ad consolationem, siue gratiarum actionem pro collatis humano generi beneficijs sint directæ. Eæ verò decantetis non sola lingua, sed in corde vestro, ex deuoto

deuoto & ardente pectore. Gratiarum agentes] Hic fit
vestra cantionis scopus, hic finis, vt Deus collaudetur!
vt de vniuersis, quæ benefecit nobis illi agantur gratia,
idq; in nomine Domini nostri Iesu Christi, tan-
quam eius, per quem Deus bonitatis suæ torrentem ad
nos derivatum voluit.

LOCI COMMUNES.

Primus. Christianos debere esse imitatores Dei,
tanquam filios ipsius, vt emulentur paternam ipsius
dilectionem, vnitatem, æquanimitatem, misericordiam
sanctitatem & iustitiam. Nam etsi perfectionem illam
infinitam creature nulli datur assequi: tamen imagi-
nem Dei in filiis ipsius aliquo modo resurgere concedet;
vt Christus in suis concionibus haud raro ad illud ex-
emplū Dei Patris cælestis suos discipulos respicere iubet,
quod suos inde formet mores, & in enumeratis virtuti-
bus se pie exerceant: præcipue verò in cõdonandis erra-
tis proximi, sicut ex Matthæo cap. 5. 6. & 18 est euident.

Secundus. Hinc etiā augusta fidelium dignitas elu-
cet, quod Filij Dei appellatur, & quidē dilecti filij. Ma-
gnū est nominari filium principis terreni: maius verò &
incõparabiliter sublimius Dei Filios vocari. Quā digni-
tatem Christo acceptā feramus, qui potest: hanc de-
dit Filios Dei fieri cunctis, qui credidissent in nomē illius,
qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate viri, neq; ex
voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt. Miremur igitur
& suspiciamus hac in parte beneficium Dei & Christi.
Sicut Ioannes facit cū admiratione scribes. videte, qua-
lem

Ioan. 1.

lem

lem charitatē dederit nobis Pater, & Filij Dei nomine-
mur: propter hoc mundus non nouit vos, quia non nouit
eum. Charissimi, nūc filij Dei sumus, & nondū apparuit
id, quod futuri sumus: scimus autē, quod si apparuerit,
similes ei erimus, quia videbimus eū sicuti est. 1. Ioan. 3.

Tertius. De summa perfectissimaq; dilectione
Christi, qua nos est complexus, ut non dubitaret se pro
nobis in mortem tradere. Hanc ipse Christus celebrat,
ad Apostolos suos dicens: Maiorem hac dilectionem ne-
mo habet, ut quis animā suā ponat pro amicis, Ioan. 15.
Et Diuus Apostolus Paulus eā commendatiorem illam
reddat, quod mortuum pro nobis memorat, cum essemus
adhuc inimici, ut moriendo nos sibi Patriq; reconci-
liaret, & ex inimicis amicos faceret, Rom. 5.

Quartus. Hac porro charitas Christi nobis exemplo
fit ad diligendum nos mutuo. Sicut ad hanc doctrinam
Paulus non obscure accommodat exemplum diuinae ipsius
dilectionis. Christus ipse velut in speculo nō ad ociosam
contemplationē, sed ad praxin & imitationē id propo-
nit, Ioan. 13. Præceptum nouum do vobis, ut diligatis vos
mutuo, sicut ego dilexi vos. Quod penē totidem verbis
repetitum probe inculcat discipulis, Ioan. 15.

QVINTVS. DE PASSIONE

Domini nostri Iesu Christi.

Petitur hac doctrina ex verbis: Christus dilexit
nos, & tradidit SEMETIPSV pro no-
bis. De hoc articulo nobis cum Sacramentarijs
non per omnia conuenit. Videamus primò, quæ sit
scriptura.

scriptura hac de re sententia. Perspicuum testimonium largitur nobis textus hic praesens, quo dicitur: Christus tradidit SEMETIPSUM pro nobis. Quis ille Christus? Nimirum Deus & Homo. Ergo nequaquam passus est homo nudus, sicut impie sensit Nestorius, dicens:

Ipsē λó- Noli gloriari Iudae, non Deum, sed hominem crucifixi. Sed ipsemet Dei Filius passus est verē & realiter. *Dos*, seu Alias haud dum essemus redempti, nisi Filius Dei ipse Filius Dei passus & crucifixus esset. In hoc totius scripturae cardo vertitur. Et in ipso capite libri, ut Psalmista verbum utar, hoc scriptum & repetitum extat: videlicet, Deum vni-
 Ioan. 3. genitū Filium suum dedisse pro nobis in mortē: proprio
 Rom. 8. Filio non pepercisse, sed pro nobis omnibus tradidisse il-
 Rom. 5. lum, nos Deo reconciliatos esse per mortē Filij eius: Au-
 Act. 3. torem vitæ esse intersectum: Dominum gloriae crucifi-
 1. Cor. 2. xum, & Dei sanguine redemptam Ecclesiam. Et il-
 Act. 20. lud Pauli ad Galat. 2. quod cum praesentibus ipsius ver-
 bis pulchrē congruit: vitā, quam nunc vivo, vivo in fide
 Filij Dei, qui (Filius Dei) dilexit me, & tradidit semet-
 ipsum pro me. Quibus omnibus scriptura sacra nobis
 simul declarat, quantum sit hoc mysterium pietatis,
 quā inenarrabilis κοινωία inter Filium Dei &
 Humanam ipsius naturam. Nisi enim Dei Filius semet-
 ipsum totum communicasset assumptae Naturae, & hac
 sui ipsius communicatione carnem sibi personaliter
 fecisset propriam: de nihilo essent haec omnia. Iam verò
 cum sempiterna sit veritas, quòd ipse Deus, Filius Dei,
 dux vitæ, gloriæq; Dominus crucifixus & mortuus sit,
 cumq;

etiamque, requirat omnino hoc nostrae redemptionis extrema necessitas: palam fit, periculose errare Caluinistas, qui Naturarum κοινωνίαν negant, & hoc ipso Deum passum esse re & facto abnegant. Quid enim passio carnis ad λόγον: si talis tantum inter Naturas in Christo sit vnio, vt λόγος nihil omnium, quod suum est, assumpta carne re ipsa communicet? ed quod illa omnia, quae λόγου sunt, infinita sint, & proinde Carni ἀκοινωνήσῃ? Sic ne seipsum quidem adhuc ei communicasset verè, quia & ipse est infinitus, & vt in praecedentibus etiam est dictum, qui omnipotentiam & Maiestatem λόγῳ subtrahit assumpta Natura, is subtrahit simul hypostasin ipsius.

Nudus autem ille prae textus vnionis ab impietatis crimine non liberabit aduersarios, nisi vnionem eam aliter, quam haecenus, descriperint. Vnio enim nihil aliud est Caluinianis, quam quod caro sustentetur in Deo Verbo. Iuxta haec Bremensium: sustentari carnem in Deo Verbo NIHIL EST ALIUD, quam vnitam esse Verbo personaliter. Qua in re Diuum Augustinum haudquaquam, vt gloriantur, sibi ἐμὸ ἴνφον habent. Qui carnis in Deo Verbo subsistentiam personalem sic descripsit, vt carnem inde MAIESTATE DEITATIS GLORIFICATAM, & Christo secundum id, quod homo est, OMNEM POTESTATEM in caelo & in terra collatam, & Carnem Dominicam propter hoc ipsum, quia Deitati vnita sit, ad-

Da randant

Grab p. 57.

randam esse sonora voce contestetur. Scholasticos autem illos Sophistas, quos Lutherus scribit propositionem (Homo est Deus) per hanc explicasse glossam: Filius Dei, QVI SVSTENTAT Humanam naturam, est Deus, & à subiecto propositionis (Homo) seclusisse Christi Humanitatem: non negamus habere Bremenses hac in parte sue impietatis socios. Num autem, obsecro te, hac sustentatio in Deo Verbo præstat, ut passio carnis sit reali τοιςωνόξ Dei ipsius passio? præsertim si sic describas hanc in Verbo sustentationem, ut præter localem suam existentiam, caro Christi nullam propriam aliam inde acquirat? Neque quicquam diuina Maiestatis: sed tantum dona finita & creatitia, qua ad constituendam hypostaticam unionem non faciunt quicquam. Hinc adeo factum, ut Zuinglius non obsecrè in hoc doctrina capite salutis fundamentum euerterit, de quo Lutherus in Confessione Maiore sic scribit: In primis autem Zuinglius posthac omni responso indignus est, nisi reuocet suam illam blasphemam alleosin. Nam ut vulgò dicitur: manifestum mendacium nulla eget confutatione. Sic is tanquam apertus hereticus vitandus est, qui manifestum articulum fidei negat. Atqui Zuinglius non solum negat summum illum maximumque necessarium articulum, quod Dei Filius pro nobis sit mortuus, sed eundem blasphematur insuper, & heresim esse dicit, præ omnibus, quæ vnquam fuerint, maxime detestandam. Nimirum eò improbitatis sua ipsum ducit opinio & damnata alleosis, quod Personam Christi

Christi soluit, & nullum nobis relinquit Christum
 alium præter nudum hominem, qui pro nobis mortuus,
 nos redemerit, &c. Hinc fit, vt Bremenses tanquam
 Eutychianum rejiciant, cum dicitur à nobis: Non sola
 Humanitas, sed ipse Dei Filius pro nobis passus est, pag.
 70. Nos contra manifeste testamur & profitemur, eam
 propositionem (sola Humanitas est passa) verè Nesto-
 rianam & hereticam esse. Persona quidem passa est se-
 eundum SOLAM Naturam humanam, eam verò sibi
 personali $\chi\omicron\upsilon\iota\omega\upsilon\iota\varsigma$ factam planè propriam. Vbi pati Non sola
 sic statuitur esse solius Humanitatis proprietas, vt ni- patitur
 hilominus Persona, cuius hæc Humanitas personali v Humani-
 tione propria est, neutrquam à passione excludatur. Si tas, etiã
 autem quis Humanitatem solam pati dicat, excludit passibilis
 assumentem personam. Siquidem Humanitas non Perso sit solius
 ne, sed natura vox est, cui adiecta Exclusiua particula Humani-
 (sola) à passionis societate arcet, quicquid non est Hu- tatis idio-
 munitas illa Christi. ma.

Et Spiritum virginis prodit Grab, quòd nunc istam
 propositionem Anhaltinorum (sola Humanitas est
 passa) tuetur, ac pro ea tanquam pro aris & focis de-
 pugnat. Infra autem, cum eandem per crimen falsi
 mihi tribuisset (mutato scilicet malitiosè masculino Pag. 162.
 genere, quo Personam designaueram, in femininum,
 quod Naturam notaret) mox damnationis fulmen Spiritus
 expediens inclamauit, sequi, vt sic non Deus natus, pas- virginis
 sus, crucifixus, &c. sit. Iam verò adèd acriter illam pro- in Bremē-
 positionem defendit, vt oppositam negatiuam (non se- sibus.

D d 2

la Hu-

la Humanitas est passa, sed ob realem κοινωσίαν Naturarum passus ipse filius Dei) tanquam Eutychia-
nam damnet.

Sycophanta porro officio fungitur, & non viri boni, quod aliquoties mihi per detestandum mendacium impingit, me statuere, Diuinitatem Christi esse passam. Quod ego nunquam scripsi, nunquam dixi, nunquam cogitavi. ΔΕΥΜ λόγον, Dominumq; gloria, filium Dei REALISSIME passum confiteor, propter REALISSIMAM κοινωσίαν, qua se Carni communicat: impassibili interim in omnem eternitatem permanente Natura Deitatis ipsius. Ex quo notorio mendacio liquet, hominem vnā cum conscientia & pudorem exuisse.

Sicut autem Deitatem impassibilem dico: Sic cum Caro patitur, ob realem Naturarum κοινωσίαν, ipsum quoq; λόγον passum (iuxta hanc scilicet proprijs-
vnā Carnem, non autem iuxta Deitatem) quisquis negat, eum fundamentum salutis labefactare certum est. Et hoc non obscure per Bremenses molitur Sata-
nas. Huc enim spectat Zuingliana hac alleoſis, qua

Grab „legitur pagina 72. his verbis: Neque distinctionem tra-
λόγον, „dit (Petrus) ad ostendendum, quod pati ΔΟΓΩ
seu (quod seu Natura diuina, non quidem ex proprietate natura-
idem est) li, sed ex vnione realiter proueniat. Qua verba testan-
fium Dei tur, Grabium sentire, pati aequē non realiter proue-
passum nire λόγον ex vnione, ac diuina Natura seu Deitati.
negat: Coniungit

Coniungit enim hac. Nos respondemus, Diuinitati, si abstractè intelligas, nec ex proprietate Naturali, nec ex vnione prouenire, vt patiatur: τὸν λόγον autem PROVENIRE hoc ex vnione, vt ipsemet λόγος verè & realissimè patiatur, nequaquam verò secundum Deitatem in eternum immutabilem permanentem, sed secundum carnem suam. Quæ videri oculis non poterat, quin Ioanne teste λόγος ipse cerneretur, 1. Ioan. 1. manibus palpari Caro non poterat, quin ipsemet λόγος attreretur manibus, crucifigi non poterat, quin ipsemet λόγος, gloria Dominus & æterna vita dux & autor, crucifigeretur: non quidem in proprietate Deitatis, sed in proprietate humanitatis. Idq; propter ineffabilem, admirandam, ipsisq; Angelis cælorum suspiciendam & adorandam κοινωσίαν intimam atq; summam, quæ se huic carni planè totum deuinxit, hoc est, se totum illi proprium fecit, se totum inenarrabiliter ei communicauit.

Hanc communicationem quia non credit Grab, mirum non est, quòd cum Patre suo Nestorio sentit, tam non prouenire τὸν λόγον ex vnione, vt verè & realiter patiatur, quàm nec diuinæ naturæ hoc proueniat. Hoc si verum est, sequitur λόγον non esse passum. Si λόγος passus non est, sequitur nec filium Dei passum, quia λόγος est filius Dei simplicissimè, sine distinctione vlla vel reali vel rationali. Atq; sic falsum

erit quod hic ad Ephesios suos scribit Apostolus: Christum, hoc est, λόγον, Deum & hominem, SEMETIPSUM tradidisse pro nobis. Item, Filium Dei (qui nullus alius est, quam λόγος) esse pro nobis in mortem traditum, Dominumque gloria crucifixum.

Quoniam autem Græb ceu contradictionem mihi obicit, quod dico, non solam passam esse Humanitatem, ac nihilominus affirmo, filium Dei in mortem traditum secundum solam Humanitatem: placet ei hunc scrupulum (si ferre potest æquo animo) eximere.

Sola Hum. Quam ad rem sumam explicandas duas has propositiones, quarum prior est: Sola humanitas est passa. Altera: Solius Humanitatis proprietas est pati. De his Orthodoxi nequaquam pariter censent aut statuunt. Posterior enim vera est: prior falsa & Nestoriana. *passi.* Et: Verissimum est: Solius Humanitatis hanc esse proprietatem, ut sit passibilis. Ergone propterea inferre licebit, SOLAM Humanitatem pati? Minime gentium. *ra:* Solius Humanitatis proprietas est pati. De his Orthodoxi nequaquam pariter censent aut statuunt. *proprietatis* Posterior enim vera est: prior falsa & Nestoriana. *est pati:* Verissimum est: Solius Humanitatis hanc esse proprietatem, ut sit passibilis. Ergone propterea inferre licebit, SOLAM Humanitatem pati? Minime gentium. *non equi-* Sicut enim passibilem esse, proprietatem designat, quæ *pollent.* Christi humanitas in ipsa vnione manens à λόγῳ naturaliter distincta significatur: Sic vicissim, cum quaeritur: quid sit illud, quod patiatum ac moriatur? Num sola passibilis & mortalis Natura patiatum atque moriatur, an verò persona, cuius hæc mortalis Natura personali consortio est propria? ibi tota scriptura clamat: Nequaquam pati humanam Naturam solam, sed pati personam λόγον secundum Naturam passibilem. Ideoque damnatum dogma est, quod propugnæ

Græb,

Grab, sic cum Patriarcha suo Nestorio & Zuinglio do. pag. 72.
 cens: Quamobrem apostoli mens non est, ubi dicit, Chr-
 stum passum esse Carne, Diuinitatem passam esse, &
 quod hac re alio idiomatum communicatio sit (hac no-
 bis affingit Grab) Neque distinctiuam tradit ad osten-
 dendum: quod pati λόγος seu natura Diuina, non qui-
 dem ex proprietate naturali, sed ex vnione realiter
 proueniat: quasi non SIMPLICITER sit SO-
 LIVS Humanitatis, etiam IN IPSA VNIONE.

Non ouum ouo tam simile, atque hoc Pezelij &
 Grabij dogma cum Zuingliana Alieosi. Dicunt enim
 expresse, pati esse simpliciter SOLIVS Humanitatis
 etiam in ipsa vnione. Si addidissent: esse solius Humani-
 tatis PROPRIETATEM, excusabile fuisset. Quia
 verò ipsum pati in vnione simpliciter dicunt solius esse
 Humanitatis, excusari possunt minimè.

A sententia huc usque explicata, qua Deum & λόγος
 ipsummer secundū passibilem suam humanitatē pas-
 sum ostendi: nihil dissident Tubingenses. Qui si Diui-
 nitatem SVO MODO passionis factam participem
 tradunt, in persona hoc intelligunt. Haud aliter ac
 Ioannes λόγος ipsum Apostolorum oculis conspectum
 asserens, non dubitat abstracta voce id ipsum exprime-
 re, quando VITAM eternam (hoc est, λόγος) ma-
 nifestatam & VISAM memorat. Quo pacto etiam
 VITA in ligno mortua orthodoxè predicatur in hym-
 no. In quam sententiam Diuus Lutherus quoque scribit,

Dd 4 cuius

cuius hæc sunt verba: Si fortè ratio objiciat, quòd Diuinitas nec pati nec mori possit, tu vicissim responde: verum hoc quidem est. Sed tamen quia Diuinitas & humanitas vna sunt persona: idè scriptura propter vnitatem istam personalem etiam Diuinitati adscribit omnia, quæ Humanitati competunt, & e contra. Et quidem in veritate res ita habet. Hactenus Lutherus. Diuinitati adscribi dicit Lutherus, quia in hac passione Deitas quoque suas peragebat partes, non solum sustentando carnem, ne tantæ moli succumberet, sed in super premium & pondus largiendo passioni, ut protius Humani generis reconciliatione, perfectissimum esset λόγος. Et satis exposuerunt mentem suam Tubingenses, ex Antiquitate citantes illud: Deitas patitur IMPASSIBILITER. Vbi Aduerbium (impassibiliter) ostendit in Deitatis Naturam nulla ratione penetrare passibilitatem illam, ac nihilominus id, quod in hac passione præstantissimū est, Deitati acceptū fertur, ut videlicet passio vergeret ad redemptionem mundi. Quoniam si passa esset Humana natura Deitate vacua, nihil fecisset hæc passio ad reconciliandum Deo homines. Quoniā autem patitur ac moritur Christus iuxta eam Naturam, in qua σπουδατικὸς omnis plenitudo Deitatis inhabitat: hinc adeò valet ad arduum illud opus redemptionis Christi passio. Quia scilicet vita æterna λόγος & ipse passionem & mortem subit, non in Natura Diuina, ut sensit Eramistes, quem frustra mihi Grab objicit, sed in sua carne propria. Cuius carnis & sanguis

sanguinis tam verè particeps factus est, quàm fratres ipsius, Hebr. 2. Si verò propter hanc doctrinam Tubingensibus litem veluerit Grab intendere, cur non etiam rixatur cum Vigilio, qui DEITATEM clauis confixam in passione scribit, sed ita rursum explicat, vt indiuisibilem atq; impenetrabilem mansisse addat. Quo modo & Lutherus, quem per latus Tubingensium configere tentant Bremenses, suam mentem exposuit. Neque hac in parte sibi defuerunt Tubingenses, nisi quod apud duos istos Syc. Pezelium & Grabium, nulla valet explicatio quantumuis clara, diserta & perspicua. Atque sic in planissima Petri explicatione acquiescimus, Christus passus est carne. Qua longè, longè plura dixit & intellexit Petrus, quàm hi, qui SOLAM Humanitatem Christi passam scriptitant, & patine ex vnione quidem prouenire λόγῳ affirmare audent.

Quando autem largimur, Deitatem esse impassibilem: non licet aduersariorum more protinus concludere, similitudine Christi Humanitati realiter non communicatam esse omnipotentiam, &c. Nam & Patres viderunt, discrimen ingens hic esse, propter Naturarum diuersitatem. Quare imbecillitatem carnis Deitati quidem non tradi consentitur, vicissim autem Humanam Domini carnem omninò participem factam tradunt DEITATIS. Quod Bremenses de sola, sola sustentatione in λόγῳ intelligunt, per quam Caro assumpta accipiat localem tantum existentiam, accipiat dona creaticia: Infinitorum autem, cuiusmodi & Dei-

tas λόγος est, simpliciter nullam fieri potuisse Humanam Domini Carni communicationem contendunt.
 Pag. 97. Vnde nata illa vox execranda: Omnipotentiam sic semper esse idioma Deitatis, ut planè nulla ratione realiter VLLI natura creata conueniat. Omnipotentia verò & Deitatis (idem cùm sint) parem esse rationem videt quisq;. Ideoq; contra sententiam Basilij in suo corde negant, humanam Domini carnem participem factam esse Deitatis.

Animaduertit idem discrimen Gregorius Nyssenus, qui Deum λόγον quidem nunquam per communionem, quam habet ad corpus & animam, alterari scribit, neq; participem factum esse imperfectionis eorum, (scilicet in Natura immutabilis Deitatis) tradere autem corpori & anima DIVINITATIS SVAE VIRTUTEM.

Et Eusebius libro 4. cap. 14. qui refert, verbum ex seipso SV A communicare homini, non vicissim ex natura mortali, ea quæ ipsius sunt in se recipere, & DIVINAM quidem VIRTUTEM mortali subministrare, non autem vicissim ad consortium mortalitatis Naturam Verbi detrabi.

Cyrillus item, qui scribit, vnitum Humanitati λόγον non proiecisse, quod fuerit, transformasse autem magis assumptam Naturam in SVAM GLORIAM & operationem.

Similiter Augustinus, asserens, Iniuria sui corporis affectans

effectam non dici Deitatem. Sicut MAIESTATIS
DEITATIS glorificatam nouimus Carnem.

Ad quæ testimonia eludenda nihil inuenit Grab, Pag. 82.
præter misellum id, quod ipso verborum sono atq; sensu
clarissimo refutatur, dum hac de effectis diuina Natu-
ra in carne intelligenda FIDELIS scilicet Patrum
interpretis fingit, hoc est, de donis illis creatijs & fini-
tis. Ergo Deitas, cuius participem factam Humanam
Domini carnem Basilias meminit, erit effectus Deita-
tis, hoc est, finita creataq; $\chi\epsilon\lambda\omicron\mu\alpha\tau\epsilon$. Si Diuinita-
tis VIRTUS erit effectum quoddam Deitatis, crea-
torum donorum mensura circumscriptum. Sic gloria
& operatio ipsius $\lambda\omicron\gamma\gamma$, in quam transformatam
Cyrillus affirmat assumptam Naturam, erit Grabio
effectum Deitatis, id est, Gloria æterni $\lambda\omicron\gamma\gamma$ nihil
aliud erit, quàm dona creata & finita. Sic Maiestas
Deitatis, qua Augustinus glorificatam nouit carnem,
erit effectum quoddam siue creatum. Apagesis, homo
odiosissime, cum notorijs corruptelis tuis, quibus contra
conscientiæ testimonium dicta Patrum deprauas, &
aduersus veritatis solem loqui non dubitas, ex odio Di-
uina Maiestatis & gloriæ Domini nostri Iesu Christi,
qui tibi iustissimo Dei iudicio in petram scandali & la-
pidem offensionis versus est. Et hæc quidem de isto loco
communi. Progrediamur ad reliquos.

Sextus. Notandum passionem Christi nomina-
ri oblationem, qua Christus seipsum Deo Patri victi-

inquit

nam obtulerit. Hinc enim de sacerdotali munere, quo sanctus est Christus in terris, edocemur: quod veteris Testamenti typis & figuris sacrificiorum fuit adumbratum. Plurimum autem Christi victimam à Leviticis illis differre, autor Epistole ad Hebræos ex professo docet. Nam victima veteris Testamenti non potuerunt secundum conscientiam purificare hominem, nec expiare coram Deo peccata. Erant enim instituta tantum, ut populus de vetera victima Pontificis magni

Heb. 9. Iesu Christi admoneretur. Christus autem per sanguinem non hircorum ac vitulorum, sed proprium (qui Dei sanguis est) ingressus semel in sancta, aeternam redemptionem inuenit. Non potuit enim non summè placere cœlesti Patri hoc sacrificium, quo filius SE IPSUM obtulit. Ideoq; odoratus hinc Pater (ut scriptura phrasi utar) odorem bonæ fragrantia, vi huius sacrificij Christi, remittit peccata omnibus, qui in nomen illius credunt: quippe cuius victima dignitate & merito, infinitæ sue iustitiæ ad plenum est satisfactum. Quæ etiam hostia sufficit abundè ad totius mundi peccata obliteranda, 1. Ioan. 2. Ut opus nobis haudquaquam sit sacrificij illius sub consummationem seculorum SEMEL præstiti reiteratione quadam incruenta sub theatra Pontificiorum Romanensium Missa. Nam quia CRVENTVM longè sufficientissimum est λύτρον pro vniuersi humani generis peccatis: quorsum opus nobis incruento, cui propiciatio adscribatur pro peccatis viuorum & mortuorum? in contumeliam scilicet illius vni-

ci sacri-

ei sacrificij cruenti, in cruce pro nobis semel præstiti. Sicut Epistola ad Hebraeos discrimen inter Leuitica, & Christi in hoc constituit, quòd illa propter imperfectionem crebra reiteratione eguerint, hoc verò inuimè.

Septimus. De vitanda scortatione, à qua tan-
toperè vult abhorreere Christianos, vt ne quidem ea no-
minetur inter illos, cum eiusmodi sit peccatum, quo
pollutus homo Deum non videbit, Hebræ. 12. Scortatio-
ne peccat homo in propriū suum corpus, facit ex mem-
bris Christi scortorum membra, 1. Corinth. 6. ex templo
Spiritus sancti fœdissimam Satana cloacam. Scortatio
aufert cor, Osee 4. Qui sectatur illam, non habent par-
tem in Dei regno, 1. Corinth. 6. Galat. 5. Apocal. 21.

Octauus. De auaritia, quam similiter ne no-
minari quidem vult inter Christianos. Hæc eò longius
absit à pio pectore, quoniā Apostolus auaros idololatriæ
& simulacrorum cultoribus accenser, qui deserto vero
Deo alienum iam colant, videlicet Mammona, & pe-
cunia supplicent, Syrac. 31. & Iob 31.

Nonus. Deum esse osorem omnis immundicie.
Ideò hæc vult Paulus e Christianismi finibus extermi-
natam. Cui consentiens Esaias, in Messia regno non fo-
re immundis locum vaticinatur, cap. 52. Proinde qui
commercium vult habere cum Deo & Christo, sit pu-
rus, sicut & ipse purus est. Si quis expurgarit seipsum,
erit vas in honorem sanctificatum, accommodum vsi-
bus Domini. Mundemus ergò nos ab omni inquina-
mento carnis ac spiritus, perficientes sanctimoniam
cum

cum

cum timore Dei. Quod fit, quando sanguine Filij Dei ab omni peccato emundati posthac nos mundos seruire studuerimus. Atq; sic licebit Deum videre, iuxta illud Christi. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt, Matth. 5. Licebit cum illo habere societatem eternam, Psalmo 15.

Decimus, De coercenda lingua, ne vel obscenitate cordis impietatem prodatur (ex abundantia quippe cordis os loquitur) vel multiloquio ineptiat, vel in proteruam scurrilitatem soluatur. Hec eo studiosius caueant fideles, quod huiusmodi sermones non sunt grati, ille sibilus Spiritus sancti, quo aguntur pii, sed potius manifestum indicium dominij Satanae. Cogitemus autem, de quolibet ocioso verbo reddendam rationem in die iudicij, Matth. 12. Petamus ergo cum Syracide hanc nobis à Deo concedi gratiam, ut possimus os & linguam nostram coercere & velut annulo signare & claudere, ne quid indignum vel indecorum proloquatur, Syr. 23.

Vndecimus. De peccatis illis aduersus animam militantibus & conscientiam vastantibus longè aliter censere & iudicare Spiritum sanctum, quam filios huius seculi, qui ea quoad possunt, extenuant, dicentes, esse humane fragilitatis errata, Deum non tam grauius ipsis irasci, ut propter illa velit homines in gehennam proiectos, esse prolapsos etiam sanctos Dei homines, Lothum, Dauidem, &c. nec tamen reiectos penitus. Gratiam enim Dei inducere & obliterare omnia haec peccata, &c. Hi sunt inanes illi sermones, quibus

quibus non vult Paulus decipi Christianos. Verum quod sancti homines prolapsi recepti sunt, quod Christi meritum absorbet hominum peccata: id nil quicquam attinget impoenitentes homines, qui in Dei misericordiam illam ex proposito peccant. In hos enim sententiam longè aliam ipse Dei Spiritus enunciat: quod videlicet his peccatis dediti partem non habeant in regno Dei & Christi.

Duodecimus. Multoties esse ad memoriam reuocandem statum pristina sub iugo peccati & Sathanae seruitutis ac miseria: vt maiore cura posthac declinemus ignobilem & tristem illam seruitutem, memores, nos inde redemptos non corruptibili auro & argento, sed precioso sanguine velut agni immaculati & incontaminati Christi. *1. Pet. 1.* Quemadmodum Petrus Christianis hoc probè inculcat, satis est, inquiens, quod antea cō vita tempore voluntatem gentium patrauerimus, cum versaremur in lasciujs, concupiscentijs, vinolentijs, comessationibus, compotationibus, & nefarijs simulacrorum cultibus, *1. Pet. 4.*

Decimustertius. Quia non renati dicuntur tenebrae, contra libertatem arbitrij id obseruandum venit. Et si enim in externis mansit aliqua lux, discrimen illud honestorum & turpium: tamen respectu caelestium mysteriorum, quae in Euangelio reuelantur, homines non regenerati tenebrae dicuntur à Paulo, vt & ab Euangelista Ioanne, cap. 1. Mundus quippe in *1. Cor. 1.* sua sapientia non cognoscit Dei sapientiam: & ani- & 2.
malis

malis homo non intelligit, quæ sunt Spiritus Dei. Stultitia siquidem illi sunt, nec potest cognoscere, quod spiritualiter iudicatur. Tandem igitur intolerabilior est eorum hominum audacia, qui cum in terrenis etiam rebus intellectu suo cacutiāt, nihilominus ad abnegandum mysteria Dei de Maiestate Domini Iesu Christi secundum assumptam naturam, & de ipsius in cœna reali presentia audacissimè prorumpunt, non aliter ac si Dei potentiam ad staterā seu trutinam vocatam penitissimè perspectam habeant, quidnam salua veritate sue carnis præstare possit, quid secus.

Decimusquattus. Quia post acceptam cognitionē Domini nostri Iesu Christi lux sumus in Domino: huc omnem nostrum conatum conuertamus, ne præclara illa lux in nobis denuò obruatur peccatorum tenebris, sed tanquam filij lucis ambulemus in luce, probantes quid sit acceptum Domino, nec commercium habeamus cum infrugiferis operibus tenebrarum. Hec enim est annunciatio, quam audiuius ab illo, quod Deus lux est & tenebræ in eo non sunt ullæ. Si dixerimus, quod societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & veritatem non facimus. Quod si in luce ambulamus, sicut ipse est in luce, societatem habemus inter nos mutuam, & sanguis IESU CHRISTI Filij eius emundat nos ab omni peccato; 1. Ioh. 1.

Decimusquintus. Admonentur Christiani, ne peccent spe impunitatis, aut quod post latibula occultoi

cultos se fore sperent: sicut gentes secretò faciebant talia, quæ vel dictu vel factu erant turpia, omniaq; recte habere putabant, quando designari posse putabant scelera sua, remotis arbitris. Verum enimvero certò statuamus, Deum conscium esse omnium actionum, dictorum & gressuum nostrorum, Psal. 139. Qui vt vindice oculo suo intuetur hominum flagitia, sic ea in conspectum atq; lucem proferet, siue id fiat in seculo hoc, siue in nouissimo die. Siquidem Christo affirmante nihil tam occultum est, quod non reuelabitur, Matth. 10. Idèò diuina Maiestatis horrendum iudicium non effugient, qui haud reueriti præsentiam illius peccant securi. Quæ de re vide Psal. 10. & 94. Iob. 24. Esa. 29. Syr. 23.

Decimus sextus. De fructu salutarium commotionum, quibus redarguuntur hominum peccata. Per quas Spiritus sanctus efficax est, vt homines non plane stupidi è tenebris peccatorum haud raro euigilent & illuminentur. Pudefacti quippe correptionibus piorum, tanguntur penituntine scelerum, & resipiscunt è diaboli laqueis. Idèò Thessalonicenses monet Apostolus, vt ne commercium habeant cum eo qui inordinatè viuatur, 2. Thes. 3. vt pudore suffundatur, neque tamen velut inimicum illum habeant, sed admoneant vt fratrem. Quod certò opus est longè saluberrimū, à Iacobo etiam nobis commendatum cum scribit: Fratres, si quis inter vos errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, sciat, quòd qui conueriti fecerit peccatorem ab errore via sue, sal-

uam faciet animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum. Danda tamen opera, vt hæ correctiones tempestiuè suscipiantur. Sæpe enim expedit homines illutores non corripere, vt Salomon Prouerb. 9. & Syracides 21. testantur.

Decimus septimus. De prudentia Christianorum, quæ in eo potissimum est sita, vt circûspectè ambulent, non velut insipientes in via peccatorum, Psal. 1. sed vt sapientes, in Dei timore tanquam sapientiæ fonte & initio, ne forè impingant & cadant: cum valde lubrica sit via & prolapsus facilimus propter imbecillitatem carnis, conatum Satana, & exempla mûdi, quæ offendiculi sunt plenissima. Itaq; cum prudentes esse deceat, incongruum erit amplecti voluptates huius sæculi, vel circa terrena sic occupatum esse, vt iacturam facias æternorum bonorum, quæ summa stoliditas & stultitia foret. Quin potius exemplo prudentum virginum lampades nostras habeamus adornatas, & sic ambulemus, vt coram Deo nos ambulare nunquam non reputemus. Quo pacto coram Domino ambularunt circûspectè tanquam sapientes, sancti Patriarchæ. Hæc prudentia minuet in nobis & expellet desiderium peccandi. Quemadmodum filius coram patre, discipulus coram Præceptore, subditus in conspectu Magistratus sui absonum quid committere reformidat. Verum in eo etiam consistit pars non minima Christiana huius prudentiæ, vt tempus redimamus, eò quod dies mali sint. Nam quia versamur in mundo, qui, scripturæ
teste,

reſte, in maligno eſt poſitus, & varia nobis obijciuntur impedimenta, quibus nos Satanas è ſtadijs officij noſtri cogitat tranſuerſos rapere: neq; interim ſcimus, quis nobis ſit peregrinationis noſtræ conſtitutus terminus: etiam atq; etiam videamus, vt tempus gratiæ bene collocemus, & dum tempus habemus (vt Gal. 6. hortatur Spiritus ſanctus) operemur bonum: ne fortè occaſione & tempore paternæ viſitationis neglecto ſiſtra id poſtea requiramus. Quod Iudæis accidiffe ſaluator teſtis & author eſt. Imò impijs omnibus hoc uſu venire Solomon prouerb. 1. docet.

Decimus octauus. De fugienda ebrietate, qua ἀσωτία comitem trahit. Eſt ebrietas per ſe eiufmodi peccatum, quod operibus carnis annumeratur, 1. Corinth. 6. Gal. 5. Itaq; ſi ſolæ eſſet, neque cum vlllo alio peccato coniuncta: exitialis eſſet. Iam verò quantò vitanda magis, poſtquam tot peſtes, tot furias habet ſocias? Nam quia vinum cor auſert, iuxta Propheticum illud Oſeæ: palàm eſt, nihil rectè geri, vel adminiſtrari poſſe ab hominibus vino & ebrietati deditis. Ideò Salomon non dubitat pronunciare, vinum effi- Prouer. 20.
cere homines leues & feros. Quin facit vinum reges obliuiſci iuſtitia, Prouerbior. 31. Vinum ad neſandas libidines accendit cor hominis, Genef. 19. Prouerb. 23. Rixis & cadibus vniuerſa miſcet, Prouerb. 23. & Syracid. 32. Ebrietas eſt multarum execrationum blaſphemiarumque origo. Trahit quoque ſecum indiuiduum comitem paupertatem, Prouerb. 21.

Syr. 19. Adeoq; nullum est peccatū tam atrox, nullum scelus tam grande, nullum flagitium tam fœdū, quod non perpetrare ausit ebrietas. Pareamus ergo monitori nostro Paulo: Ne inebriemini vino, in quo est αἵμα. Non negligamus illud Dei fulmen, quod in ebriosos per Esaiā torquet, ca. 5. Memores simus dicti Christi; cauete ne corda vestra grauentur crapula & ebrietate, & curis huius vitæ, subitoq; vobis ingruat dies ille, etc. Luc. 21.

Decimus nonus. Sicut opera danda Christianis, ut vino se non inebrient: sic eò precibus suis laborent, ut impleantur Spiritu sancto. Quemadmodum de Apostolis legitur, repletos illos esse Spiritu sancto in die Pentecostes, ut loquerentur linguis nouis, & publicè magnalia Dei enarrarent. Ita si agimur Spiritu Dei, non pudebit & nos libenter ex verbo Domini loqui de rebus fidem & pietatem attinentibus: Secundum Apostoli commonescationem, quæ extat, Colof. 3. Sermo Christi inhabitet in vobis opulenti, cum omni sapientia. Si quis autem se frigidum hac in re deprehendat, oret Deum, ut Spiritu ipsius impleatur, & inflammetur ad verbi diuini castissimum amorem. Quem Spiritum suum dabit Dominus penitentibus eum, Luc. 11.

Vigésimus. De exercitijs simul pietatis ex hac pericope admonemur, inter quæ est decantatio Psalmorū, Hymnorū & Canticorū spiritualium. Cuius rei excipius fuit artifex Psalter ille regius, suauis in Psalmis Israël, qui seipsum subinde excitat ad laudes Dei non tantum recitandas, verum etiam decantandas, non solum

2. Sam. 23.

solum priuatim, sed etiam in Ecclesia magna. Et quasi
 voti loco promittit, velle se laudare Dominum in vita sua, Psal. 114.
 & psallere Deo suo, quam diu vixerit. Hec sunt saluta- & 146.
 ria illa exercitia, quibus hominis Spiritus excitatur ad
 ardentem deuotionem, & ad solidam pietatem edifi-
 catur. Quo pacto sancti Dei homines psalmos compone-
 re & decantare minimè erubuerunt, vt præter Dau-
 de de Mose, Debora, Anna Samuelis matre, Eliseo, Hif-
 kia, Zacharia, Maria & alijs legitur in sacris literis.
 Curandum autem, ne in lingua videatur nata nostra Esa. 29.
 cantatio. Ne idem de nobis dicatur, quod de Iudeis: Hic
 populus labijs & lingua sua appropinquit mihi, cor au-
 tē eius longè est. Sed sit harmonia quedam inter affectū
 cordis, cantionem oris, totiusq; vita nostra rationes. Si
 enim ore decantemus laudes Dei, & absit affectus cor-
 dis, dissonet ac discordet vita: Grauis & insuauis dis-
 sonantia in Dei & Angelorū auribus oboritur, nec placere
 potest talis cultus, iuxta illud: peccatori autem dixit
 Deus: quare tu enarras iustitias meas? &c.

Vigessimus primus. Gratias agere iubet Paulus
 Deo de omnibus. Ergo discamus non solum laudare Do-
 minum rebus secundis, sed etiam super immixtis, aduer-
 sitatibus illi gratias agere, quippe quas ad electorū suo-
 rum salutem dirigit. Hoc didicerat Iobus, qui percepto
 nuncio de fatalibus calamitatibus horrendis, præcipue
 de liberorum interitu: in hanc Spiritus fideiq; plenam
 vocem erupit: Dominus dedit, Dominus abstulit, sit no-
 men Domini benedictum. Sic David quoq; cum gratia-

rum actione meminit arumnarum suarum, Psal. 119.
Bonum est mihi, quodd castigasti me, vt discerem iustifi-
cationes tuas.

SECUNDA PARS.

A generali cohortatione, ad omnes ex aequo Christia-
nos directā, descendit Paulus ad speciales, quas distincte
ad diuersi ordinis & cōditionis homines dirigit. Et pro-
mittit hāc regulā: Subditi vicissim alius alij cum
timore. Quā mox in species spargit: Vxores proprijs
viris subditæ sint. Subiectionis vocabulo requirens in
rebus honestis ac licitis obsequiū cum debita reuerentia
coniunctū. Rationes addit tres. Prima inest verbis: ve-
lut Domino: subindicās, obedientiā hanc Deo presta-
ri, si præstetur maritis, eandemq; Deo negari, si mari-
tis negetur: vt translatione obsequij in personam nobi-
liorem exuscitet Christianas mulieres, ne recusent de-
bita subiectione se maritis submittere. Secunda ratio
cōtinetur sub his verbis: Quoniā vir est caput vxo-

i. Corin. 11. ris. Maritū ratione potestatis & eminentiæ caput vxoris
nominat. Maritus enim primò conditus est, non mulier.

2. Tim. 2. Nec vir propter mulierē est creatus, sed mulier propter
virum. Nec vir primò peccauit, sed mulier, sicut has ra-
tiones Apostolus alibi annotat. Ergo pia femina propter
ordinationē istam diuinam haud grauātē se maritorum
potestati subiiciant. Hanc porrò rationē exemplo illu-
strat, & hinc tertiā rationē instituti sui insert. Quē-
admodū, inquit, & Christus est caput Ecclesiæ
(quod quomodo accipiendum sit, in 1. & 4. cap. explica-

tione

tionem dictum est) Et idē est, qui dat salutē corpori. Sicut enim ex capite vigor quidā deriuatur in totū corpus: sic in corpus Ecclesia natura in peccatis mortuū, vitā quidā vigor defluit ex capite Christo, qui Ecclesiā passionis suae merito à morte peccatorū redemptā efficaciter viuificat, regenerat, fouet & saluat. Sic vult mulier meminere, se sua quoq; habere à marito tanquā capite bona, videlicet protectionē ab iniusta vi, alimentū, victū & alia: vt equiore animo illi pareat. Itaq; quemadmodum Ecclesia subdita est Christo, &c.] Tertia ratio infertur ab exemplo subiectionis Ecclesiae, quae spōso caelesti suo subdita est in omnibus. Hinc concludit, uxores in hoc illustre exemplū intuentes, merito pari ratione suis, quibus fidem dedere, maritis obsequi debere, & quidem in omnibus, quae saluo suo erga Deum supremo obsequio praestare possunt.

LOCI COMMVNES.

Primus. Deo nō placere ἀνταρχίαν, vbi nullus subfit alteri: sed ita ordinasse, vt alius alij pro conditione cuiusq; subfit cū timore. Hic ordo siturbetur: neq; Ecclesia ciuitas, nec respub. nec domus vlla stare potest. Ergo tanquā rebelles & perturbatores diuini ordinis merito detestandi sunt, qui superioribus parere renuunt.

Secundus. De officio mulierum, quae pietatem profitentur. Id verò est, vt maritos suos diligāt, eosq; colant & reuereantur, cum omni subiectione. Neq; subiectionem istam sibi ducant dedecori, sed potius laudi. Faciunt enim quod Spiritus sanctus praecipit, quod lex

Ec 4 Dei

Dei sancit, quod ordo in Natura constitutus postulat; quod professionem pietatis in ipsis ornat, quod in christum exemplum Ecclesia, cuius ipsa quoque membra sunt, submonet. Et hoc pacto se veras Sarae filias declarant, si subiectionem laudatissima eius femina emulentur.

1. Pet. 3. In qua spiritus sanctus hoc egregie predicat, quod vera animi humilitate Abrahamum maritum suum appellavit Dominum. Econtra quae dominium sibi in vivos vendicant, haec peccant in Dominum, violant sanctum praeceptum eius, perturbant Dei & Naturae ordinem, & dum cupiunt se hoc modo extollere, deiciuntur à suo gradu. Quod famosum exemplum reginae Vasthi in libro Esther comprobatur.

Tertius. De dignitate sexus virilis. Paulus virum caput mulieris ob rationes in textus enarratione notat vocat. Quod 1. Corinth. ii. repetit. Quae dignitas non eo pertinet, ut viri fastu quodam adversus uxores suas inflati tyrannice eas tractent, sed potius ut tanquam vitae omniumque rerum socias in participationem istius honoris venire reputent. Fulget quippe maritus radijs vxor, ut à sole suum accipit luna lumen. Proinde Christi exemplo humaniter illam tractandam fovendamque meminerint, sicut tertia parte hac de re dicitur.

Quartus. Quod Christus caput Ecclesiae dicitur, servit hoc illustranda gloria & maiestati ipsius, quam etiam quae Homo per unionem cum λόγῳ hypostatice, & sessionem ad dextram potentiae Dei accepit. Caput enim est non solum, quae Deus: verum etiam quae

Homo,

Homo. Humanitatis namq; respectu est ad Ecclesiam suam sub capitis & corporis analogia proportionabilis, ob communionem Naturæ. Proinde quia salutem confert corpori suo etiam quâ homo: viq; diuina quoq; ἐνέργεια viuificationis non in acquisitione tantû salutis (qua ante mille quingentos annos & amplius est facta) sed etiam in applicatione, qua fit quotidie, congruere Christo assumpta carnis ratione necesse est. De quo fusè & prolixè disputatum capite primo.

Sextus. Si Christus est caput Ecclesie sue: sequitur Papam Romanum caput Ecclesie non esse dicendum, nisi Ecclesiam velimus habere bicipitem & monstrum similem. Quam doctrinam ex professo tractauimus in locis primi capitis.

Septimus. De obedientia vxorum erga maritos, quæ non est prorsus indeterminata, sed determinata. In omnibus quidem mos gerendus maritis, quæ obedientiam, quam Deo debent fœmina, non conuulsi. Si verò quid præcipiatur à pietate alienum: DEO, non hominibus obtemperandum sibi ducant, actor. 5.

Octauus. Simul autem Spiritus sanctus viro hanc necessariam doctrinam commendare voluit, ne quid requirant ab vxoribus, quod à pietate sit alienum. Si enim, vt verba sonant, mulier subiecta debet esse viro in omnibus: certè ea omnia sic quoq; comparata sint oportet, vt obedientia nihil à Dei verbo dissideat.

AD EPHESIOS
TERTIA PARS.

Admonitio est ad viros instituta, cuius Propositio est hac: Viri diligite vxores vestras. Dilectionis nomine non amorem insanum, sed sobrium ac sincerum affectum maritalem viris commendat. Audiamus autem quibus pugnet argumentis Apostolus ad hanc virtutem maritis persuadendam.

Primum sumitur ab exemplo Christi: Sicut & Christus dilexit Ecclesiam suam. Quem amorem Christi in Ecclesiam amplificat, & amplificationem ad scopum suum dirigit, vt ineffabili amore Christi penitus inspecto, mariti exemplum eius enixe imitentur. Quomodo ergo dilexit Ecclesiam suam Christus? Et quibus modis testificatum id fecit? Primum semetipsum exposuit pro ea, tradendo se in mortem crucis, vt moriendo eam viuificaret, & à peccatis atq; morte redimeret. Sicut finem hunc exprimit: Vt sanctificaret illam seu purificaret suo sanguine à peccatis, quibus horribiliter erat coram Deo deformata. Instrumenti quoq; meminit, quo illam à sordibus peccatorum abluerit: mundatum lauacro aquæ per verbum. Virtutem enim passionis & mortis suæ applicari facit Ecclesiæ, mediante baptismo, quem lauacrum aqua dicit, quia elemento aquæ constat. Quæ iam non vulgaris aqua est, sed ad diuinum vsum segregata, & verbo institutionis inclusa, ideoq; in organum regenerationis à Deo ipso destinata & consecrata. Idcirco non solum aqua facit mentionem, sed & verbi

verbi

verbi scilicet, quo Christus baptismum instituit, mandans baptizari homines in nomine Patris, Filij & Spiritus sancti.

Ut adhiberet eam sibi ipsi gloriosam, &c.] Est & hoc insigne documentum dilectionis Christi, qua suam complexus est Ecclesiam: quod non solum a sordibus originalis iniustitie actualiumq; peccatorum illam probe mundari curauit, sed insuper illam sibi ipsi parat & sistit gloriosam sponsam, omnium cœlestium bonorum consortem atq; sociam.

Non habentem maculam aut rugam &c.] Talem sibi exornat & apparat sponsam, ut sanguine Christi lota, & regenerationis lauacro perpurgata nullam iam habeat peccatorum maculam vel rugam. Quod non de inharente perfectione in hoc seculo, est accipiendum, ut Suenkseldiani & Anabaptistæ locum hunc glossis suis deprauant: sed iungit Paulus vno complexu totum beneficium Christi, quatenus id non solum respectu huius, verum etiam ratione alterius seculi consideratur, hoc sensu: In hac quidem vita Christus Ecclesiam donat & per fidem induit ornatu iustitie sue. Qua sic ei imputatâ, absterse iam sunt omnes macule, remissa peccata, coniecta ruga & naui infirmitatum in carne adhuc reliquarum, ut ad condemnationem eæ non impurentur. Post hanc vitam autem, sublato è natura radicitus peccato, fulgebit Ecclesia æternæ iustitiæ per CHRISTVM reducta splendore, seu sponsa adornata sponso suo.

Atq;

Atq; sic reddit illam Christus in hac vita sanctam & irreprehensibilem, dum id, quod reprehendi poterat per & propter ipsius meritum condonatur & remittitur. In vita altera verò per iustitiam sanctitatemq; omni modo perfectam, ipsiq; Natura inhaerentem, exhibebit Ecclesiam sine omnibus peccatorum nevis atq; sordibus sponsam gloriosissimam. Vbi non indigebit amplius imputatione illa iustitia Christi per fidem, qua peccata tegantur: sed tum re ipsa possidebit id, quod per Messia obedientiam quasitum & impetratum est. Atque sic **FRUCTVS** iustitia in hoc seculo imputata, durabit in omnem eternitatem: etiam si illa fidei imputatio defitura sit: & in huius locum successura iustitia sempiterna, inhaerens insinuat a Natura electorū, tanquam perpetuus fructus obedientiae Christi. Et haec tenus quidem amplificauit amores sanctissimos castissimosq; Christi erga Ecclesiam vnice dilectam. Id verò ad institutum transfert, quod viri pariter suas vxores diligere debeant. Quando verò adijcit: Vt tua ipsorum corpora] Non tam modum dilectionis indicat (debere scilicet eam esse sincerissimam) quàm noua ratione maritorum animos haud raro in vxores iniquos, duos & inhumanos expugnare nititur. Argumentū Apostoli sic habet: Quisq; libenter & ex animo diligit seipsum. At verò qui vxore diligit, is diligit seipsum. Ergo par est, vt tanquam carnem suam mariti complectantur vxores. Maior autē propositio antithesi illustratur à Paulo. Nemo, inquit, suam ipsius carnem odio habuit vnquam,

vnquam (nisi fuerit emotæ mentis, vt ex furore in propria fœuaret viscera) imò, inquit, enutrit potius ac fouet eam. Quapropter si quisq; erga corpus seu carnem suam hunc in modum affectus est: idem amor in vxorē debet concipi. Nam hac est caro de carne viri, vt historia creationis Eue demonstrat. Semper autem immiscet & vrget Apostolus Christi exemplum, quem scribit fouere suam Ecclesiam, quæ ex Christo ceu capite suo vitalem succum haurit. Quoniam membra sumus corporis eiusdē, ex carne eius & ex ossibus eius. Quandoquidem non modò frater noster est factus, sed etiam per & propter vnionis personalis dispensationem, per & propter opus redemptionis, nec non per exaltationem super omnia, constitutus est caput nostrum, Natura communionē nobis cōsubstantialē (siquidem sumus caro ex carne ipsius, & os de ossibus illius) Maiestatis verdē excellentia nos, sua membra, inenarrabiliter antecellens. Huius rei gratia relinquet homo patrem, &c.] Alio argumento vtitur, petito à testimonio scripturæ. Extat enim hac sententia, Genes. 2. & tribuitur ibi Adæ loquentis: tamen si Christus, Matth. 19. tribuat illam Deo: siquidem distante Spiritu sancto Adamus hac protulit, ideoq; referre ad Deum Spiritum sanctum ceu primum illorum autorem inspirantem hæc Adamo, referuntur. Quorum sensus est hic: Tantus esse debet inter coniuges amor, vt familiaris & arctius sibi mutud adhareant, quàm parentibus suis. Ideoq; relinquet homo Pa-

trēm

trem & matrem] non quod vnquam vel amor vel obedientia erga parentes quarto precepto liberis iniuncta cessare debeat, sed relinquet, egrediendo quasi ex paternis adibus, & nouam constituendo familiam cum vxore sua, cui per vniuersam vitam insolubili vinculo societatis intima adhaerebit, atq; sic è duobus fiet caro vna.

Mysterium hoc magnum est, &c.] Hæc verba referuntur non ad coniugium mariti & vxoris (sicut Pontificij Sacramenti vocem loco mysterij in veteri translatione positam arripientes, coniugiū inter Sacramenta retulerunt) Paulus enim dicit idē se explicat, addens: Verum ego loquor de Christo, & de Ecclesia. Quasi dicat apostolus: Christi & Ecclesie coniunctio spiritualis illa, magnū mysterium est, transcendens captum humana rationis, quod æternus Dei Filius non dubitat tam arctē cum miserrimo humano genere se coniungere: vt in intimam societatem illud intromittat.

Quanquam & vos singulim, &c.] Etsi mysterium illud, cuius memini, ad Christum & Ecclesiam pertinet: tamen decet vos idem præstare in vestro genere, in vestro coniugio, vt quisq; maritus ad exemplum Christi suam vxorem dilgat tanquam seipsum, veluti modò expositum est: vicissim vxor quævis ad exemplum Ecclesie reuereatur virum suum, debitamque illi reuerentiam & subiectionem præstet.

LOCI COMMVNES.

Primus locus ad scopum textus principaliter spectans, est de officio virorum erga suas coniuges. Hoc Apostolus vnico dilectionis nomine est complexus. Sunt haud raro viri duro & implacabili ingenio erga suas coniuges. Sunt, vt Ecclesiasticus eos perstringit, Syr. 4. tanquam leo in domo sua: idg, ex Satana instinctu, qui hoc modo coniugum animos distrahere nititur, vt preces coniugum interturbet, alijsq, malis grauioribus viam sternat, latamque fenestram aperiat. Tales mariti erant tempore Malachia non pauci inter Iudeos. Ideoq, seueriter illos Dominus obiurgat, ostendens, vniuersa illorum sacrificia lachrymis vxorum perturbatarum sic pollui, vt ea importunis maritis in peccatum & abominationem conuertantur. Hinc D. Petrus idem argumenti genus tractans grauius hortatur viros, vt cohabitent secundum scientiam, velut infirmiori vasi muliebri impartientes honorem, eo quod vxores etiam sint coheredes gratiae vitae, ne preces virorum simul & mulierum interrumpantur. Resistant ergo mariti conatibus Diaboli, & SPIRITVS SANCTI regulam perpetuo in conspectu habeant, vt suae vxores sincere diligant, sicut & CHRISTVS dilexerit Ecclesiam suam. Recordentur, esse virum & sceminam carnem vnā: ideo ne sit vir animo distractus à coniuge, cum qua in corporis siue carnis vnitatem venit. Neque amorem soli coniugi debitum transferat ad alias.

1. Pet. 3.

ad alias.

ad alias, sed latetur cum muliere adolescentie sue, & sit ei ceu cerua charissima, & hinnulus gratissimus, & inebrietur ipsius concessio legitimoq; amore coniugali, nec amplexus quærat aliena. Sicut Prouerb. 2. 5. & 6. Spiritus sanctus grauissimas hac de re conciones instituit.

Secundus. De spiritali coniugio & nuptijs Domini nostri Iesu Christi cum electa sponsa sua Ecclesia. Quas mysticas nuptias Paulus ex spiritu sancto graphice hic descripsit. Nam primò meminit, quem sanctum & ineffabilem amorem erga Ecclesiam conceperit, Filius Dei, cum eam ambire veller sponsam. Etenim cum captiua teneretur sub imperio Satana, quod per spirituale adulterium, transgressionem præcepti à Deo descinisset in Paradiso: Christus nihilominus ex infinita sua misericordia denuò nuptias illius ambire cepit. Et quanquam horribiliter erat deformata peccatis, ac ceu spiritali lepra sic penitus perfusa, vt nihil in ea relinqueretur sanum à vertice capitis vsq; ad plantam pedis: tamen hic æterni Regis filius immensa dilectione seipsum pro illa exponere, & vel sanguine suo redimere non dubitauit. Purgatam igitur à sordibus peccatorum in coniugij societatem ascituit, desponsans illam sibi in fide, iustitia & misericordia. Hanc fouet, hanc compectitur, hanc æternum beare & saluare, hanc consortem suæ gloriæ facere constituit, introducturus aliquando eam in magno illo die in æterna sua palatia. Et beati omnes illi, qui ad Cœnam nuptiarum agni vocati sunt.

De quo mysterio, vt Paulus vocat, Psalmo 45. in Canticco Canticorum, & Esaia 54. & 62. multa leguntur cum summa consolatione coniuncta, in primis verd dulcissima illa promissiones, quod nunquam in eternum eius curam abiecturus sit Christus Dominus, quia fœdere sibi ascuerit, quod non moueatur aut dissipetur, Esa. 54.

Tertius. Quoniam Christus Ecclesiæ sponsus hic predicatur: apparet, Papam pro sponso Ecclesiæ vniuersalis neutiquam esse agnoscendum, sicuti quidem haberi & saluari gaudet. Sed nec impuris illis sacrificiis hanc tribuendam laudem. Qui ne cogantur admittere coniugium, ministrorum Ecclesiæ his Apostoli verbis concessum & approbatum: Episcopus sit vnius vxoris maritus: Antichristianam hanc glossam assuere Paulino textui haud sunt veriti, vt Episcopum vnius vxoris, id est, vnius Ecclesiæ, maritum dici nugarentur. At verd nec vniuersalis Ecclesiæ, nec vlla particularis vllum alium agnoscit sponsum vel maritum, præter solum Dominum nostrum Iesum Christum. Sicut scriptum est, 2. Cor. 11. Adiunxi vos vni viro, vt virginem castam exhiberetis Christo. Ioannes Baptista cū discipulis suis explicare vellet, non se, sed Iesum Nazarenum esse verum Messiam, respondet: Qui habet sponsam, sponsus Ioan. 3. est: Innuens, idem esse prorsus, esse Messiam, & esse sponsum Ecclesiæ. Idcirco sponsi nomen sibi usurpare non audet, sed innuit, ei soli competere, qui sponsam Ecclesiæ sanguine suo meratus sit. Ergo vera Ec-

Ff

clesia

clesia agnoscat Christum solum sponsum, nec adheret alteri. Ecclesia Romana verò, quia Papam pro sponso recipit, ipso facto declarat, se per spirituale adulterium desinisse à Christo, & esse meretricem magnam illam, qua cū Romano Pontifice, Antichristo, fornicata, de vino prostitutionis suæ Reges terra inebriauerit, Apoc. 17.

Quartus, Quid de Baptismo sit sentiendum, videlicet esse illum non signum tantum, sed verè ὄψαυον & lauacrū regenerationis. Paulus enim ait, Christum Ecclesiā suā mundare lauacro aqua per verbum. Hæc quippe vim habet ex verbo institutionis Christi. Hinc ad Tit. 3. Titū scribens, baptismū regenerationis & renouationis Spiritus sancti lauacrū desinit. Idg, ex ipsius Christi assertione, qui dixit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest ingredi regnū cælorum, Ioan. 3.

Quintus. Argumentum firmissimū pro stabiliendo pedobaptismo suppeditat nobis textus enarratus. Nam quia Christus scribitur mundare Ecclesiam suam lauacro aqua: certè si infantes Ecclesia membra sunt, lauacro aqua mundeantur necesse est. Ecclesia enim voce vniuersam suam Ecclesiam, quæ Sponsa Christi nomen per gratiam acquirit, intelligit. Quod si lauacro aqua non mudentur infantes, quomodo huius Ecclesia, sponsa Christi, lauacro regenerationis perpurgetur, mēbra erit? Et quidē non minus infantes sint immūdi, vt mundari indigeant. Siquidē quod ex carne natū est, caro est. Palam ergo fit, indigere eos lauacro. Hinc Christus vniuersali sententia omnes homines cōplexus testatur: Nisi quis renatus

venatus fuerit ex aqua & Spiritu, non posse illum ingredi regnum celorum: quia quicquid ex carne natum est, sit caro.

Sextus. De sanctitate Ecclesia. Quæ nō est posita in propria puritate, aliās nō egeret sanctificatione seu purificatione. Sed cōsistit in imputata sanctitate sponsi & saluatoris Christi. induitur quippe per fidem obedientia Christi, qua teguntur omnia peccata, vt, quem admodū scriptū est, nulla iā sit cōdemnatio his, qui sunt in Christo Iesu Domino nostro. Ac simul donatur Spiritu sancto, qui mortificat veterem hominem, & expurgat indies peccatorum reliquias. ac tandē in vita æterna Christus plene illam sibi sistet gloriosam. atq; sic in perpurganda illa gradibus procedit: de quibus & Rom. 8. legitur: Quos prædestinauit, hos & vocauit, quos vocauit hos iustificauit, quos iustificauit, hos glorificabit. Itaq; in vita æterna demum erit omnibus numeris absoluta Ecclesia Christi puritas, quæ in hac vita suos habet nauos, et si propter Christū non imputentur ad damnationē. Proinde nihil proficiunt Anabaptista, qui sub prætextu huius sentētiæ Paulinæ nostras Ecclesias ob offēdicula in ea damnant, quia scilicet Ecclesia debeat esse etiā in hac vita sine offēdiculis. Quæ fanaticæ interpretatio seu deprauatio Paulini textus si locū haberet, Corinthiorū certē Ecclesia nō fuisset vera Ecclesia, propter multiplicia scandala, quæ in ea reprehendit Apostolus. Necessariō igitur statuendū, imputatione in hac vita esse sanctam Ecclesiā, & nouit atē vitæ in qua ambulat.

Ef a esse

esse duntaxat inchoatam, in altero verò seculo plene perficiendam.

Septimus. De veritate humana Natura in Christo, cuius indubium argumentum est, quod de carne & ossibus illius esse dicimur. Quod verum esse non posset, si carnem suā cœlitus attulisset λόγος, vt Valentiniani senserūt: aut phantasticū habuisset corpus, vt Marcionita non sine grandi blasphemia docuerūt. Itaq; quemadmodum pueri seu fratres ipsius commercium habent cum carne & sanguine: ita & ipse similiter particeps est eorundem. Maiestate verò & gloria transcendit Humana in Christo Natura non tantum nostram naturam, verum etiam suam propriam mensuram excessit, vt Cyrillus tradit, & in conditionem assumentis eam per gratiam transiit a est, vnita scilicet Deo Verbo & ad dextram virtutis Maiestatisq; Dei euecta, singulari priuilegio, quod nec angelis obtrigit, Hebr. 1.

Octauus. Eadem verba reseliūt Flaccianos, qui diuersæ speciei carnem Christi esse delirant, vt nostra quidem caro ratione substantia sit peccatum ipsum, Christi autem caro substantia ratione sit iusticia ipsa. Sic autem nos caro de ipsius carne haudquaquam essemus. Sic nō esset nobis ratione humana Natura ὁμοῦσι & seu consubstantialis, quia nō assumpisset carnem nostram, cum peccatum non assumpserit. Hac autē quia profana & impia paradoxa sunt: necesse est, vt Christū dicamus ratione substantia esse carnem de carne nostra. Atq; sic conficietur, quod aliud sit caro nostra, secundum quam nobis

nobis factus est similis, aliud verò peccatū in carne habi-
tans, secundum quod similis nobis factus nō est. Quem-
admodum piē & rectē canit Ecclesia: In carne nobis
similis, peccato sed dissimilis.

Nonus. Quia cōiuges dicuntur caro vna, iuxta illud
pronunciatū Adā ab Apostolo citatū: Erunt duo in car-
nevna, Christus rectē hinc diuortū in Israëlita olim
politia vstitutum abrogauit & sustulit, Matth. 19. Nam
cū Pharisei quærerent, num liceret dimittere vxorem
qualibet de causa, respondet Christus: An non legistis,
quod is, qui initio fecit hominē, masculum & feminam
fecerit eos? & dixerit: propterea deferet homo patrē &
matrem, & adglutinabitur vxori suae, & erunt duo in
carnem vnā? Itaq; iam non sunt duo, sed vna caro.
Et infert: Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.

Decimus. Stoliditas Pontificiorum refellitur,
qui propter sacramenti voculam incommode ab inter-
prete veteri positam (cum in græco sit *μυστήριον* voca-
bulum) auxerunt numerum Sacramentorum, & con-
iugium inter Sacramenta retulerunt. Sed & opinio
hac falso fundamento nititur, videlicet versione praua:
Et Paulus de mysterio hīc differens, clarissimē perhibet,
sibi sermonem esse de Christo & Ecclesia. Et est obser-
uatu digna in Pontificijs pudenda inconstantia, quod
interdum quidem coniugium ita extollunt, vt etiam
inter Sacramenta numerent: interdum verò, vt in iure
Canonico, planē in lutum & cœnum cōculcent, & re-
giant inter ea, quæ Deo placere nequeant. Huc enim

ausus fuit Antichristus in suo iure minimè Canonica sententiam Pauli detorquere: qui in carne sunt, Deo placere non possunt: hoc est, qui in coniugio sunt, Deo placere non possunt. Quomodo ergò coniugium Sacramentum sit, si Deo probari nequeat? Sed digni sunt Papista, qui talibus pascantur nugis, cum incorruptum panem coelestem Euangelij fastidiant & respuant.

Vndecimus. Quando iuxta praescriptam à Paulo regulam, quisq; uxorem suā diligit, ut seipsum, vxor autem veneratur virum suum: verè hoc beatū coniugium est, etiam spiritus sancti laudibus concelebratū, qui hoc refert inter tria illa eximè pulchra, quae Deo & hominibus probentur, videlicet si vir & mulier in matrimonio concordēs sint. Quae concordia alleuat omnes coniugij arumnas, curas & sollicitudines, portatūq; faciliores efficit: amputat Diabolo ansam turbādi Oeconomiam, conciliat viro & mulieri auctoritatem apud liberos & domesticos, & nullam nō partem vitae humanae beatissimam tranquillioresq; reddit.

CAPVT VI.

ARGVMENTVM.

Generalem sententiā, qua monuerat, ut subditivicissim essent Ephesij, alius alij cum timore, Dīvus Paulus in speciales exhortationes ad diuersorum statuum homines institutas distribuere pergit. Et sicut modò uxores & maritos

maritos vtrinq; officij sui admonuit: ita nunc filios & parentes: seruos & dominos itidem sui vtrinque muneris admonet. Quo expedito, Christianos omnes ad spiritualem militiam armat, & quibus armis Diabolorum assaultibus sit resistendum, tanquam exercitatus miles eleganti pictura Christiani militis ostendit, simul Ephesiorum ad Deum vota precesq; requirens, & epistolam consueta salutatione finiens.

Partes capitis sunt tres. Prima continet speciales commendationes ad liberos & parentes, seruos & Dominos institutas. Secunda ad luctam aduersus Diabolum instruit. Tertia parte petit se precibus Ephesiorum commendari Deo, quos vicissim precibus suis Deo commendat.

PRIMA PARS.

Filios siue liberos ex quarto precepto Decalogi inui-
pat ad obedientiam parentibus prestandam. Propositio
est: Filij obedite parentibus vestris. Obedientia
quoq; modum designat: In Domino, id est, in vero
Domini timore. Mox rationes promittit: Nam id est ius-
tum. Iustum autem dicit, quod post Deū liberi vitam
suam à parentibus habeant, & ab his multa cum soli-
citudine & infinitis curis sint educati. Et hæc quidem
ratio à lege Naturæ sumpta est, cuius dictamine etiam
gentes iustissimam esse putarant, vt parentibus à libe-

ff

vlt

vis obsequium debitum persolveretur. Nunc autem ex lege Decalogi argumentum petit: Honora patrem tuum & matrem tuam, quasi dicat: Sicut ipsa rei aequitas adeoq; Natura dictamē liberos obedientia parentum subiecit: Sic idem sancit inuariabile Dei praeceptum. Sed & à promissione suasionis argumentum ducit, ostenso filialis obedientiae fructu, dum affirmat: praeceptum hoc: Honora patrem & matrem, esse primum in promissione. Nam promissio qua addita est praecepto primo, nō est primo illi praecepto peculiaris, sed generalis est, diffundens se in totum Decalogum. Secundum verò praeceptum comminationem habet annexam aduersum transgressores, nullam verò adiunctam explicite promissionem, vt nec tertium. Ergo quartum hoc praeceptum est in promissione omnium primum, speciali promissione ad sui obseruationem liberos alliciens. Quae est illa promissio? Vt bene sit tibi & sis longxius super terram. Duo membra continet. Prius omnem felicitatem promittit in genere: posterius longauitatem in specie, non tamen sine exceptione, vt in locis communibus audiemus.

Patres ne prouocetis ad irā liberos vestros] Patribus praescribit, quod vicissim sit illorum munus. Et primo quidem, quid in liberorum, educatione vitandū sit, nimia scilicet austeritas & ἀσπλῆξ, seuitia & durities, qua nonnulli carnifices verius se exhibēt quā patres. Hanc seuitiā docet ab officio parentū esse alienā, vt potē qua haud raro liberi sic percutiuntur, vt non

vt non modo ingenium in eis obtundatur, cuius beneficio potuissent ad insignem fugem peruenire, verum etiam exasperati parentū immanitate ipsi quoq; contra illos insurgant, vel ex quadam animi desperatione ea faciant, quæ seram apud parentes pœnitentiam commitem secum trahant. Sed educetis eos per eruditionem, &c.] Veram educationis liberorum formam & modum præscribit: quæ fiat & καὶ δεικνύει ὡς ὁ θεός, hoc est, in eruditione seu institutione sanctæ, & in admonitione Domini, vt in pietate & timore Dei educantur.

Serui obedite his qui, &c.] A parentibus & liberis ad Dominos & seruos transit. Et seruorum officium obedientia voce complectitur, quam præstent Dominis, in quorum sunt potestate. Obedientia modum denotat, quando in timore & tremore vult illos suis obedire Dominis, vt qui sollicita cura heros suos reuerantur, & illorum indignationem non contemnant, sed metuant. Fuit enim tum temporis seruorum conditio longè durior, in quos Domini propè plenum habebant dominium.

In simplicitate cordis, &c.] Pertinet & hoc ad descriptionem modi, quo formata esse debeat obedientia seruorum, non vt dissideat obsequium externum à cordis affectu, sed vt ex sincero affectu, totoq; pectore sua Dominis obsequia debita exoluant.

Tanquam Christo, &c.] Sicut haud grauiter obeditis Christo: ita cogitate, Christum obedientiam

Ff s

vestram

vestram Dominis praeſtitam non reputare aliter, ac ſi ſibi eſſet ea praeſtitam. Itaq; hoc cum ad modum pertinet, tum ſimul tanquam argumentum quoddam ad propoſitionem inſtituti confirmandam ſpectat.

Non ad oculum ſervientes, &c.] Accuratè per circumſtantias annotat, quomodo ſervi ſuum facere debeant officium: non ad oculum hominum, velut horum captantes gratiam, quando ſpectatores operarum ſervilium adſunt, ſed tanquam ſervi Chriſti, quem ſcitis omniſcium eſſe, ut οφθαλμοδουλικῶς decipi non poſſit, quin in corda veſtra introſpiciens exactè ventilat obedientiam veſtram, num ex animo proſciſcatur, vel ſecus. Ergo facite, quæ vult Deus (vult autem ut obſequamini Domino in cunctis, quæ pietatem non ledunt) idq; ex animo, cum benevolentia, id eſt, prompto ſtudio, haud gravatè, & ſine odioſa difficultate vel tedio. Sciētes vos ſervire Domino, non hominibus: memores etiam, mercedem veſtram vobis apud Deum largiſſimum remuneratorem eſſe repositam. Nullum enim apud Dominum habet locū ἀργιστοληψία, quin quiſque, quod fecerit boni, ſit reportaturus, ſive ſervus fuerit ſive liber.

Et vos Domini eadem facite erga illos, &c.] Sicut inſtruxit ſervos, quid in ſervili ſuo ſtatu ratione ſervitutis debeant ſuis Dominis: ita nunc viciffim Dominos de ſuo officio brevis quidem, ſed nervosè commonefacit.

non facit. Eadem facite, &c.] Hoc est, pari cura incumbite, ut vestri officij partes vobis cura esse patiamini.

Remittentes minas] Ne sauis & atrocibus comminationibus, vel etiam cruentis plagis tractetis illos iniuste, aut tyrannidem in eos exerceatis, freti seu abusi vestro, quod in illos habetis, imperio.

Scientes quod & vester ipsorum Dominus est in coelis, &c.] Cogitate, vos subesse etiam cuidam Domino, ei scilicet, qui est Dominus dominantium. Apud quem cum nullus sit personarum respectus, iustus iudicabit inter vos & seruos vestros, si iniusta vi in eos saueritis. Neq; subleuabit vos apud illum dominium vestrum, nec seruis sua apud eum officiet paupertas aut conditionis vilitas.

LOCI COMMVNES

Primus. De obedientia liberorum erga parentes. Ad quam promptis animis prestandam incitet eos ipsa Natura, qua iustissimum esse monet, ut parentibus in compensationem laborum & molestiarum partus & educationis, nos geratur: incitet Dei praeceptum & praecepto annexa suauissima promissio de vita longevitate. Sapè hac repetit scriptura, praeipue Prouerb. 1. & 23. Syr. 3. & 7. Tobia 4. Exempla obedientia sunt Isaac, Genes. 22. Rechabita, Ierem. 35. De poena contumacium liberorum vide Dent. 21. Prouerb. 20. & 30.

Secun-

Secundus. De termino vite, cuius nos admonet quarto præcepto Decalogi annexa promissio: vt sis longeuus super terram. Palàm ergò docet Spiritus sanctus, humana vite terminum non esse nudo & simplici decreto homini constitutum aut sic fatalem, vt hac ipsa hora & non alia, hoc ipso genere mortis & nò alio mori aliquem simpliciter sit necesse: Sed in disponenda morte hominis Deum iuxta legis sue promissiones & comminationes respicere vel ad pietatem hominis, eamq; remunerari longeuitate, Prou. 3. 4. & 9. Syr. 3. vel ad impietatem, & sic decurtare homini dies vite, Iob 21. Psal. 55. Ac nihilominus quocunq; modo (iuxta Dei vel promissionem, vel comminationem, vel singulares exceptiones exceptionumq; causas Deo notas) cadat hominis mors: esse tempus & genus mortis Deo insalubiliter notum, etsi non absoluto decreto sic constitutum, sed cum conditione. Cuiusmodi multa extant, Esa. 1. Ier. 18. & in singulis penè Deuteronomij capitibus: Si obtemperauerint Domino, tutos illos fore ab horrendis cladibus, que alias immitti soleant. Sin obedire Deo recusauerint, velle se illos perdere, gladio, peste, &c. Atq; hunc illis fore terminum. Ita si Absolon fuisset obediens Patri, longeuitatem iuxta promissum Dei fuisset consecutus. Dum autem contumax est, & Patrem in exilium eiecit, constitutus iam hic illi esto terminus, vt è quercu pendens transuerberetur lanceis: quem terminum transgredi non poterit Absolon, quia causam tristissimi huius exitus, impietatem, nò mutat.

Siverò

Si verd obediens Deo & parentibus fuisset, nequaquam fuisset necesse, vt hoc tempore, & hoc tristi genere mortis perisset. Quin potius multiplicasset illi Dominus dies, & alium placidiorem terminum constituisset ei. Neq; fuisset Dominus in sua prouidentia deceptus. Si enim futurus fuisset Patri Dauidi obediens, tum hoc ipsum vidisset Deus, obsequentem illum fore, ideoq; terminum ei constituisset alium: quem ipsum quoq; sic à Domino constitutum liberè, transgredi Absolon non potuisset.

Tertius. De officio parentum. Potest à parentibus vtrinq; peccari, tum nimia lenitate, tum nimia asperitate & sauitia. Lenitatem vetat & improbat scriptura, Syr. 30. & celebre est exemplum Eli, qui nimia in filios suos, sceleratos nebulones, indulgentia peccans, dignitate summi sacerdotij ynà cum tota familia excidit. Sed & asperitatem nimiam improbat Spiritus sanctus, vt hic Ephes. 6. Item Prouerb. 19. Exemplū est Saul, 1. Samuel. 14. & 20. Mediam & regiam institutionis viam prescribit Paulus, vt debita quidem seueritate intra limites officij coërceantur liberi: qua tamen à crudelitate absit. Qua de re vide Prouerba 13. 23. 29. Syr. 30.

Quartus. De seruis. Placere Deo etiam humilem illorum statum & conditionem, nec deteriora esse loco apud Dominum ob vilitatem suam. Non enim est hominum more *ὡς ὁ πῶλον*, se respicis humilia in cælo & in terra, Psal. 113. Et in Christo
Ioseph

Iesu non est seruus nec liber, Galat. 3. Suntq; serui non minus à Deo conditi, Iob. 31. nec minus etiam à filio Dei redempti. Quamobrem Paulus in solatium illorum scribit, obsequia ipsorum præstari & probari Deo, & hunc fore laborum & operarum, quas faciunt, re-compensatorem.

Quintus. Officium porro seruorum est, vt laborent gnauius, & seruiant fideliter. Et obseruent famuli atq; famula manus & nutum Dominorum & dominarum, Psal. 123. Pareant Dominis suis, in omnibus illis placeant, non sint responsatores, non suffragantes, sed fidem omnem ostendentes bonam, vt doctrinam seruatoris nostri Dei ornent in omnibus, Tit. 2. Quod vt ed faciant alacriores: meminerint se Domino IESV CHRISTO seruire. Cui haud dubie, si adhuc in terris obambulet, vt in diebus carnis sue fecit, quàm promptissimis obsequijs inseruirent. Cum verò Apostolus seruitia famulorum interpretetur tanquam ipsi Christo Iesu præstata: certè libentissimè illa obeant, & fidelitatem omnem præsent, vt Iacob fecit Labano seruiens: vt Ioseph hero suo Putipharo: vt de seruis suis prædicat Centurio Euangelicus, Matth. 8.

Quintus. De officio Dominorum, quos decet tractare, ne sint sicut nimium aut tyranni in famulis & famulas. Meminerint, se quoq; habere Dominum in cælis. Quod Iob accuratissime expendens, toto pectore cauit sibi, ne vel minimam ancillulam aut seruum iniuste offenderet, Iob. 31. Qui autem Domini

Domini freti sua potentia modis indignis tractant ser-
uos aut ancillas: hi sciant, se habituros crudelitatis se-
uerissimum iudicem Deum, qui nullius potestatem re- Sap. 6.
formidat, nec personam hominis acceptat, sed iusti-
tiam aqua lance dispensat & administrat, dans cuiq;
secundum opera ipsius.

SECUNDA PARS.

Hactenus de fide, charitate, & honestate vita multa
differuit. Speciales quoq; *ἑκείνων* subiunxit de
diuersorum ordinum in Christianismo officijs. Nunc
militem Christianum tota *παρατάξις* Spiritus in-
signem producit: hoc est, describit, quibus armis Dia-
bolo in spiritali lucta sit resistendum, & hortatur E-
phesios ad animi robur ac fortitudinem in hoc certami-
ne subeundo ac sustinendo.

Quod superest, fratres mei, fitis fortes per
Dominum] Ostendit, eos, qui Christo nomen dede-
rint, constitutos esse in militia, non ea duntaxat, in qua
Iobus quemlibet hominem (sive pius sit sive impius) iam
inde à natiuitate sua versari perhibet, vbi conflictatur
cum huius mundi miserijs & communibus erumnis:
Sed in lucta Christianis propria, aduersus tētationes &
assultus Satana. Et quidē dū fortes esse iubet: subindi-
cat, nō esse in hac vita debellatū: sed grāe superesse no-
bis pugnā aduersus hostes acres & potentes: qui supe-
rari non possint humanis viribus. Ideoq; fortes esse iu-
ber

bet per Dominum, & per potentiam roboris illius. atq; sic animum instruit, quo procedendum sit in hoc certamen. Vt cumq; enim aliàs comparata sint arma, si animus desit, ineptus est homo ad dimicandum. Nunc induit Christianum quemlibet suis ad hanc pugnam idoneis armis, ijs verò non carnalibus, quorum usus est in certaminibus aut bellis huius seculi, sed *πνευματικὰ* Dei: integra illa armatura, quam Deus in verbo subministrat. Huius armatura necessitatem exponit, dum hostem exprimit, qui cum negotium nobis est: vt possitis stare, inquit, aduersus affultus Diaboli. Potentiam autem hostium amplificat, non vt terreat, aut spem obtinendæ victoriæ minuat: sed vt robore hostium diligentius apud animum perpenso, maiore cura & sollicitudine ad hoc certamen se præparent p̃j. Idco subiicit: Quoniam non est nobis lucta aduersus carnem & sanguinem, seu aduersus homines, quorum vires & copiae humano robore frangi debilitariq; possent: Sed aduersus principatus, &c.] hoc est, aduersus demones, potentissimos in illo regno tenebrarum principes, suis quibusdam ordinibus distinctos. Quin aduersus mundi dominos, qui in mundum hunc, seu impiorum hominum colluviem, suam habent Dei permisso dominiũ. Ideoq; rectores tenebrarum seculi huius nominantur, quod efficaciter mentes impiorum obtenebrent & excecarent. Necnon spirituales astutiæ, ob exquisitissimam calliditatem, qua valentes demones mille dolis, fraudibus;

fraudibus, & tendiculis hominum saluti insidias struunt. Et cum oculis non sint obuij, sed inuisibili quadam ratione suam nequitiam perficere soleant, atq; in super in cœlestibus, seu sub cœlo, tanquam insaustissima volucres magnis agminibus & exercitibus nobis immincant, atq; è sublimi exitium minentur: eo maius periculum nobis impendet. Ideoq; non torpendum ocio, nō quasi debellatum sit: in vtramvis aurem dormiendum monet. Repetit ergo quod dixerat: vt assumant totam armaturam Dei, vt possint in die tñalo, seu tentationum tempore, impressionem illam infestissimi exercitus sustinere, omnibusq; laudabiliter perfectis, & in fugam coniectis hostibus, stare. State igitur velut in procinctu lumbis circumcinctis balteo veritatis] Persenerat in sua metaphora, & qua de lumbis circumcingendis veritate memorat, ex usu quotidiano petita sunt. Balteo enim seu militari cingulo veritatem ideo cōparat Paulus, quia quem admodum in lumbis gladiatoria corporis firmitas (vt Cicero nominat) bona ex parte sita est, praesertim si lumbi balteo seu cingulo firmentur: sic mentem piorum certa veritatis agnitione vult firmatam, ne per hesitationem labascet in pugna.

Induti thoracem iustitiæ] Pectus muniendum præcipit thorace iustitiæ Christi, quæ tela Satana non transmittit, sed potenter elidit.

Calceati pedibus] Mundani milites pedibus huiusmodi aptant calceamenta, quæ & pedes muniant,

et nullam afferant remoram in praelio, quin parati et expediti semper sint ad ineundem praelium. Sic homines Christianos iubet expeditos et alacres esse ad tractandum in hac spirituali lucta Euangelium patris, ex quo certiores redditi de pace et reconciliatione Dei, eo firmiorem concipiant spem de eventu non dubio, non ancipiti, sed infallibiliter bono et optato.

Super omnia assumpto scuto fidei] Sicut olim scutum iaculis hostium obiciebatur, quae veneno tincta, seu quidam ignis seuiebant in vulnere, et inflammabant corpus, ne posset sanari amplius (ideoque, hanc operam enixe dabant, ut scuti obiecta illa exciperent et protelarēt) sic in ista παρὰ πλῆρα cum primis requiritur Apostolus, ut cor hominis fide seu viua in Deum et Christum fiducia, seu impenetrabili scuto sit contextū, ut irrita cadant iacula Diaboli in exitium hominis emissā. Diabolum autem καὶ τὸ ἔξωθεν πονηρὸν seu malum vocat, tanquam mali primum autorem.

Galeamque salutis accipite, &c.] Qua caput muniatur. Ea vero est spes promissa aeternae salutis, quae animum addit in ista lucta fortiter dimicandi, quod salus in Dei verbo promissa interuerti nequeat his, qui legitimè pro ea decertarint. Et haec tenus quidem ostēdit, quib. munimētis possint esse tuti aduersus ictus et tela Diabolorū. Nunc ad ictus vicissim infligendos hostibus instruit, ut in fugam coniciantur. Ideoque, in manus quasi porrigit ancipitem gladium utrinque incidētem, verbum Dei gladium Spiritus, ut Spiritus

ius maligni illi spiritualibus armis superenter, quoru
vis nullis, alijs carnalibus machinis deici superariq;
potest. Sed præter meditationem verbi diuini preces
adiungit, quibus exoretur incomparabilis ille Θε-
ς αὐτῆς καὶ Σπᾶσπις Deus, ut nos luctantes
firmet, vacillantibus supponat manum suam, ipsemet
depellat Satanam, & ab illius tentatione clementer
nos eruat. Et quidem omni tempore vult nos orare:
siquidem & hostes nunquam non excubent & vigi-
lent in nostram perniciem. Orare autem precipit
in Spiritu & veritate, ardentem ac deuotè.

LOCVS COMMVNIS, DE MILITIA CHRISTIANA.

Monet insignis hic Apostoli textus, quàm potentes
hostes Christianorum ceruicibus immineant: Satanas
cum innumerabilibus copijs & legionibus suis. Nam
quia in baptismo solenniter ei renunciauimus, fit, ut
ἀσποῦδον πόλεμον aduersum nos gerat. Demones
porro & multi sunt numero, & robore prepotentes, &
indignatione in nos supra modum accensi, & in omnes
occasiones nocendi intenti, & plurimorum seculorum
experientia sic exercitati, ut qua ex parte, quibus ar-
ribus hominè adoriri expediat, exactè nouerint. Sunt
etiam supra omnem modum astuti & callidi, ut ad
certam exploratamque victoriam nil quicquam eis
deesse possit, nisi ex Dei armamentario nobis ea sub-
ministrantur arma, quæ omnem mundanam vim,

Gg a

poten-

potentiamq³ longè superent, & ad spirituales astutias
 debellandas valeant. Potentiam Diabolorū descripsit
 saluator, Luc. 11. Et Paulus ad Ephes. 2. Indignationē
 Satane, quam incredibili molimine & conatu nititur
 effundere in genus humanum, Ioannes cōsiderandam
 proponit, Apocal. 12. Indefessum nocendi studium Pe-
 trus memorat, eiusq³ scriptura proponit aliquot ex-
 empla, puta in affligendo Iobe, in euertendo Achabo,
 in impediendo reditu populi Dei in patriam, Dan. 10.
 in tentando saluatore Christo, in cribrandis Aposto-
 lis, &c. Quæ omnia certè in nobis torporem immi-
 nuere, & veternum excutere debent, ne ferias agamus
 ociosi & securi, sed singulis momentis ad depugnandū
 parati simus, velut hi, qui in perpetua militia versan-
 tur. Hinc exhortatorie illæ voces Imperatoris nostri
 Christi, & Ducum Apostolorum eius: Orate, ne in-
 treis in tentationem. Qui stat, videat, ne cadat. Vigi-
 late, quoniam aduersarius vester Diabolus circumit,
 tanquam leo rugiens, quærens quem deuoret. Tene
 quod habes, ne quis auferat coronam tuam. Eo plus
 autem cordi nobis sit hæc lucta, quòd hic non agitur de
 vita hac temporali, non de capite aut fortunis dimi-
 catur, sed de preciosissimo, quod in cælo & in terris no-
 minari potest, clinodio, æterna salute animarum no-
 strarum. Ergo tale nobis incumbit bellum, quòd accu-
 ratissime sit administrandum. Siquidem non qui cer-
 tat, sed qui legitime certauerit, coronabitur. Ideoq³
 accurata consideratione opus est, quo pacto nos ad id

armatos

armatos & animatos esse conueniat. Equidem non securos nos decet esse in tanto periculo. Interim vero neque nimium trepidos, sed fortes in Domino per potentiam roboris ipsius. Hic enim est solus, qui nos ungit Spiritu sancto suo ad istam luctam fortiter suscipiendam feliciterq; perficiendam. Idonea quoq; ad hanc rem nobis arma porrigit, ea verò non hominum manu fabrefacta, quæ ille immortalis hostis noster ridet, ut sub figura *Leuiathan* de illo scriptum est, *Iob. 41.* Et Spiritus cum sit, externos gladios, hastas & lanceas, pro manibus stipulis, paleis & quisquilis reputat. Multò minus fugatur ridiculis ineptis Potificiorum, aqua lustrali, sale consecrato, aut impijs superstitionibus initij Euangelij Ioannis à collo suspensi, &c. Alijs hic armis, alijs præsidij opus est. Idcirco *Diuus Paulus* de hac agens militia scribit: *In carne ambulantes, non secundum carnem militamus.* Siquidem arma militiae nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad demolitionem munitionum, quibus armis consilia demolimur, & omnem celsitudinem, quæ extollitur aduersus cognitionem Dei. Hac verò sunt, quibus & impetum *Satanæ* sustinere, & hostem ipsum adoriri ac repellere liceat: insignis ille balteus veritatis, quæ lumbos mentis animiq; nostri vult circumcinctos, ut & *Christus*, *Luc. 12.* & *Petrus 1. Epist. 1.* monet. Egregius item iustitiæ thorax, pectoris Christiani firmissimum munimentum. Solidum scutum fidei ignita *Satanæ* tela validissimè propellens & excutiens. Cuius

rursum meminit Petrus, quando Diabolo circum-
eunti iubet Christianos fide solidos resistere. Gladius
quoq; inuictus ille Verbi Dei. Verbo Dei enim (quod
Spiritus sancti vehiculum & organum est, ideoq; gla-
dius Spiritus appellatur) Christus ipse prostravit Sa-
tanam, *Matt. 4.* Deniq; preces, quas & Christus vr-
get in hac spirituali lucta: Orate, ne intretis in tenta-
tionem. Et Paulus, qui Thessalonicensibus scribens
indefinenter orare iubet. Hoc modo consistens homo
Christianus in *πρωτεύει* Dei, habebit Deum ad-
iutorem, qui non sinet tentari illū suprā vires, sed da-
bit *ἐκ γαλίου*, ut perferre & superare possit. Et si bo-
num hoc certamen rectē laudabiliterq; finierit, serua-
ta fide & bona conscientia, imponetur ei corona vita
immarcescibilis, & decernetur aternus triumphus,
quo demictis, abolitis & sub pedes contritis hostibus,
regnabit perpetuū. Sicut de electa sanctorum in cœ-
lo Ecclesia triumphante scriptum est: Hi sunt, qui
Apocal. 7. venerunt ex afflictione magna, & dilatauerunt stolas
suas, & dealbauerunt eas per sanguinem agni. Ideo
sunt ante thronum Dei, & seruiunt ei die & nocte in
templo eius, & qui sedet in throno, habitabit super il-
los. Non esurient, neq; sitient amplius, nec cadet super
illos Sol, neq; ullus aestus, quoniam agnus, qui in medio
throni est, reget illos, & deducet eos ad viuos fontes
aquarum, & absterfus est Deus omnē lachrymam
ab oculis eorum.

TER.

CAPVT VI.
TERTIA PARS.

471

Occasione precum in certamine aduersus Satanam
requisitarum transit Apostolus ad eandem cum pro
omnibus sanctis. tum singulatim pro se expetendas.
Ad hoc ipsum vigilantes cum omni sedulitate. &c.]
Studium & vigilantiam in precibus postulat, ut eas
non perfunctorie faciant, sed diligenter & sedulo. Non
pro salute propria duntaxat, sed etiam pro sanctis
scilicet Christianis omnibus, in primis autem, inquit
pro me. Causam, cur illorum precibus frui cupiat,
assignat hanc: ut mihi detur sermo in apertione
oris mei cum libertate, hoc est, ut libere & intre-
pide, nihil reueritus minas Satana & mundi, os me-
um aperiatur in annuncianda doctrina de Iesu Chri-
sto, & notum faciam mysterium Euangelij, na-
tura hominibus ignotum & absconditum. Super
quo legatione fungor ad genus humanum, ablega-
tus à Rege cæli & terra, Christo Iesu. Qua fungor ca-
tena vinctus ne quidem in vinculis (quibus ob pro-
fessionem Euangelij constrictus sum) desinens propa-
gare doctrinam cælestem, quin & voce viva cohorter
fratres, qui hic sunt, & per epistolas in fide Iesu Christi
confirmem Ecclesias mea & aliorum salutare opera
plantatas. Peto igitur, ut me precibus vestris inuētis,
quò libere loquar cum debita nāppōtā, qua decet me
loqui.

Vt autem sciatis & vos, quæ ad me perti-
nent. &c.] Non dubito, quin pro mea incolumitate in
his vinculis meis haud parū solliciti sitis. Quare ut de
Gg 4 rebm

rebus meis certi quid vobis constaret : Tychicum vobis mitto, fratrem charissimum & fidelem in Domino ministrum, qui certiores vos reddat, statum rerum mearum iam quidem esse tolerabilem, & sperare me indies liberationem ex vinculis, ut hinc consolationem accipiatis.

Pax fratribus, &c. [Salutationem subiungit, quam pacem phrasi hebraea precatur, hoc est, omnis generis bona corporalia & spiritualia, fratribus Christianis Ephesi doctrinam Evangelij amplexis, precatur eis etiam charitatem cum fide, tanquam duas cardinales virtutes, quibus totus penè Christianismus continetur. Et hac quidem optat eis à Deo Patre, bonorum primo fonte, & Domino Iesu Christo, instauratore salutis & pacis, charitatis & fidei.

Gratia sit, &c.] Voto consueto finit epistolam, quo optat, ut gratia seu gratuitus Dei fauor sit cum omnibus diligentibus Dominum nostrum Iesum Christum cum sinceritate, ex ardente cordis affectu, sine furore & simulatione.

LOCI COMMUNES.

Primus. Edocemur neminem esse in hoc seculo tam sanctum aut perfectum, qui non aliorum piorum precibus ad Deum opus habeat. Paulus sanctissimus Apostolus Christi, Ephesiorum precibus se per Epistolam commendat, ut & Colossenses ac Thessalonicenses ro-

gat, ut vota pro se faciant. Sic Hiskias Esaiā preces, Daniel sociorum suorum expetit. Quare qui arbitrantur, se sibi met sufficere, neg, aliorum egere precibus, hypocrite sunt. Sicut Monachi olim & Moniales suas alijs offerebant, imò pro pecunijs vendebant preces: interim nullius alterius precibus sibi opus esse censebant, utpote qui insigni sua & penè angelica (quam venditabant) sanctitate ipsi sibi abunde sufficiant. imò etiam alijs ad impetrandum cœlum & vitam æternam. Christus autem non frustra talem precandi formulam præscripsit, qua singuli Christiani singulorum necessitates includerent, ideoq; Apostolus hortatur, ut pro se inuicem orent.

Secundus. Quid principaliter sit à Deo petendum, videlicet, ut sermo Dei annuncietur liberè, & currat, & longè lateq; propagetur. Quod Coloss. 4. & 2. Thess. 3. itidem orat. Idq; Christiani omnes duabus primis petitionibus Dominica precationis à Deo contendunt indies. Hoc ipsum Christus orare iubet discipulos, ut Dominus messis fideles operarios in messem suam emittat, Matth. 9.

Tertius. De παρρησίᾳ & libertate in confessione doctrina, quam Dei donum esse, potissimum tempore persecutionum apparet. Multi enim patiuntur se à sua libertate deiçi, & os sibi obstrui minis & terroribus huius mundi. Multi deficiunt insuper & abnegant metu mortis doctrinam Euangelij. Quare nunquam non pro hac libertate & παρρησίᾳ oremus Do-

minum, ut intrepide ipsum confiteamur coram generatione hac praua & adultera, nec abnegemus eum: ne nos vicissim abneget in nouissimo die, Matth. 10.

Quartus, Ecclesius cura esse debere salutem pastorum suorum, quemadmodum Ephesii de rebus Pauli anxii tenebantur & solliciti. Sic Ecclesia primitiua de incolumitate Petri, Actor. 12. & fratres, qui Damasci erant, de Pauli salute erant anxii, ideog, e sporta per murum demiserunt illum, ut insidias Iudeorum euicaret.

Locos communes, quos Pauli vincula nobis suppeditant, require in tertio capite. Quas porro doctrinas Apostoli votum gignit, eas vide capite primo huius Epistola, ex simili voto: Gratia vobis & pax à Deo Patre & Domino Iesu Christo.

SOLI DEO GLORIA

